

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN VE ÖĞRETMEN
ADAYLARININ İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER DERSİ
ÖĞRETİM PROGRAMINDA YER ALAN ÖĞRENME ALANLARINA
İLİŞKİN ÖZYETERLİK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

DOKTORA TEZİ

Hazırlayan
Filiz ZAYİMOĞLU ÖZTÜRK

Ankara
Ocak, 2011

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN VE ÖĞRETMEN
ADAYLARININ İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER DERSİ
ÖĞRETİM PROGRAMINDA YER ALAN ÖĞRENME ALANLARINA
İLİŞKİN ÖZYETERLİK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

DOKTORA TEZİ

Filiz ZAYİMOĞLU ÖZTÜRK

Danışman: Prof. Dr. Şefika Kurnaz

Ankara
Ocak, 2011

JÜRİ ONAY SAYFASI

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Filiz Zayımoğlu Öztürk'ün “**Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ve Öğretmen Adaylarının İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Öğrenme Alanlarına İlişkin Özyeterlik Düzeylerinin İncelenmesi**” başlıklı tezi 31 Ocak 2011 tarihinde, jürimiz tarafından İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı): Prof.Dr. Şefika KURNAZ

Üye: Doç.Dr. Naciye AKSOY

Üye: Doç.Dr. Cengiz DÖNMEZ

Üye: Yard.Doç.Dr. Turhan ÇETİN

Üye: Yard.Doç.Dr. Halil TOKCAN

The image shows four handwritten signatures in blue ink, each written over a horizontal dotted line. The signatures are: 1. Şefika Kurnaz, 2. Naciye Aksoy, 3. Cengiz Dönmez, and 4. Halil Tokcan.

ÖNSÖZ

Akademik bakış açısı kazanmanın yanında, insanlarla etkili iletişim kurmanın ve eğitilmiş insan olmanın önemine beni bir kez daha inandıran, uzun ve yorucu bir sürecin ürünü olan bu araştırma, benim için çok değerli olan ve emeklerinin karşılığını asla ödeyemeyeceğim insanların doğrudan ya da dolaylı katkılarıyla tamamlanmıştır. Öncelikle, eğitilmiş bir insan olarak onurlu bir şekilde yaşamayı hayat felsefesi haline getirmem noktasında beni yetiştiren, maddi ve manevi destekleriyle her zaman yanımda olan ve evlatları olmaktan onur duyduğum sevgiye ve saygıya değer babam Bilal ZAYİMOĞLU ve annem Aysel ZAYİMOĞLU'na saygı ve sevgilerimi sunuyorum. Ayrıca sevgili eşim ve aynı zamanda meslektaşım olan Talip ÖZTÜRK'e, hayatımı paylaştığı ve özellikle bu süreçte sevgisi, sınırsız desteği ve bilgisiyle yanımda olup, benim her türlü ruh halimi tolere ettiği ve beni cesaretlendirdiği için canı gönülden teşekkür ediyorum.

Doktora araştırma konumun seçiminden başlayarak bugüne kadar; literatür taraması, ölçeklerin geliştirilmesi, uygulamanın yapılması, verilerin depolanması, analizi ve raporlanması süreçlerinde çok sayıda insanın katkıları olmuştur. Öncelikle sadece danışmanım olarak değil her zaman ve her koşulda yanımda olan, bana ve yaptığım çalışmalara inanan, beni her cümlesiyle cesaretlendiren, etkili iletişimi ile bana her zaman model olan, yapıcı, nazik eleştirileri ve geribildirimleriyle araştırmamın rotasını doğru şekilde tutmamı sağlayan sevgili danışman hocam Prof. Dr. Şefika KURNAZ'a; özellikle araştırmamın metodolojisinin belirlenmesinde ve akademik açıdan altyapısının sağlam olması için verdiği desteklerden dolayı değerli hocam Doç. Dr. Naciye AKSOY'a; tüm bu süreçte maddi, manevi desteği ve güler yüzüyle yanımda olup yaptığım araştırmaya inanan çok değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Turhan ÇETİN'e ve alana ilişkin bilgi ve deneyimleriyle süreçte hep yolumu aydınlatan hocam Doç. Dr. Bahri ATA'ya sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Araştırmamın belki de en zor aşamalarından olan ölçeklerin alanda belirlendiği örneklem doğrultusunda eksiksiz bir şekilde uygulanması yolunda bana sınırsız imkân sunan, tanımaktan ve birlikte çalışmaktan onur duyduğum MEB İlköğretim Genel Müdürü Sayın İbrahim ER ve insanlığıyla örnek aldığım Sayın İlköğretim Genel Müdür Yardımcısı Ahmet Murat ALTUĞ'a minnettarım. Gerek ölçeklerin uygulanması ve verilerin depolanması, gerekse motivasyon artırıcı ve destekleyici tavırlarıyla beni bu süreçte hiç yalnız bırakmayan sevgili arkadaşım Okul Müdürü Akif BÜYÜKERGİNE'ye; bu süreçte

karşılık beklemeden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, çok değer verdiğim sevgili arkadaşlarım Program Geliştirme Uzmanı Bahar KÜÇÜKTEPE'ye, Arş. Gör. Zihni MEREY'e, Dr. Selahattin KAYMAKCI'ya, Eğitim Müfettişi Mehmet ARSLAN'a, Eğitim Müfettişi Yusuf İPEK'e ve canım kardeşim Mehmet ZAYİMOĞLU'na her zaman yanımda oldukları için yürekten sevgilerimi sunuyorum.

Araştırmamın ölçek geliştirme aşamasında alanla ilgili bilgi ve deneyimlerini koşulsuz bir şekilde benimle paylaşan Türkiye'nin dört bir yanındaki üniversitelerin Sosyal Bilgiler Anabilim Dalı'nda görevli akademisyenlere; ön ve asıl uygulama sürecine katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine ve öğretmen adaylarına çok değerli zamanlarını ayırarak katkıda buldukları için şükranlarımı sunuyorum.

Ayrıca yurtdışı deneyimi, ABD'deki uygulamalar, İngilizce kaynak ve çeviriler anlamında arkadaşça yaklaşımlarıyla çok büyük desteklerini gördüğüm Sayın Prof. Dr. Anthony FILIPOVITCH; İngilizce öğretmeni Liv Musel-STALOCH; Sosyal Bilgiler öğretmeni Jim TOHAL'a sevgi ve saygılarımı sunuyorum.

Bütün bunların yanında beni bir araştırmacı olmam konusunda yüreklendiren, bana inanan, her zaman varlığını ve sevgisini yanımda hissettiğim ve kendisinden çok şey öğrendiğim çok değerli hocam Prof. Dr. Enver Aydın KOLUKISA'ya sevgi ve saygılarımı sunmaktan onur duyuyorum.

Filiz ZAYİMOĞLU ÖZTÜRK

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN VE ÖĞRETMEN ADAYLARININ İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINDA YER ALAN ÖĞRENME ALANLARINA İLİŞKİN ÖZYETERLİK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

ZAYİMOĞLU ÖZTÜRK, Filiz

Doktora, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Şefika KURNAZ

Ocak- 2011, 260 sayfa

Bu araştırmanın amacı Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının ilköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik düzeylerinin incelenmesidir. Bu doğrultuda çalışma kapsamında ilköğretim Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlikleri ile ilgili literatür incelenmiş ve Delphi tekniği ile uzman görüşüne başvurulmuş olarak “Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanları Yeterlikleri” geliştirilmiştir. Bu yeterlik listesi 5’li likert ölçeğinden oluşan özyeterlik maddelerine dönüştürülmüş ve bu yeni ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışması Ordu ve Giresun illeri ile Amasya Üniversitesi’nde gerçekleştirilmiştir.

Araştırma evreni olarak 2009-2010 öğretim yılında Türkiye’de görev yapmakta olan Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile Eğitim Fakültelerinin İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmenliği son sınıflarında öğrenim gören öğretmen adayları oluşturmaktadır. Buna göre araştırma Türkiye’de NUTS 1 düzeyinde belirlenen İstanbul, Tekirdağ, Muğla, Bilecik, Ankara, Isparta, Niğde, Zonguldak, Artvin, Erzincan, Bingöl ve Şırnak illeri ile İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi Anabilim Dalı son sınıf öğrencilerinin bulunduğu Gazi, 100.Yıl, Adıyaman, Dicle, Cumhuriyet, Gaziosmanpaşa, Ondokuz Mayıs, Muğla ve Balıkesir Üniversiteleri’nde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada ulaşılmak istenen örneklem sayısı öğretmenler için 3806, öğretmen adayları için 549 olarak tespit edilmiştir.

Verilerin çözümlenmesi sürecinde betimsel ve kestirimsel istatistiksel süreçler kullanılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının öğrenme

alanlarına ilişkin özyeterliklerinin her bir öğrenme alanı ve sosyal bilim bazında tespit edilmesi için araştırmacı tarafından belirlenen yeterlik skalasına göre değerlendirilmiştir. Ayrıca özyeterliklerin öğretmenler açısından cinsiyet, mezun olunan bölüm, mesleki kıdem ve öğrenim durumu bağımsız değişkenleri açısından; öğretmen adayları açısından da cinsiyet, öğrenim türü, üniversite ve akademik ortalama değişkenleri açısından farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi ve bağımsız gruplar t testi kullanılmıştır. İki seçenekli olan değişkenler t testi ile analiz edilmiş, üç ve daha fazla seçenekten oluşan değişkenler için ise tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır.

Elde edilen bulgulara göre öğretmenler özyeterlik ölçeğinin genelinden yüksek özyeterliklere sahip olurlarken, öğretmen adayları ise ölçeğin genelinden alınan puanlara göre orta düzeyde yeterli bulunmuştur. Ayrıca öğretmenlerin özyeterlik puanları cinsiyet ve mesleki kıdeme göre değişmez iken; mezun olunan branş ve öğrenim durumu gibi bağımsız değişkenlerin özyeterlikler üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının aldıkları puanlar cinsiyet ve akademik ortalamaya göre değişmez iken, öğrenim türü ve üniversite değişkeni özyeterlik puanları üzerinde etkili olmuştur. Ayrıca, her iki katılımcı grubun aldıkları puanların, hem öğrenme alanları hem de sosyal bilim disiplinleri açısından anlamlı bir şekilde farklılaştığı da tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler öğretmenleri, Sosyal Bilgiler öğretmen adayları, öğrenme alanları, özyeterlik.

ABSTRACT

INVESTIGATION OF SOCIAL STUDIES TEACHERS' AND SOCIAL STUDIES TEACHER CANDIDATES' SELF EFFICACY IN THE LEARNING STRANDS OF THE PRIMARY SCHOOL SOCIAL STUDIES CURRICULUM

ZAYİMOĞLU ÖZTÜRK, Filiz

PhD., Social Studies Education Department

Thesis Advisor: Prof. Dr. Şefika KURNAZ

January - 2011, 260 pages

The aim of this research is to investigate the self-efficacy of social studies teachers and social studies teacher candidates regarding the learning strands of primary school social studies curriculum. Accordingly, studies on the efficacy of social studies teachers and social studies teacher candidates has first been examined and then “Social Studies Teacher Subject Matter Standards” was developed by requesting opinions of specialists with a method called “delphi”. The standards, then, have been turned into self-efficacy items which have been designed in a 5 degree likert style scale. The validity and credibility studies of this new scale were carried out with the teachers in Ordu and Giresun provinces and the pre-service teachers at Amasya University.

The scope of this reseach consists of both social studies teachers on duty throughout Turkey during the 2009-2010 educational year, and senior pre-service social studies teachers enrolled in colleges of education in Turkey. The sampling study group of the reseach includes in-service social studies teachers on duty in İstanbul, Tekirdağ, Muğla, Bilecik, Ankara, Isparta, Niğde, Zonguldak, Artvin, Erzincan, Bingöl and Şırnak provinces which was decided on the basis of NUTS 1, and senior pre-service social studies teachers in Gazi, 100.Yıl, Adıyaman, Dicle, Cumhuriyet, Gaziosmanpaşa, Ondokuz Mayıs, Muğla ve Balıkesir Universities. The sampling group consists of 3806 in-service, and 549 pre-service social studies teachers.

Descriptive and predictory statistical methods were used in the process of analyzing the data gathered. For the purpose of determining the level of the self-efficacy of in-service and pre-service social studies teachers in each learning strand and social science, the

assessment was done using a scale prepared by the researcher. In addition, the “Independent Samples t Test” and “One-way Anova” tests were done for the purpose of determining if the in-service teachers’ self-efficacy levels differ statistically on the base of independent variences such as gender, graduation major, length of service and graduation level; and the same was measured for pre-service teachers in terms of gender, education type (normal or secondary education), and university transcript grades. The two-optioned variences were analysed by the “Independent Samples t Test”, and the three and more optioned variences were analysed by using the “One-way Anova”.

According to the findings, it has been found that although in-service social studies teachers in general have a high level of self-efficacy in learning strands, pre-service social studies teachers have a moderate level of self-efficacy. Besides, it was determined that although in-service teachers’ self-efficacy levels are not significantly different based on gender and length of service, independent variences such as graduation major and graduation level do differ. It was also found that, although pre-service teachers’ scores do not significantly differ by gender and transcript grades, they do differ on education type and university. Plus, it was found that the scores of both groups differentiate from each other statistically and meaningfully in terms of both learning strands and social sciences.

Key Words: In-service social studies teachers, pre-service social studies teachers, learning strands, self-efficacy.

İÇİNDEKİLER

Başlıklar	Sayfa No
JÜRİ ONAY SAYFASI	iii
ÖNSÖZ.....	iv
ÖZET	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLolar LİSTESİ	xiv
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xvi
GRAFİKLER LİSTESİ	xvii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xviii
I. BÖLÜM	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	9
1.1.1. Problem Cümlesi	9
1.1.2. Alt Problemler	9
1.3. Araştırmanın Önemi	11
1.4. Sınırlıklar	12
1.5. Varsayımlar.....	13
1.6. Tanımlar.....	13
II. BÖLÜM.....	15
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	15
2.1. Sosyal Bilgiler.....	15
2.1.1. Sosyal Bilgiler Kavramı	16
2.1.2. Sosyal Bilgilerin Dünyadaki Gelişimi	18
2.1.3. Sosyal Bilgilerin Türkiye'deki Gelişimi.....	19
2.1.4. Sosyal Bilgilerin Amacı ve Önemi.....	22
2.1.5. Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Yapısı ve Temel Öğeleri	24
2.1.5.1. Beceriler.....	27
2.1.5.2. Kavramlar	28
2.1.5.3. Değerler	29
2.1.5.4. Öğrenme Alanları	30
2.1.5.4.1. Birey ve Toplum.....	32
2.1.5.4.2. Kültür ve Miras.....	33
2.1.5.4.3. İnsanlar, Yerler ve Çevreler.....	34
2.1.5.4.4. Üretim, Dağıtım ve Tüketim	35
2.1.5.4.5. Zaman, Süreklilik ve Değişim.....	36
2.1.5.4.6. Bilim, Teknoloji ve Toplum.....	37
2.1.5.4.7. Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	38
2.1.5.4.8. Güç, Yönetim ve Toplum	39
2.1.5.4.9. Küresel Bağlantılar	40
2.1.6. Ülkemizde Sosyal Bilgiler Öğretmeni Yetiştirme Çalışmaları	41
2.1.6. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programındaki Yeri	44
2.2. Öğretmen Yeterlikleri.....	46
2.2.1. Yeterlik Temelli Öğretmen Eğitimi.....	54

2.2.2. Sosyal Bilgiler Öğretmen Yeterlikleri.....	58
2.3. Özyeterlik.....	64
2.3.1. Özyeterlik İnancı	67
2.3.2. Öğretmen Özyeterliği	69
2.3.3. Öğretmen Öz Değerlendirme.....	71
2.4. İlgili Araştırmalar	76
2.4.1. Öğretmen Yeterlikleri ile İlgili Araştırmalar.....	76
2.4.2. Öğretmen Özyeterlikleri ile İlgili Araştırmalar.....	83
III. BÖLÜM	89
YÖNTEM	89
3.1. Araştırma Modeli	89
3.2. Evren ve Örneklem	91
3.2.1. Araştırmanın Evreni	91
3.2.2. Örneklem Seçimi	91
3.3. Veri Toplama Teknikleri	96
3.3.1. Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmen Yeterliklerinin Belirlenmesi.....	96
3.3.2. Veri Toplama Araçları.....	100
3.3.2.1. Kişisel Bilgiler.....	101
3.3.2.2. Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Özyeterlik Ölçeği.....	101
3.3.3. Veri Toplama Araçlarının Geliştirilmesi.....	102
3.3.3.1. Literatür Taraması	103
3.3.3.2. Uzman Görüşü.....	103
3.3.3.3. Ön Uygulama.....	104
3.3.3.4. Faktör Analizi	104
3.3.3.5. Güvenirlilik Hesaplama	105
3.3.3.6. Asıl Uygulama.....	106
3.4. Verilerin Analizi	108
IV. BÖLÜM.....	111
BULGULAR VE YORUM	111
4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	111
4.1.1. Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmenlerin Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?.....	111
4.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Temel Disiplinlere İlişkin Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?.....	113
4.1.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Birey ve Toplum” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?.....	114
4.1.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Kültür ve Miras” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?.....	116
4.1.5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?.....	117
4.1.6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?	118
4.1.7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Zaman, Süreklilik ve Değişim” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?	120
4.1.8. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Bilim, Teknoloji ve Toplum” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?	121
4.1.9. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?	122

4.1.10. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Güç, Yönetim, Toplum” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?	124
4.1.11. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Küresel Bağlantılar” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?	125
4.1.12. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Öğrenme Alanlarıyla İlgili Beceri ve Değer Yeterlikleri” İle İlgili Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?	126
4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum	128
4.2.1. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Öğrenme Alanlarına İlişkin Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?	128
4.2.2. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Temel Disiplinlere İlişkin Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?	129
4.2.3. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Birey ve Toplum” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?	131
4.2.4. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Kültür ve Miras” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?	132
4.2.5. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?	133
4.2.6. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?	135
4.2.7. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Zaman, Süreklilik ve Değişim” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?	136
4.2.8. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Bilim, Teknoloji ve Toplum” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?	137
4.2.9. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?	138
4.2.10. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Güç, Yönetim, Toplum” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?	140
4.2.11. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Küresel Bağlantılar” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?	141
4.2.12. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Öğrenme Alanlarıyla İlgili Beceri ve Değer Yeterlikleri” İle İlgili Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?	142
4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum	144
4.3.1. Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmenlerin Özyeterlikleri Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Anlamli Bir Farklılık Göstermekte midir?	144
4.3.2. Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmenlerin Özyeterlikleri Katılımcıların Öğrenim Durumlarına Göre Anlamli Bir Farklılık Göstermekte midir?	145
4.3.3. Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmenlerin Özyeterlikleri Katılımcıların Mesleki Kıdemlerine Göre Anlamli Bir Farklılık Göstermekte midir?	148
4.3.4. Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmenlerin Özyeterlikleri Katılımcıların Mezun Oldukları Bölüme Göre Anlamli Bir Farklılık Göstermekte midir?	150
4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum	152
4.4.1. Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmen Adaylarının Özyeterlikleri Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Anlamli Bir Farklılık Göstermekte midir?	152
4.4.2. Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmen Adaylarının Özyeterlikleri Katılımcıların Öğretim Türüne Göre Anlamli Bir Farklılık Göstermekte midir?	153

4.4.3. Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmen Adaylarının Özyeterlikleri Katılımcıların Öğrenim Gördükleri Üniversiteye Göre Anlamlı Bir Farklılık Göstermekte midir?	155
4.4.4. Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmen Adaylarının Özyeterlikleri Katılımcıların Akademik Ortalamalarına Göre Anlamlı Bir Farklılık Göstermekte midir?.....	157
4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	159
4.5.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenleri İle Öğretmen Adaylarının Öğrenme Alanlarına İlişkin Özyeterlikleri Arasında Anlamlı Bir Farklılık Var mıdır?.....	159
4.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	161
4.6.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenleri İle Öğretmen Adaylarının Temel Disiplinlere İlişkin Özyeterlikleri Arasında Anlamlı Bir Farklılık Var mıdır?.....	161
4.7. Tartışma	163
4.7.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Özyeterlikleri ile İlgili Tartışma.....	164
4.7.2. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Özyeterlikleri ile İlgili Tartışma.....	166
V. BÖLÜM	169
SONUÇ VE ÖNERİLER	169
5.1. Sonuçlar	169
5.2. Öneriler	178
5.2.1. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler	178
5.2.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler	180
KAYNAKÇA	182
EKLER	194
EK-1	195
EK-2	199
EK-3	210
EK-4	214
EK-5	218
EK-6	222
EK-7	228

TABLolar LİSTESİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
Tablo 1:	Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanları ve Temel Disiplinler.....	32
Tablo 2:	Disiplinler ile 2006 Sosyal Bilgiler Lisans Programı Derslerinin Eşleştirilmesi...44	44
Tablo 3:	Öğrenme Alanları ve 2006 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Derslerinin Eşleştirilmesi.....	45
Tablo 4:	Araştırma Örneklemine Seçilen İller ve Öğretmen Sayıları	92
Tablo 5:	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kişisel Bilgilerinin Frekans ve Yüzde Dağılımı	93
Tablo 6:	Araştırma Örneklemine Seçilen Üniversiteler ve Öğretmen Adayı Sayıları (2006).....	94
Tablo 7:	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kişisel Bilgilerinin Frekans ve Yüzde Dağılımı	95
Tablo 8:	Özyeterlik Maddelerine Katılma Derecelerinin Puanlaması.....	101
Tablo 9:	Öğretmenlere Uygulanan Anketlerin Dönüş Verileri	106
Tablo 10:	Öğretmen Adaylarına Uygulanan Anketlerin Dönüş Verileri	107
Tablo 11:	Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmenlerin Özyeterliklerinin Analizi.....	112
Tablo 12:	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilimlere Göre Özyeterliklerinin Analizi.....	113
Tablo 13:	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Birey ve Toplum” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlik Düzeyleri	115
Tablo 14:	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Kültür ve Miras” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlik Düzeyleri	116
Tablo 15:	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlik Düzeyleri	117
Tablo 16:	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlik Düzeyleri	119
Tablo 17:	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Zaman, Süreklilik ve Değişim” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlik Düzeyleri	120
Tablo 18:	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Bilim, Teknoloji ve Toplum” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlik Düzeyleri	121
Tablo 19:	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlik Düzeyleri	123
Tablo 20:	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Güç, Yönetim, Toplum” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlik Düzeyleri	124
Tablo 21:	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Küresel Bağlantılar” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlik Düzeyleri	125
Tablo 22:	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Öğrenme Alanlarıyla İlgili Beceri ve Değer Yeterlikleri” İle İlgili Özyeterlik Düzeyleri.....	127
Tablo 23:	Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmen Adaylarının Özyeterliklerinin Analizi.....	128
Tablo 24:	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilimlere Göre Özyeterliklerinin Analizi.....	130
Tablo 25:	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Birey ve Toplum” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlik Düzeyleri	131

Tablo 26: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Kültür ve Miras” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlik Düzeyleri	132
Tablo 27: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlik Düzeyleri	134
Tablo 28: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlik Düzeyleri	135
Tablo 29: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Zaman, Süreklilik ve Değişim” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlik Düzeyleri	136
Tablo 30: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Bilim, Teknoloji ve Toplum” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlik Düzeyleri	137
Tablo 31: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlik Düzeyleri	139
Tablo 32: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Güç, Yönetim, Toplum” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlik Düzeyleri	140
Tablo 33: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Küresel Bağlantılar” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlik Düzeyleri	141
Tablo 34: Öğretmen Adaylarının “Öğrenme Alanlarıyla İlgili Beceri ve Değer Yeterlikleri” İle İlgili Özyeterlik Düzeyleri	143
Tablo 35: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğrenme Alanları Özyeterlikleri İle Cinsiyetlerine İlişkin t Testi Sonuçları	144
Tablo 36: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Özyeterlik Ölçeğinden Aldıkları Puanların Öğrenim Durumuna Göre Betimsel İstatistikleri	146
Tablo 37: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğrenme Alanlarına İlişkin Özyeterlik Puanları İle Öğrenim Durumu Arasındaki İlişkiye Yönelik Anova Sonuçları	147
Tablo 38: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Özyeterlik Ölçeğinden Aldıkları Puanların Mesleki Kıdeme Göre Betimsel İstatistikleri	148
Tablo 39: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğrenme Alanlarına İlişkin Özyeterlik Puanları İle Mesleki Kıdem Arasındaki İlişkiye Yönelik Anova Sonuçları	149
Tablo 40: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Özyeterlik Ölçeğinden Aldıkları Puanların Mezun Olunan Bölüme Göre Betimsel İstatistikleri	150
Tablo 41: Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmenlerin Özyeterlik Puanları İle Mezun Olunan Bölüm Arasındaki İlişkiye Yönelik Anova Sonuçları	151
Tablo 42: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Öğrenme Alanları Özyeterlikleri İle Cinsiyetlerine İlişkin t Testi Sonuçları	152
Tablo 43: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Öğrenme Alanları Özyeterlikleri İle Öğretim Türüne İlişkin t Testi Sonuçları	154
Tablo 44: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Özyeterlik Ölçeğinden Aldıkları Puanların Üniversitelere Göre Betimsel İstatistikleri	155
Tablo 45: Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmen Adaylarının Özyeterlik Puanları İle Üniversite Arasındaki İlişkiye Yönelik Anova Sonuçları	156
Tablo 46: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Özyeterlik Ölçeğinden Aldıkları Puanların Akademik Ortalamalara Göre Betimsel İstatistikleri	158
Tablo 47: Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmen Adaylarının Özyeterlik Puanları İle Akademik Ortalamaları Arasındaki İlişkiye Yönelik Anova Sonuçları	159
Tablo 48: Sosyal Bilgiler Öğretmen ve Öğretmen Adaylarının Öğrenme Alanları Özyeterliklerine İlişkin t Testi Sonuçları	160
Tablo 49: Sosyal Bilgiler Öğretmen ve Öğretmen Adaylarının Temel Disiplin Özyeterliklerine İlişkin t Testi Sonuçları	162

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa No
Şekil 1:	Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Öğeleri.....	27
Şekil 2:	Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmen Yeterliklerinin Belirlenmesinde İzlenen Aşamalar	97
Şekil 3:	Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmen ve Öğretmen Adayı Özyeterlik Ölçeğinin Geliştirilmesi Aşamasında İzlenen Yollar.....	102

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik No	Grafik Adı	Sayfa No
Grafik 1:	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Özyeterlik Puanlarının Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	145
Grafik 2:	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Özyeterlik Puanlarının Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı	146
Grafik 3:	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Özyeterlik Puanlarının Mesleki Kıdeme Göre Dağılımı	149
Grafik 4:	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Özyeterlik Puanlarının Mezun Olunan Bölüme Göre Dağılımı	151
Grafik 5:	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Özyeterlik Puanlarının Cinsiyete Göre Dağılımı	153
Grafik 6:	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Özyeterlik Puanlarının Öğretim Türüne Göre Dağılımı	154
Grafik 7:	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Özyeterlik Puanlarının Üniversitelere Göre Dağılımı	156
Grafik 8:	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Özyeterlik Puanlarının Akademik Ortalamalara Göre Dağılımı	158
Grafik 9:	Sosyal Bilgiler Öğretmen ve Öğretmen Adaylarının Öğrenme Alanlarına Göre Özyeterlik Puanlarının Dağılımı.....	161
Grafik 10:	Sosyal Bilgiler Öğretmen ve Öğretmen Adaylarının Temel Disiplinlere Göre Özyeterlik Puanlarının Dağılımı.....	163

KISALTMALAR LİSTESİ

- % : Yüzde
- \bar{X} : Aritmetik Ortalama
- **Akt:** Aktaran
- **Çev. :** Çeviren
- **Diğ:** Diğerleri
- **Ed:** Editör
- **F :** F Değeri (Anova Testinde Varyans Değeri)
- **f :** Frekans
- **MEB :** Millî Eğitim Bakanlığı
- **N :** Denek Sayısı
- **NCSS :** National Council for Social Studies
- **NUTS :** Nomenclature of Territorial Units for Statistics
- **ÖYEGM :** Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü
- **ÖSYM :** Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi
- **p :** Anlamlılık Düzeyi
- **pp :** Page Paper (Sayfa numarası)
- **s. :** Sayfa
- **Ss :** Standart Sapma
- **Sd:** Serbestlik Derecesi
- **SPSS :** Statistical Package for the Social Sciences
- **t :** T Değeri (t-testi Değeri)
- **YÖK :** Yüksek Öğretim Kurulu

I. BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde çalışma konusu olarak ele alınan problemin ne olduğu, problem cümlesi ve alt problemler, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, sınırlılıklar, araştırmaya başlarken yapılan varsayımlar ve tezde adı geçen bazı tanımlamaların hangi anlamlarda kullanıldığına ilişkin özet bilgilere yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

İçinde bulunduğumuz yüzyılda dünyada meydana gelen bilimsel, teknolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlardaki hızlı değişimler ve gelişmeler takip edilmesi güç boyutlara ulaşmıştır. Birçok alanda gerçekleşen bu ilerleme o kadar hızlıdır ki sadece 20. yüzyıl içerisinde katedilen yol, insanlık tarihindeki bu döneme kadar gerçekleşmiş gelişmelerin toplamından bile daha fazla olduğu söylenebilir. Bu değişimler ve gelişmeler yaşamın her alanında olduğu gibi kaçınılmaz olarak eğitimi de etkilemiş ve eğitimde de anlayış değişikliğine yol açmıştır. Eğitime yansıyan bu değişim, nasıl bir birey yetiştirilmesi gerektiği sorusunun yinelenerek gündeme gelmesini gerektirmiştir. Bu durum ise beraberinde eğitim sistemlerinin genel yapısı ve müfredatların yanı sıra öğretmen yetiştirme sisteminin yeniden ele alınması, sonuçlarının incelenmesi, gözden geçirilmesi ve değerlendirilmesini gerekli hale getirmiştir. Çünkü “çağın gerektirdiği insan modelinin yetiştirilmesi, bireylerin yaşadıkları toplumsal gerçeğe uyumlu kılınması, eğitim ile özellikle de öğretmen eğitimi ile yakından ilgilidir” (Gürşimşek, 1998: 25).

Dünyadaki ulusal eğitim sistemleri tarihsel eğilim ve yön olarak bu sürece ayak uydurarak varlıklarını ve etkililiklerini devam ettirmek durumundadırlar. Bir çok ülke, içinde bulunduğumuz yüzyılda daha etkili olabilmek için mevcut eğitim sistemlerini tekrar tekrar sorgulamaktadırlar. Gelişebilmenin ve dünya üzerinde varlığını sürdürebilmenin en önemli gerekliliklerinden birinin de bu olduğu açıktır. Bu sorgulamanın hareket noktası ise; ulusal sınırlar içinde kalmayıp evrensel düşünebilen, her türlü bilgiyi, kuralı, değerini sürekli sorgulayabilen, olaylara çok boyutlu bakabilen, görev ve sorumluluktan kaçmayan, hakkını arayabilen, sorunlara çözüm üreten, hoşgörülü, laik ve özgürlükten yana olan, ekip

halinde çalışabilen, bilim, sanat, felsefe ve sporla uğraşabilen, kendini sürekli yenileyip gelişmeleri takip edebilen kişilere daha çok gereksinim duyulmasıdır (Sönmez, Senemoğlu, Tezcan, Alkan ve Bircan, 2000: 18). Bu nitelikler, geleceğin ihtiyaç duyduğu bireylere ait özellikler olarak ifade edilmekte ve insan yetiştirme hedefleri bu yönde değişim göstermektedir.

Toplumların ihtiyaç duyduğu nitelikli bireylerin yetiştirilebilmesi için eğitim sürecinin bu ihtiyaçlar doğrultusunda düzenlenmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir. Bu düşüncelerden hareketle toplumun yetkili mekanizmaları, öğrenciyi eğitim sistemi içinde daha etkin bir konuma getirmek için çaba göstermektedir. Artık öğrenciler sessizce oturup, yalnızca verileni almakla yetinmeyecek, görececek, duyacak, çözümleyecek, söyleyecek, yapacak, katılacak ve paylaşacaklardır. Öğrenciler öğrenmeyi öğrenecekler ve dolayısıyla “öğrenciler bilgiyi yalnızca tekrarlamayıp, bilinenleri sorgulayacak ve kendi bilgilerini kendileri üreteceklerdir” (Kramer, 1959/1998: 5).

21. yüzyılın değişen ekonomik, teknolojik ve politik düzeyine, ulusal ve uluslararası karmaşık sorunları çözümleyip analiz edebilen ve değişime uyum sağlayabilen, etkin vatandaşlık eğitiminden sorumlu öğretmenlerin, kariyerlerinin her aşamasında çok iyi eğitilmeleri gerekliliği ortadadır. Kaliteli eğitim, iyi yetişmiş öğretmenlerle mümkün olacaktır. Değişen zaman ve toplum yapısı öğretmenlerin mesleklerini etkin bir şekilde gerçekleştirebilmeleri için artık daha fazla beceriye sahip olmalarını gerektirmektedir. Bilgi toplumu oluşumundaki gelişim, tüm mesleklerde olduğu gibi öğretmenlik mesleğinde de geleneksel uygulamaları geçersiz duruma getirmiştir (Alkan, 2000: 191). Başka bir deyişle, toplumların gelişmesi ve bilimsel gelişmelerle birlikte, eğitim ve bir çok eğitsel kavramın tanımları başta olmak üzere öğretmenden beklenen görev ve sorumlulukların boyutları da değişiklik göstermiştir.

Bireyleri yukarıda tanımlanan şekilde etkin ve üretken birer vatandaş olarak yetiştirme görevi de büyük ölçüde öğretmenlere düşmektedir. Hal böyle olunca, öğrenci yetiştirmede en önemli faktör olan öğretmen daha da ön plana çıkmıştır. Çünkü toplumun ihtiyaç duyduğu nitelikli insan gücünü yetiştirecek olanlar öğretmenlerdir. Eğitim sisteminin amacına uygun öğrenciler yetiştirilebilmesi temelde öğretmenin sahip olduğu yeterliliklere ve niteliklere bağlıdır.

Nitelikli öğretmen yetiştirme sorunu ülkemizde yeni ortaya çıkmış bir mesele değildir. Ülkemizdeki eğitimsel gelişme çabalarının geçmişini yüzyıllar öncesine götürmek

mümkündür. Maarif Nezareti'nin planlı bir şekilde öğretmen yetiştirme çalışmalarına başlaması 19. yüzyıl ortalarına temellendirilebilir. 16 Mart 1848 tarihinde öğretmen yetiştirmek için kurulan ilk okul (muallim mektebi) ile birlikte başlayan nitelikli öğretmen yetiştirme arayışları günümüze kadar devam etmiştir (Erdem, 2005). Öğretmen eğitimin her zaman daha iyiye ulaşma arayışının hiç bir zaman bitmeyecek olması da olağan görülmelidir. Burada temel amaç, zamanın şartlarına göre yapılabilecek olanın en iyisini ortaya koymak olmalıdır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu büyük önder Mustafa Kemal Atatürk de, öğretmenlik mesleğinin önemine pek çok kez değinmiştir ve görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Okullarda öğretme vazifesinin güvenilir ellere teslimi, memleket evlatlarının o vazifeyi, kendine hem bir meslek, hem bir ülkü sayacak, bilgili ve saygı değer öğretmenler tarafından yetiştirilmesini temin için öğretmenlik diğer meslekler gibi tedricen ilerlemeye ve her halde refah teminine müsait bir meslek haline konulmalıdır. Dünyanın her yerinde öğretmenler, insan toplumunun en fedakâr ve saygı değer unsurlarıdır. Cumhuriyetin fedakâr muallimleri ve mürebbileri (eğitmen)! Yeni nesilleri sizler yetiştireceksiniz. Yeni nesiller sizin eseriniz olacaktır. Eserin kıymeti, sizin maharetiniz ve fedakârlığınızın derecesiyle mütenasip bulunacaktır. Cumhuriyet, fikren, ilmen, fennen, bedenlen kuvvetli ve yüksek karakterli koruyucular ister. Yeni nesli, bu özellik ve kabiliyette yetiştirmek sizin başarınız, Cumhuriyetin başarısı olacaktır” (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 1998: 302-303).

Geleceğin nesilleri öğretmenlerin elinden yetişeceğinden, öğretmenin gerekli bilgi, beceri ve iyi davranış özellikleriyle donatılması, öğretmen yetiştiren kurumların en önemli sorumluluğunu oluşturmaktadır.

Cumhuriyet tarihi içerisinde Darul-mualliminler, köy enstitüleri, eğitim enstitüleri, eğitim yüksek okulları ve eğitim fakülteleri öğretmen yetiştirmeden sorumlu kurumlar olarak sayılabilir. Yine yakın tarihimizde hizmet öncesi eğitim kursları ve mektupla öğretmen yetiştirme programları da dönemin sorunlarına hızlı ve etkili çözüm üretme çabalarının başlarında görülmektedir. 1981 yılında çıkarılan 2547 sayılı kanun gereğince, öğretmen yetiştiren kurumlar Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) altında toplanarak eğitim fakültelerine dönüştürülmüştür ve bu tarihten itibaren hizmet öncesi öğretmen eğitiminin birinci dereceden sorumlusu eğitim fakülteleri olmuştur.

Öğretmen niteliğinin yükseltilmesi konusunda Millî Eğitim Bakanlığı ve Üniversiteler zaman zaman birlikte çalışmalar yapmışlardır. Millî Eğitim Bakanlığı Eğitimi

Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı (EARGED)'nin 2001 yılında, "Çağdaş Öğretmen Profili" adlı çalışmasında çağdaş öğretmen;

- Günümüz eğitim ihtiyaçlarına cevap verebilecek ve 21. Yüzyılın bilgi teknolojisi toplumunda öğrencileri geleceğe hazırlayabilecek yeterliği bünyesinde barındırabilen,
- Konu alanına hâkim, konu alanına giren kavram, ilke ve genellemeleri bilen ve bunları günlük hayatla ilişkilendirerek alanındaki gelişmeleri yakından izleyebilen,
- Öğrenciyi tanıma becerisine sahip, bireysel farklılıkları göz önünde bulunduran ve etkinliklerini bu doğrultuda planlayabilen,
- Ders planlarını meslektaşlarıyla bilgi alış-verişi içerisinde ve olası değişik durumlara karşı esnek bir şekilde hazırlayabilen,
- Kalıcı öğrenmeyi sağlayabilmek için aktif öğrenme yöntem ve teknikleri ile eğitim materyallerini etkili bir şekilde kullanabilen,
- Öğrenci merkezli eğitim anlayışı çerçevesinde ölçme ve değerlendirmelerini öğrencilerin bilgi, tutum ve beceriye ilişkin durumlarını ortaya koyacak şekilde objektif ölçme araçlarıyla yapabilen ve sonuçları eğitim etkinliklerinin her aşamasında öncelikle öğrenci ve velileriyle paylaşabilen,
- Öğrencileri ile sağlıklı iletişim kurabilen, öğrenme ortamını öğrencilerin ve konuların özelliklerine uygun hale getirebilen ve öğrencilerin derse aktif katılımını sağlayabilen,
- Mesleki gelişimi için sorumluluklarını ve özlük haklarını, mesleği ile ilgili kanun, yönetmelik ve tüzükleri bilen,
- Mesleği ile ilgili etkinlikleri takip eden, buradan elde ettiği bilgi ve becerileri kendini yenilemede kullanabilen,
- Sosyal ve çevresel boyutta; okuldaki sosyal, kültürel ve sportif etkinliklerin hazırlanmasında etkin rol alabilen ve okul ile diğer kurumlar arasında işbirliğini sağlayabilen,

- Kişisel özellik boyutunda; yeni fikirler üretebilme yeteneğine, sürekli okuma alışkanlığına ve sosyal duyarlılığa sahip, paylaşımcı, dikkatli, kararlı, hoşgörülü, yardımsever, uyumlu, objektif, mesleğine bağlı ve kendine güveni olan bir profile sahip olmalıdır (MEB, 2001).

Bunların yanında belki de en önemlisi 21. yüzyılda Türk eğitim sisteminin ihtiyaç duyduğu çağdaş öğretmen, Atatürk ilke ve inkılâplarını benimsemiş, lâik ve demokratik, aynı zamanda devletine, milletine, dinine, örf ve adetlerine bağlı olmalı, çevresindekileri etkileyebilmeli, yönlendirip ikna edebilmeli bununla birlikte fikir ve ideolojilerin esiri olmamalıdır.

Öğretmenlik; bireysel, sosyal, kültürel, bilimsel ve teknolojik boyutları olan, profesyonel bir meslektir (Baskan, 2001). Gelişen eğitim anlayışında öğretmenlerin yerine getirmesi gereken temel görevin, “ulusal ve evrensel değerleri benimseyen ve sorunlara çözüm üreten, millî eğitimin ve alanı ile ilgili ders programlarının amaçlarını davranışa dönüştüren, öğrenmeyi öğrenen bireyleri, her bireyin gereksinimini de dikkate alarak yetiştirmek” olduğu bildirilmektedir (MEB, 2001).

Öğretmenlere yönelik bu gibi çok yönlü beklentiler; onların hizmet öncesi ve hizmetiçi eğitimlerinin doğru bir şekilde gerçekleştirilmesinin önemini bir kat daha arttırmaktadır. Eğitim programlarındaki gelişmelerin sürekliliği, bunların uygulamasında beklenen esneklik, öğretmenlerin program geliştirme konusunda temel bilgilerle donatılmasını gerektirmektedir. Konu alanlarındaki yeni bilgiler ve alanlar arası bilgi etkileşimi, onların sahip olması gereken bilgilerin niceliğini ve niteliğini daha bilimsel açıdan ele almayı zorunlu kılmaktadır (Sünbül, 2001: 227). Dolayısıyla öğretmenin kendini kişilik gelişimi, alan bilgisi ve pedagojik yeterlikler açısından iyi yönde geliştirme çabası içerisinde olması önemli bir nokta olarak ön plana çıkmaktadır.

Bir öğretmende bulunması gereken üç alan kavramı, mükemmel öğretmen tanımını da ortaya koymaktadır. Bunlardan birincisi, özel alan bilgisi yani öğretmenlik meslek bilgisine sahip olmaktır. İkincisi, öğretmenlik bilgisi yani öğretmeni iyi bir öğretici ve eğitici bilgisi ile donatmaktır. Üçüncüsü genel kültür bilgisi yani bir öğretmenin aktüaliteden, dünya ve Türkiye’de olup bitenden haberdar olabilecek bir aydın gözlüğüne sahip olmasıdır (Devlet Planlama Teşkilâtı [DPT], 2000: 49).

Öğretmenlik davranışları öğretmenlik meslek bilgisi programlarıyla kazanılır. Bilindiği gibi bir öğretmenin herhangi bir alandaki öğretim işlevini başarıyla yerine getirebilmesi, meslek bilgisi yönünden güçlü bir eğitimden geçmiş olmasına bağlıdır (Sözer, 1990: 62-64).

Erden (1998: 27)'e göre öğretmenlik mesleğinin yapılabilmesi için bireyin öncelikle aktaracağı konu alanında uzman olması gerekir. Öğretmen yetiştirmedeki temel sorunlardan birisi öğretimdeki alan bilgisi, eğitim bilimsel teorik bilgiler ile okullarda yapılan uygulama çalışmaları arasındaki bağlantının yeterince sağlanamamış olmasıdır (Türer, 1996: 614). Eroğlu (1999: 62)'nin yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre hizmet öncesi eğitim derslerinin kuramsal ağırlıklı işlenmesi, uygulamaya yeterince yer verilmemesi, öğretmenlerin tüm meslek yaşamlarını etkilemektedir. Bu durum hizmetiçi eğitim araştırmalarında da aynı görülmektedir. Hizmetiçi eğitim alan öğretmenler de kuramsal bilgi yerine uygulama bilgisi verilmesini istediklerini söylemektedirler.

Ülkemizde çeşitli dönemlerde ucuz ve acil önlemlerle değişik kaynaklardan öğretmen arzının çoğaltılmaya çalışılması da nitelik sorununun çıkmasına neden olmuştur (Akar, 1991: 2). 21. yüzyılın gereksinimlerine uygun, nitelikli öğretmen yetiştirme ülkemizin öncelikli sorunları arasında yer almaktadır. Birçok görev ve sorumlulukları içinde barındıran öğretmenlik mesleğini yapabilecek yeterlikteki öğretmenlerin, eğitim sisteminde yerlerini almaları büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, öğretmenlerin sahip olması gereken genel ve özel yeterliklerin ayrıntılı olarak araştırılıp, tartışılması ve belirlenmesi gerekmektedir. Nitelikli öğretmen yetiştirme çabaları içerisinde, Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü (ÖYEGM)'nin katılımcı bir anlayışla gerçekleştirdiği “Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri” ve branşlar bazında geliştirdiği “Özel Alan Yeterlikleri”nin MEB ve diğer kurumlar tarafından aktif bir şekilde uygulamaya konulacak olması öğretmen yetiştirmeye verilen önemin vurgulanması adına anlamlı bir çalışma olarak görülmektedir (MEB, 2005a).

Öğretmenlerin öğretim yeterliklerine sahiplik düzeyleri, öğretim uygulamalarının verimliliği açısından önemli bir yordayıcı ve ön şart niteliğindedir (Büyükkaragöz ve Çivi, 1997). Bu nedenle öğretmen yetiştirme programları öğretmen adaylarına, bu yeterlikleri kazandırmaktan sorumludur.

Öğretim yeterlikleri kazandırmak üzere henüz öğretmen olmamış kişilere verilen eğitime genel olarak “hizmet öncesi eğitim” denilmekte ve bu eğitimle adayların,

öğretmenlik mesleğine hazırlanması amaçlanmaktadır. Türk eğitim sistemi içerisinde öğretmen yetiştirmekten sorumlu olan kurumlar, eğitim fakülteleridir (Yüksek Öğretim Kurulu [YÖK], 1998). Bu amaçla eğitim fakültesi programlarına genel kültür, alan bilgisi ve pedagojik formasyon bilgi ve becerilerini içeren dersler yerleştirilmiştir.

Lisans eğitimini tamamlamış bir öğretmen adayından öğretmenlik mesleği özelliklerinin hepsini kazanmış olması beklenir. Aydın (1995: 33)'a göre ideal öğretmenlik tutumları kazandırmada öğretmenlik uygulamalarına özel bir önem verilmelidir. Öğretmen adaylarının bu denemeleri öğretim üyesinin kılavuzluğunda gerçek öğretim ortamlarında olabildiğince çok yapmaları, çeşitli güçlük ve sorunlarla karşılaşp bunlara çözüm aramaları, etkinliklerini öğretim üyesinin eleştirileri ile besleyerek güçlendirmeleri, gerçek öğretmenlik yaşamlarında yapacakları uygulamalar bakımından büyük önem taşımaktadır.

Çağın ihtiyaçları, toplumun beklentileri, bilimsel alanda yaşanan gelişmeler, eğitim çalışmalarındaki bazı yetersizlik ya da yanlışlıklar, öğretmen yetiştirme programlarının sürekli olarak geliştirilmesini gerektirmektedir (YÖK, 1998). Bu ihtiyaçlar çerçevesinde eğitim fakültesi programlarında sürekli olarak geliştirme ve düzenleme çalışmaları yapılmaktadır. Öğretim yılının artırılması, derslerin içerik ve kredilerinin değiştirilmesi, yeni derslerin eklenip bazılarının programdan çıkarılması bu değişikliklere örnek olarak verilebilir.

Son on yıl içerisinde, kapsamlı olarak eğitim fakülteleri lisans programlarında iki kez değişiklik yapılmıştır. Bunlardan biri, YÖK-Dünya Bankası Millî Eğitimi Geliştirme Projesi çerçevesinde yapılan ve 1997-1998 öğretim yılından itibaren yürürlüğe giren program değişikliğidir (YÖK, 1998). MEB İlköğretim Genel Müdürlüğü'nün ilköğretim programlarına ilişkin yaptığı köklü değişimin sonucunda ise eğitim fakülteleri lisans programlarında ikinci kez kapsamlı değişikliğe gitmiş ve bu değişikliği 2006-2007 öğretim yılından itibaren uygulamaya geçirmiştir.

Sürekli değişiklik yapılan öğretmenlik programları ve İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programları, branş bazında sürekliliğin ve devamlılığın sağlanamaması sonucunu ortaya çıkarmıştır. Bu durum önceki nesil Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin yetiştirilme usullerinin dışında bir program uygulamalarıyla yüzyüze kalmaları sonucunu ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla mevcut Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin hizmetiçi eğitim ihtiyaçlarının da gözden geçirilmesi gerekliliği söz konusudur.

Adayları öğretmenlik mesleğine hazırlamaya yönelik yapılan bu hizmet öncesi eğitim çalışmalarının yanında, öğretmenleri bünyesinde istihdam eden MEB’de, öğretmenlik mesleği alanında yaşanan değişme ve gelişmelere öğretmenlerin uyum sağlamalarını kolaylaştırmak için yoğun bir şekilde eğitim çalışmalarını yürütmektedir. Stajyerlik döneminde aday öğretmenlerin tamamına verilen uyum ve hazırlık kursları ile Hizmetiçi Eğitim Dairesi Başkanlığı tarafından farklı alanlarda her yıl düzenlenen yüzlerce seminer ve kurslar da, buna örnek olarak verilebilir. Sabaz (2004) da her yıl yüz bin dolayında personelin, hizmetiçi eğitime alınarak bu ihtiyaçların giderilmeye çalışıldığını belirtmektedir. Yapılan araştırmalarda da hizmetiçi eğitimin gerekliliği çok sık vurgulanmaktadır (Budak ve Demirel, 2003).

Gerek hizmet öncesi eğitim programlarının gerekse hizmetiçi eğitim programlarının sağlıklı temellere oturtulması ve yüksek verimin elde edilebilmesi için en önemli şart, çalışmaların bilimsel bir anlayış çerçevesinde ve bilimsel araştırma sonuçlarına göre yapılmasıdır. Bu nedenle, sürekli gözlenerek ve üzerinde araştırmalar yapılarak hem öğretmenlerin hem de aday öğretmenlerin ihtiyaç duydukları yeterlik alanlarının ve yetersiz kaldıkları yönlerin belirlenmesi; hem hizmet öncesi eğitim programlarının hem de hizmetiçi eğitim çalışmalarının yapı ve içeriğinin bu belirlemeler çerçevesinde yapılandırılması gerekmektedir (Yeşil, 2006).

Bu sorunlardan yola çıkılarak hazırlanan bu araştırmada, eğitim fakültelerinden mezun olan öğretmen adaylarının almış oldukları hizmet öncesi eğitim sürecinde, öğretim yeterlikleri yönüyle öğretmenlik mesleğine ne düzeyde hazırlanabildiklerinin belirlenmesi ve mevcut Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin alanlarıyla ilgili olarak eksikliklerin belirlenerek hizmetiçi eğitim ihtiyaçlarının ortaya konması amaçlanmıştır. Bu araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmeni lisans programında öğrenimini devam ettirmekte olan son sınıf öğrencileri ile MEB bünyesinde çeşitli il ve kademelerde, farklı yaş gruplarındaki Sosyal Bilgiler öğretmenleri arasında, en son uygulamaya konulan İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programının öğrenme alanlarına ilişkin özyeterliklerinin ölçülmesi, bunların istatistiksel olarak analiz edilmesi, karşılaştırılması, sonuç ve öneriler çıkarılması planlanmıştır. Böylelikle, bir taraftan hizmet öncesi eğitim programının verimliliğine ve öğretmen adaylarının öğretmen olarak atanması durumunda ihtiyaç duyacakları eğitim çalışmalarına, diğer taraftan mevcut Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin alanlarında sahip oldukları bilgilerine ilişkin bir takım ipuçlarının yakalanabileceği düşünülmüştür. Ortaya

çıkan sonuçların, hem eğitim fakültesinde görev yapan öğretim elemanları hem de hizmetiçi eğitim çalışması yapacak eğitimciler için, hangi öğrenme alanı yeterliklerine daha öncelik ve ağırlık vermeleri gerektiği ile ilgili bir bakış açısı ve ön bilgi oluşturabileceği düşünülmüştür.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının ilköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik düzeylerinin incelenmesidir. Bu doğrultuda, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının pedagojik yeterliklerinden ziyade Sosyal Bilgiler dersinin konu alanına ilişkin özyeterlikleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

Bu araştırma, yukarıda belirtilen amaçtan hareketle aşağıdaki problem cümlesi temelinde gerçekleştirilmiştir.

1.1.1. Problem Cümlesi

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının ilköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlikleri ne düzeydedir?

1.1.2. Alt Problemler

Problem cümlesi bilimsel olarak şu alt problemler çerçevesinde değerlendirilmiştir:

1. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin;
 - a. Öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlikleri ne düzeydedir?
 - b. Temel disiplinlere ilişkin özyeterlikleri ne düzeydedir?
 - c. “Birey ve Toplum” öğrenme alanına ilişkin özyeterlikleri ne düzeydedir?
 - d. “Kültür ve Miras” öğrenme alanına ilişkin özyeterlikleri ne düzeydedir?
 - e. “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanına ilişkin özyeterlikleri ne düzeydedir?
 - f. “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanına ilişkin özyeterlikleri ne düzeydedir?

- g. “Zaman, Süreklilik ve Değişim” öğrenme alanına ilişkin özyeterlikleri ne düzeydedir?
- h. “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanına ilişkin özyeterlikleri ne düzeydedir?
- i. “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” öğrenme alanına ilişkin özyeterlikleri ne düzeydedir?
- j. “Güç, Yönetim, Toplum” öğrenme alanına ilişkin özyeterlikleri ne düzeydedir?
- k. “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanına ilişkin özyeterlikleri ne düzeydedir?
- l. “Öğrenme Alanlarına İlişkin Beceri ve Değer”lere ilişkin özyeterlikleri ne düzeydedir?

2. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının;

- a. Öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlikleri ne düzeydedir?
- b. Temel disiplinlere ilişkin özyeterlikleri ne düzeydedir?
- c. “Birey ve Toplum” öğrenme alanına ilişkin özyeterlikleri ne düzeydedir?
- d. “Kültür ve Miras” öğrenme alanına ilişkin özyeterlikleri ne düzeydedir?
- e. “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanına ilişkin özyeterlikleri ne düzeydedir?
- f. “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanına ilişkin özyeterlikleri ne düzeydedir?
- g. “Zaman, Süreklilik ve Değişim” öğrenme alanına ilişkin özyeterlikleri ne düzeydedir?
- h. “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanına ilişkin özyeterlikleri ne düzeydedir?
- i. “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” öğrenme alanına ilişkin özyeterlikleri ne düzeydedir?
- j. “Güç, Yönetim, Toplum” öğrenme alanına ilişkin özyeterlikleri ne düzeydedir?

- k. “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanına ilişkin özyeterlikleri ne düzeydedir?
 - l. “Öğrenme Alanlarına İlişkin Beceri ve Değer”lere ilişkin özyeterlikleri ne düzeydedir?
3. Sosyal Bilgiler öğrenme alanlarına ilişkin öğretmenlerin özyeterlik puanları katılımcıların;
 - a. Cinsiyetlerine,
 - b. Öğrenim durumlarına,
 - c. Mesleki kıdemlerine,
 - d. Mezun oldukları bölüme göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
 4. Sosyal Bilgiler öğrenme alanlarına ilişkin öğretmen adaylarının özyeterlik puanları katılımcıların;
 - a. Cinsiyetlerine,
 - b. Öğretim türüne,
 - c. Öğrenim gördükleri üniversiteye,
 - d. Akademik başarılarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
 5. Sosyal Bilgiler öğrenme alanlarına ilişkin Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile öğretmen adaylarının özyeterlikleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
 6. Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile öğretmen adaylarının temel disiplinlere ilişkin özyeterlikleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Öğretmen yeterlikleri, etkili bir eğitim öğretim için geliştirilen yeni müfredat programlarını hayata geçirecek ve öğrencileri 21. yüzyıla hazırlayacak öğretmenlerde bulunması gereken bilgi, beceri ve tutum özelliklerini içermelidir.

Öğretmen Yeterlikleri;

- Öğretmen yetiştirme politikalarının belirlenmesinde,
- Öğretmen yetiştiren yüksek öğretim kurumlarının hizmet öncesi öğretmen yetiştirme programlarında,

- Öğretmenlerin hizmetiçi eğitimlerinde
- Öğretmenlerin okul temelli mesleki gelişimlerinde
- Öğretmenlerin seçiminde,
- Öğretmenlerin iş başarılarının, performanslarının değerlendirilmesinde,
- Öğretmenlerin kendilerini tanıma ve gerçekleştirmelerinde bütüncül bir yaklaşımla gerçekleştirilecek dönüşümleri ortaya koyan bir belgedir (MEB, 2002).

Bu bağlamda MEB ÖYEGM'nin 2008 yılında yayınladığı Sosyal Bilgiler öğretmenliği özel alan yeterliklerinin ilköğretim Sosyal Bilgiler dersi öğrenme alanlarıyla içerik olarak yeterince ilişkilendirilmediği tespit edilmiştir. Ayrıca belirlenen alt yeterlikler ve bunlara ait performans göstergelerinin Sosyal Bilgiler öğrenme alanlarının tümünü kapsamadığı görülmüştür. Bu çalışma ile geliştirilen Sosyal Bilgiler öğretmeni konu alanı yeterliklerinin, mevcut öğretmen yeterliklerinin geliştirilmesi anlayışına katkı sunması beklenmektedir. Ayrıca Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin konu alanı yeterliklerinin yeniden tespit edilmesi ve tespit edilen yeterliklerin geliştirilmesiyle oluşturulan özyeterlik ölçeğinin mevcut Sosyal Bilgiler öğretmenlerine ve aday öğretmenlere uygulanması sonucu elde edilen verilerin değerlendirilerek yorumlanması söz konusudur. Elde edilen sonuçların, Sosyal Bilgiler öğretmeni yetiştiren kurumların ve hizmetiçinden sorumlu enstitülerin mevcut planlarını gözden geçirmeleri açısından tavsiye niteliğinde olacağı için bu çalışmanın önemli olduğu düşünülmüştür.

1.4. Sınırlıklar

Araştırmanın sınırlılıkları şu şekilde özetlenebilir:

1. Araştırma, 2009-2010 eğitim öğretim yılında örneklem kapsamında yer alan illerde görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden elde edilen veriler ile sınırlandırılmıştır.
2. Araştırma, örneklem içinde yer alan ilköğretim okullarının 6. ve 7. sınıflarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden elde edilen veriler ile sınırlandırılmıştır.

3. Araştırma, 2009–2010 eğitim öğretim yılında örneklem kapsamında yer alan üniversitelerin Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda öğrenim gören 4. sınıf öğrencileriyle sınırlandırılmıştır.
4. Araştırmada geliştirilen Sosyal Bilgiler öğretmen yeterlikleri, öğrenme alanlarına ilişkin konu alanı ve öğrenme alanlarına ilişkin ölçekle belirlenen beceri, değer ve temel disiplin yeterlikleriyle sınırlandırılmıştır.

1.5. Varsayımlar

Araştırma aşağıdaki varsayımlar üzerine kurulmuştur:

1. Örnekleme temsil eden katılımcıların özyeterlik ölçeğini samimi ve gerçeği yansıtacak biçimde doldurdıkları varsayılmıştır.
2. Hem Sosyal Bilgiler öğretmenleri hem de Sosyal Bilgiler öğretmen adayları açısından ulaşılan örneklemin, evreni gerçekçi bir biçimde temsil ettiği varsayılmıştır.
3. Araştırmada geliştirilen Sosyal Bilgiler öğretmen yeterliklerinin, öğrenme alanlarını tam olarak kapsadığı varsayılmıştır.
4. Yeterliklerin belirlenmesinde görüşleri alınan öğretim elemanlarının Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin alanlarıyla ilgili olarak sahip olması gereken yeterlikleri tam olarak bildikleri varsayılmıştır.

1.6. Tanımlar

Araştırma içerisinde sıkça kullanılan bazı terimler ve tanımları şöyledir:

Sosyal Bilgiler: Toplum ve insanla ilgili bilimlerin içerik ve yöntemlerinden yararlanılarak, insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimini zaman boyutu içerisinde disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan ve demokratik bir dünyada yaşamla ilgili temel demokratik değerlerle donatılmış, düşünen, becerili, demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanı olarak tanımlanabilir (Doğanay, 2002).

Yeterlik: Bir görevi icra etmek ve görevin gerektirdiği sorumlulukları yerine getirmek için ihtiyaç duyulan yetenek, bilgi, beceri ve tutumları ifade eden bir kavramdır (Şahin, 2004: 59).

Özyeterlik: Bireylerin olası durumlar ile başa çıkabilmek için gerekli olan eylemleri ne kadar iyi yapabildiklerine ilişkin inançlarını ifade eden bir kavram olarak tanımlanmaktadır (Bandura, 1997).

Konu Alanı: Belli bir özel alanda birbiri ile ilişkili beceri, asıl konu, kavram ve değerlerin bir bütün olarak görülebildiği öğrenmeyi organize eden yapılardır (MEB, 2008: 12).

Öğrenme Alanı: Birbiriyle ilişkili beceri, tema, kavram ve değerlerin bir bütün olarak görülebildiği, öğrenmeyi organize eden yapıdır (MEB, 2006: 60).

Beceri: Bilgi gerektiren ve performansı içeren karmaşık bir eylemdir. Öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması tasarlanan kabiliyetlerdir (MEB, 2006: 12).

Değer: Bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ilke ya da inançlardır (Özgüven, 1999).

II. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmanın bu bölümünde araştırma konusu ile ilgili kaynaklar taranarak genelden özele doğru sıralanmış, elde edilen kuramsal ve araştırma bulgularına dayalı bilgiler bir araya getirilerek kavramsal çerçeve oluşturulmuştur.

2.1. Sosyal Bilgiler

Sosyal Bilgileri bu araştırmanın amaçları doğrultusunda anlamlandırabilmek için bu bölüm içerisinde sırasıyla;

- Sosyal Bilgilerin, Türk Millî Eğitiminin amaçlarındaki yeri nasıldır?
- Bir kavram olarak Sosyal Bilgiler neyi ifade etmektedir?
- Sosyal Bilgilerin dünyada ve ülkemizdeki gelişim süreci nasıl gerçekleşmiştir?
- Sosyal Bilgiler niçin önemlidir ve amacı nedir?
- Sosyal Bilgiler Öğretim Programının yapısı nasıldır ve hangi öğelerden oluşmaktadır?
- Ülkemizde Sosyal Bilgiler öğretmeni yetiştirme çalışmalarının tarihsel gelişimi nasıldır?
- Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programındaki yeri nasıldır? sorularına yanıtlar vermeye çalışılmıştır.

Birey ve toplumların gelişiminde en önemli faktör eğitimidir. Bireylerin formal eğitiminden sorumlu başlıca kurumlar da okullardır. Aileden sonra birey üzerinde en önemli etkiye sahip olan okulların başarılı, çağdaş ve yeterli bireyler yetiştirebilmesi sorumluluğu da öğretmene aittir. Dolayısıyla bu sorumluluk, öğretmenlik mesleğini günümüzde daha fazla nitelik ve yeterlik gerektiren bir meslek haline getirmiştir.

Öğretmen eğitimi, eğitim sistemimizin kuşkusuz en önemli parçalarından biridir. Bu yüzden öğretmenlerin eğitimi değerlendirilirken Türk Millî Eğitim sisteminin genel amaçları, benimsediği hedefler ve değerler göz önünde bulundurulmalıdır.

1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'na göre Türk Millî Eğitiminin Genel amaçları şu şekilde ifade edilmiştir (MEB, 2006: 1):

Türk Millî Eğitiminin genel amacı, Türk milletinin bütün fertlerini;

1. Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;
2. Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip; insan haklarına saygılı; kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;
3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek, gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;

Böylece, bir yandan Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan millî birlik ve bütünlük içinde iktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmak amaçlanmaktadır.

Bu amaçlara ulaşmak için ülkemiz eğitim sistemi içerisinde okutulmakta olan derslerden birisi de Sosyal Bilgiler`dir.

2.1.1. Sosyal Bilgiler Kavramı

Sosyal Bilgiler denilince akla ilk, ilköğretim okullarının 4, 5, 6, ve 7. sınıflarında okutulan bir ders gelmektedir. Bir çok uzman tarafından üzerinde çalışılan Sosyal Bilgiler kavramı hakkında yapılan tanımlamalar şu şekildedir:

Sosyal Bilgiler, toplumsal gerçekleri kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgiler olarak tanımlanabilir (Sönmez, 1999: 3). Toplumsal gerçek ifadesiyle, toplumsal yaşamı düzenleyen her türlü etkinlik kastedilmektedir.

Erden (1996: 8)'e göre Sosyal Bilgiler, ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, Sosyal Bilim disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı

olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanıdır.

Sosyal Bilgilerin temel kaynağı sosyal bilimlerdir. Tarih, coğrafya, ekonomi, hukuk, felsefe, psikoloji, sosyoloji, eğitim vb. sosyal içerikli ve başlı başına bir bilim olan bu alanların belli konularından da Sosyal Bilgiler oluşmaktadır. Dolayısıyla Sosyal Bilgiler, öğretim amacıyla sosyal bilimlerden seçilmiş, basitleştirilmiş ve düzenlenmiş konular ve bilgiler bütünüdür.

Sosyal Bilgiler kavramı, sosyal bilimleri oluşturan bilimlerin içeriklerine dayandırılarak oluşturulan ve üniteleri içeren öğretim programını belirtmek için kullanılır. Sosyal Bilgiler; Türkçe, Matematik ve Fen Bilgisi gibi bir öğretim programıdır. Fen bilgisi nasıl ki fen bilimlerine dayanıyorsa, Sosyal Bilgiler de sosyal bilimlere dayanır (Sağlamer, 1980: 6).

Savaş ve Ünüvar (1999: 1)'a göre, ilköğretim programlarında yer alan Sosyal Bilgiler dersi; bireyin yaşamında karşısına çıkacak olan çeşitli sorulara en uygun cevapları verebilmesi için bireyi hayata hazırlamayı, ona hayatın içinden olaylarla, bu olaylardan nasıl ders alması gerektiğini, sosyal insan ve etkili bir vatandaş olarak görev ve sorumluluklarını hatırlatır ve öğretir.

Sosyal Bilgiler, sosyal bilimlerin bulgularını birleştirip öğrencilerin düzeylerine göre basitleştiren, bunları kullanarak öğrencilerin sosyal yaşama uyum sağlama ve sosyal sorunlara çözüm üretme süreçlerinde ihtiyaç duyacakları bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandırmayı amaçlayan bir yurttaşlık eğitimi programıdır (Öztürk ve Otluoğlu, 2002: 6).

Öztürk ve Otluoğlu (2002: 6-7), Sosyal Bilgilerin bir eğitim-öğretim programı olarak belli başlı özelliklerini şöyle sıralamıştır:

- Bu programın içeriği -teorik olarak- disiplinler arasıdır; sosyal bilimlerden alınan konulardan oluşmaktadır. Bir toplumun tarih ve kültürüne ilişkin temel bilgileri; sosyal ve bireysel konularla ilgili kavram ve temaları kapsar.
- Sosyal Bilgiler bir vatandaşlık eğitimi programıdır.
- Sosyal Bilgiler, içeriğini aldığı sosyal bilimlerin yöntemlerini kullanır.

- Etkili bir Sosyal Bilgiler programı, her zaman, bireyin sosyal problemleri çözebilmesi için gerekli olan düşünme ve karar verme becerilerini geliştirmeyi amaçlar.

Günümüzde birçok ülkenin ilköğretiminde okutulan Sosyal Bilgiler, sosyal bilimlerin her biriyle ilgili ancak bağımsız bir alanı kapsayan derstir. Özellikle ilköğretim okullarında verilen bu ders öğrencilerin de seviyesine uygun olarak hazırlanmaktadır. Evrensel olarak Sosyal Bilgilerin tanımı genel geçer olabilir, fakat her ülkenin Sosyal Bilgiler tanımına uygun, kendi eğitim sistemi içinde uygulayacağı Sosyal Bilgiler programı olmasının gerekliliği de kabul edilmesi gereken bir gerçektir. Bu programa uygun açıklamalar, hedefler, planlar, kaynaklar ve çalışmalar her ülkenin farklı eğitim sistemlerinin gereği olarak içerik açısından birbirinden farklı olmak durumundadır.

2.1.2. Sosyal Bilgilerin Dünyadaki Gelişimi

Sosyal bilimler eğitiminin ne zaman ve nerede başladığı kesin olarak bilinmemekle birlikte, insanoğlu var olduğu andan itibaren hem fen hem de sosyal bilimler eğitimlerinin başladığı söylenebilir. İnsanın yaşamını sürdürmesi, sosyal ve fizyolojik ihtiyaçlarını karşılaması aşamasında bilgi, beceri, tutum ve belli davranışlar kazanması gerekmektedir. İnsan yaşamak için hem doğanın hem de toplumun ilkelerini öğrenmek durumundadır. Dolayısıyla fen ve sosyal bilimlerin insanoğlunun yaşamı kadar eski olduğu ileri sürülebilir (Sönmez, 1999: 7).

Sosyal Bilgiler eğitimi, Amerika Birleşik Devletleri'nin 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında sosyal, kültürel, ekonomik ve benzeri alanlardaki büyük dönüşümün doğurduğu sorunlara çözüm arama kaygısından doğmuştur (Erden, 1996: 6).

Sosyal Bilgilerin tanımı ilk kez 1916 yılında ABD'de "Millî Eğitim Derneğinin Orta Dereceli Okulu Teşkilatlandırma Komisyonu Sosyal Bilgiler Komitesi" tarafından, "mevzu doğrudan insan cemiyetinin teşkilatına ve tekâmülüne ve içtimaî birliklerin bir uzvu olması dolayısıyla insana dair bilgiler Sosyal Bilgilerdir" şeklinde tanımlanmıştır (Günden, 1995; Köstüklü, 1999: 1).

1970'lerin ortalarında ABD'de "Yeni Sosyal Bilgiler" adı altına bir reform hareketi doğmuştur. Bu reformla tarih ve coğrafyanın önemi azalmış, sosyoloji, antropoloji, ekonomi, siyaset bilimi ve sosyal psikoloji gibi alanlar ağırlık kazanmıştır. Bu alanlarla

disiplinler arası yaklaşımlar gelişmiş, geleneksel tümdengelimci, betimleyici anlayış yerine tümevarımcı araştırma öne çıkmaya başlamıştır (Öztürk, 2006: 45).

ABD’de, profesyonel Sosyal Bilgiler eğitimcilerinin üyesi olduğu Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS), 1992 yılında Sosyal Bilgilerin tanımıyla ilgili tartışmalara bir son vermek amacıyla alana kapsamlı bir tanım getirmiştir. Bu tanım şöyle yapılmıştır (Öztürk ve Dilek, 2004: 23-24):

“Sosyal Bilgiler, sosyal ve beşeri bilimleri, vatandaşlık yeterliklerini geliştirmek amacıyla kaynaştıran bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde Sosyal Bilgiler antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyolojinin yanı sıra beşeri bilimler, matematik ve doğa bilimlerinden kendine mâl ettiği içerik üzerinde sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma sağlar. Sosyal Bilgilerin öncelikli amacı, karşılıklı olarak birbirine bağlı bir dünyada kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumda, insanlara bilgiye dayalı ve mantıklı karar alabilme yeteneklerini geliştirmede yardımcı olmaktır.”

2.1.3. Sosyal Bilgilerin Türkiye’deki Gelişimi

Sosyal Bilgilerin yapısının daha iyi anlaşılabilmesi, bu dersin ülkemizdeki geçmişinin bilinmesini de gerekli kılmaktadır. Türkiye’de Sosyal Bilgiler dersi, bu adla veya başka adlar altında aşamalı olarak değişik şekillerde ilköğretim programlarında yer almıştır. Ülkemizde Sosyal Bilgilerin gelişimi inişli çıkışlı bir yapı göstermiştir.

Cumhuriyet’in ilk yıllarında, 1926 programından 1938 programına kadar ilköğretimde 4. ve 5., ortaokulda ise 1. ve 2. sınıflarda Tarih, Coğrafya, Yurt Bilgisi adındaki dersler haftada ikişer ders saati, ortaokul 3. sınıfta haftada 3’er saat şeklinde verilmekteydi. 1948’den itibaren Coğrafya ve Yurttaşlık derslerinin ders saatleri değişime uğramış ve programdaki yerinin 1 ders saatine indirildiği dönemler olmuştur (Altunya, 2006: 386).

1930’lu yıllarda Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığındaki uzman eğitim bilimcilerin tutumu bu dersin okullarda ayrı ayrı kalması, bir öğretmenin, bu üç derse ayrı ayrı girerek, derslerin arasında bağlantılar kurabilmesi ve öğrenci karnelerinde de tarih, coğrafya ve yurt bilgisi notlarının ortalamasının gösterilmesi şeklinde ifade edilmiştir (Altunya, 2006: 387).

23-31 Ağustos 1949 tarihinde toplanan IV. Millî Eğitim Şûrası'nda ise; programlardan ziyade Sosyal Bilgiler'in içeriğine yönelik olarak yapılması planlanan değişiklikler yer almıştır. Bu değişikliklerden biri de; "Ortaokullarda ayrı ayrı okutulan Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi derslerinin bir ders hâlinde ve çocuk psikolojisine göre düzenlenmesi" yönünde alınan karardır. IV. Millî Eğitim Şûrası'nda alınan bu karara dikkat edilirse gerek içerik ve öğretim kademesi açısından gerekse hitabettiği kesimin gelişim psikolojisinin vurgulanması açısından doğrudan Sosyal Bilgiler dersini işaret ettiği görülmektedir. Bu da Sosyal Bilgiler dersinin resmen okullara bir ders olarak girmeden önce, Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili kararın bu şûrada alındığını göstermektedir (www.ttkb.meb.gov.tr/suralar).

1950'li yıllara gelindiğinde, Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri programlarında bu dersler ortak bir çatı altında birleştirilmiştir ve tek başlık altındaki derslerin yanına, parantez içinde ilgili dersler de açık bir şekilde yazılmıştır (Altunya, 2006: 389).

Türkiye'de Sosyal Bilgiler kavramı ilk kez 1960'lı yıllarda eğitim literatürümüze girmiştir. Dünyadaki Sosyal Bilgiler eğitiminde yaşanan değişimlerden, ülkemizdeki askeri darbeden ve yapılan anayasa değişikliğinden etkilenerek 1960'lı yılların başlarında gerçekleşen akımla ilköğretim programında daha önceki yıllarda yer alan Tarih, Coğrafya ve Yurt Bilgisi dersleri 1962 yılında disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilerek "Toplum ve Ülke İncelemeleri" adı altında okutulmaya başlamıştır. 1968'de bu dersin adı Sosyal Bilgilere dönüştürülmüş ve tarih, coğrafya, vatandaşlık bilgisi üniteleri arka arkaya yerleştirilerek dersin içeriği oluşturulmuştur. Bu dersin ilköğretim 4. ve 5. sınıflarda ve ortaokul 1. ve 2. sınıflarda 5'er ders saati, ortaokul 3. sınıfta ise 4'er ders saati olarak okutulmasına karar verilmiştir. (Erden, 1996; Sönmez, 1999; Öztürk ve Dilek, 2004).

1968 yılında uygulamaya konan Sosyal Bilgiler programı Türkiye'de daha önceki Cumhuriyet dönemi programları gibi John Dewey'in ilerlemeci anlayışından etkilenmiştir. O dönemde ülkemizde de daha çok vurgulanan demokratik bir anlayışa göre şekillendirilen programın, demokratik bir yaşam için bilgi, beceri ve tutum geliştirmesine odaklanmıştır (Sönmez, 1999; Öztürk ve Dilek, 2004).

Erden (1996: 12)'e göre, İlkokul Programları incelendiğinde, ülkemizde 1968 yılından bu yana Amerikan ekolünün etkileri görülmektedir. Bu durum ilerlemecilik akımının liderlerinden John Dewey'in 1924 yılında ülkemize gelerek eğitim sistemimiz

üzerinde çalışmasından ve eğitim programını geliştiren bir kısım uzmanların Amerika'da eğitim görmelerinden kaynaklanmış olabilir.

Okullarımız için Sosyal Bilgiler pek eski olmayan bir derstir. Sosyal Bilgiler dersi 1968-1969 öğretim yılında bütün ilkokullara, 1970-1971 öğretim yılında da deneme niteliğinde ortaokullara resmen girmiştir (Günden, 1995: 22).

1975-1976 öğretim yılında da tüm ortaokullarda okutulmaya başlanmıştır. 1985-1986 öğretim yılında ise ortaokullardan kaldırılan bu dersin yerine 1998'e kadar Millî Tarih ve Millî Coğrafya dersleri okutulmuştur (Safran ve Ata, 2003: 340). Ancak, 1994-1997 yılları arasında YÖK-Dünya Bankası ortaklığıyla Millî Eğitimi Geliştirme Projesi gerçekleştirilmiştir. Bu proje çerçevesinde yürütülen çalışmalardan sonra zorunlu eğitimin ülkemizde 5 yıldan 8 yıla çıkarılmasıyla birlikte tüm ortaokullar ilköğretim okulu adıyla bir çatı altında toplanmış ve Sosyal Bilgiler dersi Nisan 1998 tarih ve 2487 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayınlanan program çerçevesinde ilköğretim okullarında yeniden okutulmaya başlamıştır.

Bu döneme kadar Sosyal Bilgiler dersi tarih, coğrafya ve yurttaşlık konularındaki bilgilerin ezberlenmesi olarak görülmüştür. Eski Sosyal Bilgiler programlarına yöneltebilecek diğer bir eleştiri de bireyin karakterini oluşturan yaratıcılık, iletişim v.b. becerilerini geliştirmede yetersiz kalmasıdır. Özdemir (1995: 75), Sosyal Bilgiler programı ve ders kitaplarını ağırlıklı olarak tarih konularına yer verdiği gerekçesiyle, bireyleri sadece geçmişte yaşamaya teşvik edebileceği açısından eleştirmektedir. Bu konuda bireyin, hem geçmişi hem de bugünü senkronik olarak birbirine bağlamayı öğrenmesi gerektiği üzerinde durulmalıdır.

Sosyal Bilgiler programı, gelecek göz önüne getirilerek, içinde yaşanan zaman ve mekân için etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla tasarlanmalıdır. Tarih konularının miktarı, hem çocuk psikolojisine uygun şekilde, hem de içinde yaşanan zamanın ve mekânın gerektirdiği ölçüde olmalıdır. Yaşayan toplumu merkeze alan Sosyal Bilgilerin asıl konusunu sosyal problemler oluşturur.

Türkiyedeki ilköğretim programları dünyadaki gelişmeler doğrultusunda 2004 yılında tekrar yenilenmiştir. Bu yenileme kapsamında köklü değişikliklerle oluşturulan yeni Sosyal Bilgiler Programı 2004 yılında 9 ilde pilot uygulama ile başlamış ve 2005 yılında tüm ülkeye yaygınlaştırılmıştır. Hazırlanmış olan bu program, tüm dünyada

yaşanan değişimler ve gelişmelerle birlikte, Avrupa Birliği normlarını ve eğitim anlayışını, mevcut programların değerlendirmelerine ilişkin sonuçları ve ihtiyaç analizlerini de dikkate almaktadır (www.ttkb.meb.gov.tr/ogretmen).

2.1.4. Sosyal Bilgilerin Amacı ve Önemi

Sosyal Bilgiler, toplumların geçmişteki, şimdi ve gelecekteki, politik, ekonomik, kültürel ve çevresel yönlerinin incelemesidir. NCSS (National Council for Social Studies) 1970 yılında yayınladığı öğretim kılavuzunda Sosyal Bilgiler Programına yönelik dört amaç tavsiye etmiştir (Barth ve Demirtaş, 1996). Bunlar;

1. İnsanın geçmiş, bugün ve gelecekteki durumu hakkında bilgi edinme becerisini geliştirme,
2. Bilgiyi işleme için gerekli becerileri kazandırma,
3. İnanç ve değerleri yorumlama becerisini geliştirme,
4. Vatandaş olarak aktif sosyal katılım için bilgiyi uygulamadır (Akt: Öztürk, 2006).

Sosyal Bilgiler dersi; öğrencilerin güncel olan sosyal problemlerle yüz yüze geldiği ve problemleri incelediği ders konumundadır. Dersin iki temel gerekçeye dayandığı söylenebilir. Birincisi 1890’lardan beri Amerika’ya dünyanın dört bir yanından göç eden milyonlarca göçmenin, Amerikan toplumsal hayatına bir vatandaş olarak entegrasyonunu hızlandırmaktır. İkincisi de John Dewey ve arkadaşlarının etkisiyle ders konularının çocuğun günlük hayatından ve ilgilerinden alınması gerektiği anlayışıdır (Safran ve Ata, 2003: 339).

Sosyal Bilgiler hareketi, söz konusu yüzyıl boyunca ABD’nin siyasal ve askeri müttefik olan ve kültürel bakımdan onun nüfuzu altında bulunan ülkelere de sıçramıştır. Türkiye, her iki kategoriye de giren ülkeler arasındadır (Öztürk ve Dilek, 2004: 43).

Türkiye’de 12 Eylül 1997 tarihinde yayınlanan MEB İlköğretim Kurumları Yönetmeliği’nde belirtildiği şekliyle ilköğretim okulunun amaçlarından biri de; “öğrenciyi toplum içindeki rollerini yapan, başkalarıyla iyi ilişkiler kuran, işbirliği içinde çalışabilen, çevresine uyum sağlayabilen iyi ve mutlu birer vatandaş olarak yetiştirmek” olarak tanımlanmaktadır. Bu amaç içerisindeki ifadelerle bakıldığında, öğrencinin sosyalleşmesi açısından örnek bir birey olarak yetişmesinin yanında, beceri ve değer açısından da aldığı

eğitimi davranış olarak sergilemesi hedeflenmiştir. İlköğretim ağındaki bir öğrencinin bu tür davranışları sergilemesi ve bunları alışkanlık haline getirmesini sağlayacak ilköğretimdeki ders hiç şüphesiz Sosyal Bilgiler dersidir. Kısacası bu hüküm doğrudan, Sosyal Bilgiler dersi ile ilgilidir.

Ülkemizde Sosyal Bilgiler Öğretim Programı öncelikle etkin ve üretken vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlar. İlköğretimde bu 1., 2. ve 3. sınıflarda Hayat Bilgisi, 4., 5., 6. ve 7. sınıflarda Sosyal Bilgiler, 8. sınıfta da Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi adı altında öğrencilere okutulmaktadır. İlköğretimde adı geçen bu derslerin genel amacı da budur.

İlköğretim programlarında yer alan Sosyal Bilgiler dersi; bireyin yaşamında karşısına çıkacak olan çeşitli sorulara en uygun cevabı verebilmesi için bireyi hayata hazırlamayı, ona hayatın içinden olaylarla, bu olaylardan nasıl ders alması gerektiğini, sosyal insan ve vatandaş olarak görev ve sorumluluklarını hatırlatır ve öğretir (Savaş ve Ünüvar, 1999: 3).

Öztürk ve Otluoğlu (2002: 9-12)'na göre millî amaçlar bakımından Sosyal Bilgileri a) vatandaşlık görevleri ve sorumlulukları yönünden, b) toplumda insanların birbiriyle olan ilişkileri yönünden, c) evreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yetenekleri yönünden, d) ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirmek yönünden olmak üzere dört başlık altında toplamışlardır.

Paykoç (1995: 46)'a göre, Sosyal Bilgiler genellikle vatandaşlık, sosyalleşme ve vatanseverliği geliştirmeyi amaçlamaktadır. Programlar, dayandığı temel felsefe açısından bilgilerin kazanılmasının, konuların ve öğretmenin temel alındığı geleneksel yaklaşımlardan ziyade öğrenci merkezli problem çözmeye, duyuşsal özelliklere, değerlere ağırlık veren yeni yaklaşımlar arasında değişkenlik göstermektedir.

Sosyal Bilgiler dersi, içerik olarak da bireylerin sosyal ve kültürel yaşantılar edinmeleri, bu konuda birikim ve deneyim sahibi olmaları için en uygun derstir. Çünkü bu derste öğrenciler, bir yandan içinde yaşadıkları toplumun tarihini ve bugünü öğrenirken, öbür taraftan da diğer toplumlar hakkında bilgi edinirler. Bu derece kapsamlı bir içerik onlara, insanlığın yüzyıllardan bu yana oluşturduğu zengin kültürel birikimlerini tanıma fırsatı vermektedir (Öztürk ve Otluoğlu, 2002: 40).

Sosyal Bilgiler alanında uzman arařtırmacılarđan derlenen amaçlara bakıldığında yetişen nesil için belirlenen hedeflerin özel nitelikte olması gerektiğine vurgu yapıldığı

görülmektedir. Ayrıca bu dersin genel olarak hedeflediği amaçla, devletin ve içinde yaşanılan toplumun devamlılığını sağlamak söz konusudur. Belirlenen amaçların evrensel ve millî nitelikte olmasının da altı çizilmektedir (Akdağ, 2008: 75).

Sosyal Bilgiler ile ilgili saptanan bu gibi amaçlar, bu dersi alan öğrenciye içinde yaşadığı topluma uyum sağlama, çevresinde olan olayları ve olguları anlama ve geniş bir bakış açısı ile değerlendirebilme gibi birçok özelliği kazandırması bakımından önemlidir. Bu amaçlar, Sosyal Bilgilerin eğitim sistemimiz için sahip olduğu önemin derecesini göstermektedir.

Sosyal Bilgiler dersi, Türkiye’de çocukların demokratik bir Türk vatandaşı olarak haklarını ve sorumluluklarını bilmeleri, yaşamları boyunca karşılaşılabilecekleri problemler karşısında etkili çözüm yolları bulabilmelerini, geçmişlerinden hareketle bugünlerini daha kolay anlamalarını ve geleceklerini planlamalarını vb. birçok özelliği kazandırması bakımından da önemlidir (Akdağ, 2008: 76).

2.1.5. Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Yapısı ve Temel Öğeleri

2005 yılında, Türk Millî Eğitim sisteminde çok önemli bir değişiklik olarak kabul edilen “Yeni Sosyal Bilgiler Programları” ilköğretim okullarında uygulanmaya başlamıştır. Önceki Sosyal Bilgiler Programları’ndan farklı olarak, Sosyal Bilgiler Öğretim Program Kılavuzu’nda, Sosyal Bilgilerin şimdiye kadar yapılmış en kapsamlı tanımı, programın vizyonu, dikkat edilmesi gereken özellikleri, Sosyal Bilgilerin genel ve özel amaçları net bir şekilde ifade edilmiştir.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programında ifade edilen şekliyle Sosyal Bilgiler dersinin vizyonu şöyledir (MEB, 2006: 10);

“21. yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve inkılâplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmektir.”

Cumhuriyet tarihinde Millî Eğitim Şûralarında ve benzeri platformlarda öğretim programlarının, öğrencilerin bilgiye ulaşma yollarını öğrenmelerine, sorun çözme ve karar verme becerilerini geliştirmelerine olanak sağlayacak şekilde yeniden düzenlenmesinin

gerekli olduğu sürekli olarak ifade edilmiştir. Bütün bu gereksinimlerle birlikte, dnyada yaşanan gelişmelere de paralel olarak, öğretim programlarında yeni yaklaşımlar ön plana çıkmıştır. Dolayısıyla bu program, tümüyle davranışçı yaklaşımdan öte, bilginin taşıdığı değer ve bireyin var olan deneyimlerini dikkate alarak, yaşama etkin katılımını, doğru karar vermesini, sorun çözmelerini destekleyici ve geliştirici bir yaklaşım doğrultusunda yapılandırmayı önemseyen bir yapı arz etmektedir. Bu yaklaşımla, öğrenci ve etkinlik merkezli, bilgi ve beceriyi dengeleyen, öğrencinin kendi yaşantılarını ve bireysel farklılıklarını dikkate alarak çevreyle etkileşimini kolaylaştıran yeni bir Sosyal Bilgiler anlayışı uyarlanmaya çalışılmıştır (MEB, 2006 :10).

Bu anlayış doğrultusunda Sosyal Bilgiler Programı;

1. Her öğrencinin birey olarak kendine özgü olduğunu kabul eder.
2. Öğrencilerin gelecekteki yaşamlarına ışık tutarak, bireylerden beklenen niteliklerin geliştirilmesine duyarlılık gösterir.
3. Bilgi, kavram, değer ve becerilerin gelişmesini sağlayarak, öğrenmeyi öğrenmenin gerçekteşmesini ön planda tutar.
4. Öğrencileri düşünmeye, soru sormaya ve görüş alışverişi yapmaya özendirir.
5. Öğrencilerin fiziksel ve duygusal açıdan sağlıklı ve mutlu bireyler olarak yetişmesini amaçlar.
6. Millî kimliği merkeze alarak, evrensel değerlerin benimsenmesine önem verir.
7. Öğrencilerin kendi örf ve âdetleri çerçevesinde ruhsal, ahlâkî, sosyal ve kültürel yönlerden gelişmesini hedefler.
8. Öğrencilerin haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren bireyler olarak yetişmesini önemser.
9. Öğrencilerin toplumsal sorunlara karşı duyarlı olmasını sağlar.
10. Öğrencilerin öğrenme sürecinde deneyimlerini kullanmasına ve çevreyle etkileşim kurmasına olanak sağlar.
11. Her öğrenciye ulaşabilmek için öğrenme-öğretme yöntem ve tekniklerindeki çeşitliliği dikkate alır.

12. Periyodik olarak, öğrenci çalışma dosyalarına bakılarak öğrenme ve öğretme süreçlerinin akışı içerisinde değerlendirmeye olanak sağlar.

Bu temel anlayış ve ilkeler çerçevesinde Sosyal Bilgiler dersi şu şekilde tanımlanmıştır (MEB, 2006: 11):

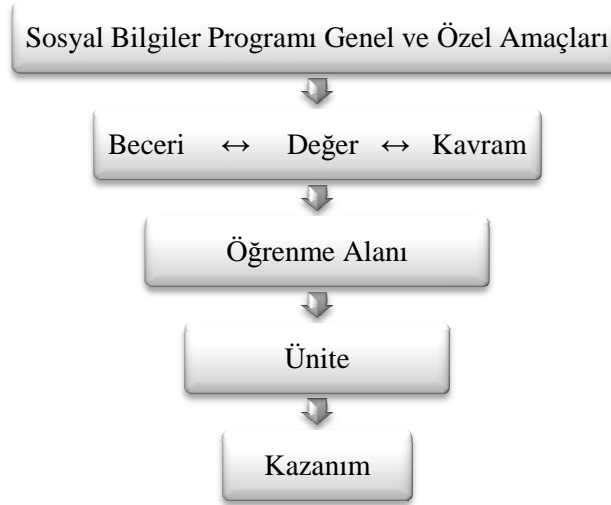
“Sosyal Bilgiler; bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir.”

Sosyal bilimler, değişimin bilimi olduğu, insanlar ve insan ilişkilerini değişim ve çeşitlilik içinde inceleyerek, bununla ilgili becerileri geliştirdiği için Sosyal Bilgiler alanını da bu anlamda etkileyebilmektedir. Sosyal Bilgiler öğretiminde yaklaşımlar çerçevesinde, belli bilgiler, beceriler, değerler, aktif öğrenme ve sosyal katılım gibi boyutlarda belli özelliklerin gelişmesi söz konusudur. Gelişmesi beklenen bu özellikler şunlardır: insanlarla olan ilişki, hoşgörü, uluslararası anlayış, değişimle başa çıkma, kişilik gelişimi, barış, millî ve kültürel değerler, ekonomik verimlilik, vatandaşlık ve insan haklarıdır (Paykoç, 1995: 48).

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı sonuç olarak, öğrencilerin demokratik değerleri benimsemiş vatandaşlar olarak içinde yaşadığı topluma uyum sağlamalarını ve kazanılan bu bilgi birikimini yaşama geçirilebilecek donanımlar kazandırmayı amaçlamaktadır (MEB, 2006: 11).

2005 yılından bu yana uygulanan Sosyal Bilgiler öğretim programının temelini programın genel ve özel amaçları oluşturmaktadır. Bu genel ve özel amaçlar çerçevesinde oluşturulan Sosyal Bilgiler öğretim programının temel öğeleri ise genelden özele doğru şöyle sıralanmaktadır; beceriler, kavramlar, değerler, öğrenmeyi organize eden yapı olarak öğrenme alanları, öğrenme alanlarını oluşturan üniteler ve üniteleri oluşturan kazanımlar. Şekil 1’de bu öğeler arasındaki ilişki gösterilmiştir.

Şekil 1: Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Öğeleri

Sosyal Bilgiler öğretim programını oluşturan bu öğelerin ne anlama geldiğinin ve aralarındaki ilişkilerin doğru bir şekilde analiz edilip, değerlendirilmesinin yeni Sosyal Bilgiler anlayışını özümsemek için önemli olduğu görülmektedir.

2.1.5.1. Beceriler

Beceri, bir kişinin verilen bir işi en iyi şekilde yapabilmek için, mevcut olan ya da uygulamalı eğitim faaliyetleri sayesinde geliştirilen yeteneği olarak ifade edilmiştir (Smith, 2002: 661).

On yıl öncesine kadar bilgi edinme, yaşamın ve okulun temel amacı olarak düşünülmekteydi. Yeni Sosyal Bilgiler Programının bilgiye bakışı değişmiş ve bilgiyi edinmekten ziyade bilgiyi kullanma üzerinde odaklanmıştır. Ancak bu bilgiyi öğrenmenin önemini göz ardı etmek demek değildir, aksine öğrencilerin bilgiyi problem çözmede, eleştirel ve yaratıcı düşünmede kullanmalarını ön plana çıkarmıştır. Bireylerin bilgiyi etkili bir şekilde kullanabilmeleri ancak sahip oldukları beceriler ile mümkündür. Beceri ise bilgi gerektiren ve performans içeren karmaşık bir eylemdir. Beceri öğrencilerde, öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması tasarlanan kabiliyetler yani yeteneklerdir (MEB, 2006: 12).

Sosyal Bilgiler programında öğrencilerin kazanması gereken beceriler şöyle sıralanmıştır (MEB, 2006: 12):

1. Eleştirel Düşünme Becerisi

2. Yaratıcı Düşünme Becerisi
3. İletişim Becerisi
4. Araştırma Becerisi
5. Problem Çözme Becerisi
6. Karar Verme Becerisi
7. Bilgi Teknolojilerini Kullanma Becerisi
8. Girişimcilik Becerisi
9. Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma Becerisi
10. Gözlem Becerisi*
11. Mekânı Algılama Becerisi*
12. Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi*
13. Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi*
14. Sosyal Katılım Becerisi*
15. Empati Becerisi*

Listelenen bu becerilerden ilk dokuzu diğer dersler için de geçerli olan beceriler iken, yıldız işaretiyle gösterilmiş olan beceriler ise Sosyal Bilgiler dersine özgü beceriler olarak programda yerini almıştır. Ayrıca söz konusu becerileri öğrencilere kazandırabilecek öğretmenlerin kendilerinde de bu becerilere sahip olmaları gerekmektedir.

2.1.5.2. Kavramlar

Kavram, insan zihninde anlamlı hale gelen farklı obje ve olguların değişebilen ortak özelliklerini temsil eden bir bilgi yapısıdır (Ülgen, 2001: 100). Benzer nesnelere, insanları, olayları, fikirleri, süreçleri gruplamak amacıyla kullanılan bir kategori olarak tanımlanmaktadır (Senemoğlu, 2004: 511).

Kavramlar bilgilerin temelini, kavramlar arası ilişkiler de bilimsel ilkeleri oluşturur. İnsanlar, çocukluktan itibaren düşüncenin birimleri olan kavramları ve onların adları olan sözcükleri öğrenirler; kavramları sınıflar, aralarındaki ilişkileri bulur, dolayısıyla

bilgilerine anlam kazandırır, yeniden düzenler, hatta yeni kavramlar ve yeni bilgiler üretirler. İnsan zihnindeki bu öğrenme ve yeniden yapılanma süreci hayat boyu devam eder (MEB, 2006: 41).

Kavramlar, nesnelere ve düşüncelere benzerliklerine göre sınıflandırıldığında gruplara verilen adlardır. İnsanlar deneyimleri sonucunda iki veya daha fazla varlığı ortak özelliklerine göre bir arada gruplayıp diğer varlıklardan ayırt etmektedirler. Bu gruplamalar insanların zihinlerinde bir düşünce birimi olarak yer eder. Kavram, düşünce birimini ifade etmekte kullanılan sözcük veya sözcüklerdir. Kavramlar somut olaylar veya varlıklar değil, belirli gruplar altında toplanıldığında ulaşılan soyut düşünce birimleridir. Kavramlar gerçek dünyada değil, bireylerin zihinlerinde bulunmaktadır. Gerçek dünyada kavramların sadece örnekleri bulunmaktadır.

İnsanlar yaşadıkları deneyimler sonucunda varlıkları ortak özelliklerine göre gruplamamış olsalardı, birbirinden ayırt edilmemiş ve birbiriyle ilişkileri kurulmamış binlerce izlenim karşısında kalırlardı. Bu durum zihinsel bir karmaşa oluşturur, sistemli bir bilgi olmazdı. Kavramlar, temsil ettikleri en iyi örneklerle öğrenilmektedir (MEB, 2006: 41).

2.1.5.3. Değerler

Değer, bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlâkî ilke ya da inançlar olarak ifade edilmiştir (Özgüven, 1999).

Değerlerin özellikleri şöyle sıralanabilir (MEB, 2006: 53):

1. Değerler toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.
2. Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir.
3. Sadece bilinç değil duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılardır.
4. Değerler bireyin bilincinde yer alan ve davranışı yönlendiren güdülerdir.
5. Değerlerin normlardan farkı, normlardan daha genel ve soyut bir nitelik taşımasıdır. Değerler normları da içerir.

Sosyal Bilgiler Programında yer verilen değerlerden bazıları şöyle maddelenmiştir (MEB, 2006: 53):

- Aile birliğine önem verme
- Adil olma
- Bağımsızlık
- Barış
- Özgürlük
- Bilimsellik
- Çalışkanlık
- Dayanışma
- Duyarlılık
- Dürüstlük
- Estetik
- Hoşgörü
- Misafirperverlik
- Sağlıklı olmaya önem verme
- Saygı
- Sevgi
- Sorumluluk
- Temizlik
- Vatanseverlik
- Yardımseverlik

2.1.5.4. Öğrenme Alanları

Öğrenme alanı kavramının Türkçe literatüre 2005 yılında ilköğretim okulları ders programlarının yenilenmesiyle birlikte girdiği söylenebilir. Sosyal Bilgiler öğretim programının çerçevesini ve içeriğini oluşturan bu kavram, Amerika Birleşik Devletleri Sosyal Bilgiler müfredatında konu alanı standartlarını oluşturan üç standart tipinden biri olan “Tematik Standartlar” olarak ifade edilmiştir.

Öğrenme alanı, birbiri ile ilişkili beceri, tema, kavram ve değerlerin bir bütün olarak görülebildiği, öğrenmeyi organize eden yapıdır (MEB, 2006: 61).

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, dokuz öğrenme alanı çerçevesinde yapılandırılmıştır (MEB, 2006: 61).

1. Birey ve Toplum
2. Kültür ve Miras
3. İnsanlar, Yerler ve Çevreler
4. Üretim, Dağıtım ve Tüketim

5. Zaman, Süreklilik ve Değişim
6. Bilim, Teknoloji ve Toplum
7. Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler
8. Güç, Yönetim ve Toplum
9. Küresel Bağlantılar

Bu öğrenme alanları ilköğretim 4. Sınıftan 7. Sınıfa kadar devam eden sarmal bir yapı göstermektedir. Bu sarmal yapı oluşturulurken yakından uzağa, somuttan soyuta vb. öğretim ilkeleri de göz önünde bulundurulmuştur. Öğrenme alanları, bir ya da birden fazla akademik disiplini içerebilir. Örneğin; “Birey ve Toplum,” psikoloji ve vatandaşlık bilgisini; “Kültür ve Miras”, antropoloji, tarih ve vatandaşlık bilgisini; “İnsanlar, Yerler ve Çevreler,” coğrafya’yı; “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” ekonomi’yi; “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” ve “Güç, Yönetim ve Toplum” sosyoloji’yi; vatandaşlık bilgisini, hukuku içermektedir. “Bilim, Teknoloji ve Toplum” ve “Küresel Bağlantılar” disiplinler arası alanlar olarak programda yer almıştır.

Öğrenme alanını oluşturan üniteler, bir ya da birden fazla öğrenme alanını içerebilir. Sosyal Bilgiler öğretim programında dokuz öğrenme alanı olmasına karşın, 6. ve 7. Sınıflarda 7’şer ünite vardır. Her iki sınıfta “Zaman, Süreklilik ve Değişim” ve “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” öğrenme alanı diğer öğrenme alanları içinde düşünüldüğü için ayrıca bir ünite oluşturulmamıştır (MEB, 2006: 61).

Sosyal Bilgiler öğretim programının en temel çekirdeği olan öge ise kazanımlardır. Kazanımlar planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar sayesinde öğrencilerin kazanması kararlaştırılan bilgi, beceri, değer ve tutumlar olarak tanımlanabilir. Öğelerin birbirleriyle ilişkisi anlamında bakıldığında ise kazanımların biraraya gelerek üniteleri, ünitelerin ise öğrenme alanlarını oluşturduğu görülmektedir.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nı oluşturan öğrenme alanları bilindiği üzere çeşitli disiplinlerin ürettiği bilgilerin belli bir düzen içerisinde biraraya getirilmesiyle oluşturulmuştur. Ancak söz konusu dokuz öğrenme alanının her birinde ön plana çıkan yani ağırlıklı olan disiplinler söz konusudur. Bu temel disiplinlerin öğrenme alanlarıyla ilişkisi Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1: Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanları ve Temel Disiplinler

Öğrenme Alanı	Temel Disiplin
Birey ve Toplum	Psikoloji
Kültür ve Miras	Antropoloji
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Coğrafya
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Ekonomi
Zaman, Süreklilik ve Değişim	Tarih
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Disiplinler Arası
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Sosyoloji
Güç, Yönetim ve Toplum	Siyaset Bilimi / Vatandaşlık
Küresel Bağlantılar	Disiplinler Arası

Tablo 1’de görüldüğü gibi, öğrenme alanları bazı temel disiplinlerle eşleştirilmiştir. “Bilim, Teknoloji ve Toplum” ile “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarını oluşturan baskın bir disiplin söz konusu olmadığından, bu alanlar birden fazla temel disiplini içerdiği için disiplinler arası şeklinde ifade edilmiştir.

Aşağıda bu çalışmanın temelini oluşturan Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan dokuz öğrenme alanının içerikleri verilmiştir.

2.1.5.4.1. Birey ve Toplum

Sosyal Bilgiler öğretim programları bireysel gelişim ve kimlik çalışmalarının sağlanabileceği deneyimler içermelidir.

Bireyin kişisel gelişimi ve sosyal çevrenin bu gelişime etkisinin değerlendirilmeye çalışıldığı “Birey ve Toplum” öğrenme alanı, değişim ve gelişimin devam eden bir süreç olması sebebiyle geniş bir zaman dilimini kapsamaktadır. Kişisel kimlik, o kişinin kültürü, sosyal gurupları ve sosyal kurumlarının etkisiyle şekillendirilmektedir. Bu öğrenme alanında ilköğretimin ilk yıllarında aile bireylerinin gözlenmesi, aile albümlerine bakılması, geçmiş başarıların hatırlanması, farklı yaşlardaki bireylerin benzer ve farklı davranışlarının karşılaştırılması gibi kazanımlar söz konusudur (NCSS, 2004: 24). Öğrencinin bu öğrenme

alanında edindiği kazanımlar sonunda, kişisel ve sosyal yeterliliklerini tanıyan, yeniliklere açık, etkili iletişim kurabilen, sorumluluk alabilen, başkalarına saygılı, işbirliğine açık ve kendine güvenen birey olarak yetişmesi esas alınmıştır. Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak öğrencinin, hak ve sorumluluk ilişkisini kurabilmesi ve aidiyet duygusunu kavraması amaçlanmaktadır. Bu öğrenme alanı ile öğrencilere Sosyal Bilgiler dersinin niçin öğrenildiği ve bu dersin nasıl çalışılacağı ile ilgili bazı temel bilgi, beceri ve değerleri kazandırmak ve böylece öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinin birey ve vatandaş olarak gelişimine katkısını fark etmesini sağlamak da amaçlanmaktadır (MEB, 2006: 62).

Bu öğrenme alanında öğrencilerin şu gibi soruları düşünmeleri beklenmektedir: İnsanlar nasıl öğrenmektedir? İnsan davranışlarının sebepleri nelerdir? İnsanların öğrenmelerini, algılarını ve büyümelerini neler etkilemektedir? Bireyler çocukluktan yetişkinliğe nasıl değişmektedir? Öğrencilerin bu öğrenme alanı kapsamında belirtilen sorulara cevap verebilmesi ancak gelişim ve kimlik çalışmaları açısından öğrenci seviyesine uygun öğretimi sağlayabilecek ve organize edebilecek yeterliğe sahip Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile mümkündür. Ayrıca okullarda bu öğrenme alanı daha çok psikoloji ve antropoloji başta olmak üzere çeşitli bilim dallarıyla bağlantılı olarak öğretilmektedir.

2.1.5.4.2. Kültür ve Miras

Sosyal Bilgiler öğretim programları kültür ve kültürel farklılığın çalışılmasını sağlayan deneyimler içermelidir. İnsanoğlu kültürü oluşturmakta, onu öğrenmekte ve ona uyum sağlamaktadır. Benzerlik ve farklılıkları içerisinde barındıran kültür, bizlerin hem birey hem de bir üye olarak içerisinde yaşadığımız toplumu anlamamıza yardımcı olmaktadır. Örneğin, hepimizin inanç sistemleri, bilgileri, değerleri ve gelenekleri bulunmaktadır. Her kültürel sistem tektir ve kendine has özelliklere sahiptir. Demokratik ve çok kültürlü bir toplumda öğrencilerin bir çok perspektiften bakmayı öğrenmeye ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu anlayış, onların milletimizle dünya arasında bağlantı kurmalarını gerektirmektedir.

İlköğretim öğrencileri bu öğrenme alanı çerçevesinde, kültürel ve estetik değerleri algılayarak; kültürle ilgili olarak geçmişle günümüzü karşılaştıracaklar ve kültürün zamana ve mekana göre değiştiğini kavrayacaklardır. Özellikle Türk kültürünü oluşturan temel öğeleri ve bunların tarihsel kökenlerini öğrenerek millî bilinç oluşturacaklardır. Ayrıca

günümüzdeki geleneklerin tarihsel kökenlerini öğrenme fırsatı bulacaklar ve kültürümüzü oluşturan unsurları değişim ve süreklilik açısından inceleyeceklerdir. Bununla birlikte siyasi yapının devamlılığında kültürel faktörlerin önemini kavrayacaklardır (MEB, 2006: 62).

İçerik açısından bakıldığında ise Kültür ve Miras öğrenme alanı; “İnsanlar Yerler ve Çevreler”, “Bilim, Teknoloji ve Toplum”, “Birey ve Toplum”, “Güç, Yönetim ve Toplum” öğrenme alanları ile işbirliği içinde bulunmaktadır.

Kültür ve Miras öğrenme alanı öğrencileri şu soruların çalışılması açısından hazırlar: farklı kültürlerin ortak özellikleri nelerdir? Din ve politika gibi inanç sistemlerinin kültür üzerindeki etkileri nelerdir? Kültür, farklı fikir ve inançları nasıl değiştirmektedir? Dil bize kültür hakkında neler anlatmaktadır? Bu öğrenme alanı okullarda coğrafya, tarih, sosyoloji ve antropoloji gibi bilim alanları ve kültürler arası konuların müfredata dahil edilmesiyle öğretilmektedir (NCSS, 2004: 21).

Sosyal Bilgiler öğretmeni ise, bu öğrenme alanı çerçevesinde kültür ve kültürel farklılık çalışmaları açısından yeterli bilgi birikime sahip, öğrenci seviyesinde öğretimi sağlayacak ve organize edecek yeterliğe sahip olmalıdır.

2.1.5.4.3. İnsanlar, Yerler ve Çevreler

Sosyal Bilgiler öğretim programları insanlar, yerler ve çevrelerin çalışılabileceği deneyimleri içermelidir. Bu anlayıştan hareketle insan, yer ve çevre etkileşimini çalışmak öğrencilere, dünya üzerinde buldukları yerin de ötesinde uzamsal ve coğrafi bir perspektif kazanmalarını sağlamaktadır.

Bu öğrenme alanında insanın çevresi ile etkileşiminin çeşitli boyutları ile fark edilmesi, çeşitli beceri ve değerleri kullanarak bu etkileşimin neden ve sonuçlarının ortaya konulması ve geleceğe yönelik bireysel ve toplumsal bir bakış açısı kazanılması amaçlanmaktadır.

Günümüzün teknolojik gelişmeleri sayesinde insan artık sadece yaşadığı yerle değil tüm dünya ile etkileşim hâindedir. Bu etkileşime konu olan unsurlar, doğrudan doğruya doğanın kendisi, insanlar ve tüm çeşitliliği ile doğadaki insan faaliyetleridir. İnsanların, hem bu unsurların bir parçası olarak, hem de bu unsurlar arasında birleştirici, düzenleyici ve değiştirici etkileri açısından yüklendikleri roller insan, yer ve çevre etkileşiminin diğer konularıdır. Böylece öğrencilerin yaşadıkları yerde veya dünyanın herhangi bir yerinde

meydana gelen olayları öğrendikleri coğrafi kavramları kullanarak analiz edebilmeleri, bu olayların sorun boyutları için çözüm önerebilmeleri ve geleceğe dönük fikirler ortaya atabilmeleri beklenmektedir (MEB, 2006: 63).

İçerik açısından bakıldığında bu öğrenme alanı “Kültür ve Miras”, “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” ile “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanları ile ilişkilidir (MEB, 2006: 63).

Bu öğrenme alanı çerçevesinde öğrencilerin şu soruları cevaplamaya ihtiyaçları vardır: Coğrafi yerler nerelerde bulunmaktadır? “Bölge” ile kastedilen nedir? Yerşekilleri nasıl değişmektedir? Bu değişikliklerin insanlar için önemi nedir? Öğrencilerden beklenen cevapların verilebilmesinde en büyük rol öğretmene düşmektedir. Bir Sosyal Bilgiler öğretmeni “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” ile ilgili araştırmalar açısından yeterli bilgi birikimine sahip bir birey olarak öğrenci seviyesine uygun şekilde öğretimi organize edebilecek yeterliğe de sahip olmalıdır. Ayrıca bu öğrenme alanı okullarda coğrafya ve çeşitli açılardan coğrafya ile bağlantıları kurulabilen konulardan oluşturulmuş şekilde öğretilmektedir.

2.1.5.4.4. Üretim, Dağıtım ve Tüketim

Sosyal Bilgiler programları insanların mal ve hizmetlerin üretim, dağıtım ve tüketimini nasıl gerçekleştirdiklerine ilişkin deneyimleri içermelidir.

Kaynakların düzgün ve adil dağıtılması, ekonominin daha iyi hale getirilmesi ve ekonominin geliştirilmesi için mevcut sistemin gözden geçirilmesi gerekmektedir. Öğrenciler bu öğrenme alanını, istekler ve ihtiyaçları birbirinden ayırt ederek öğrenmeye başlamalıdır. Ekonomik durumları, kendi ekonomik koşullarından yola çıkarak öğrenmelidirler (NCSS, 2004: 27).

İlköğretim öğrencilerinden bu öğrenme alanı kapsamında ekonomi kavramları ile birlikte Türk ekonomisinin günümüz ve tarihsel yapısına ve bu yapıyı değiştiren etmenlere dair bir görüş oluşturmaları beklenmektedir. Ayrıca günümüz ekonomisinin şekillenmesinde ve gelişmesinde geçmişte meydana gelen olayların etkili olduğunu öğrenerek, gelecekte de ekonomiyi etkileyecek olayların neler olabileceği hakkında görüş geliştirebileceklerdir.

Bu öğrenme alanı içeriği gereği “Küresel Bağlantılar”, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler”, “Bilim, Teknoloji ve Toplum” ve “Kültür ve Miras” öğrenme alanları ile ilişkilidir (MEB, 2006: 64).

Genellikle insanların istekleri ulaşabildiklerinden daha fazla olduğundan, bu öğrenme alanı kapsamında öğrencilerden şu sorulara cevap verebilmeleri beklenmektedir: Üretim nasıl düzenlenmektedir? Mal ve hizmetler nasıl dağıtılmaktadır? Üretimi etkileyen faktörler nelerdir (arazi, iş, sermaye, yönetim gibi)? Öğrencilerin söz konusu sorulara etkili cevaplar verebilmesi için en önemli unsur; Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrenme alanının öncelikle içerik bilgisinde yeterli olmaları, mal ve hizmetlerin üretim, dağıtım ve tüketimlerini öğrenci seviyesine uygun bir şekilde organize edebilecek yeterliklere sahip olmalarıdır. Ayrıca okullarda bu öğrenme alanı ekonomi ve bağlantılı disiplinler ile öğretilmektedir.

2.1.5.4.5. Zaman, Süreklilik ve Değişim

Sosyal Bilgiler öğretim programları öğrencilerin insanoğlunun zaman içerisinde kendini nasıl algıladığına yönelik çalışmalarını sağlayacak deneyimler içermelidir. Bu öğrenme alanı Sosyal Bilgiler dersi içerisinde şu özellikleri barındırmaktadır: 1. Çok çeşitli perspektiflerden tarihsel bakış açısı sağlamalı. 2. Sosyal meselerin incelenmesi sırasında tarihsel bilginin kullanılması sağlanmalı. 3. Sosyal bilimciler ve tarihçilerin yapmış oldukları çalışmaları öğrencilere kazandırmalıdır.

Sosyal Bilgiler öğrencilerinden tarihsel süreç içerisinde olayları sıraya koyma becerilerini ve geçmişin farklı kişilerce farklı yorumlanabileceği yeterliliğini kazanmaları beklenmektedir. Öğrenciler geçmişteki tecrübelerine dayanarak kendi hayatlarında karşılaştıkları durumlarda karar verme ve seçim yapma becerilerini de bu öğrenme alanıyla kazanmaktadırlar (NCSS, 2004: 22).

Bu öğrenme alanı, öğrencilerin kendi köklerini ve zamanda bulunduğu yeri anlama ihtiyacını karşılar ve geçmiş-bugün-gelecek bağlantısını kurabilmelerine yardımcı olur.

Öğrenciler, kim olduklarını, geçmişte olan olayları, geçmiş ile bağlantı kurmayı, dünyanın değişimini ve gelecekteki durumunu anlarlar. İnsanların geçmişle olan duygusal bağlarını, insanlık tarihi boyunca buldukları yerleri kronoloji, değişim ve süreklilik perspektifi ile açıklamaya çalışırlar.

“Zaman, Süreklilik ve Değişim” tüm insanlık tarihi, zaman, mekân ve kronoloji içerdiği için diğer bütün öğrenme alanlarıyla ilişkilendirilmiştir ve bu gerekçe ile öğretim programında ayrıca bir ünite olarak yer almamıştır (MEB, 2005b: 57).

Bu öğrenme alanında öğrencilerin genel olarak şu soruları yanıtlamaları beklenmektedir: Ben kimim? Geçmişte neler yaşandı? Tarihsel kökenlerim nereye dayanmaktadır? Zaman içerisinde dünya nasıl değişti ve gelecekte nasıl değişebilir? Geçmişle olan kişisel bağlantımız nasıl değişmektedir? Etkili bir Sosyal Bilgiler öğretmeni ise bu öğrenme alanı çerçevesinde zaman, süreklilik ve değişimle ilgili bilgi birikimine ve bu bilgilerini öğrenci düzeyine uygun bir şekilde organize edebilecek yeterliğe sahip olmalıdır. Ayrıca bu öğrenme alanı özellikle tarih ve diğer sosyal bilimlerin tarihle ilgili olan bölümlerinin bağlantı kurulması yoluyla öğretilmektedir.

2.1.5.4.6. Bilim, Teknoloji ve Toplum

Sosyal Bilgiler öğretim programları bilim, teknoloji ve toplum arasındaki ilişkilerin çalışılmasını sağlayacak deneyimleri içermelidir.

Teknoloji, tarih öncesi insanların bazı aletleri kullanmasıyla başlayan bir süreçtir. Fakat bugünün teknolojisi sosyal seçimlerimizin bazı temellerini oluşturmaktadır. Ayrıca modern hayatı teknoloji ve onu destekleyen bilimler olmadan düşünmek imkansızdır.

Öğrenciler yeni teknolojilerin sistemleri nasıl şekillendirdiğini ve günlük hayatlarının teknolojiyle nasıl iç içe olduğunu öğrenebilirler. Basit teknolojilerin zamanla nasıl geliştiğini çevrelerindeki bir çok örneğe bakarak görebilirler. Tarih içerisinde tekerleğin bulunması, radyonun icadı, atomun parçalanması gibi bazı teknolojiler bütün insanlığı etkilemiştir. Öğrencilerin bu etkileri görmeleri ve öğrenmeleri beklenmektedir. Öğrencilerin teknoloji ile insani değerler ve davranışlar arasındaki bağlantıyı keşfetmeleri gereklidir. Bilim ve teknoloji bazen bizleri bile şaşırtacak derecede, inançlarımızı değiştirmiştir. Bu öğrenme alanında ayrıca öğrencilerden teknolojik değişimin bu hızı sonucu gelecekte ne gibi değişikliklere yol açabileceği üzerine düşünmeleri de sağlanmalıdır (NCSS, 2004: 28).

Ayrıca bu öğrenme alanında öğrencilerden, sosyal bilimlerin alt disiplinlerinin de günlük ve toplumsal yaşam üzerindeki pratik bazı sonuç ve etkilerini kavrayarak 21. yüzyılda bilim ve teknolojiye bazı gelişmelerden hareketle gelecekteki yaşamla ilgili olarak ortaya çıkabilecek yeni konular hakkında fikir yürütmeleri beklenmektedir.

“Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı; “Birey ve Toplum”, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler”, “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” ve “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanları ile iş birliği içindedir (MEB, 2006: 64).

Bu öğrenme alanı öğrencilerin şu sorular üzerinde yoğunlaşmalarını gerektirmektedir: Yeni teknoloji her zaman eskisinden daha mı iyidir? Yeni teknolojilerin sosyal değişimi nasıl gerçekleştirdikleri ile ilgili olarak geçmişten neler öğrenebiliriz? Gittikçe artan bu değişimin hızına nasıl ayak uydurabiliriz? Bu teknolojik değişim içerisinde temel inanç ve değerlerimizi nasıl koruyabiliriz? Bu öğrenme alanına ilişkin içerik bilgisini öğrencilere kazandırabilmek için etkili bir Sosyal Bilgiler öğretmenin; öncelikle bilim ve teknoloji tarihi bilgisine sahip olması ve bilgilerini öğrenci seviyesine uygun bir şekilde organize edebilecek yeterlikte olması gerekmektedir. Ayrıca bu öğrenme alanı doğa ve fizik bilimlerinin, tarih, coğrafya, ekonomi, vatandaşlık bilgisi gibi sosyal bilimler ile ilişkisi incelenerek okutulmaktadır (NCSS, 2004: 28).

2.1.5.4.7. Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler

Sosyal Bilgiler öğretim programları bireyler, gruplar ve kurumlar arasındaki etkileşimin öğrenilmesini sağlayacak deneyimleri içermelidir.

Toplumsal yaşamdaki gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler yaşamımızda bütüncül bir rol oynamaktadır. Örneğin; okul, aile, dini kurum, devlet kurumları ve mahkemeler bireylerin hayatında gerçekten önemli bir yer tutmaktadır. Öğrencilerin, grup, kurum ve sosyal örgütlerin nasıl oluştuğunu; onları etkileyen ve kontrol eden mekanizmaları; bunların bireyleri ve kültürü nasıl etkileyip kontrol ettiklerini ve varlıklarını nasıl sürdürüp değiştiklerini bilmesi önemlidir.

Öğrenciler bu öğrenme alanıyla çevresindeki veya bildiği grup, kurum ve sosyal örgütlerin yaşamlarını nasıl etkilediklerini inceleme fırsatı bulacaklardır. Bunun sonucunda toplumda bireyler, gruplar ve kurumlar arasındaki etkileşimi fark edeceklerdir. Öğrenciler toplumsal problemler, olaylar ve ihtiyaçlarla grup, kurum ve sosyal örgütleri ilişkilendirirken sorumluluk sahibi bir birey olmanın, örgütlenmenin ve sosyal katılımın önemini farkına varacaklardır.

Öğrenciler bu öğrenme alanında sosyoloji, hukuk, psikoloji, siyaset bilimi, vatandaşlık bilgisine ait kavramlarla karşılaşacaklar ve “Güç, Yönetim ve Toplum”,

“Birey ve Toplum”, “Üretim, Tüketim ve Dağıtım”, “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarıyla olan ilişkileri kavrayacaklardır (MEB, 2006: 58).

Ayrıca bu öğrenme alanı çerçevesinde öğrencilerden “Toplumumuzda ve diğer toplumlarda grupların, kurumların ve sosyal örgütlerin rolü nedir? Grup, kurum ve sosyal örgütlerden ben nasıl etkileniyorum? Grup, kurum ve sosyal örgütler nasıl değişirler? Bu değişikliklerde benim rolüm nedir?” sorularına cevap verebilmeleri beklenmektedir. Etkili bir Sosyal Bilgiler öğretmeni ise bu öğrenme alanıyla ilgili kazanımları öğrencilerine kazandırabilmek için öncelikle kendileri toplumdaki sosyal örgütleri, grupları ve kurumları yakından tanımalı ve öğrenci seviyesine uygun bir şekilde organize edebilecek yeterliğe sahip olmalıdır.

2.1.5.4.8. Güç, Yönetim ve Toplum

Sosyal Bilgiler öğretim programları insanların güç, hakimiyet ve yönetimi nasıl oluşturdukları ve yapılarını nasıl değiştirdikleriyle ilgili bilgilerin öğrenilmesini sağlayacak deneyimleri içermelidir.

Bireylerin hakları ve sorumlulukları arasındaki dinamik ilişkinin çalışılması yoluyla öğrenciler daha etkili birer problem çözücü ve karar verici bireyler olmaktadır. Bu öğrenme alanıyla öğrenciler; bilinçli ve etkin yurttaş olarak topluma tam katılma yollarını, katılım kavramını ve demokratik yaşam için katılımın önemini kavrarlar. Ayrıca kural ve kuralsızlık kavramı üzerinde düşünerek kurallara neden gereksinim duyulduğunu ve kurallara uyulmadığı durumlarda ortaya çıkabilecek toplumsal kargaşa ile ilgili fikir sahibi olurlar. Anayasanın hazırlanmasında izlenen süreci, yasaların gereğini ve önemini kavrarlar. Geçmişten günümüze Türk devletlerinde yönetim şekli ve egemenlik anlayışındaki değişim ve sürekliliği fark ederek Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yönetim yapısını güçler ayrılığı ilkesi çerçevesinde analiz ederler (MEB, 2006: 65). İlköğretim aşamasında öğrenciler insanlar arasındaki ilişkileri daha iyi anlayabilmek için adalet kavramının doğal gelişimi hakkında bilgi sahibi olmak durumundadırlar. İlköğretim sınıfları yükseldikçe bu öğrenme alanı çerçevesinde öğretilen hak ve sorumluluklara ilişkin bilgi ve beceriler daha karmaşık olaylara uygulanmalıdır (NCSS, 2004: 26).

Bu öğrenme alanı çerçevesinde öğrencilerden şu soruları düşünmeleri beklenmektedir: Güç nedir? Hangi kurum ve kişilerde bulunmaktadır? Nasıl kazanılmakta, kullanılmakta ve yargılanmaktadır? Yasama yetkisi nedir? Hükümetler nasıl kurulmakta,

yapılandırılmakta, devam ettirilmekte ve değiştirilmektedir? Çoğunluk kuralı içerisinde bireylerin hakları nasıl korunmaktadır?

Bu öğrenme alanı içeriği gereği “Kültür ve Miras”, “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” ve “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanları ile ilişkilidir (MEB, 2006: 65). Okullarda bu öğrenme alanı siyaset bilimi, politika, yönetim, tarih, hukuk ve diğer sosyal bilimler ile birlikte öğretilmektedir. Bu öğrenme alanına ilişkin içerik bilgisini öğrencilerine kazandırabilmek için bir Sosyal Bilgiler öğretmenin öncelikle güç, otorite ve yönetim yapılarının tarihsel gelişimini, bilinçli bir vatandaş olarak topluma tam katılım yollarını, örgütlü bir devlet gücünün varlığını ve demokratik yollarını bilmesi ve öğrenci seviyesine uygun şekilde organize edebilecek yeterliğe sahip olması gerekmektedir.

2.1.5.4.9. Küresel Bağlantılar

Sosyal Bilgiler öğretim programları öğrencilerin küresel bağlantıları öğrenebilecekleri deneyimleri içermelidir.

Öğrencilerin çeşitli medya kaynaklarıyla birincil elden yüzyüze gelmesi ve küresel çapta olayların farkında olmaları olaylardan etkilenmeleri sonucunu doğurmaktadır. Bu bağlamda ilköğretimin ilk yıllarından itibaren bu öğrenme alanının incelenmesi; temel meseleler, endişeler ve girişim planlarının farkında olunması açısından önemlidir. Öğrenciler küresel ve millî bağlantılar ile bunların etkileşimleri ve sonuçları arasında sistematik olarak düşünmeyi öğrenerek; barış, insan hakları, ticaret, sağlık, çevre, rekabet, birbirine bağlılık, uluslararası kuruluşlar ve küresel ekoloji gibi kritik konuları değerlendirebilmelidir (NCSS, 2004: 29).

Bilim ve teknolojiadaki gelişmelerin, zaman ve mekândaki sınırları kaldırılmasıyla toplumlar arasındaki ilişkiler daha da artmıştır. Yüzyıllardır süre gelen farklı bölgelerdeki insanların siyasî, ekonomik ve kültürel ilişkileri teknolojiyle birlikte daha da yoğunlaşmıştır. Böyle bir dönemde öğrencilerin bu ilişkiler konusunda bilinçli olmaları gerekmektedir.

Diğer öğrenme alanlarının tümüyle ilişkili olan “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı coğrafya, antropoloji, ekonomi, sosyoloji, hukuk, psikoloji ve tarih gibi bilimlerin katkılarıyla öğretilmektedir (MEB, 2006: 65).

Öğrencilerinin küresel bağlantılar öğrenme alanında yeterli kazanımlara sahip olmasını sağlamak isteyen bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, öncelikle kendisi küresel

bağlantılar çerçevesinde gelişen dünyanın gündemini takip eden ve karşılaşılan sorunlara çözüm üretebilen bir yeterliğe sahip olmalıdır.

2.1.6. Ülkemizde Sosyal Bilgiler Öğretmeni Yetiştirme Çalışmaları

Sosyal Bilgiler öğretmeni yetiştirme çalışmalarının geçmişinin incelenmesi, öğretmen yeterliklerine giden yolda aydınlatıcı bir nitelik arz etmektedir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ilköğretim okullarının ikinci kademesinde görev yapmalarından dolayı bu bölümde bu perspektiften hareket edilmiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında doğrudan ortaokula öğretmen yetiştiren bir kurum bulunmamaktaydı. Cumhuriyet öncesi dönemden devralınan yüksek öğretmen okulları ve üniversitelerin ilgili bölümlerinden mezun olanlar, liselerin yanı sıra ortaokullarda da öğretmenlik görevi yapıyorlardı. Bu nedenle cumhuriyetimizin kurulduğu ilk dönemlerden itibaren, ortaokul öğretmeni yetiştirme ihtiyacı sık sık gündeme gelen sorunlardan biriydi (Küçüköğlü, 2006: 380).

Ortaokullara öğretmen yetiştirmek amacıyla yapılan ilk girişim, Türkçe öğretmeni yetiştirmek için 1926-1927 öğretim yılında Konya’da açılan “Orta Muallim Mektebi” olmuştur. Bir yıl sonra Ankara’ya nakledilen okulun adı 1929-1930 öğretim yılında “Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü” olarak değiştirilmiştir. Devam eden dönemlerde, Türkçe bölümünün yanı sıra, Pedagoji, Matematik, Fiziki ve Tabii Bilimler, Tarih-Coğrafya, İş Dersi ve Resim, Beden Terbiyesi, Müzik, Fransızca, İngilizce ve Almanca bölümlerinin de eklendiği bu öğretmen okulu, ortaokullarda okutulmakta olan branş derslerinin tümü için öğretmen yetiştirir duruma gelmiştir. İlk kurulduğu dönemde öğretim süresi 2 yıl olan öğretmen okulunun, 1932-1933 öğretim yılında öğrenim süresi 4 yıl olarak yeniden düzenlenmiştir (Kavak, Aydın ve Altun, 2007: 32).

Bu dönemlerde okullarımızda Sosyal Bilgiler dersi yerine Tarih, Coğrafya ve Yurt Bilgisi dersleri okutulmaktaydı. Bu dersleri okutacak branş öğretmenlerinin yetiştirilmesi amacıyla Eğitim Enstitüsü’nde Tarih ve Coğrafya bölümünün açılması söz konusu olmuştur (Bayram, 2003: 72).

Gazi Eğitim Enstitüsü Sosyal Bilgiler Bölümü “Tarih-Coğrafya Şubesi” adıyla 1930-1931 eğitim-öğretim yılında açılmıştır. 2 yıllık “Hazırlık Sınıfı” temelli oluşturulan bu bölüm, ilk öğrencilerini 1,5 yılda, ondan sonrakileri 2 yılda mezun etmiştir. 1934

yılında hazırlık sınıfı kaldırılmış ve bölüm 2 yıl süreli olarak kalmıştır (Altunya, 2006: 389).

1940'larda ciddi bir sorun haline gelen ortaokul öğretmen ihtiyacını karşılamak amacıyla yurdun çeşitli yerlerinde yeni enstitüler açılmıştır. 1969'a kadar sayıları 10'a yükselen bu kurumlar 1977-1978 öğretim yılında 18'e ulaşmıştır. Eğitim enstitülerinin üç yıl süreli olarak ortaokullara branş öğretmeni yetiştirme görevi 1978-1979 öğretim yılına kadar devam etmiştir. Bu tarihten itibaren bu okullara Yüksek Öğretmen Okulu denmiş, sayıları azaltılmış ve programları lise öğretmeni de yetiştirebilecek biçimde dört yıl olarak yeniden düzenlenmiştir (Kavak ve diğ., 2007: 32). Bu düzenlemelerden önce Sosyal Bilgiler bir alan olarak enstitülerde okutulurken, artık Tarih-Coğrafya ve Coğrafya-Tarih adı altında ayrı iki bölüm olarak okutulmaya başlanmıştır.

İlköğretim 6-8. sınıflarda verilen, Sosyal Bilgiler dersinde yer alan üniteler incelendiğinde, içeriğin Coğrafya ve Tarih konu alanlarından meydana geldiği görülebilmektedir. Bundan dolayı, 1974 yılında öğretmen olarak yetişmiş olan ve Eğitim Enstitüsü'nde Sosyal Bilgiler Bölümünü tamamlayan bir öğretmenin, aldığı öğretim boyunca kendisine verilen derslerin de çoğunluğunu Tarih ve Coğrafya'nın konu alanlarına giren derslerden oluşturulduğu dikkat çekmektedir (Ercan, 2009: 144). Ayrıca bu dönemde Sosyal Bilgiler öğretmenleri, kendi derslerinin yanı sıra T.C. Anayasası dersinin okutulmasında da görevlendirilmişlerdir (Tebliğler Dergisi, 1974: 467).

6 Kasım 1981 tarihinde çıkarılan 2547 sayılı Yükseköğretim Kurumları Kanunu gereğince öğretmen yetiştirme görevi üniversitelere devredilmiştir. Bu bölümler arasında Eğitim Fakültelerinin Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü içinde yer alan Tarih ve Coğrafya Eğitimi Anabilim dallarından mezun olanların lise ve ortaokullarda T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi ile ortaokullarda Sosyal Bilgiler dersinin öğretmenleri olarak atanması öngörülmektedir. Ayrıca, üniversitelerin Coğrafya ve Tarih bölümlerini bitirenler de ortaokullara Sosyal Bilgiler öğretmeni olarak atanmışlardır (Tebliğler Dergisi, 1983: 473-474).

1980'li yıllarda Sosyal Bilgiler dersinin yerine Millî Tarih, Millî Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgileri adı altında üçlü bir ayrıma gidilmiştir. Bu üçlü ayrımın dönemin siyasal ortamı önemli bir yere sahiptir. Nitekim 12 Eylül darbesi ile başlayan milliyetçiliğin ve dinin ön planda tutulduğu bu dönem millî kültür politikasının benimsenmesi için önem arz etmiştir. Bu tarihten sonra ortaokullardaki Sosyal Bilgiler

dersleri “Millî Tarih” ve “Millî Coğrafya” adı altında toplanmıştır. Bu dersleri okutacak öğretmen ihtiyacı daha çok Tarih ve Coğrafya bölümü mezunları atanarak karşılanmaya çalışılmıştır. Talim ve Terbiye Kurulu’nun 29 Kasım 1985 tarihli ve 245 sayılı kararına göre Millî Tarih, Millî Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgisi ile T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük derslerine girecek olan öğretmenlerin, üniversitede Sosyal Bilimler Eğitimi bölümü altında bulunan Tarih Eğitimi Anabilim Dalı veya Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalından mezun olmaları gerekmektedir. Tarih eğitimini bitiren öğretmenler Millî Tarih, Coğrafya Eğitimi bitiren öğretmenler de Millî Coğrafya dersi vermişlerdir (Tebliğler Dergisi, 1985: 543-544).

Ülkemizde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin yetiştirilmesi açısından sekiz yıllık kesintisiz zorunlu eğitime geçilmesi çok önemli bir gelişme olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü 1980’lerin ortasından 1997-1998 öğretim yılına kadar Sosyal Bilgiler dersi yerine okutulan Millî Tarih, Millî Coğrafya dersleri kaldırılarak yerine ilköğretim 6. ve 7. sınıflara yönelik Sosyal Bilgiler dersi uygulamaya konmuştur. Tarih ve Coğrafya derslerinin kaldırılıp yerine Sosyal Bilgiler dersinin konması kesintisiz eğitime geçilmesinin yanı sıra dünya çapındaki gelişmelerin de bir sonucudur.

1980’lerden beri hız kazanan küreselleşme süreci, hayatın diğer alanlarında olduğu gibi eğitim alanında da kendisini hissettirmiştir. Bireylere toplumsal yaşamda karşılaştıkları problemleri çözme becerilerini kazandırmayı ve bireyleri toplumsal yaşama hazırlanmayı görev edinen Sosyal Bilgiler dersi dünyada meydana gelen bu değişikliklerden kaçınılmaz bir şekilde etkilenmiştir. Dünyadaki son gelişme ve uygulamalar çerçevesinde, Türk ilköğretiminin de dördüncü ve beşinci sınıflarında devam eden Sosyal Bilgiler Öğretim Programı uygulaması, altıncı ve yedinci sınıflarda da 1998-1999 öğretim yılından başlayarak “Sosyal Bilgiler Dersi” adı altında okutulmasına karar verilmiştir (Yaşar, 1998: 142). Bu tarihten itibaren ilköğretim okullarının 4, 5, 6 ve 7. sınıflarında Sosyal Bilgiler dersinin okutulmasına devam edilmektedir.

1997 yılında toplam üç üniversitenin eğitim fakültesi bünyesinde öğretime başlayan Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programının ilk mezunlarını 2001 yılında vermesi, Millî Eğitim Bakanlığının Sosyal Bilgiler Öğretmeni ihtiyacını diğer bölümlerin mezunlarıyla karşılamasına neden olmuştur. 1998 yılında ise, bünyesinde Sosyal Bilgiler Öğretmenliği programı bulunan üniversite sayısı 22’ye ulaşmış, kontenjan da 370’ten 2900’e yükselmiştir (Ercan, 2009: 167). 2010 yılı itibariyle ise bu sayı tüm Türkiye’de 43’e

ulaşmıştır. Bu durum sekiz yıllık zorunlu eğitime geçilmesiyle ihtiyaç duyulan branşlardan biri olan Sosyal Bilgiler Öğretmenliği'ndeki gelişmeyi göstermesi bakımından önemlidir.

2.1.6. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programındaki Yeri

Alanlarında yeterli donanıma sahip öğretmenleri yetiştirme görevi bilindiği üzere günümüzde Yüksek Öğretim Kurumları tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu gerekçe ile Sosyal Bilgiler öğretmeni yetiştirilen Lisans Programlarının incelenmesinin yararlı olduğu düşünülmüştür.

Tablo 2'de Sosyal Bilgileri oluşturan temel disiplinler ile Sosyal Bilgiler öğretmenliği lisans programının dersleri eşleştirilmiştir.

Tablo 2: *Disiplinler ile 2006 Sosyal Bilgiler Lisans Programı Derslerinin Eşleştirilmesi*

Disiplinler	2006 Sosyal Bilgiler Lisans Programı Dersleri
Sosyal Bilgiler (Örgütleyici ve Mesleki Kimliği Oluşturucu Dersler)	Sosyal Bilgilerin Temelleri, Topluma Hizmet Uygulamaları, Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İncelemesi, Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Sosyal Proje Geliştirme, Sosyal Bilgilerde Yaratıcı Drama, Sosyal Bilgiler Sözlü ve Yazılı Edebiyat İncelemesi
Tarih	Eskiçağ Tarihi ve Uygarlığı, İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü, Sanat ve Estetik, Antropoloji, Ortaçağ Tarihi, Osmanlı Tarihi ve Uygarlığı I, Yeni ve Yakınçağ Tarihi, Osmanlı Tarihi ve Uygarlığı II, , Çağdaş Dünya Tarihi, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II
Coğrafya	Genel Fiziki Coğrafya, Türkiye Fiziki Coğrafyası, Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya, Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası, Siyasi Coğrafya, Ülkeler Coğrafyası, Günümüz Dünya Sorunları
Sosyoloji	Sosyoloji
Psikoloji	Sosyal Psikoloji
Felsefe	Felsefe
Arkeoloji	Arkeoloji
Antropoloji	Antropoloji
Bilim ve Teknoloji (Disiplinler Arası)	Bilim, Teknoloji ve Sosyal Değişme
Sanat	Sanat ve Estetik
Hukuk	Temel Hukuk
Ekonomi	Ekonomi
İletişim ve Medya	İnsan İlişkileri ve İletişim
Siyaset Bilimi	Siyaset Bilimine Giriş, Vatandaşlık Bilgisi, İnsan Hakları ve Demokrasi

(Ata, 2007: 10)

Tablo 2’de de görüldüğü gibi 2006 Sosyal Bilgiler Lisans Programı’nda tarih, coğrafya ve meslek kimliği oluşturuvcu dersler ağırlıklıdır. Dört yıllık programa bazı disiplinlerle ilgili ise sadece birer ders konulduğu görülmektedir. Bu durum söz konusu derslerin Sosyal Bilgiler öğretmenini yetiştirme konusunda Sosyal Bilgiler Lisans Programı’nın eksikliğini göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

Ayrıca, 2004 yılında yenilenen İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programının getirdiği ve Sosyal Bilgiler öğretmenlik mesleği özel alan yeterliklerini etkiyecek en önemli kavramlardan biri de “öğrenme alanı” kavramıdır. Öğrenme alanları, Sosyal Bilgilerin bilimsel çerçevesini çizdiği kadar Sosyal Bilgiler öğretmen adayının özel alan derslerinin belirlenmesinde de yardımcı olmaktadır.

Bu bağlamda, Tablo 3’de Sosyal Bilgiler Öğretim Programını oluşturan öğrenme alanlarıyla Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı dersleri eşleştirilmiştir.

Tablo 3: *Öğrenme Alanları ve 2006 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Derslerinin Eşleştirilmesi*

Öğrenme Alanları	2006 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı Dersleri
Birey ve Toplum	Sosyal Bilgilerin Temelleri, Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Sosyal Psikoloji, Felsefe, Topluma Hizmet Uygulamaları, İnsan İlişkileri ve İletişim, Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İncelemesi, Sosyal Proje Geliştirme, Sosyal Bilgilerde Yaratıcı Drama
Kültür ve Miras	Arkeoloji, Eskiçağ Tarihi ve Uygarlığı, İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü, Sanat ve Estetik, Antropoloji, Ortaçağ Tarihi, Osmanlı Tarihi ve Uygarlığı I, Yeni ve Yakınçağ Tarihi, Osmanlı Tarihi ve Uygarlığı II, Sosyal Bilgiler Sözlü ve Yazılı Edebiyat İncelemesi, Çağdaş Dünya Tarihi, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Genel Fiziki Coğrafya, Türkiye Fiziki Coğrafyası Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya, Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası, Siyasi Coğrafya
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Ekonomi
Zaman, Süreklilik ve Değişim	Not: Bu öğrenme alanı diğer alanların içinde düşünülmüştür.
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Bilim, Teknoloji ve Sosyal Değişme
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Sosyoloji
Güç, Yönetim ve Toplum	Siyaset Bilimine Giriş, Temel Hukuk, Vatandaşlık Bilgisi, İnsan Hakları ve Demokrasi
Küresel Bağlantılar	Ülkeler Coğrafyası, Günümüz Dünya Sorunları

(Ata, 2007: 12-13)

Tablo 3’de de görüldüğü gibi, 2006 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı, öğrenme alanları açısından incelendiğinde “Birey ve Toplum”, “Kültür ve Miras”, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler”, “Güç, Yöntem ve Toplum” açılarından yoğun olduğunu, “Üretim, Dağıtım ve Tüketim”, “Bilim Teknoloji ve Toplum”, “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler”, “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanları ders sayılarının ise yeterli olmadığı görülmektedir (Ata, 2007: 13). Bu durum Sosyal Bilgilerin tarih ve coğrafyanın birleşmesinden oluşan bir ders olduğu yanılgısının devam ettiğinin bir göstergesi olarak ifade edilebilir. Sosyal Bilgiler salt tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi alanlarını değil, ekonomi ve sosyoloji gibi diğer sosyal bilim dallarını da kapsar. Ayrıca hızla değişen dünyada, özellikle ekonomik rekabet, küreselleşme, medya, terör vb. konuların ve güncel meselelerin de programda yer alması büyük önem taşımaktadır.

2.2. Öğretmen Yeterlikleri

Eğitimde kalitenin yakalanabilmesi için öğretim programları, öğretim materyallerinin niteliği, fiziksel tesis ve donanım, teknolojik alt yapı gibi öğeler önemlidir. Ancak, eğitim-öğretimin girdileri olarak değerlendirilen bu öğelerin öğrenmeye katkısı doğrudan öğretmenlerin yeterliklerine bağlıdır. Çünkü eğitim materyallerini, eğitim teknolojilerini ve çeşitli fiziksel donanımları kullanarak öğretim programlarını hayata geçirecek ancak ve ancak öğretmenlerdir. Bu kaynakları etkin bir şekilde kullanarak öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve sosyal gelişimlerini sağlamak mesleki bakımdan yeterli öğretmenlerle mümkündür.

Yeterlik, bir kişiye belirli bir rolü oynayabilme gücü kazandıran özelliklerdir (Bursalıoğlu, 1981: 5). Yeterlik kavramına eğitim açısından bakıldığında ise, eğitim kurumlarında öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği görev ve sorumlulukları gerçekleştirebilmek için sahip olunması gereken bilgi, anlayış, beceri ve tutumlar şeklindeki nitelikler olarak ifade edilmiştir (Gökçe, 1999: 29).

Eğitme-öğretme yeterlikleri eğitim sürecinde öğretmenin, belli bir özel alana ilişkin bilgi, beceri ve tutumları başkalarına öğretme veya onların öğrenilmesi için uygun fırsat ve olanakları yaratma durumudur (MEB, 2002: 11). Yani öğretmenlerin meslek alanlarına özgü görevlerini yapabilmesi için sahip olduğu ya da olmadığı mesleki bilgi, beceri, değer ve tutumlara “öğretmen yeterliği” denir (Zumwalt, 1988: 204).

Türkçe kaynaklarda “öğretmen yeterliği” ifadesi kullanılmasına karşın çoğu yabancı kaynaklarda “öğretmenlik mesleği standartları” ifadesi yer almaktadır. Çeşitli ülkelerde yeterlikler ya da standartlar farklı başlıklar altında ve farklı adlarla ifade edilmekte birlikte; farklı ülkelerdeki uygulamaların öğretmenlerin mesleki bilgi, beceri, tutum ve anlayışlarını kapsadığı görülmektedir (MEB, 2008; New Zealand Ministry of Education, 1999; National Board of Professional Teaching Standards, 2001; Teacher Development Agency, 2007). Farklı ülkelerdeki uygulamalarda yeterliklerin içeriğinde büyük ölçüde ortak yön bulunsa da; yeterliklerin yapılandırılmasında ve ifade edilmiş biçimlerinde farklı modeller kullanılmaktadır. Örneğin ABD’de öğretmenlik mesleği standartları çocukların gelişim evrelerini esas alırken, İngiltere öğretmenlerin mesleki gelişim evrelerini dikkate almaktadır. Bu durum yeterliklerin ülkeden ülkeye farklılık gösterdiğini kanıtlamaktadır. Gelişmiş ülkelerde öğretmenlik mesleği ile ilgili standart geliştirme çalışmaları hem öğretmen birlikleri hem de ulusal kurumlar tarafından yapılmaktadır.

Türkiye’de ise öğretmenlerin niteliklerinin genel çerçevesinin belirlenmesi amacıyla, Millî Eğitim Temel Kanunu’nun 45. Maddesinde “öğretmen adaylarında genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyon bakımından aranacak nitelikler Millî Eğitim Bakanlığı’nca tespit olunur” hükmü yer almaktadır. Genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyonun öğretmen yeterlikleri için ortak bir taban oluşturacağı yasal olarak hükme bağlanarak, öğretmen yetiştiren kurumların programlarında bu alanların her birini temsil eden derslerle istenilen nitelikte öğretmen yetiştirileceği varsayılmıştır. Millî Eğitim Temel Kanunu’nda Bakanlığa verilen sorumluluk gereği MEB 1999 yılında öğretmen yeterliklerinin tanımlanmasına yönelik bir çalışma gerçekleştirmiştir (MEB, 2002). Bu çalışmada öğretmen yeterlikleri 1739 sayılı yasada tanımlanan;

- a. Eğitime-Öğretme Yeterlikleri
- b. Genel Kültür Bilgi ve Becerileri
- c. Özel Alan Bilgi ve Becerileri şeklinde ifade edilmiştir.

Söz konusu çalışma uygulamaya geçirilemeden, 2002 yılında uygulamaya konulan Temel Eğitime Destek Projesi kapsamında öğretmen yeterliklerinin belirlenmesine yönelik ikinci bir çalışma başlatılmıştır. ÖYEGM tarafından yürütülen çalışma sonucunda

“Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri” adıyla iyi bir öğretmenin sahip olması gereken genel yeterlikler;

- a. Kişisel ve Mesleki Değerler – Mesleki gelişim
- b. Öğrenciyi Tanıma
- c. Öğretme ve Öğrenme Süreci
- d. Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme
- e. Okul, Aile ve Toplum İlişkileri
- f. Program ve İçerik Bilgisi olmak üzere 6 yeterlik alanında 31 alt yeterlik ve 233 performans göstergesi ile tanımlanmıştır (www.otmg.meb.gov.tr).

Söz konusu çalışmalar uygulamadaki yetersizliklerine ve geliştirme sürecindeki bazı eksikliklerine rağmen ülkemizde öğretmen yeterliklerinin belirlenmesine verilen önemin bir göstergesidir.

Eğitimin niteliği ile öğretmenin niteliği arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Diğer bir ifadeyle öğretmenin niteliği geliştikçe eğitimin de niteliği gelişmekte, öğretmen yeterli niteliklere sahip olmadığı zaman ise eğitimin niteliği olumsuz yönde etkilenmektedir (Pektaş, 1989: 225). Eğitim sisteminin istenen nitelikte bireyler yetiştirebilmesi öğretmenlerin ilgili alanda yeterli olup olmadığına bağlıdır.

Öğretmenlik yeterlikleri ile ilgili literatür incelendiğinde, öğretmen yeterliklerinin meslekî yeterlikler yani kişisel yeterlik, alan yeterliği ve eğitimsel yeterlik olmak üzere üç öğeyle açıklandığı görülmektedir (Sünbül, 2001).

Ancak, bir öğretmen öğrettiği konu, konunun bilişsel, toplumsal ve duyuşsal amaçları, zaman yönetimi, materyaller, araç-gereçler, bireysel olarak öğrencilerin tepkileri ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmalıdır. Aynı zamanda öğrencilerin nasıl öğrendiğinin ve nasıl çalıştığının farkında olmalı ve yanlış öğrenmeleri önlemek için dikkatli davranmalıdır. Bununla birlikte günlük rutinin bir parçası olarak öğretmen, öğrencinin dikkatinin sürekliliğini sağlamalı, öğrencinin sağlığı ve güvenliği ile ilgilenmeli, öğrencileri dinlemeli, anlamalı ve onların neler bilip bilmediğini değerlendirmeli, öğrenciye dönüt sağlayarak rehberlik etmelidir. Bütün bunları yerine getirmek tanımlanabilir yeterliklerden ziyade bir sanatın icrâ edilmesi olarak görülebilir. Öğretmenin işinin karmaşıklığı meslek yeterliklerinin tanımlanmasını gerçekten güçleştirmektedir.

Öğretmenin rolü ve taşıması gereken nitelikler üzerinde yapılan araştırmalar bu konunun eğitim açısından önemini vurgulaması bakımından önem taşımaktadır. Bilmek, öğrenciye rehberlik etmek ve öğretmek, bir öğretmende bulunması gereken niteliklerin başında gelir. Öğretmenlerin, öğrenciyle devamlı etkileşim halinde olması, eğitim programının uygulanması, öğretimi yönetmesi ve hem öğrenciyi hem de öğretimi değerlendirmesi dikkate alındığında, sınıf içerisindeki nitelikli öğrenmelerin anahtar kişiler olduğu görülmektedir. Başka bir deyişle öğretmen sahip olduğu yeterlikler ölçüsünde yukarıdaki süreçleri etkileyecektir.

Buraya kadar anlatılanlardan da anlaşılacağı gibi yeterlik, öğretmenin, öğretmenlik mesleğinin işlevini yerine getirebilecek yeteneklere sahip olmasıdır (Açıköz, 1996: 91). Yani yeterli öğretmen, akademik açıdan donanımlı, planlı, çeşitli araç-gereç ve yöntemleri kullanabilen öğretmendir. Burada vurgulanan, bireyin mesleğini başarıyla gerçekleştirebilmesi için bazı temel niteliklere sahip olması gerektiğidir. Bireyin sahip olduğu yeterlikler arttıkça, özellikleri de artacaktır. Bu da bireyin kendi alanında ya da mesleğinde daha başarılı ve üretken olması anlamına gelmektedir.

Bir öğretmenin sahip olduğu yeterliklerin oluşturulmasında kuşkusuz en belirleyici rol öğretmenin hizmet öncesinde aldığı eğitimidir. Bu nedenle öğretmen yetiştirme programları öğretim yeterliklerine sahip öğretmenler yetiştirmek zorundadır. Bu bağlamda, YÖK-Dünya Bankası Millî Eğitimi Geliştirme Projesi çerçevesinde bir öğretmende bulunması gereken yeterlik alanları sırasıyla;

- a. Konu Alanı ve Alan Eğitimine İlişkin Yeterlikler
- b. Öğrenme-Öğretme Sürecine İlişkin Yeterlikler
- c. Öğrencilerin Öğrenmelerini İzleme, Değerlendirme ve Kayıt Tutma Yeterlikleri
- d. Tamamlayıcı Mesleki Yeterlikler olmak üzere dört ana başlık altında toplanmıştır (YÖK, 1998).

Öğretmenin yetiştirildiği program ne derece yeterli ve etkili ise öğretmen de o ölçüde yeterli ve etkili olacaktır. Bu da öğrencinin daha nitelikli davranışlar göstermesine, eğitimin kalitesinin yükselmesine ve öğretmenlerin, çağın gerektirdiği temel becerileri kazanmış olarak meslek yaşamlarına başlamalarına olanak sağlayacaktır.

Öğretmen yetiştirme programlarında öğretmen adayının belirli bir alanda uzmanlık bilgisine sahip olması amaçlanmaktadır. Öğretmenin mesleki başarısı için öncelikle kendi

uzmanlık alanını iyi bilmesi gerekir. Öğretmendeki başarının bir bölümü de alanı iyi bilmekle ilgilidir. Alanını iyi bilmeyen bir öğretmen, neyi nasıl öğreteceğini de bilemez. Öğretmenlerin alan bilgisi yönünden kazanmaları öngörülen yeterlikler, görev yapacakları öğretim kademesine göre düşünülmelidir. Türkiye’de farklı alanlarda yetişmiş öğretmenler zaman zaman kendi alanlarının dışında görevlendirilmektedir. Alanını iyi bilmeyen bir öğretmenden yeteri kadar alana hizmet etmesi ve katkı sunması beklenemez. Alanını iyi bilen bir öğretmen sınıfa girdiğinde kendine güven duyar. Bu durum ona öğrenci karşısında güç kazandırır (Şişman, 1999: 10). Öğretmenlerin alan yeterlikleri düşükse, öğrencilerin öğrenmeye güdelenmeleri de düşük olacaktır. Araştırmalara göre, alanlarında yeterli olmayan öğretmenler zamanlarının çoğunu sınıf yönetimine ya da tüm grubun öğretimine ayırmakta, daha çok öğretimle uğraşmaktadırlar. Alanlarında yeterli olan öğretmenler ise daha yüksek akademik standartlara sahip oldukları için öğrenci beklentilerini karşılamaya açık bir şekilde, öğrencilerin öğrenmesine yoğunlaşmaktadırlar. Bu tür öğretmenlerin sınıflarında güvenli, destekçi bir hava bulunmaktadır. Bunlara ek olarak öğretmenler öğrencilerin bireysel gereksinmelerine eğilmekte, özel girişimciliği özendirmekte ve sınıf kontrolüne daha az zaman ayırmaktadırlar. Ayrıca öğretmen kendi verdiği dersin konularını iyi bilmeli, konu alanındaki gelişmeleri takip edebilmeli ve öğrencilerden gelen soruları yanıtlamak için araştırma yaparak bilgisini sürekli geliştirmelidir (Erden, 1996: 44). Alanına hakim olmayan, alanının perspektifini kazanamamış, alanındaki temel konuları ve aralarındaki ilişkileri anlayamayan öğretmenin etkili olması mümkün değildir. Bunun için öğretmenlerin hizmet öncesi alan bilgisini öğrenmekle beraber yaşam boyu öğrenmeye katılarak, konu alanındaki bilgi ve becerilerini güncellemeleri önemlidir. Bu çerçevede, öğretmenler hizmet içi etkinliklere katılmalı, öğrendiklerini diğer meslektaşlarıyla paylaşmalıdır (Özdemir ve Yalın, 1999: 45). Kavak (1986: 53)’a göre öğretmen yeterliklerinin alan bilgisi boyutu aşağıdaki maddeleri içermelidir:

1. Dersin amaçlarını açıklayabilme,
2. Bir disiplin olarak bilgi ve beceri bakımından konu alanına hakim olma,
3. Kendi alanının ilgili görülen diğer alanlarla farklı ve benzer yönlerine açıklık getirebilme,
4. Derslerde konularla ilgili farklı görüşlere yer verebilme,

5. Derslerle ilgili konuları farklı yaklaşımların ışığında inceleyebilme,
6. Derslerde, konuyla ilgili öğrenci sorularını tatmin edici bir biçimde yanıtlayabilme,
7. Derslerdeki konularla ilgili esas noktalara açıklık getirebilme,
8. Kendi alan eğitiminin, toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmesindeki önemi hakkında öğrenciyi aydınlatabilme.

Öğretmen, alanının gerektirdiği temel bilgilere sahip olmak durumundadır. Branşta yeterli olmayan bir öğretmenden, etkili öğretme yaşantılarını planlaması, uygulaması, değerlendirmesi ve dersin amaçlarını gerçekleştirilmesi beklenemez (Şahin, 1995: 11).

Öğretmenin bir alanı ya da konuyu çok iyi bilmesi, öğretimin ön koşulu olmasına karşın, öğretim işi için yeterli değildir. Öğretmen, bildiğini nasıl öğretebileceğini de iyi bilmelidir. Bir öğretmenin bir alanda uzmanlık bilgisine sahip olması yanında aynı zamanda öğretmenlik mesleği ilgili bazı bilgi ve becerilere de gereksinimi vardır. Öğretmenler kendi alanlarında ne denli başarılı olurlarsa olsunlar, bu bilgileri öğrencilere başarılı bir şekilde aktarmazlarsa yani öğretmezlerse başarısız olacaklardır. Demirel (1999: 186)'e göre öğretmen pedagojik formasyon bakımından yetersiz, rehberlik ve liderlik niteliklerinden yoksun, disiplin ve otoritece gevşek, ahlak ve karakteri itibarıyla zayıf ise, sınıfta olumlu bir kitle psikolojisi yaratmada etkili olamaz. Aksine, bazı hallerde kendisi sınıfın ortak iradesine uyar, sınıfı yönlendirecek yerde, kendisi sınıf tarafından yönlendirilecek duruma düşer. Bu nedenle öğretmenin, öğretmenlik becerisine sahip olması gerekmektedir. Bu beceriler kuşkusuz öğretmenlik meslek bilgisi ve öğretmenlik uygulamaları ile kazanılacaktır.

Öğretmenlerin mesleki yeterlilikleri ve başarıları, tüm öğrencilerin öğrenme ihtiyaçlarını ve isteklerini karşılamaya yönelik olmalıdır. Mesleki gelişim, becerilerin geliştirilmesini, uygulamaya yansımaları ve yeni yöntemlerin geliştirilmesini gerektirir. Etkili öğretmenliğin en önemli özelliklerinden biri öğrencilerin bireysel farklılıklarını göz önünde bulundurma ve derslerini bu özelliği dikkate alarak düzenlemektir. Öğrencilerinin bireysel farklılıklarını dikkate alan ve uygulamaya yansıtan bir öğretmen aynı anda tüm öğrencilere ulaşmak istediği mesajını vermektedir. Öğretmenlerin kendi ihtiyaçlarını dikkate aldığı bilenen öğrenciler, derse etkin olarak katılmakta daha istekli davranırlar.

Öğrenci öğrenmesi büyük ölçüde sınıf ortamı içinde gerçekleştirilir (Jenkins, 1996/1998: 199). Öğretmenin başarısı; sınıfın nabzını tutabilme, değişen koşullara duyarlı olabilme becerisine bağlıdır. Öğretmenin grup etkileşimindeki başarısı kendi etkililiğini de önemli derecede arttıracaktır. Bunun için de olumlu bir sınıf ortamının yaratılması çok önemlidir (Demirbolat, 2001: 40).

Olumlu sınıf ortamı yaratmak için gerekli beceriler şunlardır:

- Bireysel farklılıkları kabul etmek
- Öğrencilerin isimlerini öğrenmek
- Oturma düzenini iyi ayarlamak
- Öğretmenin hazırlık yapması
- Öğrencileri cesaretlendirmek

Gökçe (1999: 4)'ye göre, öğretmen konu alanı, öğretim ilkeleri, öğrenci gelişimi ve ihtiyaçları ile öğretme-öğrenme süreçleri konusundaki yeterliklere sahip olmalıdır.

Öğretmenlerin sahip oldukları yeterlikler ile sınıf içindeki eğitimin etkililiği arasında yakın bir ilişki vardır. İlköğretim öğretmenlerinin sınıfa hâkim olmaları, sınıftaki sorunları çözebilmeleri ve öğrenci motivasyonunu sağlamaları öğretimin etkililiği açısından büyük önem taşır. Öğretmenlerin öğrencileriyle sürekli etkileşim içinde olması ve onları sürekli gelişmeye teşvik etmesi gerekmektedir.

Yeterlilik düzeyleri düşük olan öğretmenler öğrencileri kontrol etmeye yönelik uygulamalara daha çok başvurmakta, onları yeteneklerine göre sınıflandırmakta ve başarı düzeyi düşük olan öğrencileri sınıfta çoğunlukla daha az fark etmektedirler (Balay, 2003: 126).

Öğretmenlerin sadece birer öğretici değil, aynı zamanda eğitici olmaları da beklenmektedir. Öğretmen bir yandan öğrencileri bilgi ve becerilerle donatmaya çalışırken, diğer yandan da kişiliğiyle öğrencileri etkilemelidir (Küçükahmet, 1993: 77).

Psikolog Carl Rogers'a göre etkili bir öğrenme ortamının oluşturulabilmesi için öğretmenler de üç temel kişilik özelliği bulunmalıdır. Bunlar: saygı gösterme, empati kurma ve içtenliktir. Öğretmen bu özelliklere sahip olduğunda sınıf içinde güçlü ve derin

ilişkiler kurulacak, sınıftaki iletişim ortamı açık ve dürüst olacaktır (Akt: Güçlü, 2001: 138).

Sınıf içinde zamanın iyi kullanılması, eğitim-öğretim etkinliklerinin amaçlarına ulaşması açısından çok önemlidir. Sınıf yönetiminde kalitenin sağlanması, zaman israfının önlenmesini gerektirir (Yıldırım, 2002 :90). Zaman israfını önlemek için en önemli şart ise planlama yapmaktır.

Öğrenme-öğretme etkinlikleri planlamayla başlar. Plan, öğretimin yapacağı etkinlikleri öğrencilerin özelliklerine ve öğretimin ilkelerini dikkate alarak sistematik sıra içinde düzenlenmesine hizmet eder. Ancak öğretmenin planlama yeterliliğine sahip olması kadar, planı etkili bir şekilde uygulayabilmesi ve bunun için de öğretme süreçlerini de iyi düzenlemesi gerekir (Kuran, 2003: 25).

Öğrenci faktörünü dikkate almadan yapılacak plan ve programların başarıya ulaşması mümkün değildir. Öğretimde başarının sağlanabilmesi için, öğretmenlerin çocuk psikolojisi alanında yeterli olması, öğrencilerin fiziksel, zihinsel, sosyal ve kişilik gelişimi hakkında bilgili olması gerekmektedir (Karaağaç, 2002: 51). Planlama yaparken, o konunun hangi yaş grubuna anlatılacağı, o grup öğrencilerinin bireysel özellikleri, farklılıkları, bilgi düzeyleri, dersi izleme yeterliliklerinin ne düzeyde olduğu bilinmelidir.

Öğretmenler öğrencileri eğitim programının öngördüğü hedefler doğrultusunda yetiştirirken her bireyi kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda kapasitelerinin üst sınırına kadar geliştirmekle sorumludur (Gözütok, 2000: 176).

Etkili bir öğretmen konusuyla ilgili olan kavramları, gerçekleri, işlemleri çok iyi bilir; fakat bunlarla kalmayıp bu bilgileri derslerine, açıklamalarına, ev ödevlerine, sınavlara, sorularına ve sınıf içi etkinliklere nasıl yansıtacağını da iyi bilir. Böylece etkili öğretmen olmanın doğuştan gelen bir özellik olmaktan ziyade sıkı bir çalışma ve disiplinli bir hazırlanmanın ürünü olduğu ortaya çıkmaktadır. Araştırmalar, iyi bir öğretmenin hiçbir şeyi tesadüfe veya gelişigüze bırakmadığını, sorumluluklarının farkında olduğunu ve onlara sıkı sıkıya bağlı olduğunu göstermektedir (Kızıltepe, 2002: 12).

2.2.1. Yeterlik Temelli Öğretmen Eğitimi

Yeterlik temelli öğretmen eğitimi, 1980’li yıllarda ABD’de çalışmalarına başlanan ve öğretmen yetiştirme kurumlarına yeni bir bakış açısı sağlayan bir yapıya sahiptir. Literatür incelendiğinde konuyla ilgili bir çok yabancı araştırma yapıldığı görülebilir.

Yeterlik temelli eğitim programı, geleneksel öğretim programlarına alternatif olarak ortaya çıkmıştır. Yeterlik temelli öğretmenin kökenleri (Preuss, 1980: 2):

- a. Devletin eğitim birimlerinin daha etkili bir eğitim ve standartlar oluşturma çabası
- b. Eğitimin bireyselleştirilmesi önündeki baskılar
- c. Yeterlik temelli eğitim çabalarına olan devlet desteği ve yatırımları
- d. Eğitimsel araştırma ve geliştirmenin hazır olması
- e. Alternatif eğitim sistemlerinin artması ve karşılaştırma ölçeği ihtiyacının ortaya çıkması şeklinde ifade edilebilir.

Geleneksel ve yeterlik temelli öğretmen eğitiminde işin felsefesi ve rol beklentileri açısından farklılıklar bulunmaktadır. Geleneksel modelde öğrenmenin sorumluluğu öğretmende iken, yeterlik temelli modelde öğrencidedir. Geleneksel model eğitimin girdileri üzerinde yoğunlaşmakta iken yeterlik temelli eğitim çıktılar üzerinde yoğunlaşmıştır. İki model arasında öğrenciyi olumlu bir şekilde geliştirmeye yönelik ortak özellikler bulunmaktadır. “Okul, toplum, üniversite ve profesyonel organizasyonlar” açılarından da bu iki model arasında farklılıklar bulunmaktadır. Geleneksel öğretmen eğitiminin başarısızlığı “teori ve uygulama arasındaki boşluk”tan kaynaklanmaktadır. Yeterlik temelli öğretmen eğitimi ise mevcut sistemin yetersizliklerine karşı alternatif olarak görülmekte ve kuram-uygulama arasındaki boşluğu mümkün olduğunca ortadan kaldırması beklenmektedir.

Yeterlik temelli öğretmen eğitimi aşağıdaki özellikleri içerir (Preuss, 1980: 7):

1. Öğrenen amaçlarının davranışsal açıdan ifade edilmesi
2. Performans göstergelerinin belirlenen kriterleri karşılayıp karşılayamadığına karar vermekte kullanılan araçların tanımlanması

3. Öğrenci aktivitelerinin içerisinde yer aldığı ve öğrenenin hedeflerine uygun bir veya daha fazla öğretim modelinin kullanılması
4. Hedefler, kriterler, değerlendirme araçları ve alternatif aktivitelerin herkesle paylaşılması
5. Öğrenen deneyimlerinin yeterlik ve kriter bazlı değerlendirilmesi
6. Öğrenenin, kriterler açısından uygun bir yere konulması

Blackhurst, Conlon ve Fitch (1978: 26) tarafından yapılan yeterlik temelli öğretmen eğitimine ilişkin özellikler ise şöyle sıralanmıştır:

1. Yeterlik ifadeleri açıkça belirtilmelidir.
2. Hedefler (bilişsel ve duyuşsal hedefler ile performans göstergeleri) davranış cümleleri şeklinde ifade edilmelidir.
3. Yeterliğin değerlendirilmesi için kullanılan kriterler, öğrenen tarafından elde edilebilir olmalıdır.
4. Alternatif öğrenme aktiviteleri bireyselleştirilmiş öğrenci programları tarafından elde edilebilir olmalıdır.
5. Başarıda süreklilik göz önünde tutulmalı, yeterliğe ulaşabilme zamanının kişiden kişiye değişebildiği bir program düzenlenmelidir.
6. Öğretmenler programların tasarımı ile sorumlu tutulurken, öğrenciler de performanslarından sorumlu tutulmalıdırlar.

Geleneksel öğretmen eğitimi deneyim temellidir. Öğretmenin bilgiyi sağlaması gerektiği felsefesine dayanmaktadır. Yeterlik temelli öğretmen eğitimi ise bunun aksine, öğretmen eğitim programı hedeflerinin yapılandırıldığı model bir öğretmenin özelliklerini içermelidir.

Elam (1971) tarafından ise yeterlik temelli öğretmen eğitiminin özellikleri şu şekilde belirlenmiştir:

1. Hedeflere odaklanmaktadır – hedeflerin paylaşılması ve bunların değerlendirme performansı için temel alınması gerekmektedir.
2. Öğrenme üzerindeki sorumluluğun büyük kısmı öğretmenden öğrenciye geçmiştir.

3. Etkili dönüt kullanımının önem kazanması, geleceğin öğretmenlerinin öğrenme çabalarına kılavuzluk etmekte ve onları güdülemektedir.
4. Bireysel yeteneklere, ilgilere ve ihtiyaçlara daha fazla önem verilmektedir.
5. Öğrenme, kaynaklara bağlı olmaktan kurtulup, hedeflere daha doğrudan bağlı hale gelmiştir.
6. Geleceğin öğretmenlerine ne öğretilmesi gerektiği hakkında bilgiler verilmesi beklenmektedir.
7. Demokratik ilkelerle uyumludur.
8. Öğrenme psikolojisinin ilkeleriyle uyumludur.
9. Kuram ve uygulamanın etkili bir şekilde birleştirilmesini gerektirmektedir.
10. Öğretim performansı ile ilgili araştırmalar hakkında iyi bir temel oluşturmaktadır.

Öğretmen adayları, alanında yeterli bir öğretmenle tanıştırılmalıdır. Sosyal öğrenme kuramının model alma davranışına göre bu örnek, öğretmen adaylarının gelişimi açısından son derece önem arz etmektedir (Elam, 1971).

Öğretmenler için hizmet öncesi öğretmen eğitimindeki öğrenmelerin, mesleğe başladıktan sonra şekillendirildiği düşünülmektedir. Geleneksel hizmet öncesi öğretmen eğitimi genel bir eğitim temeli kullanmaktadır. Hizmet öncesi eğitim öğretmenlikteki bazı sorunları işaret etmektedir.

Yeterlik temelli öğretmen eğitimi hizmet öncesi (lisans eğitimi) ile öğretmenlik arasında daha güçlü bağların kurulmasına yardımcı olabilmektedir. Yeterlik temelli eğitim öğretmen adaylarının mezun olduklarında öğrenmelerinin tamamlandığı fikrini, hayat boyu öğrenme temeli üzerine taşımaktadır ve bu bakımdan çok önemlidir.

Yeterlik temelli öğretmen eğitiminin avantajları da şu şekilde maddeleştirilmiştir (Blackhurst ve diğ., 1978: 27):

1. Öğretmen rolleri daha öncesine göre kesin olarak tanımlanmıştır.
2. Bu rollerin işe koşulduğu yeterliklerin geliştirilmesi için sistematik ve doğrudan bir eğitim gerekmektedir.

3. Öğretmen etkililiği üzerine olan araştırmalara izin veren program yönetimi teknikleri, eğitim sürecinin merkezinde yer almaktadır.
4. Araştırma kanıtlarına dayalı olarak bir program geliştirme söz konusudur.

Yukarıda belirtilen avantajların yanında, yeterlik temelli öğretmen eğitiminin cevap bulamadığı sorular da vardır (Preuss, 1980: 14):

1. Yeterlik Listeleri: Öğretmen yeterlikleriyle ilgili tam ve net bir yeterlik listesi belirlemek hiç bir zaman söz konusu olamaz. Bu listeler her zaman gelişmeye ve tartışmaya açık konumdadır.
2. Hümanizm: Yeterlik temelli öğretmen eğitimi modeli bazı eleştirmenler tarafından pek insancıl olmayan bir uygulama olarak eleştirilmektedir.
3. Değerlendirme: Değerlendirme araçlarının her zaman bazı eksiklikleri söz konusu olacaktır.
4. Uygulama: Alanda tam olarak test edilmemiş uygulamaları için çok dikkatli bir planlamanın yapılması gerekmektedir. Bu programların sorunsuz bir şekilde uygulanması da güçtür. Söz konusu sorunlar, yeterlik temelli öğretmen modelinin halen uygulama sorunları içerdiğini göstermektedir.

Dünya'daki bu gelişmelerin yanında ülkemizde de yeterlik temelli öğretmen eğitimi çalışmalarının hız kazandığı görülmektedir. Özellikle öğretmenlik, değişimin ve gelişimin dışında kalamayacak mesleklerin başında gelmektedir. Bu bağlamda, içinde bulunduğumuz çağda ve çevrede oluşan değişimi tanımlamak ve buna göre sürekli mesleki gelişim hedeflerini oluşturmak ve öğretim uygulamalarına yansıtma öğretmenlik mesleğinin olmazsa olmazıdır. Bu anlayıştan hareketle MEB ÖYEGM, "Öğretmenlik Mesleği Genel ve Özel Alan Yeterlikleri"ni hazırlamıştır. Ancak hazırlanan bu yeterlikler hedeflenen gelişimin gerçekleşebilmesi ve mesleki gelişimde sürekliliğin sağlanabilmesi için tek başına yeterli olamamıştır. Yeterliklerin hayata geçmesine yönelik "Okul Temelli Mesleki Gelişim Kılavuzu" hazırlanmıştır. Söz konusu kılavuzun, mesleki yeterliklerini geliştirme sürecinde olan öğretmenlere yol gösterici olması amaçlanmıştır (MEB, 2008). Odağında "öğrenen öğretmen" anlayışı olan yeterlik temelli çevrim sistemi adlı projeyi hayata geçirmeye yönelik yapılan bu çalışmalar, ülkemizde de "Yeterlik Temelli Öğretmen Eğitimi" ile ilgili çalışmaların varlığını göstermesi bakımından önem arz etmektedir.

2.2.2. Sosyal Bilgiler Öğretmen Yeterlikleri

Yeterlik kavramı, Sosyal Bilgiler öğretmenliği açısından ele alındığında, görev yaptığı kurumlarda Sosyal Bilgiler Öğretmenliği'nin gerektirdiği görev ve sorumlulukları gerçekleştirebilmek için sahip olması gereken, bilgi, beceri, tutum, tavır ve alışkanlıkları kapsayan nitelikler boyutudur denilebilir.

Sosyal Bilgiler öğretmen yeterlikleriyle ilgili literatür incelendiğinde, Sosyal Bilgiler öğretmen yeterliklerinin temelde, öğrencilere gerektiği gibi Sosyal Bilgiler öğretmek amacıyla öğretmenlerin sahip olması gereken beceriler ve bilmesi gereken Sosyal Bilgiler içeriğinin ayrıntılarını çizen konu alanı yeterlikleri ve genel öğretmen etkililiği için gerekli olan düzen, beceri ve pedagojik bilginin sınırlarını çizen pedagojik yeterlikler olmak üzere iki kısımdan oluştuğu görülmektedir (NCSS, 2004).

Konu alanı yeterlikleri Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin merkezdeki kavramlarla ilgili olan bilgiye, yeteneğe ve özelliğe sahip olmalarını ve konuyu öğrenci için anlamlı hale getiren öğrenme deneyimlerini sağlayabilmelerini amaçlamaktadır. Konu alanı yeterlikleri, tematik standartlar, disiplinler standartlar ve lisans eğitimi için programatik standartlar olmak üzere üç başlık altında toplanmaktadır.

Öğrenme alanlarından oluşan tematik standartlar Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ne bilmesi gerektiğini ve öğrencilerine öğretmek için ne yapabileceklerini belirtmektedir. Bunlar bireylere, öğretmen yetiştirme programlarına ve devlet politikalarına dayanmaktadır.

Disiplinel standartlar ise zorunlu eğitim çağındaki öğrencilerin bilmesi gerekenleri tanımlayan çeşitli uzman guruplar tarafından son yıllarda derlenen belgelere dayanmaktadır. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı çeşitli disiplinlerden edinilen bilgileri kullandığı için disiplinler standartların konu alanı yeterliklerinde önemli bir yeri vardır. Disiplinel standartlar Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin tarih, coğrafya, vatandaşlık, ekonomi, psikoloji gibi belli alanlarda ne bilmeleri gerektiğini belirtmektedir.

Hem tematik yani öğrenme alanı standartları hem de disiplinler standartlar, Sosyal Bilgiler öğretmenliği lisans diploması almak isteyen bireyin bilgisini ve yeterliğini değerlendirmek ve bu bireyleri hazırlayan öğretmen eğitimi programlarının kalitesini değerlendirmek gibi amaçlarla kullanılmaktadır (NCSS, 2004: 13).

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, branş bazında görevlerini etkili ve verimli bir biçimde yerine getirebilmeleri için sahip olmaları gereken bilgi, beceri ve tutumlar olarak tanımlanan öğretmenlik mesleği özel alan yeterlikleriyle ilgili çalışma ülkemizde MEB ÖYEGM tarafından tamamlanarak 25 Temmuz 2008 tarihli Bakan onayıyla yürürlüğe girmiştir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin yeterliklerini değerlendirmeyi amaçlayan söz konusu yeterlik listesi 5 yeterlik alanı, bu alanların kapsamlarını açıklayan ifadeler, 20 yeterlik maddesi ve A1, A2, A3 düzeylerinde toplam 132 adet performans göstergesinden oluşmaktadır. Ancak söz konusu özel alan yeterlik listesinin başta Sosyal Bilgiler alanını kapsamamak gibi sıkıntılarının yanında performans göstergesi olarak ifade edilen kısmında da kapsam ve yordama geçerliği ile ilgili yetersizlikler dikkat çekmektedir. Çünkü Sosyal Bilgiler Öğretim Programı dokuz öğrenme alanından ve birçok beceri, değer ve kavramın bir araya gelmesiyle oluşurken, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin “Özel Alan” yeterliklerinde ikinci yeterlik alanı, öğrenme-öğretme süreci, kapsamında bu öğrenme alanlarının tamamına yer verilmediği görülmektedir. Yani “Sosyal Bilgiler Öğretmeni Özel Alan Yeterlikleri”nin 5 öğrenme alanı (zaman, süreklilik ve değişim; insanlar, yerler ve çevreler; üretim, dağıtım ve tüketim; kültür ve kültürel çeşitlilik; politika ve sosyal değişim) ile sınırlandırıldığı dikkati çekmektedir (Ata, 2007). Ata (2007)’ya göre bu durum, hazırlanan “Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Özel Alan Yeterlikleri”nin yetersiz kaldığını göstermektedir. Bu tespit, söz konusu yeterliklerin yeniden gözden geçirilerek tekrar belirlenmeye ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Bu tür sıkıntılarının yanında katılımcı bir anlayışla hazırlanan bu yeterlik listesi ülkemizde Sosyal Bilgiler öğretmenleri için performansa dayalı değerlendirmeye doğru giden yolda atılan bir adım olması sebebiyle önem taşımaktadır.

Sosyal Bilgiler Dersi, toplumların geçmiş, günümüz ve gelecekteki politik, ekonomik, kültürel ve çevresel sorunlarını ve bunların çözümüne yönelik eğitimi ön plana alır. İlköğretim seviyesinde Sosyal Bilgiler öğretiminin özel bir nedeni vardır. Sosyal Bilgiler öğretimi, günümüzdeki sorunların kökenlerinde yer alan olumsuzlukların tarihsel boyutunu gösterip, geleceği daha iyi planlamaya olanak verir. Bu anlamda öğrencilerin ilerideki yaşantılarında sosyal, ekonomik ve siyasî kurumlara katılımıyla ilgili sorunlarını çözmelerine yardımcı olabilir. Sosyal Bilgiler öğretmenleri, öğrencilerine karar alabilme, sorunlara çözüm önerileri getirebilme ve yorum yapabilme gibi becerileri kazandırmalı; çocukların, enerjilerini, meraklarını ve hayal güçlerini kullanmalarını sağlayarak çevre ve

toplumla geniş bir perspektifte iletişime ve etkileşime girmelerini sağlayabilmelidir (Atwood: 1989).

Öğretmenlerin öğrettikleri konuyu, kendi öğrenciliklerinde öğrendiklerinden daha farklı bir biçimde anlamaları gerekir. Öğretmenlerin yalnızca bilgiyi ve işlemleri bilmeleri yetmez. Aynı zamanda anlamları, konular ve kavramlar arasındaki bağlantıları/ilişkileri de bilmeleri gerekir (Ball ve Cohen, 1999). Bunun anlamı alan bilgisinde yeterli olmaktır. O halde alan bilgisi, temel bilgiler ve sentez bilgiler olarak iki kısımdan oluşur. Temel bilgiler; enformasyon, fikirler, alan ile ilgili genel bilgiler, belirli kavramlar, tanımlar, genel kabuller, işlemleri içerir ve öğretmenin ne öğreteceğini belirler. Sentez bilgi ise temel bilgileri tamamlayıcı nitelikte bilgilerden oluşur; öğretmenin alanındaki bilginin geçerliğini, alandaki eğilimleri ve bakış açılarını bilmeyi içerir. Sentez bilgiye sahip öğretmen, alanla ilgili araştırma yöntemleri hakkında bilgi sahibi olma yanında, bir konuyu farklı yöntem ve bakış açılarıyla ele alabilme yeterliğine de sahip olmalıdır (World Bank, 2005).

Öğretmenin kendi alanında genellemelerin ve çıkarımların nasıl yapıldığını anlaması ve diğer alanlardan farkını görmesi gerekir. Örneğin, matematikte bir teoremi kanıtlama ile tarih alanında bir olayı/olguyu kanıtlama arasındaki farkı bilmelidir. Bilimsel düşünme biçimi ile bir sanatı eleştirme ya da yorumlama arasındaki farkı bilme, öğretme ve öğrenme sürecinde fark yaratabilir (Ball and Cohen, 1999). Öğretmenin alan bilgisi diğer insanların aynı konudaki bilgisinden farklılık gösterir. Öğretmenin bilgisi, yalnızca bilginin yapısına göre değil, aynı zamanda öğrenecek olan öğrenciye göre de düzenlenecek bilgidir. Bunun yanında öğretmen bilginin toplumsal olarak değerini, günlük yaşam ile ilişkisini ve günlük yaşamda kullanımını da bilmek zorundadır (World Bank, 2005).

Sosyal Bilgiler öğretmenleri, çocuklara eleştirel düşünme becerisi kazandırmalı, sorumlu bir vatandaş olarak yetişmelerine olanak vermelidir. Bu nedenle öğretmenlerin Sosyal Bilgiler derslerini işlerken, öğrencilerin düşünsel ve bilişsel gelişimlerine uygun ortam ve etkinlikler tasarlamalarına yönelik eğitim verilmelidir (Güven, 2005).

Yeterli ve alanını iyi bilen bir Sosyal Bilgiler öğretmenin etkin ve üretken vatandaşlar olarak sorumluluk sahibi bireylerin yetiştirilmesindeki katkısı göz önünde tutularak, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin hizmet öncesi eğitimlerinin belli standartlar çerçevesinde yapılandırılması önem taşımaktadır. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin

yetiştirilmesine yönelik birçok ülkede kabul edilen bazı standartlar şu temel başlıkları içermektedir;

- Sosyal Bilgiler alanı için önemli olan bilgi, kavram, kuram ve farklı değer anlayışlarını içeren öğretmen yetiştirme programları oluşturmak,
- Öğretim yöntemleri ve süreçlerinde, problem çözme ve eleştirel düşünme becerilerine sahip öğretmenler yetiştirmek,
- Öğretmen adaylarının yöntem seçimlerini doğru ve eksiksiz yapabilmeleri için Sosyal Bilgiler öğretim yöntemleri bilgisini sağlamak,
- Sosyal Bilgilerin alt alanlarını bütünleştirme becerilerini sağlamak,
- Sosyal Bilgiler programının farklı yaklaşımlarını kullanmayı öğrencilere öğretmek,
- Bilişsel ve duyuşsal gelişimin öğrenme ve öğretme süreçleriyle ilişkisini kavratmak,
- Öğrencilerin farklı alanlardan elde ettikleri bilgi ve becerileri Sosyal Bilgiler dersinde kullanmalarını sağlamak,
- Sosyopolitik, kültürel ve ekonomik değişkenlerin, öğrenciler ve onların yaşadığı aile üzerindeki belirleyici etkilerini ve öğretime olan etkilerini öğretmen adaylarının dikkate almalarını sağlamak,
- Sosyal Bilgiler alanı öğretmen adaylarının, okul deneyimi dersinde öğrendikleri bilgileri uygulamayla birleştirmelerini ve öğrencileri anlamalarını kolaylaştırıcı etkinlikler yapmak (NCSS: 1988: 10-12).

Sosyal Bilgiler özel alan yeterliklerinin kazanıldığı ilk yer elbette öğretmen yetiştiren kurumlardır, yani hizmet öncesi eğitim kurumu olan fakültelerdir. Öğretmen yetiştiren kurumlar, öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler alanında etkili ve verimli öğretmenlik yapabilmeleri için gerekli olan bilgi, beceri ve anlayışı kazanmalarına yönelik temel bilgileri verirler. Bu anlamda Sosyal Bilgiler öğretmen adayları ve öğretmenlerinden beklenen ilk yeterlik Sosyal Bilgilerin alt alanlarındaki bilgileri özümseyerek öğrenci düzeyine indirgeyebilmeleridir (Güven, 2005). Bunun yapılabilmesi için öğretmenlere;

- Sosyal Bilgiler alanı içinde yer alan tarihsel ve günümüzle ilgili konuları işleyen literatürün ayrıntularıyla inceleme olanağı verilmeli,
- Sosyal Bilgilerin alt alanlarındaki herhangi bir disiplin alanını organize etme becerisine yönelik çalışmalar gerçekleştirilmeli,
- Sosyal Bilgiler alanındaki uygun konulara yönelik olarak projeye dayalı öğrenme stratejileri kazandırılmalı,
- Sosyal Bilgiler öğretimi alanında öğrenilenlerin, öğrenci seviyesine indirgenbilmesini kolaylaştıran uygun ortamlar sunulmalıdır (Geringer: 2003).

Öğretmen yetiştiren kurumlarda dikkate alınması gereken bu temel noktaların yanı sıra, öğretmenliğe başladıktan sonra da bilginin sürekli yenilenmesi gerekmektedir. Sosyal Bilgiler alan öğretmenlerinin, öğretimin sürekli bir öğrenme olduğunu kavramaları gerekir. Bu anlayış içinde olan bir Sosyal Bilgiler öğretmeni, özel alana ilişkin bilgi ve becerilerini;

1. Temel bilgileri, kavramları, ilkeleri değişik biçimlerde açıklama,
2. Farklı görüş oluşturma, öğrenme yolları, araştırma ve inceleme yöntemlerini açıklama,
3. Öğretme kaynaklarını ve öğretim malzemelerini değerlendirme ve seçme,
4. Alanında araştırmalar yaparak bilgi üretme,
5. Öğrencileri alanla ilgili sorular sormaya, düşünceleri farklı perspektiflerden görmeye ve bilgi üretmeye özendirerek programları kullanma ve geliştirme,
6. Öğrencinin, gerekli bilgi ve becerileri başka alanlarla ilişkilendirmesine olanak verecek disiplinler arası öğretim deneyimleri yaratma,
7. Alana ilişkin problemleri tanıma, çözüm yolları arama, uygun çözüm yolunu seçme, uygulama ve değerlendirme biçiminde kullanır (MEB, 2002: 18-19).

Sosyal Bilgiler alanında çalışan öğretmenlerin, programda yer almayan yeni bilgiyi üretme ve yaratma becerileriyle donatılmaları gerekir. Bu amaçla öğretmenlere yönelik hizmet öncesi ve hizmet içi programlarda;

- Sosyal Bilgiler öğretmen adayları ile ilgili grup ya da bireysel araştırmaları yayın hâlinde sunmalı,

- Sosyal Bilgilerin herhangi bir alt alanında araştırma yapıp, yeni bilgiler ortaya koyabilmeli,
- Sosyal Bilgiler alanında yapılmış bir araştırmanın sonuçlarını sınıflarda uygulayabilmeli ve yeniden tasarlayabilmeli ya da sınıf koşullara uygun hâle getirebilmelidir (McArthur, 2004).

Başka bir yeterlik alanı ise, akademik açıdan Sosyal Bilgiler öğretmenleri ve adaylarının yetiştirilmesidir. Güven (2005)'e göre öğretmen adayları hizmet öncesi dönemde;

- Sosyal Bilgiler alanı ile ilgili herhangi bir araştırmayı baştan sona kadar tamamlayabilmelidir.
- Sosyal Bilgiler öğretimi ile ilgili hazırladığı bir makale ya da bildiriye, ulusal ya da uluslararası bir kongrede sunabilmelidirler. Bu tür becerinin öğretmen adayına hizmet öncesinde verilmesi ve hizmet süresince de desteklenmesi gereklidir. Bu durum ise öğretmen yetiştiren kurumlara daha fazla sorumluluk yüklemektedir.

Öğretmen yetiştiren kurumlar, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme ve yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirmelerine olanak sağlamalıdır. Hizmet öncesinde öğretmen adaylarının bu açıdan yetiştirilmesi ve yeterliklerle donatılması son derece yararlı olacaktır. Sosyal Bilgiler öğretmen adayına eleştirel ve yansıtıcı düşünme yeterliği kazandırabilmek için;

- Öğretmenlik eğitiminin başladığı ilk yıllarda her öğretmen adayına kendisinin oluşturduğu bir portfolyo hazırlatılmalı,
- Sosyal Bilgiler öğretiminde uygun çalışma alanlarına ilişkin eleştirel çalışmalar yapabilecekleri uygulama ve ortamlar hazırlanmalı,
- Öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler alanındaki bilgilerini genişletebilmeleri için temel kaynakları gözden geçirmelerine olanak sağlanmalıdır (Geringer, 2003: 373).

Mesleğe başladıktan sonra ise meslekî gelişme programlarına katılmak, Sosyal Bilgiler öğretmenleri için son derece önemlidir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin akademik olarak alanlarıyla ilgili bilgilerinin güncel kalmasını sağlamak için;

- Sosyal Bilgiler alanında yapılan kongre, konferans ve uygulama çalışmalarına, özellikle atölyelere katılmaları sağlanması,
- Kısa ve uzun dönemli meslekî gelişim planlarının geliştirilmesi,
- Lisansüstü eğitim yapmalarının ve kişisel ve mesleki gelişmelerinin bütün olarak izlenmesi,
- Meslekî kuruluşlarla sürekli iletişimin sağlanması; ulusal düzeyde Sosyal Bilgiler alanıyla ilgili organizasyonlara katılımı ve hizmet süresince öğretmenlerin katılımının sağlanmasının Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin yeterliklerinin artırılması ve geliştirilmesi konusunda oldukça önemli olduğu ifade edilmiştir (Güven, 2005).

Sosyal Bilgilerin alt alanlarının fazla gelişmesi ve değişmesi bu gereksinimi daha da artırmaktadır. 1990'ların ortalarından itibaren Türkiye'de öğretmen yetiştirme politikalarında önemli değişimlerin ve yeni yönelimlerin başlatıldığı görülmektedir. Bu değişimi gerekli kılan temel olgulardan biri, içinde yaşadığımız toplumsal koşulların değişimine paralel olarak, insanların eğitim-öğretim etkinliklerinden beklentilerinin artmasıdır. Söz konusu toplumsal taleplere yanıt verebilecek öğretmenlerin yetiştirilmesi yeni politikaların hayata geçirilebilmesi açısından kuşkusuz önemlidir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerine bu politikaları hayata geçirmede önemli görevler düşmektedir. Çünkü sınıflar, toplumun küçük bir örneğidir ve sınıf içindeki sosyokültürel, ekonomik vb. farklılıkları, alandaki yenilikleri ve gelişmeleri kavrayabilmek için Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin lisans eğitimiyle yetinmeyerek uzmanlaşmalarını zorunlu kılmaktadır.

2.3. Özyeterlik

Özyeterlik verilen işteki belli bir görevi yerine getirebilmek için bir kişinin kendi yeteneklerine olan güvenini ifade etmektedir. Bireylerin hayatlarındaki olaylar üzerinde denetim elde etmek için gereken motivasyon, bilişsel kaynaklar ve eylemlerin harekete geçirilmesinde gerekli olan yeteneklere olan inançlarıyla ilgilidir ve verilen görevde başarılı olabilmek için, kişi gereken yeteneklere sahip olmalıdır. Fakat birey aynı zamanda arzu ettiği hedeflere ulaşabilmek için gereken yeteneklere aktarılabilen inançlara da sahip olmalıdır (Sağlam, 2007). Özyeterlik, bireyin doğru ya da yanlış etkinlikler yapma

davranışını etkilemektedir. Aynı zamanda bireyin bir sorun ile karşılaştığında sorunu çözmek için ne kadar çaba harcayacağı ve ne kadar ısrarcı olacağını da belirtisidir (Alabay, 2006).

Özyeterlik kavramı ile ilgili tarihsel süreç incelendiğinde William James ilk karşılaşılan isim olarak dikkat çekmektedir. Bandura, bir yerlere gelmek ve belli konularda bir şeyler yapmak için öncelikle insanın kendisini tanıması gerektiğini, kendisi hakkında belli bir fikre sahip olması ve bu fikri içselleştirmesi gerektiğini ifade eden William James'i özyeterlik kavramını açıklamada başlangıç noktası olarak görmektedir. Ancak Bandura (1997), James'in özyeterlik kavramı yerine özgüven kavramını kullandığını da vurgulamıştır.

Bandura (1986) sosyal öğrenme teorisinde, inanışların davranışlarla alakalı olduğunu ortaya koyarak, özyeterliği, insanların belirli çalışma türleri gerektiren faaliyetleri organize etme ve yürütme kapasiteleri hakkındaki kişisel yargıları olarak ifade etmiştir. Bir başka çalışmasında ise özyeterliğin bireylerin olası durumlarla başa çıkabilmek için gerekli olan eylemleri ne kadar iyi yapabileceklerine ilişkin bireysel yargılarıyla ilgili olduğunu vurgulamıştır.

Sosyal bilişsel teori, insan davranışı, çevre ve kişisel faktörlerin karşılıklı olarak etkileşimli ve birbirlerinin belirleyicisi olduklarını varsaymaktadır. Davranış ve kişisel özellikler arasında iki yönlü etkileşim vardır. Bireylerin inançları, beklentileri ve hedefleri onların davranışlarını şekillendirirken, davranışlarının sonuçları da onların kişisel özelliklerini etkilemektedir. Kişisel özellikler ve çevresel faktörler arasında çift yönlü etkileşim vardır. Bireylerin beklentileri, inançları ve bilişsel yeterlikleri onların çevresiyle geliştiği gibi insanlar da çevrelerini etkilemektedir. Davranış ve çevre arasında da karşılıklı etkileşim vardır ve bireylerin davranışları hem çevrelerini etkiler hem de çevrelerinden etkilenir (Bandura, 1986, 1989).

Sosyal bilişsel teori, bireylerin yaptıkları işlerde değişiklik yapma ve yaptıkları işleri etkileme gücüne sahip olduklarını varsaymaktadır. Bandura (1997), insanın, yaptıkları ile istenen sonuçları üretebileceğine inanmadıkça, o işi yapma güdüsünün az olacağını ifade ederek özyeterliğin önemine dikkat çekmiştir.

İnsanların onları bir birey olarak karakterize eden temel yeteneklere sahip olduklarını varsayan sosyal bilişsel teoriyi oluşturan çeşitli yetenekler vardır (Bandura, 1986, 1989). Bunlar:

1. Sembolleştirme Yeteneği: Kişiler, olayları sembolleştirme ile algılamakta ve bilişsel olarak betimlemektedirler. Kişiler, düşünce gücüne sahip oldukları için, çevre ile etkileşime girdiklerinde bir çok nesneyi görmekte ve onlarla ilgili özellikleri öğrenmektedirler. Ancak, bu özelliklerden hepsi hatırlanmamakta, bir kısmı hatırlanarak betimlenebilmektedir. Kişiler, etkileşime girdikleri özellikleri bilişsel olarak sembolleştirip betimlemektedirler. Beklenen davranışlar uygulamaya konulmadan önce zihinde sembolik olarak test edilmektedir.
2. İleriyi Görme Yeteneği: Kişiler, yaptıkları işlerin olası sonuçlarını bekleme ve yapacakları için hedefler belirleme yeteneğine sahiptirler. Bu beklentiler yoluyla, zararlı olanlar yerine istenen sonuçları gerçekleştirmek için yapacaklarını belirlerler.
3. Dolaylı Öğrenme Yeteneği: Kişiler, başkalarının davranışlarını veya davranışlarının sonuçlarını gözleyerek öğrenebilirler. Bu yetenek, insanlara gerçekte bir davranışı gerçekleştirmede deneme-yanılma süreci için zaman harcamadan, yeni davranışı geliştirmeleri için imkan sağlar.
4. Öz Düzenleme Yeteneği: Kişiler, kendi motivasyonları ve aktiviteleri üzerinde kişisel kontrol sağlama yeteneğine sahiptirler. İnsanlar, kişisel standartlarını geliştirirler, bu standartlara göre kendi performanslarını değerlendirirler, daha çok çalışmak için kendilerini motive ederler ve davranış değiştirirler.
5. Öz Değerlendirme Yeteneği: Kişiler, kendi deneyimlerini, kendi düşünme süreçlerini değerlendirir ve analiz ederler. Kendilerini değerlendirerek, düşünce ve davranışlarını değiştirirler. Özyeterlik inancı, özdeğerlendirme kapsamında yer almaktadır.

Özyeterlik, sosyal bilişsel kuramın anahtar değişkenlerinden biridir. Bandura'ya göre özyeterlik, davranışların oluşmasında etkili olan bir niteliktir ve "bireyin, belli bir performansı göstermek için gerekli etkinlikleri organize edip, başarılı olarak yapabilme yeteneği hakkında kendine ilişkin yargısı" olarak tanımlanmaktadır (Bandura, 1995: 3).

2.3.1. Özyeterlik İnancı

Özyeterlik inancı, özyeterlik konusunu açıklamaya çalışan sosyal bilişsel teorinin “özdeğerlendirme yeteneği” alt basamağı kapsamında yer almaktadır. O halde özyeterlik inancı; bireyin doğru ya da yanlış etkinlikler yapma davranışını etkileyen, aynı zamanda bireyin bir sorun ile karşılaştığında sorunu çözmek için ne kadar çaba harcayacağı ve ne kadar ısrarcı olacağını gösteren kavramdır (Bandura, 1977). Bandura’ya (1986) göre, insanların sahip oldukları bilgi ve beceriler ya da önceki başarıları, onların ileride neleri başarabileceklerini tahmin etmelerinde her zaman yeterli olmayabilir. İnsanların kendi yetenekleriyle ilgili inançları, belirli bir durumda gösterecekleri performansın belirleyicisidir. İnsan davranışları, daha önceki performans sonuçlarından çok, yeteneklere olan inançlarla daha iyi tahmin edilmektedir (Bıkmaz, 2004).

Bandura (1977), özyeterlik inançlarının kişilerin; hedefler belirlemesini, bu hedeflere ulaşabilecek stratejileri saptamasını, iş güdüsünü, diğer insanlara karşı hissettiği duyguların niteliğini ve yaşamdaki seçimlerini etkilediğini vurgulamaktadır.

Bandura (1997)’ya göre özyeterlik inançlarının hayatımızdaki önemi büyüktür. Buna göre özyeterlik inançları; kişinin pozitif ya da negatif düşünmesini, yaşamında nasıl amaçlar belirleyeceğini, nasıl bir yaşam biçiminin olacağını, zorluklar karşısında ne derece çaba harcayacağını, çabalarının ürününün nasıl olacağını ve genel anlamda ne kadar stresli olduğunu etkiler (Akt: Pajares, 2002).

Bandura’ya göre davranış, iki kaynağa dayanır: özyeterlik ve sonuç beklentisi. Özyeterlik, insanların verilen bir görevi etkileyen bireysel yeterliklerle ilgili inançlarını, sonuç beklentisi ise belirli eylemlerin belirli sonuçlar doğuracağına ilişkin inançlarını kapsamaktadır (Bandura, 1977, 1995). Bandura (1977), yüksek sonuç beklentisi ve özyeterlik inancı olan kişilerin olaylarda daha kararlı ve kendine güvenerek hareket edeceklerini varsaymıştır. Düşük sonuç beklentisi ve yüksek kişisel yeterliği olan bireyler geçici olarak yoğun çaba göstermelerine rağmen sonunda hayal kırıklığı yaşayabilirler. Her ikisinin de düşük olduğu durumda ise istenen sonuca ulaşamayacağına karar verilerek iş bırakılacaktır. Bandura, bir eylem olumlu sonuç verecekse (sonuç beklentisi) ve bu eylemi başarılı bir şekilde gerçekleştireceğimiz konusunda kendimize güveniyorsak (özyeterlik) bu eylemi başarmak için motive olduğumuzu varsaymıştır (Bandura, 1977). Gibson ve Dembo (1984), bu iki yapının birbirinden farklı olduğunu, bireylerin gerekli etkinlikleri

yapamayacaklarına inanmaları durumunda, gereken davranışı ya hiç yapmayacaklarını ya da o davranışı gerçekleştirse bile bunda ısrarcı olmayacaklarını belirtmektedir.

Bandura (1986) özyeterlik inancının birbiri ile bağlantılı dört temel kaynağı bulunduğunu belirtmektedir (Aktaran: Akkoyunlu, Orhan ve Umay, 2005; Yavuzer ve Koç, 2002). Bunlar, doğrudan deneyimler, dolaylı yaşantılar, sözel ikna, duygusal durumdur.

1. Doğrudan deneyimler: Kişinin kendisinin başardığı işlerden elde ettiği deneyimlerdir. İnsanlarda güçlü bir yeterlik inancının oluşumu, o kişinin doğrudan deneyimler yaşamasıyla olacaktır. Başarı, güçlü bir özyeterlik inancının oluşmasına neden olurken, başarısızlık bu inancı zedeleyecektir. Özellikle, güçlü bir özyeterlik inancı oluşmadan bir başarısızlık durumu yaşanır, birey büyük olasılıkla özyeterliliğiyle ilgili olumsuz inançlar geliştirecektir. Doğrudan deneyimlerle oluşan özyeterlik inancı var olan bir alışkanlık gibi durumdan duruma transfer edilemez. Bu nedenle, değişen durumlara göre belirli eylemleri yapma ya da yönetmede bilişsel, davranışsal ve öz düzenleme becerilerinin önceden kazanılmış olması gerekmektedir.
2. Dolaylı yaşantılar: Sosyal modeller tarafından sağlanan dolaylı yaşantılar da yeterlik inançlarının oluşumunda ve güçlendirilmesinde etkili olan etmenlerden biridir. Model alınan özyeterlik inancına etkisi, model alınan kişinin algılanan benzerliklerinden güçlü bir şekilde etkilenmektedir. Birey, model aldığı kişinin kendisine oldukça çok benzediğini düşünüyorsa, modelin başarı ya da başarısızlığı onun için daha ikna edici olacaktır. İnsanlar, kendilerine benzer özelliklere sahip olduklarını düşündükleri bireylerin yaptıklarını görerek, izleyerek kendilerinin benzer bir durumda nasıl bir performans ortaya koyacakları konusunda bir yargıya ulaşırlar. Diğer taraftan, birey model aldığı kişinin kendisine çok da fazla benzemediğini düşünüyorsa, özyeterlik inancı modelin başarı ya da başarısızlığından çok da fazla etkilenmeyecektir.
3. Sözel ikna: Sözel ikna, özyeterlik inançlarını güçlendirmenin bir başka yoludur. Verilen işi tam olarak yapabilecek yeteneklere sahip olan ve bu yönde çevreden sözel mesajlar (örneğin; sen bu işi yaparsın; bu problemi çok rahat çözersin gibi) alan bireyler bir problemle karşılaştıklarında kuşkularını ve kişisel yetersizliklerini düşünmek yerine problemi çözmek için daha fazla çaba harcarlar ve bu çabayı sürdürme azmi gösterirler. Birey ikna edici bir teşvikle

karşılaştığında, verilen görevi başarmak için zoru deneyecek ve deneyim başarılı olursa, bu bireysel doğrulama becerilerinin ve özyeterlik inançlarının gelişmesine katkı sağlayacaktır. Gerçekçi olmayan teşvikler ise, bireyin çabalarına karşın yaşayacağı başarısızlık ve dolayısıyla hayal kırıklığı nedeniyle özyeterlik inancının hızlı bir şekilde azalmasına neden olacaktır.

4. Duygusal durum: Bireyin fiziksel ve duygusal durumu da yeteneklerine ilişkin yargılarının oluşumunda kısmen etkili olmaktadır. Bireyin ruhsal ve bedensel olarak kendini iyi hissetmesi, verilen bir görevi ya da istenilen bir davranışı yerine getirme olasılığını artıracaktır.

Bandura (1986) özyeterlik inancını belirleme noktasında bu dört etmenin etkili olduğunu belirtirken, bu etmenlerden en kuvvetli olanın ise tam ve doğru deneyimler olduğunu belirtmiştir. Yani bireyin geçmiş deneyimleri özyeterlik inancının oluşmasında en önemli faktör olarak ön plana çıkmaktadır (Akt: Pajares, 2002).

Sonuç olarak özyeterlik inançları, hayatımızda özel bir öneme sahiptir. Bizler bir işe başlamayı düşündüğümüz an öncelikle o işi başarıp başaramayacağımızı düşünürüz. Bu düşüncelerimiz yani kişisel algılarımız davranışlarımızı, yapmayı düşündüğümüz o işteki performansımızı doğrudan etkiler. Bu yüzden bir işe başlamak ve başarıyla sürdürebilmemiz için öncelikle o işle ilgili algılarımızın yüksek olması gerekmektedir.

Bireylerin başarılarında önemli bir yeri olan özyeterlik inançlarının öğretmenler açısından da önemi büyüktür çünkü öğretmenler öğrenme-öğretme sürecini bizzat yönlendirir ve öğrencinin akademik ve sosyal yönden gelişimlerine etki eder dolayısıyla topluma etki eden öğretmenlerin özyeterlik algılarının yüksek olması alanlarında başarılı olmalarıyla doğru orantılıdır.

2.3.2. Öğretmen Özyeterliği

Eğitim alanında çalışmalarını yürüten pek çok araştırmacı, Bandura'nın sosyal bilişsel teorisini ve özyeterlik kavramını eğitime ve öğretmenlere uygulamışlardır.

Öğretmen yeterliği kavramı, Bandura'nın (1977) özyeterlik teorisine dayanır. Tschannen-Moran, Woolfolk ve Hoy (2001), öğretmenlerin öğretimi başarılı bir şekilde yapmak için gerekli olan etkinlikleri organize etme ve uygulama becerilerine olan inançlarının öğretmen özyeterliği olduğunu belirtmişler ve öğretmen yeterliğini,

“öğretmenlerin, zor öğrenen ve motivasyonu düşük öğrenciler de dahil olmak üzere öğrencilerin öğrenmelerini etkileme becerileri hakkında kendileri ile ilgili yargıları” olarak tanımlamışlardır.

Öğretmen yeterliği çalışmaları, 1970’lerin ortalarında başlamıştır. Bandura’nın teorisine dayanan öğretmen yeterliği ölçümleri ise Ashton ve Webb’in çalışmalarıyla başlamıştır. Ashton ve Webb (1986) sonuç beklentilerinin, öğretmenlerin öğretim sonuçlarını algılamalarını yansıttığını ifade etmiştir. Bu boyut “öğretim yeterliği” olarak adlandırılmıştır. Yeterlik beklentileri, öğretmenlerin istenen sonuçlara ulaşmak için sahip oldukları kişisel becerilerini algılamalarını yansıtmaktadır. Bu boyut “kişisel öğretim yeterliği” olarak adlandırılmıştır. Daha sonra bu boyutları temel alan, başka ölçekler de geliştirilmiştir.

Birçok araştırmacı tarafından, öğretime yönelik özyeterlik ve sonuç beklentisinin incelenmesi konusunda çalışmalar yapılmıştır. Öğretmenlerin bir görevi sürdürme, risk alma ve yenilikleri kullanma davranışlarının özyeterlik düzeyleri ile ilgili olduğu ileri sürülmüş ve öğrenci başarısı ile öğretmenin özyeterlik inancı arasında pozitif bir ilişki olduğu bulunmuştur (Ashton ve Webb, 1986). Ayrıca, özyeterlik düzeyleri yüksek olan öğretmenlerin öğrenci merkezli öğretim stratejilerini ve sorgulamayı kullanma ihtimalleri daha fazla iken, özyeterlik düzeyleri düşük olan öğretmenlerin ders kitabından okuma ve anlatım gibi, öğretmen merkezli stratejileri kullanma ihtimallerinin daha fazla olduğu bulunmuştur (Czerniak, 1990).

Kişisel özyeterlikten yoksun olan bir öğretmen, öğrencinin öğrenebilmesini sağlayacak davranışları kendisinin gösteremeyeceğini düşünülebilir. Öğretmen, genel özyeterlik duygusundan yoksun olabilir ve öğretmenlerin kontrol edilemeyen çevresel etmenlerin etkisiyle öğrenmeyi gerçekleştiremeyeceği düşüncesini taşıyor olabilir. Söz konusu öğretmen özyeterlik algıları özellikle sorunlu öğrencilerle çalışırken önem arz etmektedir çünkü bu tarz öğrenciler diğerlerinden daha fazla özveri istemektedirler.

Woolfolk ve Hoy (1990), “bir işi başarmada yeterlik duygusu düşük olan insanların işten kaçındıklarını, kendini yeterli hisseden insanların ise zorluklarla karşılaştıklarında yeteneklerinden şüphe duyan insanlara oranla daha çok çalıştıklarını ve daha uzun süre çabaladıklarını” belirtir (Akt: Zengin, 2003).

Öğretmenlerin çabalarını ve kararlılığını etkileyen özyeterlik inançları alanlarıyla ilgili yaptıkları çalışmaları ve öğrenci başarısını da doğrudan etkilemektedir. Öğretmenler, özyeterlikleri ile ilgili bilgiye genellikle özdeğerlendirme sürecinin sonunda ulaşabilmektedirler.

2.3.3. Öğretmen Öz Değerlendirme

Öğretmen öz değerlendirme, öğretmenlerin kendi bilgileri, performansları, inançlarını kullanarak yeterlikleri ve etkililikleri hakkında bilgi edindikleri bir süreçtir. Öğretmen öz değerlendirme, öğretmenin kişisel uygulamaları üzerine odaklanarak öğretmenin profesyonel gelişimle ilgilenmesinin temel sebebinin öğretim görevinden kaynaklandığını ve öğretmen olmanın ne demek olduğu ile ilgili kendi deneyimlerinden yola çıkarak öğretme işini geliştirme sağduyusu ve ihtiyacından doğmuştur. Bu odak, öğretmen özdeğerlendirmenin merkezini oluşturmaktadır. Kendine ilişkin yargılarını toplama ve yorumlama süreci olan öz değerlendirmede öğretmen, kendi becerilerini sınamak ve geliştirmekle sorumludur. Öğretmen, profesyonel gelişim faaliyetlerinin temelinde bulunan kriter ve standartlar açısından kendi bilgi, inanç, beceri ve etkililiğini değerlendirmektedir. Öz değerlendirme öğretmenlerde olan ve olması gereken durumların karşılaştırılması ve yorumlanması açısından da gereklidir (Airasian and Gullickson, 1997: 1).

Sınıf ortamında gerçekleştirilen değerlendirmeler sadece öğretmen üzerine odaklanmadığı için öğretmen öz değerlendirme kapsamında yer almamaktadır. Sınıf içerisinde öğretmen, çok çeşitli etmenleri değerlendirebilir ve çeşitli kararlar verebilir. Sıklıkla, bu sınıf değerlendirmeleri de öğretmenin kendi inançlarından ziyade öğrenciler, öğretimsel materyal ve stratejiler üzerinden yapılır. Öğretmen öz değerlendirme ise bunlardan ziyade öğretmenin kendisi üzerine odaklanmalıdır (Airasian and Gullickson, 1997: 2).

Bir öğretmen “öğrenciler dersimi dinliyorlar mı?” sorusunu kendine sorduğunda öz değerlendirme yapmış sayılmaz. Ancak, “öğrencilerim, onların hazır bulunuşluklarını doğru tespit edemediğim için mi dersimi dinlemiyorlar?” sorusu öz değerlendirme için daha uygun düşmektedir. Çünkü birinci sorunun odağı öğrenci iken ikincisinin odağı ise öğretmen olmaktadır.

Öz değerlendirmede öğretmenin kendi durumunu görmesi ve değerlendirmesinin de yanında, kendisiyle ilgili karar alma ve bu kararları uygulaması da önemli olmaktadır, yani sadece öğretmene eksik yönlerini göstermek değil, bunları nasıl tamamlayabileceğini ve giderebileceğini de göstermek ön plana çıkmaktadır. Öz değerlendirmenin en önemli fonksiyonlarından biri de budur (Airasian and Gullickson, 1997: 3).

Öğretmen öz değerlendirme özetleyen değil, şekil veren, biçimlendirici bir faaliyetdir. Özetleyici değerlendirmeler daha çok öğretmenin sınıf performansının kalitesinin genel bir değerlendirmesini yapmak için kullanılmaktadır. Bunun aksine biçimlendirici değerlendirmeler öğretmenlere yardım etmek için onlardan bilgi toplama sürecini gerektirmektedir. Bu durum da biçimlendirici değerlendirmenin daha spesifik alanlarda kullanılmasını gerektirmektedir.

Önceleri öz değerlendirme “öğretimin geliştirilmesi amacıyla yapılan kişisel sınav süreci” olarak tanımlanmakta iken, bugünlerde bu tanım “eğitsel öz gelişim amacıyla öğretmenin bir dizi dönüt stratejisini kullandığı kişisel sınav süreci” şeklinde değişmiştir (Bailey, 1981: 9).

Öğretmen öz değerlendirmenin temel varsayımı, öğretmenin kendini geliştirecek faaliyetlere bağımsız olarak katılıp devam etmesidir (Bailey, 1981: 9). Öğretmen öz değerlendirmenin amacı öğretmene;

- Sınıf öğretiminin etkililiğinin farkında olmasını,
- Öğretimsel davranışları nasıl kontrol edeceğini öğrenmesini,
- Öğretimini geliştirecek faaliyetlerde kendi kendini yönetmesini sağlamaktadır.

Öz değerlendirme dört aşamada özetlenebilmektedir (Airasian and Gullickson, 1997: 5). Bunlar:

1. Sorunun tanımlanması: Bu aşamada rahatsızlık duyulan ve değiştirilmesi istenen bir sorun tespit edilir. Daha sonra öğretmen vurgulanan sorun üzerine odaklanmalı, toplanacak doğru bilgileri tanımlamalı, tanımlamada yardımcı olabilecek kriterleri tespit etmelidir. Anahtar soru: “Ne değerlendirilecek?” olmalıdır.
2. Bilgi toplama: Bu aşamada çalışmanın temelini oluşturan alanlarla ilgili bilgiler toplanır ve organize edilir. Toplanan veri formal veya informal olabilir fakat, bu

noktada bir kısım formal bir kısım infomal bilgi toplanması özellikle önerilmektedir. Anahtar soru: “Hangi bilgi toplanacak?” olmalıdır.

3. Yansıtma ve Karar Verme: Toplanan bilgi üzerinde düşünöldükten ve yorumlandıktan sonra, öğretmen mevcut durum ve olması gereken durumla ilgili kararlar verir. Anahtar soru: “Bu bilginin öğretmenliğim için anlamı nedir?” şeklinde olmalıdır.
4. Uygulama ve Değişiklik: Bu aşamada, önceki aşamalardan kaynaklanan değişiklikleri uygulamaya koymak için planlar yapılır. Anahtar soru: “Eğer gerekliyse, ne yapılması gerekmektedir.” olmalıdır.

Öz değerlendirme belirli bir amaç doğrultusunda; öğretmenlere uygulamalarında objektif farkındalık yaratacak bilgileri sağlamalı, öğretmene yansıtma için fırsat tanımalı, uygulamayla ilgili bir karara vardırımalı ve öğretimi geliştirecek stratejiler önermelidir (Airasian and Gullickson, 1997: 6).

Öğretmen öz değerlendirmenin temelinde yatan düşönceler ise şöyledir:

- Öğretmenlerin profesyonel gelişim fırsatlarına ihtiyaçları vardır.
- Öğretmenlerin bilgi ve uygulamalarını geliştirmek için kendi bilgileri, performansları ve etkililikleri ile ilgili bilgilere ihtiyaçları vardır.
- Öğretmenler yeterli destek, zaman ve kaynak sağlanırsa kendi profesyonel gelişimlerinin bir çoğunu kendileri gerçekleştirebilecek kapasiteye sahiptirler.
- İşbirliği kişisel gelişim ve ilerlemeyi sağlamaktadır.

Öğretmen öz değerlendirmenin doğası dört eğilim açısından önem arz etmektedir. Birincisi, öğrencilerin ulusal çapta aldıkları eğitim çıktıları değerlendirildiğinde beklenenin altında bir performans görünmektedir. İkincisi müfettiş denetimli yaklaşımından öz değerlendirme temelli ve meslektaş (akran) değerlendirme temelli bir yaklaşıma geçilen bu günlerde öğretmenin değerlendirme sürecinin merkezine konulmasıdır. Üçüncüsü yeni eğitim sistemi öğretmenin sürekli olarak değerlendirilmesini ve kişisel yeterliği artıran öğretmen yaklaşımını gerektirmektedir. Dördüncüsü ise öğretme ve öğrenmede üst düzey düşünmeyi vurgulayan, kişisel anlam inşa etmeyi gerektiren, öğretmenlik uygulamalarıyla ilgili değerlendirme ve karar vermeyi gerektiren yapılandırmacı yaklaşım modeli de artık

bunu zorunlu kılmaktadır. Bu dört etken, son dönemde öğretmen değerlendirmenin temeline yerleşmiş ve her geçen gün etkisini arttırmaya devam etmektedir.

Özellikle, öğretmen değerlendirmede yıllık ve özetleyici değerlendirmeden, daha dengeli yıla yayılmış ve biçimlendirici değerlendirme yaklaşımına geçilmektedir. Bu değişiklik yeni öğretmenlere yardım etme çabaları içerisinde, onların kariyer fırsatlarının geliştirilmesi, portfolyo değerlendirme sürecinin eğitime girmesi ve işbirlikli öğretmen faaliyetlerinin ve öğretmenler arası işbirliğinin geliştirilmesi gibi olanaklar yaratmaktadır. Bütün bu gayretler öğretmenlerin sınıf uygulamalarını geliştirmek ve değerlendirmek için onları daha aktif hale getirmek amacıyla düşünülmüştür (Airasian and Gullickson, 1997: 7).

Öğretmen öz değerlendirmenin amacının bilinmesi ve anlaşılması, bunun başarılı bir şekilde uygulanmasının ön koşuludur. Temel olarak bu süreç yedi aşamada verilmiştir. Bu aşamaların yanısıra öz değerlendirmede bir takım ilkeler söz konusudur. Bu süreç ve ilkeler şu şekilde maddeleştirilebilir (Bailey, 1981: 60):

1. Öz değerlendirmeye yavaşça başlamak: Öğretmen öz değerlendirme uzun bir zaman süreci içerisinde meydana gelecek şekilde tasarlanmıştır. Bu yüzden yalnızca bir yada iki uygulamayla devrim yaratıcı bir değişiklik beklenmemelidir. Bir çok kişi için öz değerlendirme korkutucu bir süreç olabilmektedir. Kendi kendine yardım etmeye karşı geliştirilen olumlu bir tutum dikkatli bir hazırlık süreci ve öngörü gerektirmektedir.
2. Öz değerlendirme ve açık olmak: Öğretmen öz değerlendirmenin ilk aşamalarında öğretme yeterliğinin test edilmesine ilişkin tutumun kazandırılması en önemli noktayı oluşturmaktadır. Değişikliğe açık olmak, öz değerlendirme stratejilerinin doğru bir şekilde kullanılacağı bir durum oluşturmaktadır. Açıklık, öğretmenin sınava girmek için psikolojik olarak hazır olmasını gerektirir. Öğretmenler böylece hem zayıf hem de güçlü yanlarını görebilmektedirler.
3. Az sayıda öğretimsel beceri üzerine odaklanmak: Öğretim becerisinin geliştirilmesi son derece karmaşık bir iştir. Öz değerlendirmeye yeni başlayan bir öğretmen, öğretim performansının tamamına bakarak bu işten vazgeçebilir. Bu nedenle öz değerlendirme süresince sadece bir veya iki öğretim becerisinin üzerinde odaklanması mantıklıdır.

4. Değerlendirmede sistematik bir yaklaşım kullanmak: Bu yaklaşım üç aşamada gerçekleştirilebilir:
 - a. Tanımlama: Bu aşamada, öz değerlendirme süreci içerisine giren öğretmen, sözlü ve sözlü olmayan davranışları incelemeye başlar. Amaç, öğretim içerisinde bulunan öğretmende farkındalık yaratmaktır.
 - b. Kontrol: Öğretmen kendi davranışlarıyla öğrenci davranışları arasındaki ilişkiye konsantre olmaya başlar. Bunu yapmak da sınıf ortamındaki davranışlar arasında sebep-sonuç bağlantısının kurulması sonucunu oluşturmayı gerektirmektedir.
 - c. Düzeltme veya Değiştirme: Öğretmenin karar verme aşamalarını içermektedir. Bu aşama, ilk iki aşama kadar zaman almaz. Öğretmen, öğretim etkinliğinin istenen ve istenmeyen durumlarını gözden geçirip değerlendirir ve kendine pay çıkarır.
5. Kendini analiz etmek için amaçları kullanmak: Öğretmen öz değerlendirmesini yaparken mutlaka dersinin amaçlarını göz önünde bulundurmalıdır.
6. Öz değerlendirme uygulamaları için düzenli seanslar planlamak: Öz değerlendirme aktivitelerini yer ve zaman açısından betimleyen genel bir çalışma planı, değerlendirmenin amaca ulaşması açısından önemli bir özellik olarak görülmektedir.
7. Öz değerlendirme kayıtları ve bulgularının saklanabileceği bir öz eleştiri formu kullanmak: Öz eleştiri formları öğretmenin kendini değerlendirebileceği yazılı bir kayıt oluşturmaktadır. Bu formlar gözlem formlarından tamamen farklıdır. Öz eleştiri kağıdının formatı öğretmenin tercihlerine göre değişiklik gösterebilir (Bailey, 1981: 62).

Sonuç olarak, öz değerlendirme, özyeterlik ve özyeterlik inancı son yıllarda hemen hemen tüm sosyal bilim alanlarında ve eğitim-öğretim alanında üzerinde sıklıkla durulan değişkenlerdendir. Eğitim alanında özellikle öğretmen etkinliklerindeki bireysel farklılıkların açıklanması ve öğretmen davranışlarının anlaşılabilir olarak geliştirilebilmesinde kullanılabilirliği nedeniyle özyeterlik kavramı önemli bir yordayıcıdır. Daha önce de belirtildiği üzere özyeterliği yüksek olan bir öğretmen bir işi başarmak için güdülenme, çaba sarfetme, isteyerek bir çalışma alanı seçme, bir çalışma alanı için zaman harcama ve

başarısızlık karşısında direnç gösterme gibi özellikler gösterir. Bu açıdan bakıldığında özyeterliğin her öğretmende olduğu gibi Sosyal Bilgiler öğretmenleri üzerinde de etkisi bulunmaktadır.

2.4. İlgili Araştırmalar

Araştırmanın bu bölümünde öğretmen yeterlikleri ve öğretmen özyeterlikleri ile ilgili daha önce yapılmış olan araştırmaların özetlerine yer verilmiştir. Araştırmalar iki alt başlık altında toplanmıştır. İlk başlık altında öğretmen yeterlikleri ile ilgili yapılan araştırmalar, ikinci alt başlık altında da öğretmen özyeterlikleri ile ilgili yapılan araştırmalar yer almıştır. Özel olarak Sosyal Bilgiler öğretmen yeterliklerini içeren bir alt başlığa ihtiyaç duyulmamış ancak araştırmacı tarafından bu kapsamda ulaşılabilen çalışmalar söz konusu alt başlıkların içerisinde yer almıştır.

2.4.1. Öğretmen Yeterlikleri ile İlgili Araştırmalar

Dündar (1996), okuduğu branşı dışında ilköğretimin 1. kademesinde sınıf öğretmeni olarak görevlendirilen branş öğretmenlerinin mesleki yeterliliklerini belirlemek amacıyla bir araştırma yapmıştır. Araştırmada bu öğretmenlerin ilköğretim 1. kademe programı hakkındaki bilgilerinin istenilen düzeyde olmadığı, plan yapma ve uygulama konusunda başarıyı olumsuz yönde etkileyecek seviyede oldukları, ilk okuma ve yazma öğretimi konusunda bilgilerinin başarıyı sağlayamayacak seviyede olduğu, konu ile ders saati arasında bağlantı kurmada istenilen seviyede olmadıkları, öğrenciler arasındaki bireysel farklılıkları dikkate almadıkları gibi çarpıcı sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Deniz (1998) tarafından yapılan bir araştırmada öğretmen adaylarının görüşlerine dayanılarak çağdaş, başarılı ve iyi öğretmenin özellikleri saptanmaya çalışılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, öğretmen adaylarının kendilerine model olabilecek öğretim elemanı sayısının yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın diğer bazı sonuçları ise şöyledir: Öğretmen adayları geleneksel öğretim yöntemlerinin dışına çıkılmadığını, derslerde öğretim araç ve gereçlerin yeterince kullanılmadığını ve özel öğretim yöntemleri konusunda yeterli bilgi ve becerilere sahip olamadıklarını belirtmişlerdir.

Eroğlu (1999), Gazi Üniversitesi'ne bağlı Eğitim Fakültelerinden mezun öğretmenlerin öğretmenlik davranışları ile ilgili yeterliklerine ilişkin görüşlerini incelemiştir. Araştırmanın bulgularına göre, hizmet öncesi eğitim derslerinin kuramsal

ağırlıklı işlenmesi, uygulamaya yeterince yer verilmemesi, öğretmenlerin tüm meslek yaşamlarını etkilediği görülmüştür.

Eroğul (1999), formasyon almadan öğretmenlik yapanların eksikliklerini belirlemek ve öğretmen yetiştirme programına yön vermek amacıyla yaptığı çalışmada, formasyon almadan öğretmenlik yapan kişilerin alan bilgilerinin sınıf öğretmenliği yapmak için yeterli olmadığı, bu öğretmenlerin öğretme-öğrenme yöntem ve teknikleri konusunda bilgilerinin yeterli olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Altıntaş (1999) tarafından yapılan bir araştırmada Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü Birinci-Dördüncü Sınıf Öğrencileri ve ilköğretim öğretmenlerinin ilköğretim öğretmenliği mesleğinin statüsünü algılamaları arasındaki fark araştırılmıştır. Bu araştırma sonuçlarına göre birinci sınıf öğrencilerinin, öğretmenlik mesleğinin statüsünü, dördüncü sınıf öğrencileri ve ilköğretim öğretmenlerinden daha yüksek algıladıkları belirlenmiştir. Araştırmada elde edilen diğer bazı bulgular şöyledir: 1. Toplumun öğretmenliğe verdiği değer, yeniden öğretmenlik programını seçme durumunda, öğretmen yetiştiren programı seçme, meslekler arasında büyük kazanç farkı olmasaydı, öğretmenlik mesleğinin seçimi, öğretmenlik mesleğinde çalışma isteği, zekâ, çalışma ortamının rahatlığı, mesleki sorumluluk, yükselme imkânı bakımından öğretmenlik mesleğinin statüsünü algılamada, sınıf öğretmenliği birinci sınıf, dördüncü sınıf ve ilköğretim öğretmenleri arasında ilköğretim öğretmenlerinin aleyhine önemli farklar bulunmuştur. 2. Öğretmenlerin cinsiyetlerine göre, öğretmenlik mesleğinin statüsünü algılamada bir farklılık yoktur. 3. Öğretmenlerin çocuklarını öğretmen olmaları için tavsiye konusunda ise öğretmenlerin aleyhine önemli farklılıklar bulunmuştur.

Gökçe (1999), ilköğretim öğretmenlerinin göstermesi gereken temel yeterliklere ne düzeyde sahip olduklarını belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada şu sonuçlara varmıştır: Öğretmenler; çocuk gelişimi, sınıf içindeki etkili bir iletişim kurabilme, öğretim yöntemleri, okuma-yazma öğretimi, matematik öğretimi, sınıf yönetimi, okul-aile işbirliği, mesleki-kişisel özellikler alanındaki yeterliklere yeterince sahipken; öğrenci başarısını değerlendirme ile program geliştirme ve değerlendirme alanındaki yeterliklere yeterince sahip değildir. Ayrıca öğretmenlerin kıdemi arttıkça, belirtilen yeterliklere sahip olma düzeyleri de artmaktadır.

MEB EARGED'in (1999) yılında, "Çağdaş Öğretmen Profili" adlı çalışmasında öğretmenlik mesleğinin arzu edilen düzeye getirilmesi, öğretmenlerin nitelikli hale

ulaşabilmeleri için Türkiye genelinde görev yapan öğretmenlerin nitelikleri ile mevcut öğretmenlerin nitelikleri arasında bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan bu araştırmaya toplam 6003 kişi katılmıştır (öğretmenler, öğrenciler, okul yöneticileri, il-ilçe millî eğitim müdürleri, müfettişler, öğrenci velileri, sendika, vakıf ve dernek temsilcileri ile üniversitelerin öğretmen yetiştiren bölümlerinde çalışan öğretim elemanları). Araştırmadan elde edilen bulgulara göre öğretmenler genelde kendilerini; konu alanına hakim olma, öğrenci gelişimi, öğretimi planlama, öğretim stratejileri, bilimsel işlem becerileri, sınıf yönetimi ve sınıf içi etkinlikler, meslekî gelişim, sosyal çevresel boyut ve kişisel özellikler bakımından çok yeterli bulmaktadırlar. Bu konuda yöneticiler ve müfettişler öğretmenleri orta düzeyde yeterli bulmuşlardır. Çağdaş öğretilerde olması gereken niteliklerle, öğretmenlerin mevcut nitelikleri arasında farklılıklar olduğu, öğretmenlerin mevcut niteliklerinin olması gerekenden daha alt düzeyde olduğu görülmektedir. Bu farklılığın temelinde, öğretmen yetiştiren kurumlarda verilen eğitimin yetersizliği, öğretmenlik mesleğine yapılan atamalarda planlama ve koordinasyon eksikliği, mesleğe alındıktan sonra verilmesi gereken hizmet içi eğitimlerin yetersizliği, ekonomik yetersizlikler ve öğretmenliğin toplumsal statüsünün yıpranmış olması yatmaktadır (MEB, 1999: 516-517).

Gökmen (2001), ilköğretim okulları 1. kademe öğretmenlerinin eğitim ortamlarını düzenleme yeterliklerine ilişkin yaptığı araştırmada; öğretmenlerin çoğunun eğitim teknolojisi ve araçları konusunda sadece üniversitede ders aldıkları, hizmet içi eğitime katılmadıkları, okulda yapılacak eğitim etkinlikleri konusunda öğretmenler arasında işbirliği olmadığı, eğitim ortamlarını düzenleme boyutunda sıkıntı yaşadıkları, donanım tasarımı konusunda ek eğitime ihtiyaç duydukları, ilköğretim okullarının araç-gereç açısından yetersiz olduğu, eğitim teknolojisi ve eğitim araçları dersi veya kursu alanların da bundan dolayı bilgi ve becerilerini kullanamadıklarını ortaya çıkarmıştır.

Klein ve Pat El'in (2003) yaptıkları öğretmen yeterlikleriyle ilgili çalışmada şunlardan bahsedilmektedir: Monoton çalışma, zihinsel yorgunluk ve verimlilikteki düşüş arasındaki ilişki yayınlarda geniş bir şekilde tartışılmıştır. Bu makale bu çalışmalar arasındaki ilişkilerden yola çıkarak bu etkilerin sınav değerlendirmelerindeki tutarsızlığa etkilerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Uzmanlar tarafından değerlendirilen 31 tane 7. sınıf öğrencisine ait kompozisyon, 60 bayan öğretmene verildi. Öğretmenlerden bunları tek oturuşta hiç kalkmadan değerlendirmeleri istendi ve önceki uzmanların değerlendirmeleri hakkında bilgi verilmedi. İlginç bir şekilde ilk okunan kâğıtların, uzmanların verdiği

notlardan daha düşük not aldığı, sonlara yaklaştıkça ise uzmanların verdiği notun üzerinde notlar aldığı gözlemlendi. Sonuç olarak, a. Bir sınav değerlendirilmeye başlamadan önce kılavuz hazırlanmalı. değerlendirme buna göre yapılmalı. b. Eğer zaman izin verirse tek oturuşta değerlendirme yapılmamalı. Fakat final ve ara sınav dönemlerinde öğretmenlerin not tesliminde kısıtlı sürelerinin olması ne yazık ki bunu mümkün kılmamaktadır. Bu da genel sınavların adaletsiz değerlendirmeye en uygun sınavlar olduğunu göstermesi bakımından önemli görülmüştür. Öğrenciler çoklu sorulardan istediğini seçerek cevaplandırabilir. Böylece değerlendirme yapan öğretmen için monotonluk aşılabilir.

Gözütok, Karacaoğlu ve Akgün (2004), pilot uygulamaları yapılan yeni ilköğretim programını uygulayan öğretmenlerin, yeni programda beklenen öğretmen yeterliklerini karşılayıp karşılamadığını belirlemek amacıyla “Öğretmenlerin Mesleki Yeterlikleri” adlı bir araştırma yapmışlardır. Araştırmanın çalışma grubunu, Ankara ili, Çankaya, Altındağ, Mamak, Yenimahalle ilçelerinde yer alan, yeni öğretim programının pilot olarak uygulandığı 6 farklı okuldan %67’si (N=40) kadın, %33’ü (N=20) erkek toplam 60 öğretmen oluşturmaktadır. Öğretmenlerden %92’si (N=55) yeni öğretim programının tanıtımı ve uygulanmasıyla ilgili 10 günlük bir hizmetiçi eğitim programına katılmışlardır. Geriye kalan 5 öğretmen ise hizmetiçi eğitim programı sonrasında pilot okullara tayin edildikleri için, yeni programa ilişkin herhangi bir eğitim almamışlardır. Öğretmenlerin mesleki yeterlikleriyle ilgili algılarının belirlenmesi için 17 sorudan oluşan bir anket kullanılmıştır. Anket formunun oluşturulmasında, alan yazından ve MEB’in hazırladığı Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlilikleri Taslağı’ndan yararlanılmıştır. Araştırma sonuçları, genel olarak öğretmenlerin mesleki yeterlikleriyle ilgili algılarının yüksek olduğunu göstermektedir. Öğretmenler, en çok öz değerlendirme yapma ve mesleki gelişmelerin izlenmesi konusunda kendilerini yeterli görmektedirler. Öğretmenlerin kendilerini en yetersiz gördükleri maddelerin ölçme-değerlendirme konusuyla ilgili olduğu araştırma sonuçlarından anlaşılmaktadır.

Çakan (2004), “Öğretmenlerin Ölçme-Değerlendirme Uygulamaları ve Yeterlik Düzeyleri: İlk ve Ortaöğretim” adlı çalışmasında, ilk ve ortaöğretim kademesinde görev yapan öğretmenlerin sınıf içi ölçme ve değerlendirme uygulamaları ve kendilerini bu alanda nasıl algıladıkları bakımından aralarında farklar olup olmadığını saptamaya çalışmıştır. Çalışma 2004 yazında ilköğretimde görevli 260 ve ortaöğretimde görevli 244 olmak üzere toplam 504 öğretmenle gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların 275’i kadın ve

227'si erkeklerden oluşmaktadır. Araştırmacı tarafından geliştirilen 25 maddelik Likert tipi ölçme aracı veri toplamak için kullanılmıştır. Sonuçlar öğretmenlerin önemli bir kısmının kendilerini bu alanda yetersiz algıladıklarını göstermiştir. İki öğretmen grubu arasında güvenilirlik ve geçerliğe dair uygulamalar, soru düzeyleri ve program sürecine dönük alınan tedbirler bakımından anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Fakat ilköğretim kademesindeki öğretmenlerin ortaöğretim kademesindeki öğretmenlere kıyasla kendilerini daha yeterli algıladıkları gözlemlenmiştir. İlköğretim öğretmenleri sınavlarda en sık çoktan seçmeli soruları kullanırken ortaöğretim öğretmenleri yazılı yoklamaları tercih etmişlerdir.

Erbey (2005), "Sınıf Öğretmenliği Öğretim Programının Öğretmen Yetiştirmedeki Yeterliği" adlı yüksek lisans tez çalışmasında, sınıf öğretmenliği öğretim programlarının öğretmen yetiştirmedeki yeterliği konusunda sınıf öğretmenlerinin ve okul müdürlerinin görüşlerini belirlemeyi amaçlamıştır. Söz konusu amaca ulaşmak için yapılan anket çalışmasında yer alan "uygulanmakta olan sınıf öğretmenliği öğretim programı öğretmen yetiştirmede yeterlidir" maddesini, araştırmaya katılan sınıf öğretmenleri "kısmen yeterlidir" derecesinde benimsemiştir. Bu bulguya göre sınıf öğretmenleri, sınıf öğretmenliği öğretim programının tam olarak yeterli olduğunu düşünmemektedir. Dolayısıyla bu öğretim programı ile yetişen öğretmenleri de çağın gerektirdiği biçimde yeterli bir donanımla yetişmediklerini düşünmektedirler.

Sağlam'ın (2006) "Türkiye'deki Davranışçı ve Yapılandırmacı Sosyal Bilgiler Öğretim Uygulamalarının Değerlendirilmesi" adlı doktora çalışmasının amacı, Türkiye'de ilköğretim okullarında davranışçı ve yapılandırmacı Sosyal Bilgiler öğretim uygulamalarını öğretmen ve öğrenci görüşleri çerçevesinde karşılaştırarak, ortaya çıkan görüşler ışığında Sosyal Bilgiler öğretim uygulamalarının daha etkili hale getirilmesi konusunda çözüm önerileri sunmaktır. 2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Taslağı'nın pilot olarak uygulandığı 8 ildeki 105 ilköğretim okulu ile aynı illerdeki okullardan pilot okullarla benzer sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri taşıdığı düşünülen çevrelerdeki 105 ilköğretim okulu olmak üzere toplam 210 ilköğretim okulunda görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenleriyle bu sınıflarda öğrenim gören öğrenciler bu araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Bu evrende yer alan 8 pilot ilin her birinde 2'si davranışçı, 2'si yapılandırmacı Sosyal Bilgiler öğretiminin uygulandığı 32 ilköğretim okulunda görev yapan 230 öğretmen ve bu okullarda öğrenim gören 1071 öğrenci olmak üzere toplam 1301 kişi bu araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda, öğrenci

görüşleri bakımından yapılandırmacı Sosyal Bilgiler öğretim uygulamalarının isteklendirme, içerik, eğitim durumu ve değerlendirme boyutlarında davranışçı Sosyal Bilgiler öğretim uygulamalarından; öğretmen görüşleri bakımından yapılandırmacı Sosyal Bilgiler öğretiminin değerlendirme boyutu dışında davranışçı Sosyal Bilgiler öğretim uygulamalarından daha etkili olduğu görülmüştür.

Kaloç (2006), “İlköğretim Müfettişlerinin Öğretmenlerin Eğitsel Yeterliklerine İlişkin Görüşleri” adlı yüksek lisans tez çalışmasını, ilköğretim müfettişlerine göre öğretmenlerin kendilerinden beklenen yeterlik ölçütlerine ne derece sahip olup olmadıklarını tespit etmek amacıyla yapmıştır. Tarama modelindeki bu araştırma, 2004-2005 eğitim öğretim yılında Ankara ve Çorum İl Millî Eğitim Müdürlüklerinde görev yapan 60 ilköğretim müfettişinden elde edilen verilerle gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda ilköğretim müfettişlerinin öğretmenleri, öğretim planı hazırlama, öğrencileri tanıma, öğretim yapma, sınıf yönetimi, rehberlik ve ders dışı etkinlikler konularında genel olarak orta düzeyde yeterli buldukları; ders araçları hazırlama, ölçme-değerlendirme ve kendini geliştirme konularında ise düşük düzeyde yeterli buldukları saptanmıştır. Ayrıca ilköğretim müfettişlerine göre öğretmen yeterliklerinin, cinsiyetle ilişkisinin çok düşük; mezun olunan programla ilişkisinin yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Turan (2007), “Öğretmenlerin Çalışma Statülerine Göre Yeterliklerinin İncelenip, Öğretmenlik Kariyer Basamaklarında Yükselmelerinin Değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans tez çalışmasını, öğretmenlerin kariyer basamaklarında yükselme süreci hakkındaki görüşleri ve çalışma statülerine göre kendi yeterlikleri ile ilgili algılarında farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla yapmıştır. Araştırma grubunu Sivas ili ve ilçelerinde okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim okullarında görev yapan 532 öğretmen oluşturmaktadır. Öğretmenlerin görüşlerinin belirlenmesi amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen yeterlik algı düzeylerinin belirlenmesi için MEB ÖYEGM tarafından geliştirilen Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri'nin birinci bölümü olan Kişisel ve Mesleki Değerler-Mesleki Gelişim Ana Yeterlilik Alanı'ndaki performans göstergeleri öz değerlendirme formu şeklinde uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, uzman öğretmenler ile stajyer öğretmenler arasında ana yeterlik alanında anlamlı fark bulunmasına rağmen öğretmenler ile stajyer öğretmenler arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Ayrıca bütün alt yeterlilik alanlarında uzman öğretmenlere ait ortalama değerler öğretmenlere ait ortalama

değerlerden daha yüksek çıkmıştır. Bu sonuçlara ek olarak, kıdem yılı fazla olan öğretmenlerin yeterlik algı düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yeşil (2009), eğitim fakültelerinde öğrenim gören Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sınıf içi öğretim yeterliklerini ne düzeyde kazanabildiklerini belirlemek amacıyla bir çalışma yapmıştır. Araştırma tarama modelinde yürütülmüştür. Araştırma sonunda; aday öğretmenlerin sınıf içi iletişim, tek bir öğretim yöntemini kullanma, sınıf içi öğrenci başarısını ölçme ve değerlendirme, demokratik eğitim ortamı oluşturma ve özel alan bilgisi hâkimiyeti konularında yeterli oldukları ancak öğretim araç gereçlerini kullanma konusunda ve konular ile kavramlar arasında ilişkilendirme yapma konusunda yetersiz kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma çerçevesinde öğretmen yeterlikleri ile ilgili belirlenen altı alt boyut birlikte ele alındığında ise aday öğretmenlerin en yeterli oldukları alt boyutun “alan hakimiyeti”, en yetersiz oldukları alt boyutun ise “öğretim araç-gereç ve materyallerinden yararlanma” boyutu olduğu görülmüştür. Ayrıca, belirlenen araştırma alt boyutları arasında anlamlı ve pozitif ilişkilerin bulunduğu görülmüştür. Ek olarak, sınıf düzeyi yükseldikçe öğretim becerilerini gösterme yeterliklerinin de iyileştiği belirlenmiştir.

Öztürk (2009), “Okul, Aile ve Toplum İlişkileri Yeterlik Alanına” ilişkin olarak Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini ve öz değerlendirmelerini belirlemek amacıyla “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Okul, Aile ve Toplum İlişkileri Yeterlik Alanına İlişkin Görüşleri ve Öz Değerlendirmeleri” adlı bir araştırma yapmıştır. Araştırma verileri 124 Sosyal Bilgiler öğretmeninden elde edilmiştir. Yeterlik alanı ve bu alanlara ilişkin alt yeterlikler, hiyerarşik doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin mesleki yeterlik olarak “öğretme-öğrenme süreci” yeterlik alanından sonra “Okul, Aile ve Toplum İlişkileri” yeterlik alanını en önemli yeterlik alanı olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Öz değerlendirme sonuçlarına göre ise; Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kendilerini yeterli görmeleri dikkate alındığında “Okul, Aile ve Toplum İlişkileri” yeterlik alanının üçüncü sırada, “Program ve İçerik Bilgisi” yeterlik alanının ise son sırada yer aldığı görülmektedir. Genel yeterliklere etkisi bakımından Sosyal Bilgiler öğretmenlerine göre en az etkili olduğu düşünülen Program ve İçerik Bilgisi yeterlik alanı Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kendilerini en az yeterli gördükleri alan olmuştur. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin bu yeterlik alanında kendilerini en az yeterli görmelerinde program değişiklikleri yapılırken öğretmenlerin görüşlerinin

alınmamış olmasının değiştirilen programların içeriğinin ve programın temel felsefesinin yeterince bilinmediğinin etkisinin büyük olduğu vurgulanmıştır.

TED (2009) tarafından yürütülen çalışma, uluslararası alanda öğretmenlik mesleği standartlarının incelemek ve Türkiye’de ilköğretim öğretmenlerinin yeterlikleri değerlendirilerek öğretmenlik mesleği standartlarının geliştirilmesi için çözüm önerileri geliştirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. 12 ilde 2007 öğretmen, 272 yönetici, 4450 öğrenci ve 2112 veli ile gerçekleştirilen alan araştırması ile ortaya çıkan ihtiyaçlardan elde edilen bazı öneriler şöyle özetlenmiştir: Yeterliklerin tanımlanması ya da bir yeterlikler listesi oluşturma işi sadece kuramsal değil, uygulama boyutu ile birlikte planlanmalıdır. Öğretmenlerin mesleki yeterliklerinin geliştirilmesi hizmet öncesi eğitim ve hizmet içi eğitim ya da sürekli mesleki gelişimi de içeren, birbiri ile ilişkili pek çok uygulama alanını kapsayarak gerçekleştirilmelidir. Yeterliklerin uygulanması için; eğitim fakültelerinin öğretim elemanı, fiziki tesis ve donanım, teknolojik altyapı gibi yetersizliklerinin giderilmesi, yeterliklerin hizmet öncesi öğretmen eğitimi ile ilişkilendirilmesi, yeterliklerin stajyerlik dönemi uygulamaları ile ilişkilendirilmesi, yeterliklerin öğretmenlerin sürekli mesleki gelişimi ve kariyer sistemi ile ilişkilendirilmesi ve yeterliklerin öğretmenlerin performanslarının değerlendirilmesi ile ilişkilendirilmesi gereklidir.

2.4.2. Öğretmen Özyeterlikleri ile İlgili Araştırmalar

Hickman (1999), “Uluslararası Sosyal Bilgiler Projesi: Öğretmenlerin Eğitimlerinin ve Materyallerin, Öğretmen Özyeterliğine, Öğretmen Davranışlarına ve Öğrenci Performanslarına Etkisine Yönelik Algılamaları” isimli doktora çalışmasının amacı; bu materyallerin ve alıştırma çalışmalarının öğretmenlerin algılamalarında, öğretmenlerin özyeterliklerinde, öğretmen davranışlarında ve öğrenci performansındaki etkilerini değerlendirmek ve tanımlamaktır. Araştırma için seçilen örnekleme, yüksek lisans yapan 42 öğretmen oluşturmaktadır. Bu öğretmenlerin 32’sine anket uygulanmış, 6’sıyla görüşme yapılmış, 6’sına da gözlem yapılmıştır. Araştırmanın verileri, hem nicel hem de nitel desenli anketler, görüşme ve gözlem yoluyla toplanmıştır. Araştırmanın sonucunda ise; 1. Eğitim materyalleri ile eğitimin, öğretmenlerin sınıf içi davranışlarında pozitif yönde değişimler gözlenmiştir. 2. Eğitim materyalleri ile eğitimin öğretmenlerin yapısal özyeterliğine pozitif etkisi ile ilgili bulgulara ulaşılmıştır 3. Eğitim materyalleri ile eğitimin

öğrencilerin performanslarının gelişimine pozitif yönde etkisi olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Tebbs (2000) tarafından yapılan çalışmada; öğretmenlerin düşünme becerilerinin öğretimi ile ilgili özyeterlik düzeyleri, öğretmenler arasında düşünme becerilerinin öğretime yönelik özyeterlik düzeyleri ile ilgili ortaya çıkan farklar ve öğretmenlerin düşünme becerilerinin öğretime yönelik özyeterlikleri ile çeşitli bağımsız değişkenler arasındaki ilişkilerin açıklanması amaçlanmıştır. Bu amaçla hazırlanan beşli likert tipi 26 maddelik bir ölçek ile 432 ilköğretim okulu öğretmenine ulaşılmış ve araştırma sonucunda elde edilen sonuçlara göre, öğretmenlerin üst düzeyli düşünme becerileri ile düşünmenin transferinde özyeterliklerinin en az seviyede olduğu görülmüştür. Özyeterliğin, konu öğretimi veya uzmanlık alanına, eğitimin doğasına, düşünme becerilerinin öğretimi için ihtiyaç duyulan alıştırmaların uygunluğuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Gresham (2001), “Öğretmenlerin Özyeterlik İnançları ile Öğretmenlik Mesleklerine Yönelik Hoşnutluk, Sosyo-Ekonomik Yapı ve Öğrencilerin Akademik Başarıları Arasındaki İlişki” adlı doktora çalışmasında, bir okuldaki öğretmenlerin özyeterlik inançları ile öğretmenlik mesleklerine yönelik hoşnutlukları ile aynı okuldaki öğrencilerin sosyo-ekonomik yapısı ve öğrencilerin akademik başarıları arasındaki ilişkiyi değerlendirmeyi amaçlamıştır. Araştırmada öğretmenlerin, özyeterlikleri ve meslek memnuniyetlerinin ölçülmesi için gerekli olan veriler, öğretmenlerce bizzat doldurulan anket yoluyla sağlanmıştır. Araştırma sonucunda, öğretmen yeterlikleri ile diğer tüm değişkenler arasında manidar bir ilişki bulunamamıştır. Öğretmen yeterlikleri ile risk altında olan ve olmayan okul olma değişkenlerinde de anlamlı bir fark bulunmamıştır. Öğrenci başarısı ile sosyo-ekonomik yapı arasında ise anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca, meslek memnuniyeti alanı ile ilgili olarak risk altında olan ve olmayan okullar arasında anlamlı fark bulunmuştur.

Erişen ve Çeliköz (2003), “Öğretmen Adaylarının Genel Öğretmenlik Davranışları Açısından Kendilerine Yönelik Yeterlik Algıları” adlı araştırmalarında, öğretmen adaylarının genel öğretmenlik davranışları açısından kendilerini yeterli görme dereceleri üniversite, bölüm ve cinsiyet değişkenleri açısından incelenmiştir. Araştırmaya Gazi, Marmara ve Fırat Üniversitelerinden 309 öğretmen adayı katılmıştır. Genel tarama modelinde yürütülen çalışmada veri toplama aracı olarak, öğretmen adayı yeterlik ölçeği

kullanılmıştır. Ölçek 5 boyut ve 43 maddeden oluşan 5’li likert tipi bir ölçektir. Ölçekte öğretmen adaylarının genel öğretmenlik davranışları (1) öğretilcek alan, (2) öğretimi tasarlama, plânlama, uygulama ve yönetme, (3) öğrenci başarısını ölçme ve değerlendirme, (4) öğretim amacıyla ilgililerle işbirliği yapma ve (5) meslekî gelişim boyutlarında incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar, öğretmen adaylarının genel öğretmenlik davranışları açısından kendilerini kısmen yeterli bulduklarını ve yeterlik algılarının üniversite, bölüm ve cinsiyet değişkenleri açısından anlamlı farklılık oluşturmadığını göstermiştir.

Zengin (2003), “İlköğretim Öğretmenlerinin Özyeterlik Algıları ve Sınıf-İçi İletişim Örüntüleri” isimli bir çalışmada ilköğretim öğretmenlerinin özyeterlik algıları, bu algıların öğretmenlerin cinsiyeti, kıdemi, yaşı ve sınıf-İçi iletişim örüntüleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma Batman il sınırları içerisinde yer alan 28 ilköğretim okulunda görev yapan 508 öğretmen üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın verileri “Öğretmen Görüşleri Ölçeği ve Sınıf-İçi İletişim Ölçeği” ile toplanmıştır. Araştırmanın sonucunda öğretmenlerin özyeterlik algılarının yaşa ve bransa göre anlamlı farklılıklar gösterdiği saptanmıştır. Sınıf içinde yapılan gözlemler sonucunda genel olarak, özyeterlik algıları yüksek olan ilköğretim öğretmenlerinin sınıfta daha olumlu davranışlarda buldukları belirlenmiştir.

Lewandowski K. L. (2005) “A Study of the relationship of teachers’ self-efficacy and the impact of leadership and professional development (Öğretmen özyeterliğinin ile liderlik ve profesyonel gelişime etkisine ilişkin bir çalışma)” başlıklı doktora çalışmasında, kırsal kesimde çalışan öğretmenlerin özyeterlik algılarını ve liderlik ile profesyonel gelişimin özyeterlik üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırma üç bölümden oluşmaktadır: 1. Özyeterlik dereceleri 2. Özyeterlik temeline dayalı olarak liderlik sonuçları 3. Öğretmen görüşmelerine dayalı olarak profesyonel gelişim ve liderlik sonuçları. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulardan bazıları şöyledir: Öğretmenlerin özyeterlik seviyelerinin farklı düzeylerde çıkması sonucu “kendilerini yüksek özyeterliğe sahip bireyler olarak gören kişiler kendilerini yetersiz gören kişilerden daha farklı düşünür, davranır ve hissediler” yargısına ulaşılmıştır. Öğretmenlerin özyeterlik düzeyleri dar bir alanda farklılaşmıştır yani yüksek ile düşük arasındaki fark az çıkmıştır ve öğretmenler özyeterliklerinin öğrenci başarısını etkilediğini belirtmişlerdir. Okul liderliğinin, öğretmenlerin özyeterlik algılarını etkiler mi sorusunun yanıtında ise özyeterliği yüksek olan öğretmenleri etkilemez

sonucuna varılmıştır. Bunun sebebi de yüksek özyeterliğe sahip öğretmenlerin kendi yargılarına, motivasyonuna, düşüncelerine, yeteneklerine ve tecrübelerine güvenmesi olarak görülmüştür. Düşük özyeterliğe sahip öğretmenlerin ise, liderlik davranışlarına, desteğe ve dönütlere daha çok güvenmekte oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Özçalı (2007), “Özyeterlik İnancı ve Yansıtıcı Düşünce Yetkinliği Açısından Hizmet İçi Eğitim Programının Öğretmenlerin Mesleki Gelişimi Üzerindeki Olası Etkileri” isimli yüksek lisans tezinde; bir hizmet içi eğitim programının öğretmenlerin özyeterlik inancı ve yansıtıcı düşünce yetkinlikleri üzerindeki etkisini incelemiştir. Bu çalışmaya, İstanbul’daki beş vakıf okulundan 25 öğretmen katılmıştır. Araştırmanın verileri, “İngilizce Öğretmenleri’nin Özyeterlik İnancı Ölçeği” ve görüşmeler kullanılarak elde edilmiştir. Bu çalışma ile şu araştırma sorularına yanıt aranmıştır: Hizmet içi eğitim programının Türkiye’deki İngilizce öğretmenlerinin özyeterlik inancı ve yansıtıcı düşünce yetkinliği üzerinde bir etkisi var mıdır? Özyeterlik inancı ve yansıtıcı düşünce yetkinliği arasında bir ilişki var mıdır? Araştırma sonucunda, özyeterlik inancı ve yansıtıcı düşünce yetkinliği arasında bir ilişki olmadığı görülmüştür. Hizmet içi eğitim programının özyeterlik inancı üzerinde olumlu bir etkisi olduğu görülmüştür. Ancak verilen eğitim sonucunda bu çalışmaya katılan öğretmenlerin yansıtıcı düşünce yetkinliğinde bir gelişme görülmüşse de bu istatistiksel açıdan kayda değer bulunmamıştır. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde, öğretmenler, günce yazmanın, hem yansıtıcı düşünce yetkinliğini geliştirmelerine hem de teori ve pratik arasında bir bağ kurmalarına yardım ettiğini belirtmişlerdir.

Karacaoğlu (2008), “Öğretmenlerin Yeterlik Algıları” adlı çalışmasında öğretmenlerin yeterlik algılarını belirlemeye ve öğretmenlerin yeterlik algıları ile farklı değişkenler arasındaki farka bakmaya çalışmıştır. Araştırma, Delphi tekniği ile belirlenen öğretmen yeterlikleri sonucunda geliştirilen öğretmen yeterlik algısı ölçeği aracının ön ve asıl uygulaması ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evrenini, Ankara ili Mamak ilçesi ilköğretim ve ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenler oluşturmuştur. Evreni temsil eden büyüklüğe uygun olarak, 440 öğretmen araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Öğretmenlerin yeterlik algılarını belirlemek üzere 137 maddeli beşli dereceleme ölçeğinden oluşan ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada, öğretmenlere ait gereksinim duyulan bazı bilgiler, katılımcı bilgi formu yardımıyla toplanmıştır. Öğretmenlerin yeterlik algıları konusundaki verdikleri yanıtlar frekanslardan, yüzdelerden

ve aritmetik ortalamalardan elde edilen sonuçlar ışığında yorumlanmıştır. Öğretmenlerin meslek bilgisi ve kendilerini geliştirme konularında kendilerini çok yeterli gördükleri, alan bilgisi ve ulusal-uluslararası değerler konularında oldukça yeterli gördükleri belirlenmiştir. Hizmet içi eğitim alan öğretmenlerin öğretmenlik yeterlikleri algılarının daha yüksek olduğu, branşlara göre öğretmen algıları arasında fark olmadığı belirlenmiştir.

Çoklar (2008) tarafından yapılan araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının görüşleri doğrultusunda eğitim fakültelerinde verilen eğitim teknolojisi ile ilgili eğitimi ilgili standartlar açısından değerlendirmek, üniversitelerdeki durumu belirlemek ve cinsiyet ile öğrenim görülen bölüm açısından sahip olunan özyeterliklerin farklılaşp farklılaşmadığını ortaya koymaktır. Araştırmanın evrenini 2007-2008 öğretim yılında eğitim fakültelerinde öğrenim gören son sınıf öğretmen adayları, örneklemini ise Türkiye’de Sınıf Öğretmenliği, İlköğretim Matematik Öğretmenliği, İngilizce Öğretmenliği, Resim Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği Anabilim Dallarının birlikte bulunduğu 7 üniversitede öğrenim gören 3.931 öğretmen adayı oluşturmuştur. Araştırma sonucunda, eğitim fakültelerinde öğrenim gören öğretmen adaylarının eğitim teknolojisi standartları açısından yüksek düzeyde özyeterliğe sahip oldukları görülmüştür. Üniversitelere göre ise gerek faktör genelinden gerekse alt boyutları açısından öğretmen adaylarının yüksek özyeterliğe sahip oldukları tespit edilmiştir. Cinsiyet açısından eğitim teknolojisi standartları genelinde özyeterlikler değişmemiştir. Öğrenim görülen bölüme göre incelendiğinde, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği bölümünün hem ölçek genelinde, hem de ölçeğin tüm alt boyutlarında farklılık ortaya koyduğu görülmüştür.

Kaya (2008)’nın çalışmasının amacı, Üniversitelerin, Eğitim Fakültelerinin, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı son sınıf öğrencilerinin (öğretmen adaylarının), düşünme becerilerinin öğretime yönelik özyeterlik düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu Ankara Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültelerinde öğrenim gören 312 Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı dördüncü sınıf öğrencisi (öğretmen adayları) oluşturmuştur. Araştırma ile elde edilen sonuçlar şöyle özetlenmiştir: Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının düşünmeye uygun sınıf ortamı yaratma, üst düzeyli düşünme becerilerinin öğretimi, transferin öğretimi ve öğrencilerin nasıl düşündüğünü fark etme alt faktörlerine ilişkin maddelere verdikleri cevaplara göre katılımcıların özyeterlik düzeylerinin oldukça yeterli buldukları

görülmüştür. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının düşünme becerilerinin öğretimine yönelik özyeterlik düzeylerinin akademik başarı ortalamalarına göre farklılaştığı görülmüştür. Kadın ve erkek Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının düşünme becerilerinin öğretimine yönelik özyeterlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Yaş değişkenine göre öğretmen adaylarının düşünme becerilerinin öğretimine yönelik özyeterlik düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Düşünme becerilerinin öğretimine yönelik özyeterlik düzeylerinin, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri üniversitelerden etkilenmediği görülmüştür. İkinci ve normal öğretimde öğrenim gören Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının düşünme becerilerinin öğretimine yönelik özyeterlik düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Özoğul, Olina ve Sullivan (2008) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, öğretmen adaylarının performans, bilgi ve tutumlarıyla ilişkili olan ders planları üzerindeki üç tür değerlendirme yönteminin etkisi araştırılmıştır. Bu üç değerlendirme yöntemi öğretmen değerlendirme, öz değerlendirme ve akran değerlendirme olarak belirlenmiştir. Uygulamanın yapıldığı sınıfın tamamı ders planı hazırlanması ile ilgili bir ders aldıktan sonra sınıf üç çalışma grubuna ayrılmış ve her grup bir süre sonra ders planlarının ilk taslaklarını hazırlamıştır. Hazırlanan taslaklar öğretmen, öz ve akran değerlendirme yöntemleri ile hazırlanan 15 maddelik rubrik ile değerlendirmiştir. Öğrenciler bu dönütler sonrasında ders planlarını son şeklini vermişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre, bu üç grubun hazırladıkları ders planlarının ilk taslaktan son taslağa çok önemli bir gelişme sağladıkları; öğretmen ve öz değerlendirme sonucunda elde edilen başarının, akran değerlendirmeye göre daha yüksek çıktığı görülmüştür.

Gençtürk (2009), Sosyal Bilgiler Öğretmen adaylarının “Coğrafya Okuryazarlık” düzeylerinin belirlenmesine yönelik yaptığı doktora çalışmasında betimsel tarama yöntemini kullanmıştır. Araştırma, pilot ve asıl uygulama olmak üzere iki basamakta gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama, 2008–2009 eğitim öğretim yılı bahar döneminde iki farklı üniversitede 3. ve 4. sınıf Sosyal Bilgiler öğretmen adayları (N=252) ile yürütülmüştür. Asıl uygulama ise yine aynı dönemde üç farklı üniversitede 3. ve 4. sınıf Sosyal Bilgiler öğretmen adayları (N=624) ile yürütülmüştür. Araştırma sonucunda, okuryazarlık düzeylerinin, cinsiyet, tutum, sınıf, ilköğretim döneminde yaşanan yerleşim biriminin türü, coğrafya ile ilgili bazı etkinlikleri yapma sıklığı ve özyeterlik inançlarına göre anlamlı farklılıklar gösterdiği belirlenmiştir.

III. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın temel amacına uygun olarak; araştırmanın modeli, araştırma evreni ve örnekleme, veri toplama aracının geliştirilme süreci, veri toplama aracının uygulanması ve verilerin çözümlenmesinde kullanılan istatistiksel yöntem ve teknikler açıklanmıştır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada, literatürde “Descriptive Method” veya “Survey Research” olarak yer alan betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, araştırmanın konusunun geçmişte ya da halen var olan durumuyla ilgili hipotezleri test etmek ya da soruları cevaplamak için veri toplamayı ya da betimlemeyi sağlayan bir araştırma modelidir (Karasar, 1999). Tarama modelinde amaç, halen varolan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemektir. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde var olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme ve etkileme çabası içerisine girilmez.

Eğitim bilimlerinde nicel araştırma yaklaşımı kapsamında yapılan araştırmaların çoğunda betimleyici tarama modelleri yaygın olarak kullanılmaktadır. Çünkü eğitim sorunlarının çoğu betimsel niteliktedir ve iyi bir betimleme olmadan üst düzey araştırmalara ilerlemenin mümkün olmadığı belirtilmektedir. Bu nedenle bu tür araştırmaların yapılması daha ayrıntılı araştırmaların yapılması için gerekli görülmektedir. Bu tür araştırmalar, belirli bir grubun, herhangi bir zamanda ve yerde araştırma problemiyle ilgili var olan durumlarını ortaya koymak, yorumlamak, analiz etmek, sınıflandırmak, karşılaştırmak ve tanımlamak amacıyla tasarlanır (Balci, 2001: 21).

Tarama modellerinde araştırma amaçları genellikle soru cümleleri ile ifade edilir. Bunlar: “Nedir?”, “Ne düzeydedir?”, ve “Nelerle ilgilidir?” gibi pek çok soru, tarama modelinde bir araştırma ile cevaplandırılabilir. Burada önemli olan, varolanı değiştirmeye

kalkmadan gözleyebilmektir. Bu nitelikteki araştırmaların en önemli özelliği oldukça kullanışlı olmalarıdır. Program değerlendirme, tutumların ölçülmesi, insanların siyasi eğilimlerinin belirlenmesi vb. konularda tanımlayıcıdırlar. Tarama modelleri, evrenden alınan örneklem üzerinde çalışılarak, evrenin fikirleri, tutumları ve eğilimlerinin niceliksel olarak tanımlanmasına imkân verir. Ayrıca örneklemde elde edilen sonuçlar, araştırmacı tarafından genelleştirilebilir ve evren hakkında yargılarda bulunulabilir.

Bu model genişlemesine makro sosyal bir alan araştırmasıdır. Seçilen örnek birimin ana kitleyi (evreni) temsil kabiliyeti olması gerekmektedir. Bu tür araştırmada önce veriler toplanır, daha sonra bunların analizi ve açıklanması ile yoruma, değerlendirmeye ve genellemeye varma gibi işlemlere yer verilir (Baloğlu, 2002: 62).

Tarama araştırmaları, genellikle en basit anlamıyla anket yapılarak hızlı ve kolay bir şekilde veri toplama olarak görülse de aslında oldukça kompleks araştırmalardır. İyi bir tarama araştırması, kuramsal çerçeveden başlayarak verilerin analizi ve yorumlanması aşamasına kadar olan süreçte tüm araştırma boyunca detaylı ve yoğun bir planlamayı gerektirmektedir.

Araştırmanın amaçlarına uygun olarak tarama modellerinden tekil ve ilişkisel tarama modelleri kullanılmıştır. Tekil tarama modeli, araştırmanın konusu olan değişkenlerin tür ya da miktar olarak mevcut durumlarının betimlendiği ve araştırma konusuyla ilgili davranış, tutum, beklenti, gereksinim ve bilgi düzeylerinin belirlendiği, ilişkisel tarama modeli ise iki ya da daha çok sayıda değişken arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla kullanılan araştırma modelidir (Karasar, 1999). Buna bağlı olarak, araştırmada tekil tarama modeliyle Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik durumları betimlenmiştir.

İlişkisel tarama modeli ise, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelidir. İlişkisel çözümleme iki şekilde yapılmaktadır. Bunlar: korelasyon ve karşılaştırmadır. İlişkisel tarama modeliyle ise araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim programında yer alan öğrenme alanlarına göre özyeterliklerindeki farklılıklar incelenmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu başlık altında araştırmanın evreni ve örneklemini açıklanmıştır.

3.2.1. Araştırmanın Evreni

Araştırmanın evrenini 2009-2010 eğitim öğretim yılında Türkiye’de ilköğretim okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenleri ve Türkiye’deki üniversitelerin Eğitim Fakültelerinin Sosyal Bilgiler Öğretmenliği son sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

MEB 2009-2010 istatistik verilerine göre, ilköğretim okullarının sayısı toplamda 33.310 ve bu okullarda çalışan Sosyal Bilgiler öğretmeni sayısı ise 17.056 olarak belirtilmiştir (www.sgb.meb.gov.tr).

2009-2010 Eğitim-Öğretim yılında üniversitelerin Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı son sınıf öğrencilerine ilişkin olarak, ÖSYM’den elde edilen 2006 yılı ÖSS yerleştirme verilerine göre, Türkiye genelinde toplam 42 eğitim fakültesinde eğitim görmekte olan 3.183 Sosyal Bilgiler öğretmen adayı araştırmanın evrenini oluşturmaktadır (www.osym.gov.tr).

3.2.2. Örneklem Seçimi

Araştırmanın örneklem seçimi ile ilgili olarak, öncelikle araştırma yöntemleri konusunda yazılmış kaynaklara ulaşılmış, daha sonra da araştırmacının tanıdığı ölçme-değerlendirme uzmanlarından gerekli onaylar alınarak örneklem seçimi kararlaştırılmıştır.

Bu çalışmada, örnekleme yöntemi olarak olasılıklı örnekleme yöntemlerinden olan sistematik örnekleme yöntemi temel olarak kullanılmıştır. Ayırt edici özelliği elemanların evrenden rastgele seçilmesi olan olasılıklı örnekleme, birimlerin evrenden her seferinde eşit olasılıkla seçilmesi yoluyla gerçekleştirilmektedir. Sistematik örnekleme yöntemi ise, örneklem seçim işlemlerinin kolay olması nedeniyle, özellikle evren büyük olduğunda kullanılan bir örnekleme yöntemidir (Balcı, 2001).

Araştırmanın ilk örneklem boyutu olan Sosyal Bilgiler öğretmenleri için çalışmanın örneklemini, TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) verilerinden elde edilen istatistiki bölge birimleri sınıflaması, [1., 2., 3., düzeye ve eğitim seviyesine göre okul, şube, öğrenci, öğretmen, usta öğretici ve derslik sayısı (2008-2009 öğretim yılı için)] verileri ile MEB

Strateji Geliştirme Başkanlığı 2009-2010 istatistikleri temel alınarak belirlenmiştir. Buna göre, öncelikli olarak, bölgelere göre örneklem belirleme çalışması yapılmış ve NUTS 1 düzeyi örneklem için uygun görülmüştür. NUTS 1 (Nomenclature of Territorial Units for Statistics), Avrupa Birliği tarafından kabul edilen istatistiki bölge birimlerine verilen genel bir ad olarak bilinmektedir.

NUTS 1 üzerinden yürütülen örnekleme belirleme aşamasında, araştırmadaki il seçimini NUTS 1'i oluşturan 12 bölge içerisinden ulaşılabilirlik, ekonomiklik, uygulama kolaylığı gibi kriterler göz önünde bulundurularak her bölgeden 1 il seçilmiş ve seçilen her ilde görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin tamamı örneklem grubuna dâhil edilerek, araştırmanın Sosyal Bilgiler öğretmeni örnekleme belirlemiştir. Buna göre 2009-2010 eğitim-öğretim yılı ikinci yarıyılı itibariyle örneklem kapsamında yer alan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görev yaptığı iller ve bu illere göre Sosyal Bilgiler öğretmen sayıları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4: *Araştırma Örneklemine Seçilen İller ve Öğretmen Sayıları*

No	Bölge (Nuts 1 / 12 Bölge)	İller	Öğretmen Sayısı
1	İstanbul	İstanbul	1821
2	Batı Marmara	Tekirdağ	123
3	Ege	Muğla	184
4	Doğu Marmara	Bilecik	51
5	Batı Anadolu	Ankara	919
6	Akdeniz	Isparta	118
7	Orta Anadolu	Niğde	122
8	Batı Karadeniz	Zonguldak	133
9	Doğu Karadeniz	Artvin	57
10	Kuzeydoğu Anadolu	Erzincan	76
11	Ortadoğu Anadolu	Bingöl	70
12	Güneydoğu Anadolu	Şırnak	132
Toplam			3806

(MEBSGB, 2010)

Tablo 4'te de görüldüğü üzere, örneklem kapsamında toplam 3806 Sosyal Bilgiler öğretmeni yer almaktadır. Tablo 4 incelendiğinde, araştırmaya dahil edilen iller içerisinde,

en fazla katılımcının dâhil edildiği il İstanbul (1821) iken, en az öğretmen olan il de Bilecik (51) olarak görülmektedir.

Evren büyüklüğünün, 5.000 ile 50.000 arasında olan gruplarda %5 hata ile 356; 100.000 ile 1.000.000 arasında olan gruplarda % 5 hata ile 384, %3 hata payı ile 1065, %2 hata ile 2.344 kişinin evreni temsil ettiği varsayılmaktadır (Balcı, 2006). Bu araştırmanın örneklem sayısı öngörülen örneklem sayısından yüksektir. Bu nedenle örneklemin evreni temsil eder nitelikte olduğu düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kişisel bilgilerine ilişkin frekans (*f*) ve yüzde (%) dağılımları tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5: *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kişisel Bilgilerinin Frekans ve Yüzde Dağılımı*

Kişisel Bilgiler		<i>f</i>	%
Cinsiyet	Erkek	1557	50.1
	Kadın	1549	49.9
	Toplam	3106	100
Öğrenim Durumu	Önlisans	55	1.8
	Lisans	2754	88.7
	Lisansüstü	297	9.5
	Toplam	3106	100
Mesleki Kıdem	1-5 Yıl	701	22.6
	6-10 Yıl	1039	33.5
	11-15 Yıl	638	20.5
	15+ Yıl	728	23.4
	Toplam	3106	100
Mezun Olunan Bölüm	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	1208	38.9
	Tarih Öğretmenliği	669	21.5
	Coğrafya Öğretmenliği	435	14.0
	Tarih Bölümü	550	17.7
	Coğrafya Bölümü	207	6.7
	Diğer	37	1.2
	Toplam	3106	100

Tablo 5'te incelendiğinde, araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin %50.1'inin (1557) erkek, %49.9'unun da (1549) kadın olduğu görülmektedir. Bu verilere göre katılımcıların cinsiyete göre dağılımları birbirine çok yakın görünmektedir. Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin %1.8'inin (55) Önlisans, %88.7'sinin (2754) Lisans, %9.5'inin (297) Lisansüstü eğitimlerini tamamladıkları görülmektedir. Bu verilere göre katılımcıların büyük çoğunluğunu lisans mezunu öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin %22.6'sının (701) 1-5 yıl, %33.5'inin (1039) 6-10 yıl, %20.5'inin (638) 11-15 yıl, %23.4'ünün (728) da 15+ yıldır görevlerini devam ettirdikleri görülmektedir. Bu veriler dengeli bir dağılım göstermekle birlikte, mesleki kıdeme göre yoğunlaşmanın 6-10 yıl arasında gerçekleştiği dikkati çekmektedir. Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin %38.9'unun (1208) Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, %21.5'inin (669) Tarih Öğretmenliği, %14.0'ının (435) Coğrafya Öğretmenliği, %17.7'sinin (550) Tarih Bölümü, %6.7'sinin (207) Coğrafya Bölümü, %1.2'sinin (37) de diğer bölümlerden mezun oldukları görülmektedir. Elde edilen bu verilere göre katılımcıların çoğunluğu Sosyal Bilgiler öğretmenliği bölümünden mezun olmuşlardır.

Araştırmanın ikinci örneklem boyutunu oluşturan Sosyal Bilgiler öğretmen adayları için, bu araştırmanın yapısına uygun olacak şekilde olasılıksız örnekleme yöntemlerinden olan elverişli örneklem tercih edilmiştir. Türkiye'de yer alan üniversiteler içerisinde Sosyal Bilgiler Anabilim Dalı Lisans Programı olan üniversiteler evren olarak alınmıştır. Bu üniversiteler içerisinde araştırmacı tarafından ulaşılabilirlik ve uygulama kolaylığı gibi kriterler göz önünde bulundurularak elverişli örneklem yöntemi ile Tablo 6'da yer alan üniversiteler ve Sosyal Bilgiler öğretmen adayları sayıları örneklem grubuna dahil edilmiştir.

Tablo 6: *Araştırma Örneklemine Seçilen Üniversiteler ve Öğretmen Adayı Sayıları (2006)*

No	Üniversite	Öğretmen Adayı Sayısı
1	Gazi Üniversitesi	164
2	Balıkesir Üniversitesi	95
3	Muğla Üniversitesi	82
4	Gaziosmanpaşa Üniversitesi	41
5	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	103
6	Adıyaman Üniversitesi	31
7	Cumhuriyet Üniversitesi	41
8	Yüzüncü Yıl Üniversitesi	41
9	Dicle Üniversitesi	41
Toplam		549

(www.osym.gov.tr)

Tablo 6’da görüldüğü gibi, örneklem kapsamına toplam 528 Sosyal Bilgiler öğretmen adayı dahil edilmiştir. Tablo 6 incelendiğinde, araştırmaya dahil edilen üniversiteler içerisinde, en fazla öğretmen adayının dahil edildiği üniversite Gazi Üniversitesi (164) iken, en az öğretmen adayının katıldığı üniversite de Adıyaman Üniversitesi (31) olmuştur.

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının kişisel bilgilerine ilişkin frekans (f) ve yüzde (%) dağılımları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7: *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kişisel Bilgilerinin Frekans ve Yüzde Dağılımı*

Kişisel Bilgiler		f	%
Cinsiyet	Erkek	249	55.5
	Kadın	200	44.5
	Toplam	449	100
Öğrenim Türü	1.Öğretim	305	67.9
	2.Öğretim	144	32.1
	Toplam	449	100
Üniversite	Gazi Üniversitesi	82	18.3
	Balıkesir Üniversitesi	88	19.5
	Muğla Üniversitesi	66	14.7
	Gazi Osmanpaşa Üniversitesi	34	7.6
	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	49	10.9
	Adıyaman Üniversitesi	31	6.9
	Cumhuriyet Üniversitesi	30	6.7
	Yüzüncü Yıl Üniversitesi	33	7.3
	Dicle Üniversitesi	36	8.0
	Toplam	449	100
Akademik Ortalama	0-2.00	0	0
	2.01-2.50	65	14.5
	2.51-3.00	151	33.6
	3.01-3.50	158	35.2
	3.51-4.00	75	16.7
	Toplam	449	100

Tablo 7 incelendiğinde, araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının %55.5'inin (249) erkek, %44.5'inin (200) de kadın olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının %67.9'unun (305) I. Öğretim, %32.1'inin (144) II. Öğretim oldukları görülmektedir. Bu verilere göre katılımcıların büyük çoğunluğunun birinci öğretim öğrencileri oldukları anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının %18.3'ünün (82) Gazi Üniversitesi, %19.5'inin (88) Balıkesir Üniversitesi, %14.7'sinin (66) Muğla Üniversitesi, %7.6'sının (34) Gazi Osmanpaşa Üniversitesi, %10.9'unun (49) Ondokuz Mayıs Üniversitesi, %6.9'unun (31) Adıyaman Üniversitesi, %6.7'sinin (30) Cumhuriyet Üniversitesi, %7.3'ünün (33) Yüzüncü Yıl Üniversitesi ve %8.0'ının (36) Dicle Üniversitesi'nde öğrenim gördükleri anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının %0'ının (0) 0-2.00, %14.5'inin (65) 2.01-2.50, %33.6'sının (151) 2.51-3.00, %35.2'sinin (158) 3.01-3.50, %16.7'sinin (75) da 3.51-4.00 aralıklarında akademik ortalamalara sahip oldukları görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Teknikleri

Araştırmada veri toplama tekniği olarak “Delphi tekniği” ve “Anket” tekniği kullanılmıştır. Delphi tekniği kullanılarak araştırmacı tarafından “Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmen Yeterlikleri” geliştirilmiştir. Bu yeterlikler temel alınarak “Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmen Özyeterlik” ölçeği ve Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayı Özyeterlik” ölçeği olmak üzere iki adet ölçek geliştirilmiştir. Anket yöntemi kullanılarak yeterliklere ilişkin ölçme araçları Sosyal Bilgiler öğretmen ve öğretmen adaylarına yöneltilmiş ve elde edilen veriler özyeterlik olarak ifade edilmiştir. Aşağıda araştırmada kullanılan yeterlik listesinin ve ölçeklerin geliştirilme aşamalarına yer verilmiştir.

3.3.1. Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmen Yeterliklerinin Belirlenmesi

Araştırmanın asıl problemini “Sosyal Bilgiler Öğretmen ve Öğretmen Adaylarının Öğrenme Alanlarına İlişkin Özyeterliklerinin Belirlenmesi” oluşturmaktadır. Bu problem çerçevesinde öncelikli olarak Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrenme alanlarına ilişkin yeterliklerinin belirlenmesine ihtiyaç duyulmuştur. Ülkemizde halihazırda böyle bir

yeterlik listesinin olmamasından dolayı yurtdışında yapılan çalışmalar incelenmiş ve Minnesota Board of Teaching (2007: 5-8) tarafından belirlenen standartlar temel çıkış noktasını oluşturmuştur. Yeterliklerin belirlenmesi süresince Delphi tekniği kullanılmıştır. Şekil 2’de bu tekniğin kullanılma sürecinde uygulanan aşamalara yer verilmiştir.

Şekil 2: *Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmen Yeterliklerinin Belirlenmesinde İzlenen Aşamalar*

Şekil 2’de görüldüğü gibi, “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğrenme Alanı Yeterlikleri”nin belirlenmesinde şu aşamalar izlenmiştir: Bu sürece öncelikle, öğretmen yeterlikleri konusunda yapılmış ulusal ve uluslararası kaynakların taranması ile başlanmıştır. Öğretmen yeterlikleri ile ilgili yeterli kaynak ve bilgi alt yapısı oluşturulmuştur. Aynı zamanda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının konu alanı bilgisine yönelik neler bilmeleri gerektiğinin ortaya konulabilmesi için nasıl bir yöntemin izlenebileceğine ilişkin araştırma yapılmış, diğer araştırmacıların görüş ve deneyimlerinden yararlanılmıştır. Bunun sonucunda özellikle eğitim araştırmalarında yeterlik belirleme ile ilgili çalışmalarda kullanılan Delphi tekniğinin amaca uygun olduğuna karar verilmiştir.

Araştırmacılar bazen araştırdıkları bir problem durumunun çözümünde bir çok fikre sahip olan uzmanların, kendi eğitim geçmişlerinin ve deneyimlerinin gereği, doğal olarak problem durumuna farklı yönlerden bakmakta ve bu görüşler zaman zaman anlaşmazlıklar ortaya çıkarmaktadır. Bu görüş farklılıkları, bir eğitim programında bulunacak olan hedeflerin neler olacağı, bir eğitsel etkinliğin hangi niteliklere sahip olması gerektiği, belirli bir görevi yerine getirecek kişinin hangi yeterliklere sahip olması gerektiği gibi konular üzerinde bir uzlaşma olmaması nedeniyle ortaya çıkabilir. Bu gibi görüş farklılıklarının olduğu ortamlarda uzlaşma sağlamanın gerektiği durumlarda Delphi adı verilen teknik, ortak bir nokta bulmak amacıyla kullanılır.

Delphi tekniği, özellikle kararların güçlü gruplar tarafından etkilenme olasılığının olduğu durumlarda kullanılmaktadır. Bir uzlaşma sağlama aracı olarak ifade edilen Delphi, bir problem durumuna ilişkin uzman görüşlerini sistematik bir şekilde elde eden bir tekniktir (Şahin, 2001: 215-216). Delphi tekniği, tartışmaya açık olan konular üzerinde bir uzlaşma sağlamak amacıyla hazırlanan anketler aracılığıyla ve yüzyüze gerçekleştirilen geleneksel yaklaşımlara alternatif olarak kullanılmaktadır. Bu teknik, yüzyüze gerçekleştirilen komisyon veya kurul çalışmalarında çoğunluğun fikirlerinin açıkça baskın rol oynadığı ve azınlığın görüşlerini etkisi altına alarak veya elimine ederek, ikna ederek veya gönülsüz kabullenme gibi psikolojik faktörlerin etkisini en alt seviyeye indirmesi gibi etkili yönleri nedeniyle eğitim araştırmalarında kullanılmaktadır. Delphi tekniği, bir problem durumuna ilişkin uzman görüşlerini sistematik bir şekilde elde eden geçerli ve güvenilir bir teknik olarak ifade edilmektedir. Bu tekniğin kullanılışılığı uzman görüşlerinin birbirine zıt olduğu görüşlerden etkilenebileceği durumlarda oldukça artmaktadır. Delphi tekniğinin uygulanması sürecinde uzmanlara bireysel olarak uygulanan anketler bulunmaktadır. Yapılan her uygulamadan sonra elde edilen sonuçlar uzmanlara yeniden gönderilir. Bu süreç araştırmacı tarafından uzmanlar arasında uzlaşma sağlandığı düşünülene kadar devam eder (Şahin, 2001: 216).

I. Delphi'nin uygulaması için, öncelikle 2006 yılında uygulamaya giren Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı'nda bulunan alan derslerinin kur tanımları ve İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi Programı (2005) incelenmiştir. Sonrasında Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin alan yeterliklerini tanımlayan araştırmalara ulaşılmış ve ilgili olanların kapsamı ve içeriği analiz edilmiştir. Yapılan literatür araştırması sonucunda

Sosyal Bilgiler ile ilgili temel disiplinler ve öğrenme alanına ait sınıflamalar dikkate alınarak (Minnesota Board of Teaching, 2007) I. Delphi Formu oluşturulmuştur (EK-1).

Araştırmacı tarafından oluşturulan ve Sosyal Bilgiler öğretim programının dokuz öğrenme alanını ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin bu alanlarla ilişkili olarak sahip olmaları gereken beceri ve değerleri belirlemeyi amaçlayan ve on adet açık uçlu sorudan oluşan “Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmen Yeterliği Geliştirme Formu”, araştırmacı tarafından üniversitelerin web sayfaları taranarak belirlenen ve Türkiye'nin çeşitli illerinde yer alan Eğitim Fakültelerinin Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalları'nda görev yapmakta olan 52 kişilik Sosyal Bilgiler eğitimi uzmanı grubuna formun geri dönüş oranı da düşünülerek e-posta yoluyla gönderilmiştir. Uzmanların tespit edilmesi, olasılıksız örneklem belirleme yöntemlerinden gelişigüzel örnekleme yoluyla gerçekleştirilmiştir. Gelişigüzel örnekleme, araştırma konusu için en uygun kişileri seçme işlemidir (Balcı, 2001). Uzman seçimi noktasında özellikle Türkiye'de Sosyal Bilgiler eğitimiyle ilgili önemli çalışmalar yapmış olanlar tercih edilmiştir. Uzmanlara gönderilen “Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmen Yeterliği Geliştirme Formu” (EK-1) içerisinde; araştırmanın amacı, yöntemi ve önemi ile ilgili özet açıklamalara yer verilmiştir. Ayrıca ikinci bir uygulama için görüşlerine tekrar ihtiyaç duyulacağı özellikle belirtilmiştir. Birinci Delphi aşaması olarak adlandırılan bu safhada, formun e-posta yoluyla araştırmacıya geri yollanması için yaklaşık 6 haftalık bir süre tanımlanmıştır. Bu süre sonucunda gönderilen formlara, 32 uzman görüşlerini ayrıntılı bir şekilde yazarak geri bildirim vermişlerdir. Diğer uzmanlar ise araştırmacının tüm hatırlatmalarına rağmen geri bildirim göndermemişlerdir. Birinci Delphi Formu uygulamasına katılan akademisyenlerin 5'i Prof.Dr., 5'i Doç.Dr., 15'i Yard.Doç.Dr., 4'ü Öğretim Görevlisi ve 3'ü Araştırma Görevlisi şeklinde dağılım göstermiştir. Akademisyenlerin tamamı Eğitim Fakülteleri'nin Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı'nda görev yapmaktadır.

Alınan anketler de ifade edilen geri bildirimler doğrultusunda, her bir öğrenme alanıyla ilgili görüşler maddeleştirilerek yaklaşık 500 maddeden oluşan bir madde havuzu oluşturulmuştur. Bu madde havuzuna, ABD'nin Minnesota Eyaletine ait Sosyal Bilgiler öğretmen standartlarından uygun olanlar çevrilerek eklenmiştir. Yine, araştırmacı tarafından yapılan analizler sonucunda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinde öğrenme alanlarına ilişkin bulunması gereken yeterlikler listelenerek madde havuzu içerisine dahil edilmiştir. Araştırmacı, ortaya çıkan bu madde havuzu üzerinde çalışarak maddeleri 9 öğrenme

alanının yanı sıra “Öğrenme Alanlarına İlişkin Beceri ve Değer Yeterlikleri” şeklinde sınıflandırılmıştır. Ayrıca aynı ifadeleri tek bir madde haline getirerek, daha genel ifadeler oluşturmaya çalışmış ve madde sayısı indirgenmiştir. Bu kez akademisyen görüşleri nicel veriler şeklinde elde edilmiştir. Uzman görüşlerine dayalı olarak geliştirilen yeterlik maddelerine yedinci düzenlemeden sonra taksonomik sınıflandırmaya uygun olarak son şekli verilmiştir. I. Delphi formu sonucunda hazırlanan maddeler için uzman görüşleri alabilmek amacıyla 5’li likertten oluşan bir anket hazırlanmıştır (EK-2). Söz konusu ankette uzmanlardan maddeler ile ilgili görüşlerini “Oldukça uygun”, “Uygun”, “Orta düzeyde uygun”, “Uygun değil” ve “Hiç uygun değil” şeklinde belirtmeleri istenmiştir. Ayrıca hazırlanan formda akademisyenlere maddeler hakkındaki görüşlerini nedenleriyle ifade edebilecekleri ve eklemek istedikleri yeni maddeleri ekleyebilecekleri bir alan ayrılmıştır. II. Delphi anketi, e-posta yoluyla aynı 32 akademisyene tekrar gönderilmiş ve geri dönüş için daha önce verilenin yarısı kadar bir süre -3 hafta- tanınmıştır. Bu uygulama sonucunda, akademisyenlerden 28’i geri dönerek görüşlerini belirtmiş ancak 4 akademisyenden ise geri bildirim gelmemiştir. Elde edilen verilerin yeterli olduğu görülmüş ve 3. Delphi uygulamasına geçilmemiştir. Elde edilen sayısal veriler bir excel tablosuna aktarılarak her bir maddenin uzman görüşü geçerliklerinin ortaya konulması planlanmıştır. Maddeler daha sonra en fazla puan alandan en az puan alana doğru sıralanmıştır. Maddeler içerisinde en az puanı alan 3/1’i doğrudan elenmiştir. Geri kalan maddeler üzerinde ise uzmanların bildirdikleri görüşler doğrultusunda tekrar düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Bu işlemler sonunda oluşturulan “Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmen Yeterlikleri”, incelenmek üzere yeterlik alanında çalışmış ve ölçme-değerlendirme alanında uzman kişilere yollanarak görüşlerini bildirmeleri istenmiştir. Türkçe ve ölçme-değerlendirme uzmanlarının geri bildirimleri doğrultusunda bu listeye nihâî şekli verilmiştir (EK-3).

3.3.2. Veri Toplama Araçları

Araştırma sürecinde veri elde etmek amacıyla kullanılmış olan araçlar “Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmen Özyeterlik Ölçeği” ve “Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmen Adayı Özyeterlik Ölçeği”dir. Bu iki ölçek birbirinden sadece kişisel bilgiler noktasında ayrılmaktadır. Ölçeklerin ikinci bölümlerinde yer alan öğrenme alanlarına ilişkin yeterlikler birbirinin aynıdır. Çünkü bu yeterlikler aynı zamanda Sosyal Bilgiler öğretmeni ve öğretmen adayından beklenen yeterliklerdir.

Örneklem için 4. Sınıf öğretmen adaylarının ve mezun olmalarına yakın bir zamanın seçilmiş olması onlardan da bu yeterliklerin bekleniyor olduğunu ifade etmektedir. Bu iki ölçme aracının özellikleri ve geliştirilme süreçleri aşağıda ayrıntılı bir şekilde ifade edilmiştir.

Araştırmada geliştirilen veri toplama araçları iki bölümden oluşmaktadır. Bunlardan birincisi kişisel bilgiler, ikinci bölüm ise öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik ölçeğidir. Kişisel bilgiler bölümü araştırmanın bağımsız değişkenlerini, öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlikler ise araştırmanın bağımlı değişkenlerini oluşturmaktadır.

3.3.2.1. Kişisel Bilgiler

Araştırmacının oluşturduğu “Kişisel Bilgi Formu”nda araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyet, öğrenim durumu, mesleki kıdem ve mezun olunan bölüm gibi özellikleri; öğretmen adaylarının ise cinsiyet, öğrenim türü, üniversite ve akademik ortalama değişkenlerine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.3.2.2. Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Özyeterlik Ölçeği

Araştırmada veri toplamak amacıyla kullanılan “Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmen ve Öğretmen Adayı Özyeterlik Ölçeği”nin ikinci bölümü 10 tematik alanda toplam 111 özyeterlik maddesinden oluşmaktadır. Söz konusu tematik alanların 9’u Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’ni oluşturan 9 öğrenme alanına ilişkin yeterlik maddelerini ifade ederken, son alan ise öğrenme alanlarıyla ilgili beceri ve değer yeterliklerini ifade etmektedir (EK-6). Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden ve öğretmen adaylarından her maddenin karşısında bulunan “Çok Yeterliyim”, “Oldukça Yeterliyim”, “Biraz Yeterliyim”, “Çok Az Yeterliyim” ve “Yetersizim” seçeneklerinden birini işaretlemeleri istenmiştir. Katılma derecesi aralıkları $n-1/n$ formülü kullanılarak hesaplanmıştır. Özyeterlik maddelerine katılma dereceleri ve bunlara ilişkin madde puanlama aralıkları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8: *Özyeterlik Maddelerine Katılma Derecelerinin Puanlaması*

Katılma Derecesi	Madde Puanlaması
Çok Yeterliyim	5.00
Oldukça Yeterliyim	4.00
Biraz Yeterliyim	3.00
Çok Az Yeterliyim	2.00
Yetersizim	1.00

Tablo 8’de “Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmen ve Öğretmen Adayı Özyeterlik Ölçeği” için katılma derecesi aralıkları yer almaktadır. Ölçekten elde edilen veriler bu tabloya göre puanlanmıştır.

3.3.3. Veri Toplama Araçlarının Geliştirilmesi

İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan öğrenme alanlarına ilişkin Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin özyeterliklerini belirlemeye yönelik hazır bir ölçeğe ulaşılamamış olunması nedeniyle araştırma kapsamında İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’ndaki öğrenme alanları temel alınarak yeni bir ölçek geliştirilmiştir. Ölçme aracının geliştirilmesinde genel olarak Şekil 3’te belirtilen adımlar izlenmiştir:

Şekil 3: *Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmen ve Öğretmen Adayı Özyeterlik Ölçeğinin Geliştirilmesi Aşamasında İzlenen Yollar*

Şekil 3’te, Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmen ve Öğretmen Adayı Özyeterlik Ölçeği’nin geliştirilmesinde özetlenen aşamalar, aşağıda ayrıntılı olarak verilmiştir.

3.3.3.1. Literatür Taraması

Bu aşamada öncelikle ölçek için literatür taraması yapılmıştır. Herhengi bir ölçeğin geliştirilmesi sürecinde ilk ve en önemli adımın literatür taraması olduğu bilinmektedir. Literatür taraması, ölçeğin teorik temellerinin sağlam olması bakımından önemli görülmektedir. Bu nedenle öncelikle çalışmalarda kullanılan özyeterlikle ilgili ölçme araçları incelenmiştir. Bu incelemeler sonucunda şu hususlar dikkati çekmiştir:

- Ölçeklerde yer alan ifadeler genellikle bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme şeklinde bir taksonomik sınıflandırma dikkate alınarak yapılandırılmıştır.
- Yeterliklerle ilgili çalışmalarda kullanılan ölçeklerin madde sayılarının genellikle yüksek olduğu dikkat çekmektedir.
- Geliştirilen ölçekler Sosyal Bilgiler için belirlenen öğretim programlarına ya da Sosyal Bilgileri oluşturan disiplinlere dayandırılmıştır.
- Araştırmalarda genel olarak bağımlı değişken olan özyeterliliğin cinsiyet, yaş, önceki eğitim gibi bağımsız değişkenlerden etkilendiği dikkati çekmiştir.

Yukarıda belirtilen hususlar dikkate alınarak hazırlanan ve taksonomik sınıflandırmaya uygun bir ölçme aracı tüm bu sürecin sonunda geliştirilmiştir.

3.3.3.2. Uzman Görüşü

Araştırmada literatür taraması sonucunda konuyla ilgili yapılan araştırmaları dikkate alarak öncelikle Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının öğrenme alanlarında yeterli sayılabilmeleri için ne bilmesi gerektiği sorusuna cevap aranmıştır. Bu kapsamda, Delphi tekniği kullanılarak akademisyen görüşleriyle yeterlik listesi oluşturulmuştur. Sosyal Bilgiler akademisyen görüşleriyle oluşturulan yeterlik listesi görünüş ve kapsam geçerliği için alan uzmanları, ölçme-değerlendirme uzmanı ve dil uzmanına gösterilerek, uzman görüşleri doğrultusunda son şeklini almıştır. Ayrıca söz konusu yeterlik listesi bu uzmanların görüşleri doğrultusunda araştırmacı tarafından 5'li Likert tipi özyeterlik ölçme aracına dönüştürülmüştür.

3.3.3.3. Ön Uygulama

Bir ölçme aracının bireylerin davranışlarını tahmin etmedeki başarısı çok büyük oranda ölçme aracının geçerli ve güvenilir olmasından kaynaklıdır (Büyüköztürk, 2004). Bir maddenin ölçmek, bir başka ifade ile tanımlamak istediği özelliği ne derece doğru ölçtüğü ölçeğin geçerliği ile ilgilidir (Balcı, 2001; Karasar, 1999). Bir ölçeğe ilişkin geçerlik kanıtlarının elde edilmesinin birçok yolu söz konusudur (Tezbaşaran, 1997).

Uzman görüşlerine sunulmuş olan öneriler doğrultusunda düzenlenerek ön uygulama için hazır duruma getirilen ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları için örneklem grubunda yer almayan Ordu ve Giresun illerinde ilköğretim okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenleriyle ve Amasya Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği son sınıf öğrencileriyle ön uygulama gerçekleştirilmiştir. Ön uygulamanın gerçekleştirilme süreci, Sosyal Bilgiler öğretmenleri için İl Millî Eğitim Müdürlükleri ile doğrudan bağlantıya geçilmek suretiyle gerçekleştirilmiştir. İki ilde bulunan ilköğretim okullarında görev yapan toplam 306 Sosyal Bilgiler öğretmenine ölçekler elektronik ortamda gönderilip bir hafta süre içinde geri dönülmesi istenmiştir. Gönderilen anketlerden 290'ı tam ve eksiksiz doldurulmuş, 16'sı eksik ve hatalı doldurulduğu için değerlendirmeye alınmamıştır. Öğretmen adayları için ise Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği son sınıf öğrencilerinin bir şubesine söz konusu ölçek bir ders saatinde uygulanıp veriler alınmıştır. Bunlardan 54'ü tam ve eksiksiz doldurulmuş, 6'sı ise eksik doldurulduğu için değerlendirmeye alınmamıştır. Araştırmanın ön uygulama sürecinde araştırmacı tarafından görevlendirilen bir yardımcının öğretmen adaylarının yanında bulunmasına özen gösterilmiştir.

3.3.3.4. Faktör Analizi

Bir çok değişkene bağlı olan bir değişkeni açıklayarak katkı sağlayan bağımsız değişkenlerin sayısını ve bu bağımsız değişkenlerin faktör yüklerini belirlemede kullanılan tekniğe faktör analizi denir. Bu analizin en önemli amaçlarından biri, değişkenler arasındaki bağımlılığın kökenini araştırmaktır. Bu analizlerde, tüm değişkenler arasındaki ilişkiler incelenir. Bu ilişkilere dayanılarak verilerin daha anlamlı ve özet olarak sunulması sağlanır (Balcı, 2001; Turgut ve Baykul, 1992). Faktör analizi sosyal bilimlerde sıklıkla ölçek geliştirmek, ölçeğin yapı geçerliliğini incelemek amacıyla kullanılmaktadır (Büyüköztürk, 2004). Ön deneme uygulaması sonucunda elde edilen veriler üzerinde

faktör analizi uygulanmış ve analiz sonucuna göre yapı geçerliğini sağlayan maddeler saptanarak, ölçeğe son şekli verilmiştir. Öncelikle verilerin faktör analizine uygun olup olmadığı kontrol edilmiştir. İlk koşul olarak faktör analizinin uygulandığı örneklem büyüklüğüne bakılmıştır. Kass ve Tinsley (1979), katılımcı sayısının ölçekteki madde sayısının 5 ile 10 katı arasında olması gerektiğini, 300'den fazla olması durumunda ise örneklemin faktör analizine uygun olduğunu belirtmektedir (Akt: Çoklar, 2008). Bu araştırmada faktör analizi için elde edilen katılımcı sayısının 350 olması nedeniyle örneklem büyüklüğünün faktör analizi için uygun olduğu söylenebilir.

Ölçek, kapsam (içerik) geçerliliklerinin belirlenmesi için 5 uzman tarafından incelenmiştir. Sosyal Bilgiler öğrenme alanlarına ilişkin öğretmen ve öğretmen adayı özyeterliklerini ölçmeyi amaçlayan 126 madde, faktör analizi ile test edilmiştir. Verilerin analize uygunluğu ise KMO katsayısının ve Barlett Sphericity testinin de anlamlı ($P \leq .01$) çıkması ile açıklanabilir. Yapılan ilk analiz ölçeğin on dört faktörlü olduğunu göstermiştir. Bu on dört faktörün açıkladığı toplam varyans %70,9'dur (EK-5). Faktör yükü değeri 0.40'ın üzerindeki maddeler ölçeğe alınmış, 15 madde faktör yüklerinin düşük olması nedeniyle ölçekten çıkarılmıştır. 15 madde çıkarıldıktan sonra tekrar faktör analizi yapılan 111 madde, faktör döndürme sonrasında yine on altı boyutta toplanmıştır (EK-5). Faktör döndürme işleminden ve maddeler çıkarıldıktan sonra belirlenen on faktör, içerikleri dikkate alınarak alanyazına uygun biçimde adlandırılarak yeniden tanımlanmıştır. Faktörlerin içerikleri dikkate alınarak isim vermeye çalışılmış, bu doğrultuda her bir faktöre sırasıyla öğrenme alanlarının isimleri verilmiştir.

3.3.3.5. Güvenirlilik Hesaplama

Bir ölçme aracının tutarlı bir şekilde her durumda benzer sonuçlar ortaya koyabilmesi ölçeğin güvenilirliği olarak ifade edilmektedir (Balcı, 2001; Turgut ve Baykul, 1992). Dolayısıyla güvenilirlik, bir ölçme aracının ölçmek istediği özelliğe ilişkin elde ettiği ölçüm puanlarının tutarlı olmasıdır. Likert tipi ölçekler her bir maddenin tek bir tutumu veya görüşü ölçtüğü ile ilgili bir varsayımdan kaynaklanmaktadır (Tavşancıl, 2002). Faktör analizi işlemlerinden sonra son halini alan veri toplama aracının iç tutarlılığını incelemek ve güvenilirlik kanıtını ortaya koyabilmek amacıyla, ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı (0.90) olarak bulunmuştur. Araştırmacılar (Balcı, 2001; Tavşancıl, 2002; Turgut ve Baykul, 1992),

0.70'in üzerindeki değerleri kabul edilebilir olarak gördüğünden, hesaplanan bu katsayının literatüre göre araştırma yapmaya uygun bulunduğu ifade edilebilir.

Güvenirlilik çalışması yapılan ölçme aracı aynı zamanda kendi içinde temel disiplinleri de kapsayan bir yapı barındırmaktadır. Araştırmanın alt amaçlarından biri de Sosyal Bilgiler öğretmen ve öğretmen adaylarının temel disiplinlere yönelik olarak da özyeterliklerinin belirlenmesidir. Bu bağlamda söz konusu yeterlikler içerisinde en uygun ifadeler temel disiplinler altında toplanarak “Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Disiplinel Yeterlikler” listesi oluşturulmuştur (EK-4) Bu yeterlik listesi katılımcılara ayrıca yönetilmeden örtük bir şekilde özyeterlik ölçeğinden elde edilen puanlara tabi tutulmuştur.

3.3.3.6. Asıl Uygulama

Veri toplama aracının uygulama biçiminin belirlenmesi, elde edilecek veri dönüş oranını etkilemesi nedeniyle alınacak önemli kararlardan birisidir. Veri toplama aracının uygulama biçimleri yüz yüze iletişim ile gruba uygulama, posta yoluyla uygulama, görüşme yoluyla uygulama ve telefon görüşmeleri ile uygulama şeklinde gerçekleştirilebilir. Örneklemin büyüklüğü nedeniyle katılımcılara posta yoluyla uygulanmıştır.

Veri toplama araçlarından ilki olan “Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmen Özyeterlikleri Ölçeği”, NUTS I düzeyinde 12 bölgeden seçilen toplam 12 ilde uygulanmıştır. Veri toplama aracı; MEB İlköğretim Genel Müdürlüğü'nden alınan uygulama izni doğrultusunda İstanbul, Tekirdağ, Muğla, Bilecik, Ankara, Isparta, Niğde, Zonguldak, Artvin, Erzincan, Bingöl, Şırnak illerinde görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine uygulanmıştır (EK-7). Uygulama sonrasında örneklem kapsamında yer alan illerde görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden 3106 adet geçerli veri formu elde edilmiştir.

Araştırmada öğretmenlere uygulanan anketlerin geri dönüş oranlarına ilişkin bilgiler Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9: Öğretmenlere Uygulanan Anketlerin Dönüş Verileri

Uygulanan Anket Sayısı	Geri Dönen Anket Sayısı	Değerlendirilen Anket Sayısı	Değerlendirilmeyen Anket Sayısı
3806	3623	3106	517

Tablo 9’da görüldüğü gibi, öğretmenlere uygulanan anket sayısı 3806’dır. Araştırmada 3623 anket geri dönmüştür. Geri dönen anketlerden 517’si eksik ve yanlış doldurulması nedeniyle araştırma kapsamı dışında bırakılmış ve 3106 anketten elde edilen veriler araştırmada kullanılmıştır. Böylece, araştırmada öğretmen örneklemini için anketlerin geri dönüş oranı yüzde %81.6 olarak gerçekleşmiştir.

Veri toplama araçlarından ikincisi olan “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmen Adayı Özyeterlilikleri Ölçeği” ile veri toplanması amacıyla öncelikle, veri toplama aracının bir örneği ve ölçme aracının uygulanma isteğini belirten bir dilekçe ile birlikte Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü’ne ve daha sonra Gazi Üniversitesi Rektörlüğü’ne sunulmuş ardından bu ölçme aracının üniversitelerin ilgili eğitim fakültelerinde uygulanabilmesi için gerekli olan izinler alınmıştır. Bu ölçme aracı Gazi Üniversitesi, Balıkesir Üniversitesi, Muğla Üniversitesi, Gazi Osman Paşa Üniversitesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Adıyaman Üniversitesi, Cumhuriyet Üniversitesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi ve Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültelerinin 4. sınıflarında öğrenim gören Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğrencilerine uygulanmıştır. Bu uygulamanın hızlı ve etkili yapılabilmesi amacıyla bu üniversitelerde görev yapan tanıdık akademisyenler ile doğrudan bağlantı kurulmuştur. Akademisyenlerle e-posta aracılığıyla iletişim kurulmuş ve uygulamalar yapıldıktan sonra araştırmacının belirttiği adrese kargo ile göndermeleri istenmiştir.

Araştırmada öğretmen adaylarına uygulanan anketlerin geri dönüş oranlarına ilişkin bilgiler Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10: *Öğretmen Adaylarına Uygulanan Anketlerin Dönüş Verileri*

Uygulanan Anket Sayısı	Geri Dönen Anket Sayısı	Değerlendirilen Anket Sayısı	Değerlendirilmeyen Anket Sayısı
549	497	449	48

Tablo 10’da görüldüğü gibi, öğretmen adaylarına uygulanan anket sayısı 638’dir. Araştırmada 497 anket geri dönmüştür. Geri dönen anketlerden 48’i eksik ve yanlış doldurulması nedeniyle araştırma kapsamı dışında bırakılmış ve 449 anketten elde edilen veriler araştırmada kullanılmıştır. Böylece, araştırmada anketlerin geri dönüş oranı yüzde %90.5 olarak gerçekleşmiştir. Anketle yapılan çalışmalarda sağlıklı yorum yapılabilmesi için anketlerdeki dönüş oranının %70-%80’nin altına düşmemesine özen gösterilir (Karasar, 2002: 180).

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen verilerin çözümlenmesinin öncesinde verilerin girilmesiyle ilgili ön hazırlık yapılmıştır. Bu amaçla katılımcılardan gelen anketler tek tek incelenmiş, anketin yönergede belirtildiği şekilde ve uygun olarak doldurulup doldurulmadığının kontrolü yapılmıştır. Bu formlardan değerlendirmeye alınacak olanlar ayrılarak üzerine 1'den başlamak üzere numara verilmiştir. Belgelerin sayısal olarak bilgisayara geçilmesi amacıyla Microsoft Excel programı kullanılarak bir veri giriş tablosu oluşturulmuştur. Uygun olan ölçek verileri doğrultusunda Sosyal Bilgiler öğretmenlerine ve öğretmen adaylarına yönelik öğrenme alanı özyeterlik belirleme ölçeği ile elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Ölçekte yer alan İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan öğrenme alanlarına ilişkin Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının özyeterliklerini belirlemeye yönelik maddelerin bilgisayara girilmesinde “Çok yeterliyim” seçeneğine 5, “Oldukça yeterliyim” seçeneğine 4, “Biraz yeterliyim” seçeneğine 3, “Çok az yeterliyim” seçeneğine 2 ve “Yetersizim” seçeneğine 1 puan verilmiştir. Ayrıca bu yeterlik maddelerine ilave olarak araştırma soruları doğrultusunda öğretmen ölçeğinin kişisel bilgiler kısmında katılımcılardan istenilen cinsiyet, öğrenim durumu, eğitim alanında toplam çalışma süresi ve mezun olunan alan bilgileri; öğretmen adayları için de cinsiyet, üniversite, öğretim türü, ve akademik ortalama da bilgisayar ortamına kodlanarak aktarılmıştır.

Katılımcıların ölçekteki Sosyal Bilgiler öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik maddelerine verdikleri yanıtlar ile genel durumun ve iller açısından dağılımın değerlendirilmesinde aritmetik ortalamalara göre yorumlanmıştır. Veri toplama araçlarında kullanılan beşli derecelendirme ölçeğine uygun olarak, elde edilen ortalama puanların derecelendirilmesinde; 1.00-1.80 arası “Yetersiz”, 1.81-2.60 arası “Çok az yeterli”, 2.61-3.40 arası “Biraz yeterli” 3.41-4.20 arası “Oldukça yeterli” ve 4.21 ve 5.00 arası “Çok yeterli” ölçütleri verilerin yorumlanmasında kullanılmıştır.

Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçeklerle toplanan verilerin çözümlenmesinde betimleyici ve kestirimsel istatistiksel veri analizi kullanılmıştır. Betimleyici istatistik elde edilen verilerin tanımlanmasına yardımcı olurken, kestirimsel istatistik ise bu veriler arasındaki ilişkilerin anlamlılığına ve evrene genellenmesinde kullanılmaktadır. Alt problemlerin test edilmesinde kullanılan yöntemler şöyledir:

1. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin her bir öğrenme alanından ve ölçeğin genelinden aldıkları verilerin sunulmasında yüzde (%), aritmetik ortalama (\bar{X}) ve standart sapma (Ss),
2. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının her bir öğrenme alanından ve ölçeğin genelinden aldıkları verilerin sunulmasında yüzde (%), aritmetik ortalama (\bar{X}) ve standart sapma (Ss),
3. Cinsiyete göre Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin özyeterliklerinde anlamlı bir farklılığın bulunup bulunmadığına bağımsız gruplar (independent samples) t testi,
4. Cinsiyete ve öğrenim türüne göre Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının özyeterliklerinde anlamlı bir farklılığın bulunup bulunmadığına bağımsız gruplar (independent samples) t testi,
5. Öğrenme alanlarına ve temel disiplinlere göre Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının özyeterliklerinde anlamlı bir farklılığın bulunup bulunmadığına bağımsız gruplar (independent samples) t testi,
6. Öğrenim durumu, mesleki kıdem ve mezun oldukları bölüme göre Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin özyeterliklerinde anlamlı bir farklılığın bulunup bulunmadığına tek yönlü varyans analizi (One way Anova),
7. Öğrenim gördükleri üniversiteye ve akademik başarılarına göre Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının özyeterliklerinde anlamlı bir farklılığın bulunup bulunmadığına tek yönlü varyans analizi (One way Anova) istatistiksel yöntemleri kullanılmıştır.

Ölçekte seçeneklerin her birine verilen yanıtların yüzde (%) ve aritmetik ortalama (\bar{X}) dağılımları alınarak tablolar halinde sunulmuştur. Amaçlar doğrultusunda bölümlere göre Sosyal Bilgiler öğretmenlerine yönelik özyeterliklerini belirleme ölçeği açısından katılımcıların farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Tek yönlü varyans analizi ikiden fazla gruplar arasında farklılık olup olmadığının araştırılmak istendiği durumlarda kullanılan test yöntemi olarak tanımlanmıştır (Baloğlu, 2002). Analizler sonucunda anlamlı farklılığın ortaya çıkması durumunda, farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için çoklu karşılaştırma

testlerinden varyansların homojenliği kontrol edilmiştir. Varyansların homojen olması durumunda çoklu karşılaştırma testlerinden Scheffe testi kullanılmıştır.

Araştırmada istatistiksel çözümlerlerin gerçekteştirilmesinde SPSS 18.0 (Statistical Package for the Social Sciences) paket programı kullanılmış, yapılan bütün analizlerde anlamlılık düzeyi $p \leq 0.05$ olarak alınmıştır.

IV. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın amacı doğrultusunda hazırlanan problem cümlesi ve alt problemler doğrultusunda ve önceki bölümde tespit edilen yöntemle, elde edilen verilerin istatistiksel analizi ve yorumlamalarına yer verilmiştir.

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın birinci alt problemi kapsamında elde edilen veriler analiz edilerek aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

4.1.1. Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmenlerin Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?

Araştırmanın problem cümlesi doğrultusunda yanıtlanması gereken sorulardan birincisi, araştırmaya katılan öğretmenlerden elde edilen özyeterlik puanlarının öğrenme alanlarında nasıl bir dağılım gösterdiğini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda, ölçeğe ve ölçeğin alt boyutlarına ait elde edilen özyeterlik puanlarının seçenekler bazında yüzdeleri (%) ile aritmetik ortalama (\bar{X}) ve standart sapma (Ss) değerleri Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11: Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmenlerin Özyeterliklerinin Analizi

Öğrenme Alanı	Yetersizim	Çok Az Yeterliyim	Biraz Yeterliyim	Oldukça Yeterliyim	Çok Yeterliyim	\bar{X}	Ss
Birey ve Toplum	% 0.3	0.9	8.1	42.6	48.0	4.37	0.69
Kültür ve Miras	% 0.3	0.8	8.1	41.9	48.9	4.38	0.69
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	% 0.3	1.1	8.7	43.1	46.8	4.35	0.70
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	% 0.3	1.2	11.1	44.4	43.0	4.28	0.72
Zaman, Süreklilik ve Değişim	% 0.2	0.5	7.3	42.8	49.2	4.40	0.66
Bilim, Teknoloji ve Toplum	% 0.2	1.0	11.7	46.6	40.5	4.26	0.71
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	% 0.4	1.8	14.5	47.5	35.9	4.16	0.76
Güç, Yönetim, Toplum	% 0.3	0.8	8.0	40.8	50.2	4.39	0.69
Küresel Bağlantılar	% 0.2	0.8	10.2	45.9	42.8	4.30	0.70
Öğrenme Alanlarıyla İlgili Beceri ve Değer Yeterlikleri	% 0.2	0.5	5.6	36.1	57.6	4.50	0.64
Genel Ortalama	% 0.3	1.0	9.0	42.3	47.4	4.33	0.69

Tablo 11’de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik ölçeği genelinden elde edilen özyeterlik puanlarının ortalaması ($\bar{X} = 4.33$) olarak hesaplanmıştır. Ayrıca, ölçeğin geneli için öğretmenlerin %47.4’ü “Çok Yeterliyim”, %42.3’ü “Oldukça Yeterliyim”, %9.0’u “Biraz Yeterliyim”, %1.0’i “Çok Az Yeterliyim”, %0.3’ü ise “Yetersizim” yanıtını vermiştir. Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun olumlu şekilde yanıt vermesi nedeniyle, araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrenme alanlarına ilişkin yeterlikleri büyük ölçüde karşıladığı söylenebilir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerine yönelik öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlikleri belirleme ölçeğinden elde edilen özyeterlik puanları öğrenme alanları açısından incelendiğinde, öğretmenler “Öğrenme alanlarıyla ilgili beceri ve değer yeterlikleri” bölümünde ($\bar{X}=4.50$) en yüksek; “Gruplar, Kurumlar, Sosyal Örgütler” öğrenme alanında ise ($\bar{X}=4.16$) en düşük ortalamayı almışlardır. Diğer yandan en düşük ortalama değere sahip olan “Gruplar, Kurumlar, Sosyal Örgütler” öğrenme alanı da dahil olmak üzere tüm öğrenme alanlarında öğretmenler yüksek düzeyde yeterli olduklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 11 incelendiğinde, bütün öğrenme alanlarında ortalamaların birbirine yakınlığı dikkat çekmektedir. Dolayısıyla genel olarak değerlendirildiğinde öğretmenlerin öğrenme alanları bazında, birbirine yakın ve eşit derecede yeterli oldukları söylenebilir. Bu durumun nedeninin temelde meslekî deneyim olduğu ve ölçme aracının MEB İlköğretim Genel Müdürlüğü’nce uygulanmasının özyeterlik puanlarını arttırıcı yönde etkili olduğu düşünülmektedir.

4.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Temel Disiplinlere İlişkin Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?

Araştırmanın problem cümlesi doğrultusunda yanıtlanması gereken sorulardan bir diğeri de, öğretmenlerden elde edilen özyeterlik puanlarının temel disiplinler boyutunda nasıl bir dağılım gösterdiğini belirlemektir. Bu amaçla ölçeğe ve ölçeğin alt boyutlarına ait elde edilen özyeterlik puanlarının yüzde (%) ve aritmetik ortalama (\bar{X}) ile standart sapma (Ss) değerleri Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilimlere Göre Özyeterliklerinin Analizi

Temel Disiplinler		Yetersizim	Çok Az Yeterliyim	Biraz Yeterliyim	Oldukça Yeterliyim	Çok Yeterliyim	\bar{X}	Ss
Tarih	%	0.3	0.6	7.2	41.2	50.7	4.41	0.67
Coğrafya	%	0.3	1.0	8.4	42.7	47.6	4.36	0.70
Ekonomi	%	0.3	1.2	12.1	45.1	41.3	4.25	0.73
Siyaset Bilimi	%	0.3	0.9	8.9	42.1	47.8	4.36	0.70
Sosyoloji	%	0.3	1.6	13.6	47.5	36.9	4.19	0.75
Antropoloji	%	0.2	0.5	7.9	45.3	46.2	4.36	0.66
Psikoloji	%	0.3	1.0	9.0	40.9	48.7	4.36	0.71
Vatandaşlık Bilgisi	%	0.3	0.9	7.8	40.2	50.7	4.40	0.69
Disiplinlerarası	%	0.3	1.1	11.1	46.8	40.7	4.26	0.71
Genel Ortalama	%	0.3	1.0	9.8	43.9	44.9	4.32	0.70

Tablo 12’de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin temel disiplinlere ilişkin özyeterlikleri belirleme ölçeği genelinden elde edilen özyeterlik puanlarının ortalaması ($\bar{X}=4.32$) olarak hesaplanmıştır. Ayrıca, ölçeğin geneli için öğretmenlerin %44.9’u “Çok Yeterliyim”, %43.9’u “Oldukça Yeterliyim”, %9.8’i “Biraz

Yeterliyim”, %1.0’i “Çok Az Yeterliyim”, %0.3’ü ise “Yetersizim” yanıtını vermiştir. Öğretmenlerin yeterlik maddelerine çok büyük oranda olumlu şekilde yanıt vermesi nedeniyle, araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin temel disiplinlere ilişkin yeterlikleri büyük ölçüde karşıladığı söylenebilir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerine yönelik temel disiplinlere ilişkin özyeterlik ölçeğinden elde edilen özyeterlik puanları temel disiplinler açısından incelendiğinde, öğretmenler “Tarih” alanında ($\bar{X}=4.41$) en yüksek; “Sosyoloji” alanında ise ($\bar{X}=4.19$) en düşük ortalamayı almışlardır. Diğer yandan en düşük ortalama değere sahip olan “Sosyoloji” alanı da dahil olmak üzere tüm temel disiplinlerde öğretmenler yüksek düzeyde yeterli olduklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 12 incelendiğinde, öğretmenlerin temel disiplinlere ilişkin özyeterlik puanı ortalamalarının birbirine yakınlığı dikkat çekmektedir. Bu nedenle öğretmenlerin bütün temel disiplinlerde birbirine yakın ve eşit derecede yeterli oldukları ve mesleki deneyimlerinin bu yeterlik durumunu desteklediği söylenebilir.

4.1.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Birey ve Toplum” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin “Birey ve Toplum” öğrenme alanı ile ilgili özyeterlik düzeylerine ilişkin görüşleri, her bir maddenin aritmetik ortalaması (\bar{X}), standart sapması (Ss) ve öğrenme alanının özyeterlik maddelerine ilişkin yeterlik düzeyleri ile birlikte Tablo 13’te belirtilmiştir.

Tablo 13: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Birey ve Toplum” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlik Düzeyleri

Özyeterlik Maddeleri	\bar{X}	Ss	Özyeterlik Düzeyi
1. Sosyal Bilgilerin felsefesini, genel ve özel amaçlarını bilme.	4.42	0.58	Çok yeterli
2. Sosyal Bilgiler öğretiminde olgu, kavram ve genellemenin önemini değerlendirme.	4.44	0.59	Çok yeterli
3. Sosyal Bilgiler ile toplumsal diyalog, insan ilişkileri ve kişisel iletişim arasındaki ilişkiyi analiz etme.	4.50	0.61	Çok yeterli
4. Demokratik düşünmenin ve demokratik cumhuriyet yönetim şeklinin toplumsal gelişim üzerindeki etkisini değerlendirme.	4.61	0.57	Çok yeterli
5. Vatandaşlık hakları ve sorumluluklarını; hukuk, yasa ve özgürlük kavramları ile ilişkilendirme.	4.55	0.59	Çok yeterli
6. Kamu düzeni için sosyal haklar, bireysel ve toplumsal sorumluluklar ile ilgili çalışmalara katılma.	4.04	0.86	Oldukça yeterli
7. İnsan ve çocuk haklarını, bunlara ait ulusal ve uluslar arası belgeleri tarihsel gelişim süreçleriyle analiz etme.	4.22	0.72	Çok yeterli
8. Anayasanın genel yapısını, anayasal süreçleri ve anayasanın toplumsal düzen için önemini değerlendirme.	4.30	0.68	Çok yeterli
9. Aile, din, cinsiyet, ırk, milliyet, sosyo-ekonomik durum gibi sosyal ve kültürel özelliklerin bireyin gelişimindeki rolünü değerlendirme.	4.54	0.60	Çok yeterli
10. Sosyal Bilgiler öğretiminde psikoloji biliminin fikir ve teorilerini kullanma.	4.05	0.80	Oldukça yeterli
Birey ve Toplum	4.36	0.66	Çok yeterli

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin “Birey ve Toplum” öğrenme alanı ile ilgili özyeterlik düzeylerine ilişkin maddelere verdikleri cevaplara göre, 4 ($\bar{X}=4.61$), 5 ($\bar{X}=4.55$) ve 9 ($\bar{X}=4.54$) numaralı yeterli maddeleri, araştırmaya katılan öğretmenler tarafından aritmetik ortalamanın en yüksek olduğu, ve öğretmenlerin kendilerini “Çok yeterli” buldukları ilk üç ifadedir. Ayrıca, 6 ($\bar{X}=4.04$) numaralı yeterli maddesi, diğer maddeler içerisinde en düşük aritmetik ortalamaya sahip olan ifade olarak dikkat çekmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenler genel olarak “Birey ve Toplum” öğrenme alanına ilişkin yeterli ifadelerine ($\bar{X}=4.36$), “Çok yeterliyim” şeklinde katılım göstermişlerdir.

“Birey ve Toplum” öğrenme alanında yer alan özyeterlik maddeleri taksonomik bir yapı gösterdiğinden bu yapının öğretmenlerin özyeterlik puanları üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

4.1.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Kültür ve Miras” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin “Kültür ve Miras” öğrenme alanı ile ilgili özyeterlik düzeylerine ilişkin görüşleri, her bir maddenin aritmetik ortalaması (\bar{X}), standart sapması (Ss) ve öğrenme alanının özyeterlik maddelerine ilişkin yeterlik düzeyleri ile birlikte Tablo 14’te belirtilmiştir.

Tablo 14: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Kültür ve Miras” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlik Düzeyleri

Özyeterlik Maddeleri	\bar{X}	Ss	Özyeterlik Düzeyi
1. Kültürün uzun bir geçmişin ürünü olduğunu; zamana, mekâna ve toplumlara göre değiştiğini değerlendirme.	4.57	0.56	Çok yeterli
2. Milli bilincin oluşmasında kültürün önemini analiz etme.	4.56	0.58	Çok yeterli
3. Farklı kültürler, olaylar, mekânlar ve topluluklar arasındaki ilişkileri, değişimleri ve gelişimleri izleme.	4.34	0.66	Çok yeterli
4. Kültürler arası etkileşimin ve değişimin, insanlığın gelişimindeki rolünü değerlendirme.	4.41	0.63	Çok yeterli
5. Tarihsel gelişim sürecinde kültürel mirasın yerini değerlendirme.	4.43	0.63	Çok yeterli
6. Yaşadığı coğrafya üzerindeki farklı kültür öğeleri ve bunların etkileşimi üzerine tartışma.	4.39	0.67	Çok yeterli
7. Türk tarihi ve kültürünün kökeni ve etkileşime girdiği diğer kültürlerle ilgili araştırmalar yapma.	4.12	0.83	Oldukça yeterli
8. Dil, edebiyat, sanat, gelenekler, inançlar, değerler ve davranış kalıpları arasındaki etkileşimleri kültürü oluşturan unsurlar olarak değerlendirme.	4.31	0.68	Çok yeterli
9. Atatürk’ün ve diğer Türk büyüklerinin, Türk tarihi ve kültürüne olan katkılarını değerlendirme.	4.56	0.60	Çok yeterli
10. Sosyal bilgiler öğretiminde tarih, antropoloji ve arkeoloji bilimlerinin fikir ve teorilerini kullanma.	4.09	0.81	Oldukça yeterli
Kültür ve Miras	4.37	0.66	Çok yeterli

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin “Kültür ve Miras” öğrenme alanı ile ilgili özyeterlik düzeylerine ilişkin maddelere verdikleri cevaplara göre, 1 ($\bar{X}=4.57$), 2 ($\bar{X}=4.56$) ve 9 ($\bar{X}=4.56$) numaralı yeterlik maddeleri, araştırmaya katılan öğretmenler tarafından aritmetik ortalamasının en yüksek olduğu ve öğretmenlerin kendilerini “Çok yeterli” buldukları ilk üç ifadedir. Ayrıca 10 ($\bar{X}=4.09$) numaralı yeterlik maddesi, diğer maddeler içerisinde en düşük aritmetik ortalamaya sahip olan ifade olarak dikkat çekmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenler genel olarak “Kültür ve Miras” öğrenme alanına ilişkin yeterlik ifadelerine ($\bar{X}=4.37$), “Çok yeterliyim” şeklinde katılım göstermişlerdir.

“Kültür ve Miras” öğrenme alanında yer alan özyeterlik maddeleri taksonomik bir yapı gösterdiğinden bu yapının öğretmenlerin özyeterlik puanları üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

4.1.5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı ile ilgili özyeterlik düzeylerine ilişkin görüşleri, her bir maddenin aritmetik ortalaması (\bar{X}), standart sapması (Ss) ve öğrenme alanının özyeterlik maddelerine ilişkin yeterlik düzeyleri ile birlikte Tablo 15’te belirtilmiştir.

Tablo 15: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlik Düzeyleri

Özyeterlik Maddeleri	\bar{X}	Ss	Özyeterlik Düzeyi
1. İnsanların yer ve çevre ile etkileşiminin nedenlerini ve sonuçlarını değerlendirme.	4.45	0.62	Çok yeterli
2. İnsan ihtiyaçları ile sınırlı doğal kaynakların çatışmasının sonuçlarını analiz etme.	4.37	0.66	Çok yeterli
3. İnsanların yaşam tarzı, gelenekleri ve ekonomik faaliyetleri ile fiziki coğrafyayı ilişkilendirme.	4.47	0.63	Çok yeterli
4. İnsanların çevreye karşı sorumluluklarıyla çevresel örgütlenmeler arasındaki ilişkiyi değerlendirme.	4.37	0.65	Çok yeterli
5. Çevre sorunlarıyla beşeri faaliyetler ve doğal afetler arasında ilişki kurma.	4.51	0.61	Çok yeterli
6. İnsan ve tabiat arasındaki ilişkiyi tarihsel bağlam içinde değerlendirme.	4.36	0.68	Çok yeterli
7. Endüstriyel gelişim ve çevre arasındaki ilişkileri çözümlenme.	4.29	0.72	Çok yeterli
8. Tarihsel olayların fiziki ve beşeri coğrafya ile ilişkisini yerel, bölgesel, ulusal ve küresel yönleriyle analiz etme.	4.33	0.69	Çok yeterli
9. Bölgesel ve küresel boyuttaki olaylardan kaynaklanan çevresel değişikliklerin ekonomik ve sosyal etkilerini değerlendirme.	4.30	0.70	Çok yeterli
10. Çevre bilincinin geliştirilmesi ve sürdürülebilir kalkınmayla ilgili çalışmalar yapma.	4.07	0.88	Oldukça yeterli
11. Sosyal bilgiler öğretiminde coğrafya biliminin fikir, teori ve verilerini kullanma.	4.29	0.76	Çok yeterli
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	4.34	0.69	Çok yeterli

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı ile ilgili özyeterlik düzeylerine ilişkin maddelere verdikleri cevaplara göre, 5 ($\bar{X}=4.51$), 3 ($\bar{X}=4.47$) ve 1 ($\bar{X}=4.45$) numaralı yeterlik maddeleri araştırmaya katılan öğretmenler tarafından aritmetik ortalamanın en yüksek olduğu, ve öğretmenlerin kendilerini “Çok yeterli” buldukları ilk üç ifadedir. Ayrıca 10 ($\bar{X}=4.07$) numaralı yeterlik maddesi, diğer maddeler içerisinde en düşük aritmetik ortalamaya sahip olan ifade olarak dikkat çekmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenler genel olarak “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanına ilişkin yeterlik ifadelerine ($\bar{X}=4.34$), “Çok yeterliyim” şeklinde katılım göstermişlerdir.

“İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında yer alan özyeterlik maddeleri taksonomik bir yapı gösterdiğinden bu yapının öğretmenlerin özyeterlik puanları üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

4.1.6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanı ile ilgili özyeterlik düzeylerine ilişkin görüşleri, her bir maddenin aritmetik ortalaması (\bar{X}), standart sapması (Ss) ve öğrenme alanının özyeterlik maddelerine ilişkin yeterlik düzeyleri ile birlikte Tablo 16’da belirtilmiştir.

Tablo 16: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlik Düzeyleri

Özyeterlik Maddeleri	\bar{X}	Ss	Özyeterlik Düzeyi
1. Üretim, dağıtım ve tüketim döngüsünde üretim faktörleri (emek, sermaye, doğal kaynaklar ve girişimcilik) arasındaki ilişkileri çözümlenme.	4.29	0.71	Çok yeterli
2. Ekonomik sistemlerin eğitim üzerindeki etkisini değerlendirme.	4.20	0.73	Oldukça yeterli
3. Özel sektör ve kamu sektörünün devletin ekonomik kalkınmasındaki yerini değerlendirme.	4.24	0.72	Çok yeterli
4. Ülkesinin ve dünyanın sahip olduğu doğal kaynakların korunmasının önemini tartışma.	4.50	0.62	Çok yeterli
5. Atatürk’ün ekonomi politikasıyla milli ekonomi arasında ilişki kurma.	4.51	0.61	Çok yeterli
6. Ekonominin temel kavramlarını, özelliklerini ve ekonomiyi etkileyen faktörleri bilme.	4.17	0.77	Oldukça yeterli
7. Türkiye’de ve dünyada yaşanan temel ekonomik sorunların nedenlerini ve sonuçlarını değerlendirme.	4.19	0.76	Oldukça yeterli
8. Tüketici hak ve sorumluluklarına yönelik çalışmaların önemini değerlendirme.	4.34	0.69	Çok yeterli
9. Mesleki ihtisaslaşmanın ülke ekonomisine ve topluma katkılarını değerlendirme.	4.35	0.68	Çok yeterli
10. Dünyada ve ülkesindeki ekonomik ve politik gelişmeleri izleme.	4.23	0.74	Çok yeterli
11. Teknolojik gelişmişlik ile ekonomi arasındaki ilişkiyi analiz etme.	4.29	0.70	Çok yeterli
12. Sosyal bilgiler öğretiminde ekonomi biliminin fikir, teori ve verilerini kullanma.	4.04	0.81	Oldukça yeterli
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	4.27	0.71	Çok yeterli

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanı ile ilgili özyeterlik düzeylerine ilişkin maddelere verdikleri cevaplara göre, 5 ($\bar{X}=4.51$), 4 ($\bar{X}=4.50$) ve 9 ($\bar{X}=4.35$) numaralı yeterlik maddeleri araştırmaya katılan öğretmenler tarafından aritmetik ortalamanın en yüksek olduğu, ve öğretmenlerin kendilerini “Çok yeterli” buldukları ilk üç ifadedir. Ayrıca 12 ($\bar{X}=4.04$) numaralı yeterlik maddesi, diğer maddeler içerisinde en düşük aritmetik ortalamaya sahip olan ifade olarak dikkat çekmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenler genel olarak “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanına ilişkin yeterlik ifadelerine ($\bar{X}=4.27$), “Çok yeterliyim” şeklinde katılım göstermişlerdir.

“Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında yer alan özyeterlik maddeleri taksonomik bir yapı gösterdiğinden bu yapının öğretmenlerin özyeterlik puanları üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

4.1.7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Zaman, Süreklilik ve Değişim” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin “Zaman, Süreklilik ve Değişim” öğrenme alanı ile ilgili özyeterlik düzeylerine ilişkin görüşleri, her bir maddenin aritmetik ortalaması (\bar{X}), standart sapması (Ss) ve öğrenme alanının özyeterlik maddelerine ilişkin yeterlik düzeyleri ile birlikte Tablo 17’de belirtilmiştir.

Tablo 17: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Zaman, Süreklilik ve Değişim” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlik Düzeyleri

Özyeterlik Maddeleri	\bar{X}	Ss	Özyeterlik Düzeyi
1. Geçmiş, bugün ve gelecek bağlantısını kurma.	4.53	0.59	Çok yeterli
2. Kültür aktarımının devamlılığı için sözlü geleneklerin kullanılmasının önemini değerlendirme.	4.39	0.64	Çok yeterli
3. Sosyal değişim ve süreklilik kavramları arasındaki ilişkiyi analiz etme.	4.30	0.68	Çok yeterli
4. Toplumsal bir olayın tarihsel boyutlarını, günümüzdeki biçimini ve geleceğe etkilerini yorumlama.	4.42	0.64	Çok yeterli
5. Tarihsel olayları eş zamanlı olarak dünya tarihi içerisinde değerlendirme.	4.33	0.70	Çok yeterli
6. Toplumların geçmiş yaşamları ile günümüzdeki yaşamlarını karşılaştırma.	4.42	0.66	Çok yeterli
7. Ülkelerin kuruluş, gelişme ve yıkılma süreçlerini neden ve sonuçlarıyla değerlendirme.	4.40	0.68	Çok yeterli
Zaman, Süreklilik ve Değişim	4.39	0.65	Çok yeterli

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin “Zaman, Süreklilik ve Değişim” öğrenme alanı ile ilgili özyeterlik düzeylerine ilişkin maddelere verdikleri cevaplara göre, 1 ($\bar{X}=4.53$), 4 ($\bar{X}=4.42$) ve 6 ($\bar{X}=4.42$) numaralı yeterlik maddeleri, araştırmaya katılan öğretmenler tarafından aritmetik ortalamasının en yüksek olduğu ve öğretmenlerin kendilerini “Çok yeterli” buldukları ilk üç ifadedir. Ayrıca 3 ($\bar{X}=4.30$) numaralı yeterlik maddesi, diğer

maddeler içerisinde en düşük aritmetik ortalamaya sahip olan ifade olarak dikkat çekmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenler genel olarak “Zaman, Süreklilik ve Değişim” öğrenme alanına ilişkin yeterlik ifadelerine ($\bar{X}=4.39$), “Çok yeterliyim” şeklinde katılım göstermişlerdir.

“Zaman, Süreklilik ve Değişim” öğrenme alanında yer alan özyeterlik maddeleri taksonomik bir yapı gösterdiğinden bu yapının öğretmenlerin özyeterlik puanları üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

4.1.8. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Bilim, Teknoloji ve Toplum” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı ile ilgili özyeterlik düzeylerine ilişkin görüşleri, her bir maddenin aritmetik ortalaması (\bar{X}), standart sapması (Ss) ve öğrenme alanının özyeterlik maddelerine ilişkin yeterlik düzeyleri ile birlikte Tablo 18’de belirtilmiştir.

Tablo 18: *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Bilim, Teknoloji ve Toplum” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlik Düzeyleri*

Özyeterlik Maddeleri	\bar{X}	Ss	Özyeterlik Düzeyi
1. Bilimsel ve teknolojik gelişme ile yaratıcı, eleştirel ve bilimsel düşünme arasında ilişki kurma.	4.19	0.70	Oldukça yeterli
2. Bilim kavramını ve geçmişten günümüze bilimsel gelişim süreçlerini değerlendirme.	4.14	0.71	Oldukça yeterli
3. Güncel teknolojik ve bilimsel gelişmeleri takip etmenin önemini çözümlenme.	4.22	0.71	Çok yeterli
4. Sosyal olaylar ve değişmelerle, bilimsel ve teknolojik gelişmeleri ilişkilendirme.	4.27	0.70	Çok yeterli
5. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin toplumsal yaşam üzerindeki etkisini olumlu ve olumsuz yönleriyle analiz etme.	4.33	0.67	Çok yeterli
6. Atatürk’ün bilime verdiği önemi değerlendirme.	4.56	0.59	Çok yeterli
7. Bilim, teknoloji ve toplumun birbirleriyle etkileşimlerini geçmişten ve günümüzden örneklerle açıklama.	4.30	0.67	Çok yeterli
8. Sosyal Bilgiler öğretiminde bilim ve teknolojinin toplumsal yaşama etkisi konusunda felsefe ve fen bilimlerinin fikir ve teorilerini kullanma.	4.02	0.81	Oldukça yeterli
Bilim, Teknoloji ve Toplum	4.25	0.69	Çok yeterli

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı ile ilgili özyeterlik düzeylerine ilişkin maddelere verdikleri cevaplara göre, 6 ($\bar{X}=4.56$), 5 ($\bar{X}=4.33$) ve 7 ($\bar{X}=4.30$) numaralı yeterlik maddeleri, araştırmaya katılan öğretmenler tarafından aritmetik ortalamanın en yüksek olduğu ve öğretmenlerin kendilerini “Çok yeterli” buldukları ilk üç ifadedir. Ayrıca 8 ($\bar{X}=4.02$) numaralı yeterlik maddesi, diğer maddeler içerisinde en düşük aritmetik ortalamaya sahip olan ifade olarak dikkat çekmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenler genel olarak “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanına ilişkin yeterlik ifadelerine ($\bar{X}=4.25$), “Çok yeterliyim” şeklinde katılım göstermişlerdir.

“Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında yer alan özyeterlik maddeleri taksonomik bir yapı gösterdiğinden bu yapının öğretmenlerin özyeterlik puanları üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

4.1.9. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” öğrenme alanı ile ilgili özyeterlik düzeylerine ilişkin görüşleri, her bir maddenin aritmetik ortalaması (\bar{X}), standart sapması (Ss) ve öğrenme alanının özyeterlik maddelerine ilişkin yeterlik düzeyleri ile birlikte Tablo 19’da belirtilmiştir.

Tablo 19: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlik Düzeyleri

Özyeterlik Maddeleri	\bar{X}	Ss	Özyeterlik Düzeyi
1. Grupların, kurumların ve sosyal örgütlerin gelişim süreçlerini karşılaştırma.	4.03	0.78	Oldukça yeterli
2. Kişisel kimliğin şekillenmesinde grupların ve kurumların etkilerini değerlendirme.	4.14	0.73	Oldukça yeterli
3. Toplumdaki sosyal grup, kurum ve örgütlerin birbirleriyle olan ilişkisini analiz etme.	4.12	0.75	Oldukça yeterli
4. Sivil toplum kuruluşlarının demokrasinin gelişimindeki önemini değerlendirme.	4.42	0.66	Çok yeterli
5. Ülkesindeki sosyal grup, kurum ve örgütlerin durumunu diğer ülkelerle karşılaştırma.	4.04	0.84	Oldukça yeterli
6. Çeşitli sosyal kurum ve kuruluşların işlevlerini ve görevlerini karşılaştırma.	4.16	0.76	Oldukça yeterli
7. İçinde yaşadığı toplumun yapısını, toplumsal kurumları ve aralarındaki ilişkiyi analiz etme.	4.27	0.69	Çok yeterli
8. Dünyadaki ve ülkemizdeki anayasal hareketlerin toplum üzerindeki etkilerini yorumlama.	4.17	0.75	Oldukça yeterli
9. Sosyal rol, sosyal statü ve sosyal sınıf gibi kavramların bireyler, gruplar ve toplumlar arasındaki ilişkilere etkisini değerlendirme.	4.26	0.71	Çok yeterli
10. Grupların ve kurumların bireysel ve toplumsal ihtiyaçlara yönelik çalışmalarını analiz etme.	4.11	0.76	Oldukça yeterli
11. Sosyal bilgiler öğretiminde sosyoloji ve sosyal psikoloji bilimlerinden elde edilen fikir ve teorileri kullanma.	4.07	0.80	Oldukça yeterli
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	4.16	0.76	Oldukça yeterli

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” öğrenme alanı ile ilgili özyeterlik düzeylerine ilişkin maddelere verdikleri cevaplara göre, 4 ($\bar{X}=4.42$), 7 ($\bar{X}=4.27$) ve 9 ($\bar{X}=4.26$) numaralı yeterlik maddeleri, araştırmaya katılan öğretmenler tarafından aritmetik ortalamanın en yüksek olduğu, ve öğretmenlerin kendilerini “Çok yeterli” buldukları ilk üç ifadedir. Ayrıca, 1 ($\bar{X}=4.03$) yeterlik maddesi, diğer maddeler içerisinde en düşük aritmetik ortalamaya sahip olan ifade olarak dikkat çekmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenler genel olarak “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” öğrenme alanına ilişkin yeterlik ifadelerine ($\bar{X}=4.16$), “Oldukça yeterliyim” şeklinde katılım göstermişlerdir.

“Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” öğrenme alanında yer alan özyeterlik maddeleri taksonomik bir yapı gösterdiğinden bu yapının öğretmenlerin özyeterlik puanları üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

4.1.10. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Güç, Yönetim, Toplum” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin “Güç, Yönetim, Toplum” öğrenme alanı ile ilgili özyeterlik düzeylerine ilişkin görüşleri, her bir maddenin aritmetik ortalaması (\bar{X}), standart sapması (Ss) ve öğrenme alanının özyeterlik maddelerine ilişkin yeterlik düzeyleri ile birlikte Tablo 20’de belirtilmiştir.

Tablo 20: *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Güç, Yönetim, Toplum” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlik Düzeyleri*

Özyeterlik Maddeleri	\bar{X}	Ss	Özyeterlik Düzeyi
1. Güç, hâkimiyet ve yönetim yapılarının tarihsel gelişimini değerlendirme.	4.36	0.68	Çok yeterli
2. Devletin resmi kurum ve kuruluşları ile bunların bağlı olduğu merkezi yönetim birimlerini ve işleyişlerini bilme.	4.28	0.69	Çok yeterli
3. Güçler ayrılığı ilkesinin cumhuriyet ve demokrasi için önemini değerlendirme.	4.59	0.59	Çok yeterli
4. Siyasi sistemleri ve bu sistemlerin şekillendirilmesinde siyasi liderlerin etkisini yorumlama.	4.36	0.67	Çok yeterli
5. Ulusal ve uluslararası çatışmaya yol açan veya işbirliği sağlayan faaliyetleri analiz etme.	4.29	0.71	Çok yeterli
6. Devletlerin amaçlarını gerçekleştirebilmeleri için yurt içinde ve yurt dışında uyguladıkları politikaları değerlendirme.	4.26	0.74	Çok yeterli
7. Vatandaşlık görev ve sorumluluklarını yerine getirmenin önemini değerlendirme.	4.59	0.59	Çok yeterli
8. Siyasi partilerin demokratik yapı içerisindeki etkisini çözümlenme.	4.45	0.66	Çok yeterli
9. Demokrasi ve insan haklarının tarihsel gelişimini ve önemini değerlendirme.	4.51	0.61	Çok yeterli
10. Devlet, yönetim, demokrasi, vatandaş, toplum ve insan hakları gibi kavramlar arasındaki ilişkileri çözümlenme.	4.49	0.61	Çok yeterli
11. Sosyal bilgiler öğretiminde, siyaset biliminden elde edilen fikir ve teorileri kullanma.	4.16	0.79	Oldukça yeterli
Güç, Yönetim, Toplum	4.39	0.69	Çok yeterli

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin “Güç, Yönetim, Toplum” öğrenme alanı ile ilgili özyeterlik düzeylerine ilişkin maddelere verdikleri cevaplara göre, 3 ($\bar{X}=4.59$), 7 ($\bar{X}=4.59$) ve 9 ($\bar{X}=4.51$) numaralı yeterlik maddeleri, araştırmaya katılan öğretmenler tarafından aritmetik ortalamasının en yüksek olduğu ve öğretmenlerin kendilerini “Çok yeterli” buldukları ilk üç ifadedir. Ayrıca 11 ($\bar{X}=4.16$) numaralı yeterlik maddesi, diğer maddeler

içerisinde en düşük aritmetik ortalamaya sahip olan ifade olarak dikkat çekmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenler genel olarak “Güç, Yönetim, Toplum” öğrenme alanına ilişkin yeterlik ifadelerine ($\bar{X}=4.39$), “Çok yeterliyim” şeklinde katılım göstermişlerdir.

“Güç, Yönetim, Toplum” öğrenme alanında yer alan özyeterlik maddeleri taksonomik bir yapı gösterdiğinden bu yapının öğretmenlerin özyeterlik puanları üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

4.1.11. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Küresel Bağlantılar” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı ile ilgili özyeterlik düzeylerine ilişkin görüşleri, her bir maddenin aritmetik ortalaması (\bar{X}), standart sapması (Ss) ve öğrenme alanının özyeterlik maddelerine ilişkin yeterlik düzeyleri ile birlikte Tablo 21’de belirtilmiştir.

Tablo 21: *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Küresel Bağlantılar” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlik Düzeyleri*

Özyeterlik Maddeleri	\bar{X}	Ss	Özyeterlik Düzeyi
1. Farklı bölgelerdeki insanların siyasi, ekonomik ve kültürel etkileşimlerini teknolojiye gelişmelerle ilişkilendirme.	4.23	0.69	Çok yeterli
2. Ülkemizin diğer ülkelerle olan politik, ekonomik, siyasi ve sosyal ilişkilerini analiz etme.	4.25	0.68	Çok yeterli
3. Mevcut ve ortaya çıkabilecek olan küresel sorunların sebeplerini, sonuçlarını ve olası çözüm yollarını tartışma.	4.28	0.70	Çok yeterli
4. Atatürk’ün milli dış politika anlayışı çerçevesinde, milli hâkimiyet ve küresel bağlantılar arasında ilişki kurma.	4.49	0.62	Çok yeterli
5. Uluslararası etkinliklerin toplumlararası etkileşimdeki önemini değerlendirme.	4.33	0.66	Çok yeterli
6. Evrensel insan haklarıyla ilgili çalışmaları, sorunları ve endişeleri değerlendirme.	4.29	0.70	Çok yeterli
7. Enerji nakil hatları, sınır aşan sular, tükenbilir ve yenilenebilir enerji kaynaklarının ülkeler arası ilişkilere etkisi konusunda görüş bildirme.	4.26	0.72	Çok yeterli
8. Kültürlerarası anlayışa katkıda bulunan uluslararası kurum/kuruluşları ve görevlerini yorumlama.	4.12	0.77	Oldukça yeterli
9. Ortak miras ve turizm gibi konuların kültürler arası etkileşimdeki rolünü değerlendirme.	4.44	0.64	Çok yeterli
Küresel Bağlantılar	4.30	0.70	Çok yeterli

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı ile ilgili özyeterlik düzeylerine ilişkin maddelere verdikleri cevaplara göre, 4 ($\bar{X}=4.49$), 9 ($\bar{X}=4.44$) ve 5 ($\bar{X}=4.33$) numaralı yeterlik maddeleri, araştırmaya katılan öğretmenler tarafından aritmetik ortalamanın en yüksek olduğu ve öğretmenlerin kendilerini “Çok yeterli” buldukları ilk üç ifadedir. Ayrıca 8 ($\bar{X}=4.12$) numaralı yeterlik maddesi, diğer maddeler içerisinde en düşük aritmetik ortalamaya sahip olan ifade olarak dikkat çekmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenler genel olarak “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanına ilişkin yeterlik ifadelerine ($\bar{X}=4.30$), “Çok yeterliyim” şeklinde katılım göstermişlerdir.

“Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında yer alan özyeterlik maddeleri taksonomik bir yapı gösterdiğinden bu yapının öğretmenlerin özyeterlik puanları üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

4.1.12. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Öğrenme Alanlarıyla İlgili Beceri ve Değer Yeterlikleri” İle İlgili Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin “Öğrenme Alanlarıyla İlgili Beceri ve Değer Yeterlikleri” öğrenme alanı ile ilgili özyeterlik düzeylerine ilişkin görüşleri, her bir maddenin aritmetik ortalaması (\bar{X}), standart sapması (Ss) ve öğrenme alanının özyeterlik maddelerine ilişkin yeterlik düzeyleri ile birlikte Tablo 22’de belirtilmiştir.

Tablo 22: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Öğrenme Alanlarıyla İlgili Beceri ve Değer Yeterlikleri” İle İlgili Özyeterlik Düzeyleri

Özyeterlik Maddeleri	\bar{X}	Ss	Özyeterlik Düzeyi
1. Eleştirel düşünme becerisine sahip olma.	4.48	0.61	Çok yeterli
2. Yaratıcı düşünme becerisine sahip olma.	4.28	0.70	Çok yeterli
3. Etkili iletişim becerilerine sahip olma.	4.40	0.67	Çok yeterli
4. Araştırma becerilerine sahip olma.	4.27	0.71	Çok yeterli
5. Problem çözme becerisine sahip olma.	4.34	0.66	Çok yeterli
6. Karar verme becerisine sahip olma.	4.40	0.66	Çok yeterli
7. Bilgi teknolojilerini kullanma becerilerine sahip olma.	4.14	0.78	Oldukça yeterli
8. Tarihsel düşünme becerisine sahip olma.	4.49	0.63	Çok yeterli
9. Empati becerisine sahip olma.	4.54	0.61	Çok yeterli
10. Sosyal katılım becerisine sahip olma.	4.36	0.70	Çok yeterli
11. Zaman ve kronoloji algılama becerisine sahip olma.	4.50	0.62	Çok yeterli
12. Mekânı algılama becerisine sahip olma.	4.48	0.62	Çok yeterli
13. Gözlem becerisine sahip olma.	4.50	0.61	Çok yeterli
14. Değişim ve sürekliliği algılama becerisine sahip olma.	4.45	0.62	Çok yeterli
15. Bilimselliğe ve bilimsel araştırmaya değer verme.	4.48	0.64	Çok yeterli
16. Akademik dürüstlüğe değer verme.	4.61	0.58	Çok yeterli
17. Evrensel değerlere saygılı olma.	4.66	0.55	Çok yeterli
18. Milli ve manevi değerlere saygılı olma.	4.72	0.51	Çok yeterli
19. Yaşadığı toplumu, vatanını ve milletini sevmek.	4.75	0.49	Çok yeterli
20. Bireysel farklılıklara saygılı olma.	4.70	0.52	Çok yeterli
21. Sorumluluk değerine sahip olma.	4.70	0.52	Çok yeterli
22. Bağımsızlık ve özgürlük değerlerine sahip olma.	4.75	0.49	Çok yeterli
Öğrenme Alanlarıyla İlgili Beceri ve Değer Yeterlikleri	4.50	0.64	Çok yeterli

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin “Öğrenme Alanlarıyla İlgili Beceri ve Değer Yeterlikleri” ile ilgili özyeterlik düzeylerine ilişkin maddelere verdikleri cevaplara göre, 9 ($\bar{X}=4.54$), 11 ($\bar{X}=4.50$) ve 13 ($\bar{X}=4.50$) numaralı yeterlik maddeleri, araştırmaya katılan öğretmenler tarafından aritmetik ortalamanın en yüksek olduğu ve öğretmenlerin kendilerini “Çok yeterli” buldukları ilk üç beceridir. 19 ($\bar{X}=4.75$), 22 ($\bar{X}=4.75$) ve 18 ($\bar{X}=4.72$) numaralı yeterlik maddeleri de, araştırmaya katılan öğretmenler tarafından aritmetik ortalamanın en yüksek olduğu ve öğretmenlerin kendilerini “çok yeterli” buldukları ilk üç değer maddeleridir. Ayrıca 7 ($\bar{X}=4.14$) numaralı yeterlik maddesi en düşük puanın alındığı beceri, 15 ($\bar{X}=4.48$) numaralı yeterlik maddesi de en düşük puanın alındığı değer maddesi olarak dikkat çekmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenler genel

olarak “Öğrenme Alanlarıyla İlgili Beceri ve Değer Yeterlikleri” ilişkin yeterlik ifadelerine ($\bar{X}=4.50$), “Çok yeterliyim” şeklinde katılım göstermişlerdir.

Bu alt boyutta öğretmenlerin kendilerini öğrenme alanlarına göre daha yeterli görmelerinin nedenin, beceri ve değerlerin üst düzey düşünme becerilerini içeren alanlara göre daha yalın bir dille ifade edilmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca değer ifadeleri içeren maddelerin beceri içerenlere göre ortalamalarının yüksek olmasının, değerlerin ölçülebilirliğinin düşük olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın ikinci alt problemi kapsamında elde edilen veriler analiz edilerek aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

4.2.1. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Öğrenme Alanlarına İlişkin Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?

Araştırmanın problem cümlesi doğrultusunda yanıtlanması gereken sorulardan bir diğeri de, öğretmen adaylarından elde edilen özyeterlik puanlarının öğrenme alanları alt boyutlarında nasıl bir dağılım gösterdiğini belirlemektir. Bu amaçla ölçeğe ve ölçeğin alt boyutlarına ait elde edilen özyeterlik puanlarının yüzde (%), aritmetik ortalama (\bar{X}), standart sapma (Ss) değerleri Tablo 23’te verilmiştir.

Tablo 23: Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmen Adaylarının Özyeterliklerinin Analizi

Öğrenme Alanı		Yetersizim	Çok Az Yeterliyim	Biraz Yeterliyim	Oldukça Yeterliyim	Çok Yeterliyim	\bar{X}	Ss
Birey ve Toplum	%	3.4	14.0	40.9	24.2	17.5	3.38	1.03
Kültür ve Miras	%	5.5	12.4	34.5	28.8	18.8	3.42	1.09
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	%	5.1	14.8	30.0	30.8	19.4	3.44	1.11
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	%	6.7	17.1	34.7	24.8	16.7	3.27	1.13
Zaman, Süreklilik ve Değişim	%	4.3	13.8	33.8	28.8	19.2	3.44	1.08
Bilim, Teknoloji ve Toplum	%	9.0	18.5	35.7	23.7	13.1	3.13	1.13
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	%	5.1	21.2	33.3	25.7	14.7	3.23	1.09
Güç, Yönetim, Toplum	%	9.7	17.4	30.9	24.0	17.9	3.23	1.21
Küresel Bağlantılar	%	5.9	16.7	36.2	24.6	16.6	3.29	1.10
Öğrenme Alanlarıyla İlgili Beceri ve Değer Yeterlikleri	%	7.1	8.5	28.8	27.7	28.0	3.60	1.18
Genel Ortalama	%	6.3	14.7	33.4	26.4	19.2	3.34	1.11

Tablo 23'te görüldüğü gibi, araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının öğrenme alanlarına ilişkin özyeterliklerini belirleme ölçeği genelinden elde edilen özyeterlik puanlarının ortalaması (\bar{X} =3.34) olarak hesaplanmıştır. Ayrıca, ölçeğin geneli için öğretmen adaylarının %6.3'ü “Yetersizim”, %14.7'si “Çok Az yeterliyim”, %33.4'ü “Biraz yeterliyim”, %26.4'ü “Oldukça yeterliyim”, %19.2'si ise “Çok yeterliyim” yanıtını vermiştir. Öğretmen adaylarından elde edilen cevapların biraz yeterliyim seçeneğinde yoğunlaşması sebebiyle, araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının öğrenme alanlarına ilişkin yeterlikleri kısmen karşıladığı söylenebilir.

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına yönelik öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlikleri belirleme ölçeğinden elde edilen özyeterlik puanları öğrenme alanları açısından incelendiğinde, öğretmenler “Öğrenme Alanlarıyla İlgili Beceri ve Değer Yeterlikleri”nde (\bar{X} =3.60) en yüksek; “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında ise (\bar{X} =3.13) en düşük ortalamayı almışlardır.

Tablo 23 incelendiğinde, bütün öğrenme alanlarında ortalamaların birbirine yakınlığı dikkat çekmektedir. Dolayısıyla öğretmen adaylarının öğrenme alanları bazında, birbirine yakın ve eşit derecede yeterli oldukları söylenebilir. Bu durumun temelde meslekî deneyim eksikliğinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

4.2.2. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Temel Disiplinlere İlişkin Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?

Araştırmanın problem cümlesi doğrultusunda yanıtlanması gereken bir başka soru da, öğretmen adaylarından elde edilen özyeterlik puanlarının temel disiplinler boyutunda nasıl bir dağılım gösterdiğini belirlemektir. Bu amaçla ölçeğe ve ölçeğin alt boyutlarına ait elde edilen özyeterlik puanlarının yüzde (%), aritmetik ortalama (\bar{X}) ve standart sapma (Ss) değerleri Tablo 24'te verilmiştir.

Tablo 24: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilimlere Göre Özyeterliklerinin Analizi

Temel Disiplinler		Yetersizim	Çok Az Yeterliyim	Biraz Yeterliyim	Oldukça Yeterliyim	Çok Yeterliyim	\bar{X}	Ss
Tarih	%	6.3	14.1	33.8	26.9	18.9	3.38	1.12
Coğrafya	%	5.5	14.7	29.9	30.2	19.7	3.43	1.12
Ekonomi	%	6.5	17.3	35.4	24.5	16.3	3.26	1.12
Siyaset Bilimi	%	9.5	18.0	31.1	24.1	17.3	3.21	1.20
Sosyoloji	%	5.3	20.8	32.9	26.1	14.9	3.24	1.10
Antropoloji	%	4.5	11.8	34.1	35.7	13.9	3.42	1.01
Psikoloji	%	3.6	10.3	39.6	26.4	20.1	3.49	1.03
Vatandaşlık Bilgisi	%	6.1	17.8	35.0	22.9	18.3	3.29	1.13
Disiplinlerarası	%	5.8	16.4	38.5	24.0	15.4	3.26	1.08
Genel Ortalama	%	6.2	16.3	34.3	26.1	17.1	3.33	1.10

Tablo 24'te görüldüğü gibi, araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının temel disiplinlere ilişkin özyeterlikleri belirleme ölçeği genelinden elde edilen özyeterlik puanlarının ortalaması ($\bar{X}=3.33$) olarak hesaplanmıştır. Ayrıca, ölçeğin geneli için öğretmen adaylarının %6.2'si "Yetersizim", %16.3'ü "Çok Az yeterliyim", %34.3'ü "Biraz yeterliyim", %26.1'i "Oldukça yeterliyim", %17.1'i ise "Çok yeterliyim" yanıtı vermiştir. Sonuç olarak, araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının temel disiplinlere ilişkin yeterlikleri orta derecede karşıladığı söylenebilir.

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına yönelik temel disiplinlere ilişkin özyeterlikleri belirleme ölçeğinden elde edilen özyeterlik puanları temel disiplinler açısından incelendiğinde, öğretmenler Psikoloji alanında ($\bar{X}=3.49$) en yüksek; Siyaset Bilimi alanında ise ($\bar{X}=3.21$) en düşük ortalamayı almışlardır. Bu bulgulardan hareketle lisans programında alınan ders sayıları ile öğretmen adaylarının özyeterlikleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı düşünülmektedir.

Temel disiplinlere ilişkin yeterlik maddelerinden alınan puanların birbirine yakınlığı dikkat çekmektedir ve bu nedenle öğretmen adaylarının temel disiplinlerde birbirine yakın derecede yeterli oldukları söylenebilir.

4.2.3. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Birey ve Toplum” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının “Birey ve Toplum” öğrenme alanı ile ilgili özyeterlik düzeylerine ilişkin görüşleri, her bir maddenin aritmetik ortalaması (\bar{X}), standart sapması (Ss) ve öğrenme alanının özyeterlik maddelerine ilişkin yeterlik düzeyleri ile birlikte Tablo 25’de belirtilmiştir.

Tablo 25: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Birey ve Toplum” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlik Düzeyleri

Özyeterlik Maddeleri	\bar{X}	Ss	Özyeterlik Düzeyi
1. Sosyal Bilgilerin felsefesini, genel ve özel amaçlarını bilme.	3.45	0.80	Oldukça yeterli
2. Sosyal Bilgiler öğretiminde olgu, kavram ve genellemenin önemini değerlendirme.	3.38	0.82	Biraz yeterli
3. Sosyal Bilgiler ile toplumsal diyalog, insan ilişkileri ve kişisel iletişim arasındaki ilişkiyi analiz etme.	3.48	0.89	Oldukça yeterli
4. Demokratik düşünmenin ve demokratik cumhuriyet yönetim şeklinin toplumsal gelişim üzerindeki etkisini değerlendirme.	3.68	1.12	Oldukça yeterli
5. Vatandaşlık hakları ve sorumluluklarını; hukuk, yasa ve özgürlük kavramları ile ilişkilendirme.	3.57	1.11	Oldukça yeterli
6. Kamu düzeni için sosyal haklar, bireysel ve toplumsal sorumluluklar ile ilgili çalışmalara katılma.	3.18	1.07	Biraz yeterli
7. İnsan ve çocuk haklarını, bunlara ait ulusal ve uluslar arası belgeleri tarihsel gelişim süreçleriyle analiz etme.	2.89	0.96	Biraz yeterli
8. Anayasanın genel yapısını, anayasal süreçleri ve anayasanın toplumsal düzen için önemini değerlendirme.	3.19	1.04	Biraz yeterli
9. Aile, din, cinsiyet, ırk, milliyet, sosyo-ekonomik durum gibi sosyal ve kültürel özelliklerin bireyin gelişimindeki rolünü değerlendirme.	3.74	1.13	Oldukça yeterli
10. Sosyal Bilgiler öğretiminde psikoloji biliminin fikir ve teorilerini kullanma.	3.24	1.00	Biraz yeterli
Birey ve Toplum	3.38	1.03	Biraz yeterli

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının “Birey ve Toplum” öğrenme alanı ile ilgili özyeterlik düzeylerine ilişkin maddelere verdikleri cevaplara göre, 9 ($\bar{X}=3.74$), 4 ($\bar{X}=3.68$) ve 5 ($\bar{X}=3.57$) numaralı yeterlik maddeleri, araştırmaya katılan öğretmen adayları tarafından aritmetik ortalamanın en yüksek olduğu, ve öğretmen adaylarının kendilerini “Biraz yeterli” buldukları ilk üç ifadedir. Ayrıca 7 ($\bar{X}=2.89$) numaralı yeterlik maddesi,

diğer maddeler içerisinde en düşük aritmetik ortalamaya sahip olan ifade olarak dikkat çekmektedir. Araştırmaya katılan öğretmen adayları genel olarak “Birey ve Toplum” öğrenme alanına ilişkin yeterlik ifadelerine ($\bar{X}=3.38$), “Biraz yeterliyim” şeklinde katılım göstermişlerdir.

“Birey ve Toplum” öğrenme alanında yer alan özyeterlik maddeleri taksonomik bir yapı gösterdiğinden bu yapının öğretmen adaylarının özyeterlik puanları üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

4.2.4. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Kültür ve Miras” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının “Kültür ve Miras” öğrenme alanı ile ilgili özyeterlik düzeylerine ilişkin görüşleri, her bir maddenin aritmetik ortalaması (\bar{X}), standart sapması (Ss) ve öğrenme alanının özyeterlik maddelerine ilişkin yeterlik düzeyleri ile birlikte Tablo 26’da belirtilmiştir.

Tablo 26: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Kültür ve Miras” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlik Düzeyleri

Özyeterlik Maddeleri	\bar{X}	Ss	Özyeterlik Düzeyi
1. Kültürün uzun bir geçmişin ürünü olduğunu; zamana, mekâna ve toplumlara göre değiştiğini değerlendirme.	3.63	1.07	Oldukça yeterli
2. Milli bilincin oluşmasında kültürün önemini analiz etme.	3.30	1.28	Biraz yeterli
3. Farklı kültürler, olaylar, mekânlar ve topluluklar arasındaki ilişkileri, değişimleri ve gelişimleri izleme.	3.51	0.81	Oldukça yeterli
4. Kültürler arası etkileşimin ve değişimin, insanlığın gelişimindeki rolünü değerlendirme.	3.69	1.04	Oldukça yeterli
5. Tarihsel gelişim sürecinde kültürel mirasın yerini değerlendirme.	3.71	1.07	Oldukça yeterli
6. Yaşadığı coğrafya üzerindeki farklı kültür öğeleri ve bunların etkileşimi üzerine tartışma.	3.31	1.01	Biraz yeterli
7. Türk tarihi ve kültürünün kökeni ve etkileşime girdiği diğer kültürlerle ilgili araştırmalar yapma.	3.25	0.89	Biraz yeterli
8. Dil, edebiyat, sanat, gelenekler, inançlar, değerler ve davranış kalıpları arasındaki etkileşimleri kültürü oluşturan unsurlar olarak değerlendirme.	3.18	1.08	Biraz yeterli
9. Atatürk’ün ve diğer Türk büyüklerinin, Türk tarihi ve kültürüne olan katkılarını değerlendirme.	3.18	1.33	Biraz yeterli
10. Sosyal Bilgiler öğretiminde tarih, antropoloji ve arkeoloji bilimlerinin fikir ve teorilerini kullanma.	3.14	1.04	Oldukça yeterli
Kültür ve Miras	3.52	1.09	Oldukça yeterli

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının “Kültür ve Miras” öğrenme alanı ile ilgili özyeterlik düzeylerine ilişkin maddelere verdikleri cevaplara göre, 5 ($\bar{X}=3.71$), 4 ($\bar{X}=3.69$) ve 1 ($\bar{X}=3.63$) numaralı yeterlik maddeleri, araştırmaya katılan öğretmen adayları tarafından aritmetik ortalamanın en yüksek olduğu ve öğretmen adaylarının kendilerini “Oldukça yeterli” buldukları ilk üç ifadedir. Ayrıca 9 ($\bar{X}=3.14$) numaralı yeterlik maddesi, diğer maddeler içerisinde en düşük aritmetik ortalamaya sahip olan ifade olarak dikkat çekmektedir. Araştırmaya katılan öğretmen adayları genel olarak “Kültür ve Miras” öğrenme alanına ilişkin yeterlik ifadelerine ($\bar{X}=3.42$), “Oldukça yeterliyim” şeklinde katılım göstermişlerdir.

“Kültür ve Miras” öğrenme alanında yer alan özyeterlik maddeleri taksonomik bir yapı gösterdiğinden bu yapının öğretmen adaylarının özyeterlik puanları üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bu öğrenme alanında öğretmen adaylarının kendilerini yeterli bulmalarının üzerinde lisans programında yer alan tarih derslerinin etkili olduğu söylenebilir.

4.2.5. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı ile ilgili özyeterlik düzeylerine ilişkin görüşleri, her bir maddenin aritmetik ortalaması (\bar{X}), standart sapması (Ss) ve öğrenme alanının özyeterlik maddelerine ilişkin yeterlik düzeyleri ile birlikte Tablo 27’de belirtilmiştir.

Tablo 27: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlik Düzeyleri

Özyeterlik Maddeleri	\bar{X}	Ss	Özyeterlik Düzeyi
1. İnsanların yer ve çevre ile etkileşiminin nedenlerini ve sonuçlarını değerlendirme.	3.58	1.11	Oldukça yeterli
2. İnsan ihtiyaçları ile sınırlı doğal kaynakların çatışmasının sonuçlarını analiz etme.	3.40	1.07	Oldukça yeterli
3. İnsanların yaşam tarzı, gelenekleri ve ekonomik faaliyetleri ile fiziki coğrafyayı ilişkilendirme.	3.54	1.16	Oldukça yeterli
4. İnsanların çevreye karşı sorumluluklarıyla çevresel örgütlenmeler arasındaki ilişkiyi değerlendirme.	3.36	1.08	Biraz yeterli
5. Çevre sorunlarıyla beşeri faaliyetler ve doğal afetler arasında ilişki kurma.	3.46	1.10	Oldukça yeterli
6. İnsan ve tabiat arasındaki ilişkiyi tarihsel bağlam içinde değerlendirme.	3.47	1.13	Oldukça yeterli
7. Endüstriyel gelişim ve çevre arasındaki ilişkileri çözümlenme.	3.51	1.12	Oldukça yeterli
8. Tarihsel olayların fiziki ve beşeri coğrafya ile ilişkisini yerel, bölgesel, ulusal ve küresel yönleriyle analiz etme.	3.34	1.18	Biraz yeterli
9. Bölgesel ve küresel boyuttaki olaylardan kaynaklanan çevresel değişikliklerin ekonomik ve sosyal etkilerini değerlendirme.	3.45	1.04	Oldukça yeterli
10. Çevre bilincinin geliştirilmesi ve sürdürülebilir kalkınmayla ilgili çalışmalar yapma.	3.27	0.92	Biraz yeterli
11. Sosyal Bilgiler öğretiminde coğrafya biliminin fikir, teori ve verilerini kullanma.	3.46	1.19	Oldukça yeterli
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	3.44	1.11	Oldukça yeterli

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı ile ilgili özyeterlik düzeylerine ilişkin maddelere verdikleri cevaplara göre, 1 ($\bar{X}=3.58$), 3 ($\bar{X}=3.54$) ve 7 ($\bar{X}=3.51$) numaralı yeterli maddeleri, araştırmaya katılan öğretmen adayları tarafından aritmetik ortalamanın en yüksek olduğu ve öğretmen adaylarının kendilerini “Oldukça yeterli” buldukları ilk üç ifadedir. Ayrıca 10 ($\bar{X}=3.27$) numaralı yeterli maddesi, diğer maddeler içerisinde en düşük aritmetik ortalamaya sahip olan ifade olarak dikkat çekmektedir. Araştırmaya katılan öğretmen adayları genel olarak “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanına ilişkin yeterli ifadelerine ($\bar{X}=3.44$), “Oldukça yeterliyim” şeklinde katılım göstermişlerdir.

“İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında yer alan özyeterlik maddeleri üst düzey düşünme gücü gerektiren taksonomik bir yapı gösterdiğinden bu yapının öğretmen

adaylarının özyeterlik puanları üzerinde etkili olduğu ve lisans programındaki coğrafya derslerinin de özyeterlik puanlarını arttırıcı yönde etkili olduğu düşünülmektedir.

4.2.6. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanı ile ilgili özyeterlik düzeylerine ilişkin görüşleri, her bir maddenin aritmetik ortalaması (\bar{X}), standart sapması (Ss) ve öğrenme alanının özyeterlik maddelerine ilişkin yeterlik düzeyleri ile birlikte Tablo 28’de belirtilmiştir.

Tablo 28: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlik Düzeyleri

Özyeterlik Maddeleri	\bar{X}	Ss	Özyeterlik Düzeyi
1. Üretim, dağıtım ve tüketim döngüsünde üretim faktörleri (emek, sermaye, doğal kaynaklar ve girişimcilik) arasındaki ilişkileri çözümlenme.	3.30	1.13	Biraz yeterli
2. Ekonomik sistemlerin eğitim üzerindeki etkisini değerlendirme.	3.29	1.09	Biraz yeterli
3. Özel sektör ve kamu sektörünün devletin ekonomik kalkınmasındaki yerini değerlendirme.	3.21	1.12	Biraz yeterli
4. Ülkesinin ve dünyanın sahip olduğu doğal kaynakların korunmasının önemini tartışma.	3.37	1.26	Biraz yeterli
5. Atatürk’ün ekonomi politikasıyla milli ekonomi arasında ilişki kurma.	3.24	1.19	Biraz yeterli
6. Ekonominin temel kavramlarını, özelliklerini ve ekonomiyi etkileyen faktörleri bilme.	3.27	1.04	Biraz yeterli
7. Türkiye’de ve dünyada yaşanan temel ekonomik sorunların nedenlerini ve sonuçlarını değerlendirme.	3.38	1.05	Biraz yeterli
8. Tüketici hak ve sorumluluklarına yönelik çalışmaların önemini değerlendirme.	3.26	1.07	Biraz yeterli
9. Mesleki ihtisaslaşmanın ülke ekonomisine ve topluma katkılarını değerlendirme.	3.22	1.10	Biraz yeterli
10. Dünyada ve ülkesindeki ekonomik ve politik gelişmeleri izleme.	3.26	1.16	Biraz yeterli
11. Teknolojik gelişmişlik ile ekonomi arasındaki ilişkiyi analiz etme.	3.27	1.16	Biraz yeterli
12. Sosyal Bilgiler öğretiminde ekonomi biliminin fikir, teori ve verilerini kullanma.	3.20	1.14	Biraz yeterli
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	3.27	1.13	Biraz yeterli

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanı ile ilgili özyeterlik düzeylerine ilişkin maddelere verdikleri cevaplara göre, 7 (\bar{X} =3.38), 4 (\bar{X} =3.37) ve 1 (\bar{X} =3.30) numaralı yeterlik maddeleri, araştırmaya katılan öğretmen adayları

tarafından aritmetik ortalamasının en yüksek olduğu ve öğretmen adaylarının kendilerini “Biraz yeterli” buldukları ilk üç ifadedir. Ayrıca 12 ($\bar{X}=2.20$) numaralı yeterlik maddesi, diğer maddeler içerisinde en düşük aritmetik ortalamaya sahip olan ifade olarak dikkat çekmektedir. Araştırmaya katılan öğretmen adayları genel olarak “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanına ilişkin yeterlik ifadelerine ($\bar{X}=3.27$), “Biraz yeterliyim” şeklinde katılım göstermişlerdir.

“Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında yer alan özyeterlik maddeleri üst düzey düşünme gücü gerektiren taksonomik bir yapı gösterdiğinden bu yapının öğretmen adaylarının özyeterlik puanları üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca lisans programındaki derslerden özellikle ekonomi disiplinine ilişkin olanların az olmasının özyeterlik puanları üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

4.2.7. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Zaman, Süreklilik ve Değişim” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının “Zaman, Süreklilik ve Değişim” öğrenme alanı ile ilgili özyeterlik düzeylerine ilişkin görüşleri, her bir maddenin aritmetik ortalaması (\bar{X}), standart sapması (Ss) ve öğrenme alanının özyeterlik maddelerine ilişkin yeterlik düzeyleri ile birlikte Tablo 29’da belirtilmiştir.

Tablo 29: *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Zaman, Süreklilik ve Değişim” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlik Düzeyleri*

Özyeterlik Maddeleri	\bar{X}	Ss	Özyeterlik Düzeyi
1. Geçmiş, bugün ve gelecek bağlantısını kurma.	3.61	1.16	Oldukça yeterli
2. Kültür aktarımının devamlılığı için sözlü geleneklerin kullanılmasının önemini değerlendirme.	3.43	1.03	Oldukça yeterli
3. Sosyal değişim ve süreklilik kavramları arasındaki ilişkiyi analiz etme.	3.28	1.03	Biraz yeterli
4. Toplumsal bir olayın tarihsel boyutlarını, günümüzdeki biçimini ve geleceğe etkilerini yorumlama.	3.46	1.05	Oldukça yeterli
5. Tarihsel olayları eş zamanlı olarak dünya tarihi içerisinde değerlendirme.	3.49	0.95	Oldukça yeterli
6. Toplumların geçmiş yaşamları ile günümüzdeki yaşamlarını karşılaştırma.	3.41	1.16	Oldukça yeterli
7. Ülkelerin kuruluş, gelişme ve yıkılma süreçlerini neden ve sonuçlarıyla değerlendirme.	3.41	1.12	Oldukça yeterli
Zaman, Süreklilik ve Değişim	3.44	1.08	Oldukça yeterli

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının “Zaman, Süreklilik ve Değişim” öğrenme alanı ile ilgili özyeterlik düzeylerine ilişkin maddelere verdikleri cevaplara göre, 1 ($\bar{X}=3.61$), 5 ($\bar{X}=3.49$) ve 4 ($\bar{X}=3.46$) numaralı yeterlik maddeleri, araştırmaya katılan öğretmen adayları tarafından aritmetik ortalamanın en yüksek olduğu ve öğretmen adaylarının kendilerini “Oldukça yeterli” buldukları ilk üç ifadedir. Ayrıca 3 ($\bar{X}=3.28$) numaralı yeterlik maddesi, diğer maddeler içerisinde en düşük aritmetik ortalamaya sahip olan ifade olarak dikkat çekmektedir. Araştırmaya katılan öğretmen adayları genel olarak “Zaman, Süreklilik ve Değişim” öğrenme alanına ilişkin yeterlik ifadelerine ($\bar{X}=3.44$), “Oldukça yeterliyim” şeklinde katılım göstermişlerdir.

4.2.8. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Bilim, Teknoloji ve Toplum” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı ile ilgili özyeterlik düzeylerine ilişkin görüşleri, her bir maddenin aritmetik ortalaması (\bar{X}), standart sapması (Ss) ve öğrenme alanının özyeterlik maddelerine ilişkin yeterlik düzeyleri ile birlikte Tablo 30’da belirtilmiştir.

Tablo 30: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Bilim, Teknoloji ve Toplum” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlik Düzeyleri

Özyeterlik Maddeleri	\bar{X}	Ss	Özyeterlik Düzeyi
1. Bilimsel ve teknolojik gelişme ile yaratıcı, eleştirel ve bilimsel düşünme arasında ilişki kurma.	3.24	1.01	Biraz yeterli
2. Bilim kavramını ve geçmişten günümüze bilimsel gelişim süreçlerini değerlendirme.	2.99	1.05	Biraz yeterli
3. Güncel teknolojik ve bilimsel gelişmeleri takip etmenin önemini çözümlenme.	3.01	1.12	Biraz yeterli
4. Sosyal olaylar ve değişmelerle, bilimsel ve teknolojik gelişmeleri ilişkilendirme.	3.20	1.17	Biraz yeterli
5. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin toplumsal yaşam üzerindeki etkisini olumlu ve olumsuz yönleriyle analiz etme.	3.30	1.16	Biraz yeterli
6. Atatürk’ün bilime verdiği önemi değerlendirme.	3.14	1.22	Biraz yeterli
7. Bilim, teknoloji ve toplumun birbirleriyle etkileşimlerini geçmişten ve günümüzden örneklerle açıklama.	3.10	1.13	Biraz yeterli
8. Sosyal Bilgiler öğretiminde bilim ve teknolojinin toplumsal yaşama etkisi konusunda felsefe ve fen bilimlerinin fikir ve teorilerini kullanma.	3.06	1.13	Biraz yeterli
Bilim, Teknoloji ve Toplum	3.13	1.13	Biraz yeterli

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı ile ilgili özyeterlik düzeylerine ilişkin maddelere verdikleri cevaplara göre 5 ($\bar{X}=3.30$), 1 ($\bar{X}=3.24$) ve 4 ($\bar{X}=3.20$) numaralı yeterlik maddeleri, araştırmaya katılan öğretmen adayları tarafından aritmetik ortalamanın en yüksek olduğu ve öğretmen adaylarının kendilerini “Biraz yeterli” buldukları ilk üç ifadedir. Ayrıca 2 ($\bar{X}=2.99$) numaralı yeterlik maddesi, diğer maddeler içerisinde en düşük aritmetik ortalamaya sahip olan ifade olarak dikkat çekmektedir. Araştırmaya katılan öğretmen adayları genel olarak “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanına ilişkin yeterlik ifadelerine ($\bar{X}=3.13$), “Biraz yeterliyim” şeklinde katılım göstermişlerdir.

“Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında yer alan özyeterlik maddeleri üst düzey düşünme gücü gerektiren taksonomik bir yapı gösterdiğinden bu yapının öğretmen adaylarının özyeterlik puanları üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca lisans programında bu öğrenme alanına ilişkin derslerin az olmasının da öğretmen adaylarının özyeterlik puanları üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

4.2.9. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” öğrenme alanı ile ilgili özyeterlik düzeylerine ilişkin görüşleri, her bir maddenin aritmetik ortalaması (\bar{X}), standart sapması (Ss) ve öğrenme alanının özyeterlik maddelerine ilişkin yeterlik düzeyleri ile birlikte Tablo 31’de belirtilmiştir.

Tablo 31: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlik Düzeyleri

Özyeterlik Maddeleri	\bar{X}	Ss	Özyeterlik Düzeyi
1. Grupların, kurumların ve sosyal örgütlerin gelişim süreçlerini karşılaştırma.	3.16	1.14	Biraz yeterli
2. Kişisel kimliğin şekillenmesinde grupların ve kurumların etkilerini değerlendirme.	3.31	0.94	Biraz yeterli
3. Toplumdaki sosyal grup, kurum ve örgütlerin birbirleriyle olan ilişkisini analiz etme.	3.22	1.14	Biraz yeterli
4. Sivil toplum kuruluşlarının demokrasinin gelişimindeki önemini değerlendirme.	3.23	1.09	Biraz yeterli
5. Ülkesindeki sosyal grup, kurum ve örgütlerin durumunu diğer ülkelerle karşılaştırma.	3.17	1.09	Biraz yeterli
6. Çeşitli sosyal kurum ve kuruluşların işlevlerini ve görevlerini karşılaştırma.	3.29	1.11	Biraz yeterli
7. İçinde yaşadığı toplumun yapısını, toplumsal kurumları ve aralarındaki ilişkiyi analiz etme.	3.22	1.10	Biraz yeterli
8. Dünyadaki ve ülkemizdeki anayasal hareketlerin toplum üzerindeki etkilerini yorumlama.	3.28	1.14	Biraz yeterli
9. Sosyal rol, sosyal statü ve sosyal sınıf gibi kavramların bireyler, gruplar ve toplumlar arasındaki ilişkilere etkisini değerlendirme.	3.31	1.08	Biraz yeterli
10. Grupların ve kurumların bireysel ve toplumsal ihtiyaçlara yönelik çalışmalarını analiz etme.	3.16	1.07	Biraz yeterli
11. Sosyal Bilgiler öğretiminde Sosyoloji ve Sosyal Psikoloji bilimlerinden elde edilen fikir ve teorileri kullanma.	3.21	1.10	Biraz yeterli
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	3.23	1.09	Biraz yeterli

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” öğrenme alanı ile ilgili özyeterlik düzeylerine ilişkin maddelere verdikleri cevaplara göre, 2 ($\bar{X}=3.31$), 9 ($\bar{X}=3.31$) ve 6 ($\bar{X}=3.29$) numaralı yeterlik maddeleri, araştırmaya katılan öğretmen adayları tarafından aritmetik ortalamanın en yüksek olduğu ve öğretmen adaylarının kendilerini “Biraz yeterli” buldukları ilk üç ifadedir. Ayrıca 1 ($\bar{X}=3.16$) ve 10 ($\bar{X}=3.16$) numaralı yeterlik maddeleri, diğer maddeler içerisinde en düşük aritmetik ortalamaya sahip olan ifadeler olarak dikkat çekmektedir. Araştırmaya katılan öğretmen adayları genel olarak “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” öğrenme alanına ilişkin yeterlik ifadelerine ($\bar{X}=3.23$), “Biraz yeterliyim” şeklinde katılım göstermişlerdir.

“Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” öğrenme alanında yer alan özyeterlik maddeleri üst düzey düşünme gücü gerektiren taksonomik bir yapı gösterdiğinden bu yapının öğretmen adaylarının özyeterlik puanları üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Ayrıca lisans programında bu öğrenme alanına ilişkin derslerin az olmasının da öğretmen adaylarının özyeterlik puanları üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

4.2.10. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Güç, Yönetim, Toplum” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının “Güç, Yönetim, Toplum” öğrenme alanı ile ilgili özyeterlik düzeylerine ilişkin görüşleri, her bir maddenin aritmetik ortalaması (\bar{X}), standart sapması (Ss) ve öğrenme alanının özyeterlik maddelerine ilişkin yeterlik düzeyleri ile birlikte Tablo 32’de belirtilmiştir.

Tablo 32: *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Güç, Yönetim, Toplum” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlik Düzeyleri*

Özyeterlik Maddeleri	\bar{X}	Ss	Özyeterlik Düzeyi
1. Güç, hâkimiyet ve yönetim yapılarının tarihsel gelişimini değerlendirme.	3.24	1.23	Biraz yeterli
2. Devletin resmi kurum ve kuruluşları ile bunların bağlı olduğu merkezi yönetim birimlerini ve işleyişlerini bilme.	3.30	1.08	Biraz yeterli
3. Güçler ayrılığı ilkesinin cumhuriyet ve demokrasi için önemini değerlendirme.	3.28	1.29	Biraz yeterli
4. Siyasi sistemleri ve bu sistemlerin şekillendirilmesinde siyasi liderlerin etkisini yorumlama.	3.09	1.22	Biraz yeterli
5. Ulusal ve uluslararası çatışmaya yol açan veya işbirliği sağlayan faaliyetleri analiz etme.	3.35	1.14	Biraz yeterli
6. Devletlerin amaçlarını gerçekleştirebilmeleri için yurt içinde ve yurt dışında uyguladıkları politikaları değerlendirme.	3.21	1.19	Biraz yeterli
7. Vatandaşlık görev ve sorumluluklarını yerine getirmenin önemini değerlendirme.	3.30	1.24	Biraz yeterli
8. Siyasi partilerin demokratik yapı içerisindeki etkisini çözümlenme.	3.18	1.27	Biraz yeterli
9. Demokrasi ve insan haklarının tarihsel gelişimini ve önemini değerlendirme.	3.25	1.25	Biraz yeterli
10. Devlet, yönetim, demokrasi, vatandaş, toplum ve insan hakları gibi kavramlar arasındaki ilişkileri çözümlenme.	3.18	1.21	Biraz yeterli
11. Sosyal Bilgiler öğretiminde, siyaset biliminden elde edilen fikir ve teorileri kullanma.	3.06	1.13	Biraz yeterli
Güç, Yönetim, Toplum	3.22	1.21	Biraz yeterli

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının “Güç, Yönetim, Toplum” öğrenme alanı ile ilgili özyeterlik düzeylerine ilişkin maddelere verdikleri cevaplara göre, 5 ($\bar{X}=3.35$), 2

(\bar{X} =3.30) ve 7 (\bar{X} =3.30) numaralı yeterlik maddeleri, araştırmaya katılan öğretmen adayları tarafından aritmetik ortalamının en yüksek olduğu ve öğretmen adaylarının kendilerini “Biraz yeterli” buldukları ilk üç ifadedir. Ayrıca 4 (\bar{X} =3.09) numaralı yeterlik maddesi, diğer maddeler içerisinde en düşük aritmetik ortalamaya sahip olan ifade olarak dikkat çekmektedir. Araştırmaya katılan öğretmen adayları genel olarak “Güç, Yönetim, Toplum” öğrenme alanına ilişkin yeterlik ifadelerine (\bar{X} =3.22), “Biraz yeterliyim” şeklinde katılım göstermişlerdir.

4.2.11. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Küresel Bağlantılar” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı ile ilgili özyeterlik düzeylerine ilişkin görüşleri, her bir maddenin aritmetik ortalaması (\bar{X}), standart sapması (Ss) ve öğrenme alanının özyeterlik maddelerine ilişkin yeterlik düzeyleri ile birlikte Tablo 33’te belirtilmiştir.

Tablo 33: *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Küresel Bağlantılar” Öğrenme Alanı İle İlgili Özyeterlik Düzeyleri*

Özyeterlik Maddeleri	\bar{X}	Ss	Özyeterlik Düzeyi
1. Farklı bölgelerdeki insanların siyasi, ekonomik ve kültürel etkileşimlerini teknolojiye gelişmelerle ilişkilendirme.	3.35	1.15	Biraz yeterli
2. Ülkemizin diğer ülkelerle olan politik, ekonomik, siyasi ve sosyal ilişkilerini analiz etme.	3.32	1.06	Biraz yeterli
3. Mevcut ve ortaya çıkabilecek olan küresel sorunların sebeplerini, sonuçlarını ve olası çözüm yollarını tartışma.	3.31	1.04	Biraz yeterli
4. Atatürk’ün milli dış politika anlayışı çerçevesinde, milli hâkimiyet ve küresel bağlantılar arasında ilişki kurma.	3.32	1.14	Biraz yeterli
5. Uluslararası etkinliklerin toplumlararası etkileşimdeki önemini değerlendirme.	3.27	1.10	Biraz yeterli
6. Evrensel insan haklarıyla ilgili çalışmaları, sorunları ve endişeleri değerlendirme.	3.24	1.13	Biraz yeterli
7. Enerji nakil hatları, sınır aşan sular, tükenbilir ve yenilenebilir enerji kaynaklarının ülkeler arası ilişkilere etkisi konusunda görüş bildirme.	3.27	1.12	Biraz yeterli
8. Kültürlerarası anlayışa katkıda bulunan uluslararası kurum/kuruluşları ve görevlerini yorumlama.	3.31	1.05	Biraz yeterli
9. Ortak miras ve turizm gibi konuların kültürler arası etkileşimdeki rolünü değerlendirme.	3.20	1.13	Biraz yeterli
Küresel Bağlantılar	3.29	1.10	Biraz yeterli

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı ile ilgili özyeterlik düzeylerine ilişkin maddelere verdikleri cevaplara göre, 1 ($\bar{X}=3.35$), 2 ($\bar{X}=3.32$) ve 4 ($\bar{X}=3.32$) numaralı yeterlik maddeleri, araştırmaya katılan öğretmen adayları tarafından aritmetik ortalamanın en yüksek olduğu ve öğretmen adaylarının kendilerini “Biraz yeterli” buldukları ilk üç ifadedir. Ayrıca 9 ($\bar{X}=3.20$) numaralı yeterlik maddesi, diğer maddeler içerisinde en düşük aritmetik ortalamaya sahip olan ifade olarak dikkat çekmektedir. Araştırmaya katılan öğretmen adayları genel olarak “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanına ilişkin yeterlik ifadelerine ($\bar{X}=3.29$), “Biraz yeterliyim” şeklinde katılım göstermişlerdir.

“Küresel Bağlantılar” öğrenme alanının disiplinler arası bir yapı göstermesi ve bu alanda yer alan özyeterlik maddelerinin üst düzey düşünme becerisi gerektiren taksonomik bir yapı göstermesinden dolayı öğretmen adaylarının özyeterlik puanları üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

4.2.12. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Öğrenme Alanlarıyla İlgili Beceri ve Değer Yeterlikleri” İle İlgili Özyeterlikleri Ne Düzeydedir?

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının “Öğrenme Alanlarıyla İlgili Beceri ve Değer Yeterlikleri” öğrenme alanı ile ilgili özyeterlik düzeylerine ilişkin görüşleri, her bir maddenin aritmetik ortalaması (\bar{X}), standart sapması (Ss) ve öğrenme alanının özyeterlik maddelerine ilişkin yeterlik düzeyleri ile birlikte Tablo 34’te belirtilmiştir.

Tablo 34: Öğretmen Adaylarının “Öğrenme Alanlarıyla İlgili Beceri ve Değer Yeterlikleri” İle İlgili Özyeterlik Düzeyleri

Özyeterlik Maddeleri	\bar{X}	Ss	Özyeterlik Düzeyi
1. Eleştirel düşünme becerisine sahip olma.	3.77	1.12	Oldukça yeterli
2. Yaratıcı düşünme becerisine sahip olma.	3.51	1.11	Oldukça yeterli
3. Etkili iletişim becerilerine sahip olma.	3.50	1.10	Oldukça yeterli
4. Araştırma becerilerine sahip olma.	3.42	1.08	Oldukça yeterli
5. Problem çözme becerisine sahip olma.	3.39	1.11	Oldukça yeterli
6. Karar verme becerisine sahip olma.	3.57	1.14	Oldukça yeterli
7. Bilgi teknolojilerini kullanma becerilerine sahip olma.	3.36	1.08	Biraz yeterli
8. Tarihsel düşünme becerisine sahip olma.	3.50	1.14	Oldukça yeterli
9. Empati becerisine sahip olma.	3.63	1.16	Oldukça yeterli
10. Sosyal katılım becerisine sahip olma.	3.61	1.18	Oldukça yeterli
11. Zaman ve kronoloji algılama becerisine sahip olma.	3.58	1.13	Oldukça yeterli
12. Mekânı algılama becerisine sahip olma.	3.58	1.10	Oldukça yeterli
13. Gözlem becerisine sahip olma.	3.67	1.19	Oldukça yeterli
14. Değişim ve sürekliliği algılama becerisine sahip olma.	3.58	1.09	Oldukça yeterli
15. Bilimselliğe ve bilimsel araştırmaya değer verme.	3.46	1.13	Oldukça yeterli
16. Akademik dürüstlüğe değer verme.	3.67	1.19	Oldukça yeterli
17. Evrensel değerlere saygılı olma.	3.71	1.24	Oldukça yeterli
18. Milli ve manevi değerlere saygılı olma.	3.69	1.29	Oldukça yeterli
19. Yaşadığı toplumu, vatanını ve milletini sevmek.	3.68	1.32	Oldukça yeterli
20. Bireysel farklılıklara saygılı olma.	3.79	1.26	Oldukça yeterli
21. Sorumluluk değerine sahip olma.	3.78	1.22	Oldukça yeterli
22. Bağımsızlık ve özgürlük değerlerine sahip olma.	3.86	1.30	Oldukça yeterli
Öğrenme Alanlarıyla İlgili Beceri ve Değer Yeterlikleri	3.60	1.18	Oldukça yeterli

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının “Öğrenme Alanlarıyla İlgili Beceri ve Değer Yeterlikleri” ile ilgili özyeterlik düzeylerine ilişkin maddelere verdikleri cevaplara göre, 1 ($\bar{X}=3.77$), 13 ($\bar{X}=3.67$) ve 9 ($\bar{X}=3.63$) numaralı yeterlik maddeleri, araştırmaya katılan öğretmen adayları tarafından aritmetik ortalamanın en yüksek olduğu ve öğretmen adaylarının kendilerini “oldukça yeterli” buldukları ilk üç beceridir. 22 ($\bar{X}=3.86$), 20 ($\bar{X}=3.79$) ve 21 ($\bar{X}=3.78$) numaralı yeterlik maddeleri de araştırmaya katılan öğretmenler tarafından aritmetik ortalamanın en yüksek olduğu ve öğretmen adaylarının kendilerini “Oldukça yeterli” buldukları ilk üç değer maddeleridir. Ayrıca 7 ($\bar{X}=3.36$) numaralı yeterlik maddesi en düşük puanın alındığı beceri, 15 ($\bar{X}=3.46$) numaralı yeterlik maddesi de en düşük puanın alındığı değer maddesi olarak dikkat çekmektedir. Araştırmaya katılan

öğretmen adayları genel olarak “Öğrenme Alanlarıyla İlgili Beceri ve Değer Yeterlikleri”ne ilişkin yeterlik ifadelerine ($\bar{X}=3.60$), “Oldukça yeterliyim” şeklinde katılım göstermişlerdir.

Bu alt boyutta öğretmen adaylarının kendilerini öğrenme alanlarına göre daha yeterli görmelerinin nedenin, beceri ve değerlerin üst düzey düşünme becerilerini içeren öğrenme alanlarına göre daha yalın bir dille ifade edilmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca değer ifadeleri içeren maddelerin beceri içerenlere göre ortalamalarının yüksek olmasının, değerlerin ölçülebilirliğinin düşük olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın üçüncü alt problemi kapsamında elde edilen veriler analiz edilerek aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

4.3.1. Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmenlerin Özyeterlikleri Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Anlamlı Bir Farklılık Göstermekte midir?

Araştırma alt amaçları doğrultusunda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler öğrenme alanları ile bu ölçeğin alt boyutlarındaki özyeterliklerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı sorularına yanıt aranmıştır. Bu amaçla cinsiyet için bağımsız gruplar t testi ile farklılıkların istatistiksel açıdan anlamlılığı incelenmiştir.

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik puanlarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı kontrol edilmiş, analiz sonuçları Tablo 35’de verilmiştir.

Tablo 35: *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğrenme Alanları Özyeterlikleri İle Cinsiyetlerine İlişkin t Testi Sonuçları*

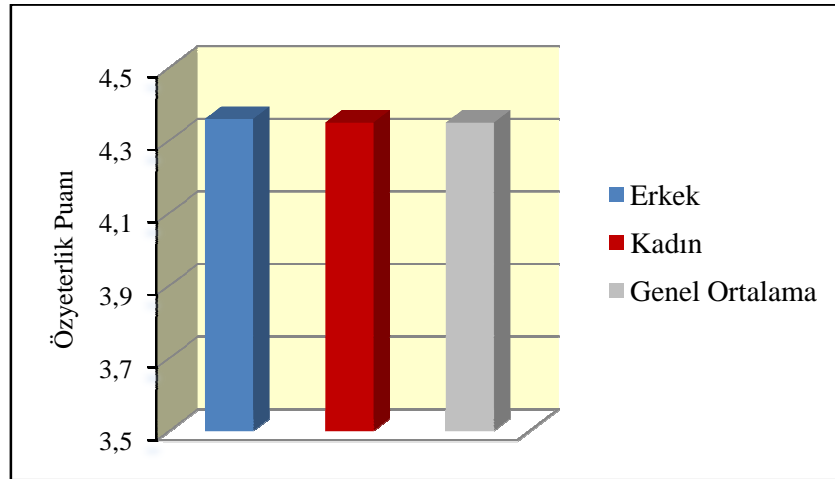
Cinsiyet	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
Erkek	4.36	0.48	3091.56	0.341	0.733
Kadın	4.35	0.44			

*p≤.05

Tablo 35’te de görüldüğü gibi Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik düzeyleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$t(0.341)=0.733, p \leq .05$]. Erkek öğretmenlerin öğrenme alanları ölçeği özyeterlik değerleri ($\bar{X}=4.36$) ile kadın öğretmenlerin öğrenme alanları ölçeği özyeterlik değerleri ($\bar{X}=4.35$) istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Bu bulgu, genel olarak öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik düzeylerinin her iki cinsiyet içinde aynı olduğu şeklinde de yorumlanabilir.

Elde edilen verilere göre, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin özyeterlik puanlarının cinsiyetlerine göre dağılımı Grafik 1’de açık bir şekilde görülmektedir.

Grafik 1: *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Özyeterlik Puanlarının Cinsiyetlerine Göre Dağılımı*

4.3.2. Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmenlerin Özyeterlikleri Katılımcıların Öğrenim Durumlarına Göre Anlamlı Bir Farklılık Göstermekte midir?

Araştırma alt amaçları doğrultusunda yanıt aranan sorulardan birisi de Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlikleri ölçeği ile bu ölçeğin öğrenme alanlarından alınan puanların öğrenim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığıdır.

Bu amaçla öğrenim durumuna göre farklılıklar için tek yönlü varyans analizi (Anova) ile istatistiksel açıdan anlamlılık incelenmiştir. Tek yönlü varyans analiz işlemleri

sonucunda farklılık ortaya çıkması durumunda hangi gruplar arasında farklılık olduğu, çoklu karşılaştırma testlerinden Scheffe testi ile belirlenmiştir.

Bu amaçla ilk olarak öğrenim durumuna göre öğrenme alanlarına yönelik özyeterlik puanlarının dağılımı incelenmiş ve sonuçlar Tablo 36’da verilmiştir.

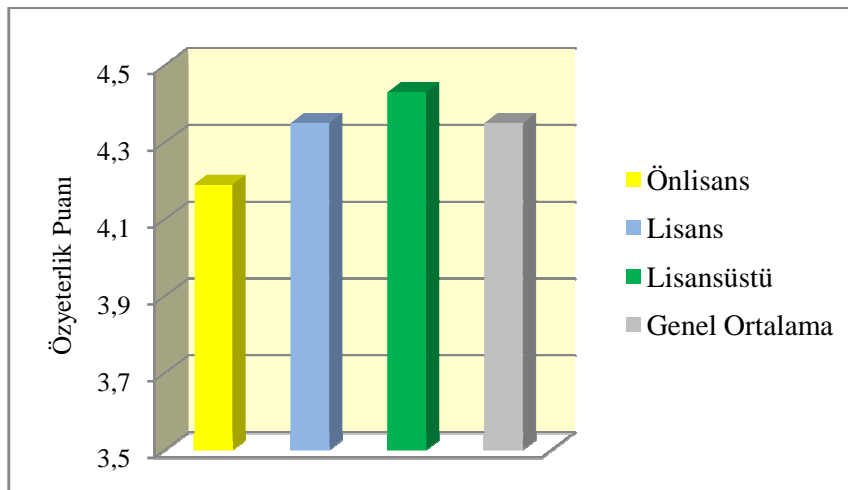
Tablo 36: *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Özyeterlik Ölçeğinden Aldıkları Puanların Öğrenim Durumuna Göre Betimsel İstatistikleri*

Öğrenim Durumu	N	\bar{X}	Ss
A-Önlisans	55	4.19	0.69
B-Lisans	2754	4.35	0.46
C-Lisansüstü	297	4.43	0.43
Genel Ortalama	3106	4.35	0.52

Tablo 36 incelendiğinde, öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik puanlarının öğrenim durumuna göre sıralamasının “Lisansüstü ($\bar{X}=4.43$)”, “Lisans ($\bar{X}=4.35$)” ve “Önlisans ($\bar{X}=4.19$)” şeklinde olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre öğrenme alanları özyeterlikleri açısından bütün öğrenme alanlarında yüksek düzeyde özyeterliğe sahip olmakla birlikte kendilerini en yeterli gören öğretmenlerin lisansüstü mezunu, en az yeterli gören öğretmenlerin ise önlisans mezunu oldukları söylenebilir.

Elde edilen verilere göre, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin özyeterlik puanlarının öğrenim durumlarına göre dağılımı Grafik 2’de açık bir şekilde görülmektedir.

Grafik 2: *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Özyeterlik Puanlarının Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı*

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrenme alanlarına ilişkin özyeterliklerini belirleme ölçeğinden aldıkları özyeterlik puanlarının, öğrenim gördükleri bölümlere göre farklılığını belirlemek için verilere tek yönlü varyans analizi uygulanmış, gruplar arasında farklılık olup olmadığına bakılmıştır.

Tablo 37: *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğrenme Alanlarına İlişkin Özyeterlik Puanları İle Öğrenim Durumu Arasındaki İlişkiye Yönelik Anova Sonuçları*

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	3.558	3	1.679	7.813	0.00	Önlisans – Lisans,
Gruplarıçi	666.797	3102	0.215			Önlisans – Lisansüstü,
Toplam	670.154	3105				Lisans - Lisansüstü

*p≤.05

Tablo 37 incelendiğinde, öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik ölçeğinden elde edilen puanlar ile öğretmenlerin öğrenim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu sonucu görülmektedir [F(7.813)=0.00, p≤.05] Bu sonuç, öğretmenlerin öğrenme alanı özyeterliklerinin öğrenim durumlarına göre farklılaştığı şeklinde yorumlanabilir.

Öğrenim durumu değişkenine göre belirlenen bu farkın hangi gruplardan kaynaklandığını bulmak için post-hoc çoklu karşılaştırma analizlerine geçilmiştir. Hangi post-hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için yapılan Levene testi ile varyansların homojen olduğu görülmüştür (p≥.05). Bu durumda gruplar arası farkın kaynağını bulmak için Scheffe post-hoc çoklu karşılaştırma analizi yapılmıştır. Scheffe testi ile yapılan analiz sonuçlarına göre, önlisans mezunları (\bar{X} =4.19) ile lisans (\bar{X} =4.35) mezunları arasında lisans mezunları lehinde, önlisans (\bar{X} =4.19) ve lisansüstü (\bar{X} =4.43) mezunları arasında lisansüstü mezunları lehine, lisans (\bar{X} =4.35) ve lisansüstü (\bar{X} =4.43) mezunları arasında lisansüstü mezunları lehinde anlamlı bir farklılık vardır. Bir başka ifade ile lisansüstü mezunu olan Sosyal Bilgiler öğretmenleri ölçek genel ortalama puanlarında önlisans mezunu öğretmenlerden özyeterlik anlamında daha iyi durumdadır.

4.3.3. Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmenlerin Özyeterlikleri Katılımcıların Mesleki Kıdemlerine Göre Anamlı Bir Farklılık Göstermekte midir?

Araştırma alt amaçları doğrultusunda yanıt aranan sorulardan birisi de, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlikleri ölçeğinden alınan puanların mesleki kıdeme göre farklılaşıp farklılaşmadığıdır.

Bu amaçla mesleki kıdeme göre farklılıklar için tek yönlü varyans analizi ile istatistiksel açıdan anlamlılık incelenmiştir. Bu amaçla ilk olarak mesleki kıdeme göre öğrenme alanlarına yönelik özyeterlik puanlarının dağılımı incelenmiş ve sonuçlar Tablo 38'de verilmiştir.

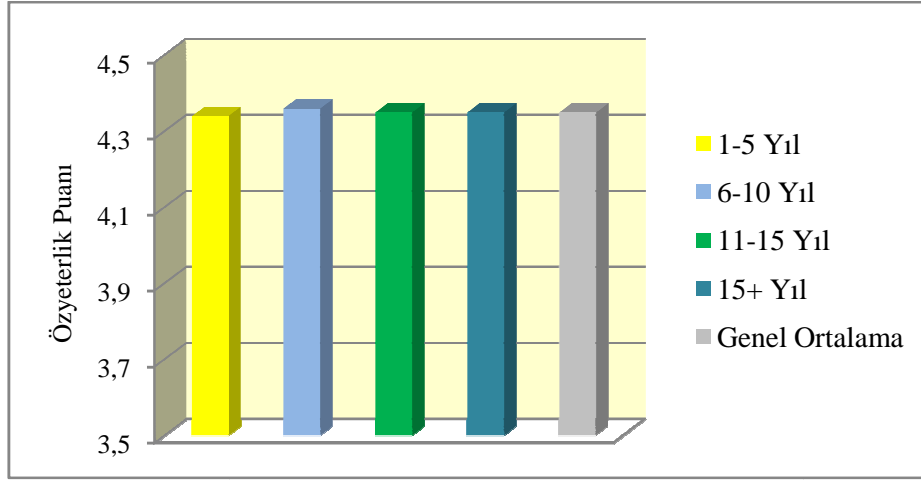
Tablo 38: *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Özyeterlik Ölçeğinden Aldıkları Puanların Mesleki Kıdeme Göre Betimsel İstatistikleri*

Mesleki Kıdem	N	\bar{X}	Ss
A.1-5 Yıl	701	4.34	0.44
B.6-10 Yıl	1039	4.36	0.45
C.11-15 Yıl	638	4.35	0.45
D.15+ Yıl	728	4.35	0.50
Genel Ortalama	3106	4.35	0.46

Tablo 38 incelendiğinde, öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik puanlarının mesleki kıdeme göre sıralamasının 6-10 Yıl ($\bar{X}=4.36$), 11-15 Yıl ($\bar{X}=4.35$), 15+ Yıl ($\bar{X}=4.35$) ve 1-5 Yıl ($\bar{X}=4.34$) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre, öğrenme alanları özyeterlikleri açısından bütün öğrenme alanlarında yüksek düzeyde özyeterliğe sahip olmakla birlikte kendilerini en yeterli gören öğretmenlerin 6-10 yıl, en az yeterli gören öğretmenlerin ise 1-5 yıl mesleki deneyim sahibi oldukları söylenebilir.

Elde edilen verilere göre, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin özyeterlik puanlarının mesleki kıdeme göre dağılımı Grafik 3'te açık bir şekilde görülmektedir.

Grafik 3: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Özyeterlik Puanlarının Mesleki Kıdeme Göre Dağılımı

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrenme alanlarına ilişkin özyeterliklerini belirleme ölçeğinden aldıkları özyeterlik puanlarının, mesleki kıdeme göre farklılığını belirlemek için verilere tek yönlü varyans analizi uygulanmış, gruplar arasında farklılık olup olmadığına bakılmıştır.

Tablo 39: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğrenme Alanlarına İlişkin Özyeterlik Puanları İle Mesleki Kıdem Arasındaki İlişkiye Yönelik Anova Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplararası	0.192	3	0.064	0.296	0.828	
Gruplarıçi	669.963	3102	0.216			-
Toplam	670.154	3105				

*p≤.05

Tablo 39 incelendiğinde, öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik ölçeğinden elde edilen özyeterlik puanları ile mesleki kıdem arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı sonucu görülmektedir [F(0.296)=0.828, p≤.05]. Bu sonuç, öğrenme alanı özyeterliklerinin mesleki kıdeme göre farklılaşmadığı şeklinde de yorumlanabilir.

4.3.4. Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmenlerin Özyeterlikleri Katılımcıların Mezun Oldukları Bölüme Göre Anlamli Bir Farklılık Göstermekte midir?

Araştırma alt amaçları doğrultusunda yanıt aranan sorulardan birisi de, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlikleri ölçeğinden alınan puanların mezun olunan bölüme göre farklılaşıp farklılaşmadığıdır.

Bu amaçla mezun olunan bölüme göre farklılıklar için tek yönlü varyans analizi ile istatistiksel açıdan anlamlılık incelenmiştir. Bu amaçla ilk olarak mezun olunan bölüme göre öğrenme alanlarına yönelik özyeterlik puanlarının dağılımı incelenmiş ve analiz sonuçları Tablo 40'ta verilmiştir.

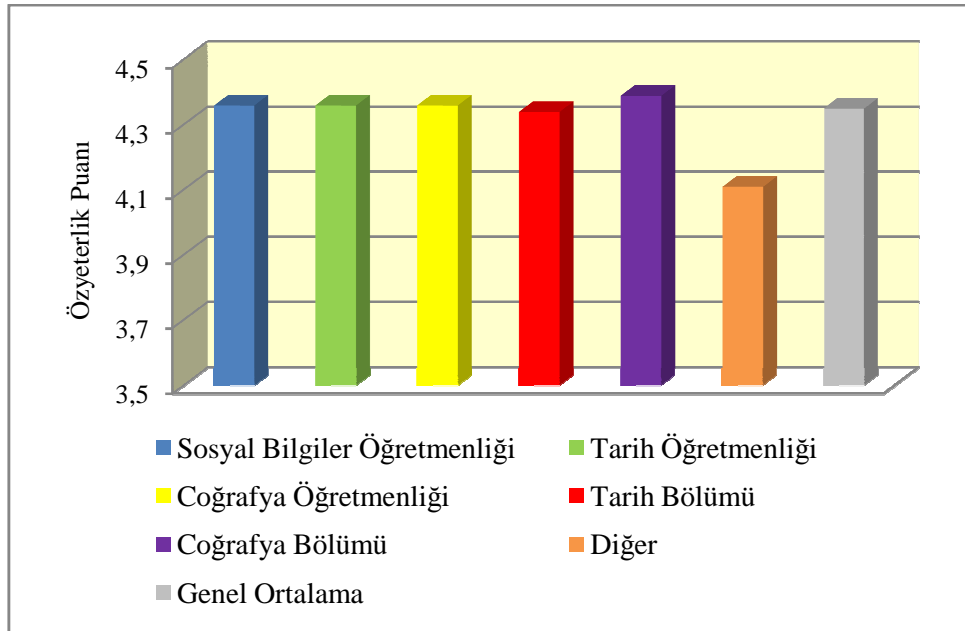
Tablo 40: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Özyeterlik Ölçeğinden Aldıkları Puanların Mezun Olunan Bölüme Göre Betimsel İstatistikleri

Mezun Olunan Bölüm	N	\bar{X}	Ss
A.Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	1208	4.36	0.45
B.Tarih Öğretmenliği	669	4.36	0.45
C.Coğrafya Öğretmenliği	435	4.36	0.50
D.Tarih Bölümü	550	4.34	0.44
E.Coğrafya Bölümü	207	4.39	0.47
F.Diğer	37	4.11	0.61
Genel Ortalama	3106	4.35	0.46

Tablo 40 incelendiğinde, öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik puanlarının mezun olunan bölüme göre sıralamasının Coğrafya Bölümü (\bar{X} =4.39), Sosyal Bilgiler Öğretmenliği (\bar{X} =4.36), Tarih Öğretmenliği (\bar{X} =4.36), Coğrafya Öğretmenliği (\bar{X} =4.36), Tarih Bölümü (\bar{X} =4.34) ve diğer bölüm mezunları (\bar{X} =4.11) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre öğrenme alanları özyeterlikleri açısından bütün öğrenme alanlarında yüksek düzeyde özyeterliğe sahip olmakla birlikte en yeterli gören öğretmenlerin coğrafya bölümünden, en az yeterli gören öğretmenlerin ise diğer kategorisinde yer alan bölümlerden mezun oldukları söylenebilir.

Elde edilen verilere göre, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin özyeterlik puanlarının mezun olunan bölüme göre dağılımı Grafik 4'te açık bir şekilde görülmektedir.

Grafik 4: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Özyeterlik Puanlarının Mezun Olunan Bölüme Göre Dağılımı

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik ölçeğinden aldıkları özyeterlik puanlarının, mezun olunan bölüme göre farklılığını belirlemek için verilere tek yönlü varyans analizi uygulanmış, gruplar arasında farklılık olup olmadığına bakılmıştır.

Tablo 41: Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmenlerin Özyeterlik Puanları İle Mezun Olunan Bölüm Arasındaki İlişkiye Yönelik Anova Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	2.642	5	0.528	2.454	0.031	Coğrafya Böl. - Diğer
Gruplarıçi	667.512	3100	0.215			
Toplam	670.154	3105				

*p≤.05

Tablo 41 incelendiğinde, öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik ölçeğinden elde edilen özyeterlik puanları ile mezun olunan bölüm arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu sonucu görülmektedir [F(2.454)=0.031, p≤.05]. Bu sonuç, öğrenme alanı özyeterliklerinin mezun olunan bölüme göre farklılaştığı şeklinde de yorumlanabilir.

Mezun olunan bölüm değişkenine göre belirlenen bu farkın hangi gruplardan kaynaklandığını bulmak için post-hoc çoklu karşılaştırma analizlerine geçilmiştir. Hangi

post-hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için yapılan Levene testi ile varyansların homojen olduğu görülmüştür ($p \geq .05$). Bu durumda gruplararası farkın kaynağını bulmak için Scheffe post-hoc çoklu karşılaştırma analizi yapılmıştır. Scheffe testi ile yapılan analiz sonuçlarına göre, coğrafya bölümü mezunları ($\bar{X}=4.39$) ile diğer bölüm mezunları ($\bar{X}=4.11$) mezunları arasında coğrafya bölümü mezunları lehinde anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Bir başka ifade ile coğrafya bölümü mezunu olan Sosyal Bilgiler öğretmenleri ölçek genel ortalama puanlarında diğer bölüm mezunu öğretmenlerden daha iyi durumdadır.

4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın dördüncü alt problemi kapsamında elde edilen veriler analiz edilerek aşağıdaki bulgulara ulaşılmış ve bulgulara ilişkin yorumlara yer verilmiştir.

4.4.1. Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmen Adaylarının Özyeterlikleri Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Anlamlı Bir Farklılık Göstermekte midir?

Araştırma alt amaçları doğrultusunda Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının, Sosyal Bilgiler öğrenme alanları ile bu ölçeğin alt boyutlarındaki özyeterliklerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı sorularına yanıt aranmıştır. Bu amaçla cinsiyet için bağımsız gruplar t testi ile farklılıkların istatistiksel açıdan anlamlılığı incelenmiştir.

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik puanlarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı kontrol edilmiştir. Ayrıca öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik ölçeğinin alt boyutlarındaki özyeterliklerin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmış ve analiz sonuçları Tablo 42’de verilmiştir.

Tablo 42: *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Öğrenme Alanları Özyeterlikleri İle Cinsiyetlerine İlişkin t Testi Sonuçları*

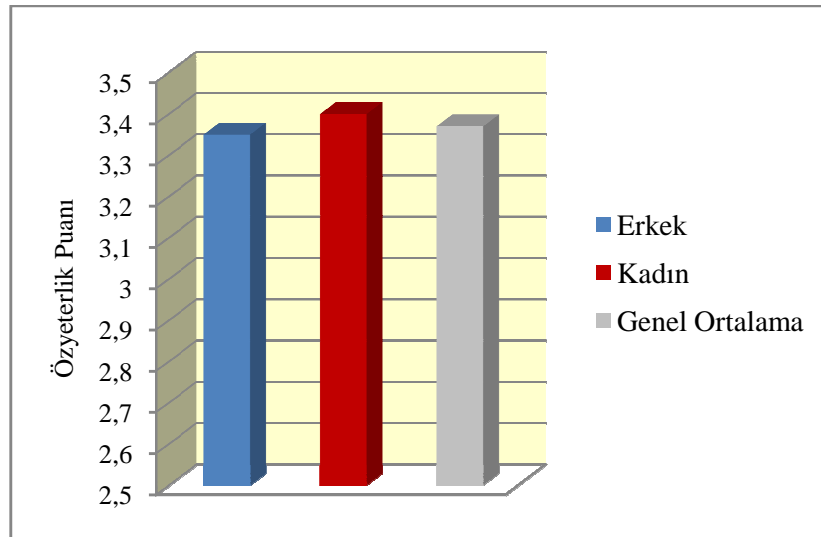
Cinsiyet	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
Erkek	3.35	0.62	439.86	0.883	0.37
Kadın	3.40	0.57			

* $p \leq .05$

Tablo 42’de de görüldüğü gibi, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik düzeyleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$t(0.883)=0.37$, $p \leq .05$]. Erkek öğrencilerin öğrenme alanları ölçeği özyeterlik değerleri ($\bar{X}=3.35$) ile kadın öğrencilerin öğrenme alanları ölçeği özyeterlik değerleri ($\bar{X}=3.40$) istatistiksel olarak anlamlı farklılaşmamaktadır. Bu bulgu, öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik düzeylerinin her iki cinsiyet içinde aynı olduğu şeklinde de yorumlanabilir. Sonuç olarak, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının öğrenme alanlarına ilişkin özyeterliklerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı söylenebilir.

Elde edilen verilere göre, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının özyeterlik puanlarının cinsiyete göre dağılımı Grafik 5’te açık bir şekilde görülmektedir.

Grafik 5: *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Özyeterlik Puanlarının Cinsiyete Göre Dağılımı*

4.4.2. Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmen Adaylarının Özyeterlikleri Katılımcıların Öğretim Türüne Göre Anlamlı Bir Farklılık Göstermekte midir?

Araştırma alt amaçları doğrultusunda Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının, Sosyal Bilgiler öğrenme alanları ile ilgili özyeterliklerinin öğretim türüne göre farklılaşp farklılaşmadığı sorularına yanıt aranmıştır. Bu amaçla öğretim türü için bağımsız gruplar t testi ile farklılıkların istatistiksel açıdan anlamlılığı incelenmiştir.

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik puanlarının öğrenim türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığı kontrol edilmiştir. Ayrıca özyeterlik ölçeğinin öğrenme alanlarının öğretim türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmış ve analiz sonuçları Tablo 43'te verilmiştir.

Tablo 43: *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Öğrenme Alanları Özyeterlikleri İle Öğretim Türüne İlişkin t Testi Sonuçları*

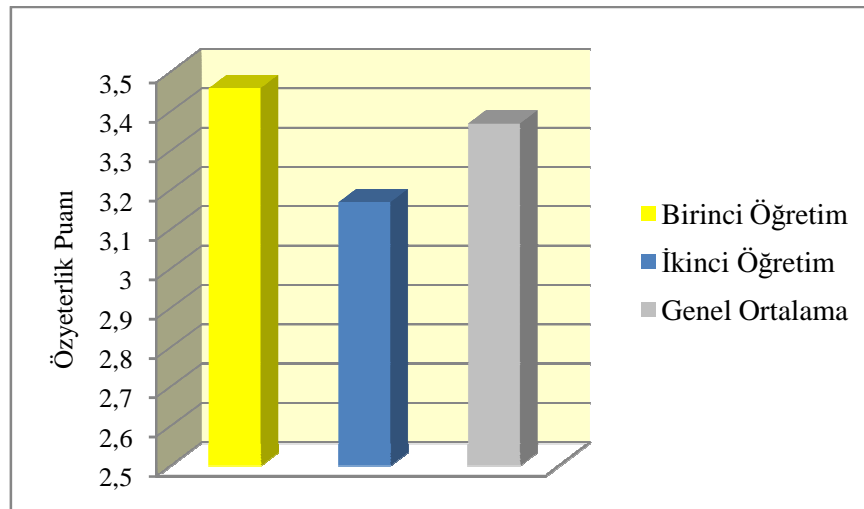
Öğretim Türü	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
Birinci Öğretim	3.46	0.53	231.70	4.508	0.00
İkinci Öğretim	3.17	0.67			

* $p \leq 0.05$

Tablo 43'te de görüldüğü gibi, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik düzeyleri öğretim türüne göre anlamlı bir farklılık göstermektedir [$t(4.508)=0.00$, $p \leq 0.05$]. Birinci öğretim öğrencilerinin öğrenme alanları ölçeği özyeterlik değerleri ($\bar{X}=3.46$) ile ikinci öğretim öğrencilerinin öğrenme alanları ölçeği özyeterlik değerleri ($\bar{X}=3.17$), birinci öğretim öğrencileri lehinde istatistiksel olarak anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Bu bulgu, öğrencilerin birinci öğretim türünde lisans programına daha yüksek puanla giriş yapmalarının özyeterlik puanlarını artırıcı yönde etkilediği şeklinde yorumlanabilir.

Elde edilen verilere göre, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının özyeterlik puanlarının öğretim türüne göre dağılımı Grafik 6'da açık bir şekilde görülmektedir.

Grafik 6: *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Özyeterlik Puanlarının Öğretim Türüne Göre Dağılımı*

4.4.3. Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmen Adaylarının Özyeterlikleri Katılımcıların Öğrenim Gördükleri Üniversiteye Göre Anlamlı Bir Farklılık Göstermekte midir?

Araştırma alt amaçları doğrultusunda yanıt aranan sorulardan birisi de Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlikleri ölçeğinden alınan puanların öğretmen adaylarının üniversitelerine göre farklılaşıp farklılaşmadığıdır.

Bu amaçla üniversitelere göre farklılıklar için tek yönlü varyans analizi ile istatistiksel açıdan anlamlılık incelenmiştir. Tek yönlü varyans analiz işlemleri sonucunda farklılık ortaya çıkması durumunda hangi gruplar arasında farklılık olduğu, çoklu karşılaştırma testlerinden Scheffe testi ile belirlenmiştir.

Bu amaçla ilk olarak üniversitelere göre öğrenme alanlarına yönelik özyeterlik puanlarının dağılımı incelenmiş ve sonuçlar Tablo 44'te verilmiştir.

Tablo 44: *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Özyeterlik Ölçeğinden Aldıkları Puanların Üniversitelere Göre Betimsel İstatistikleri*

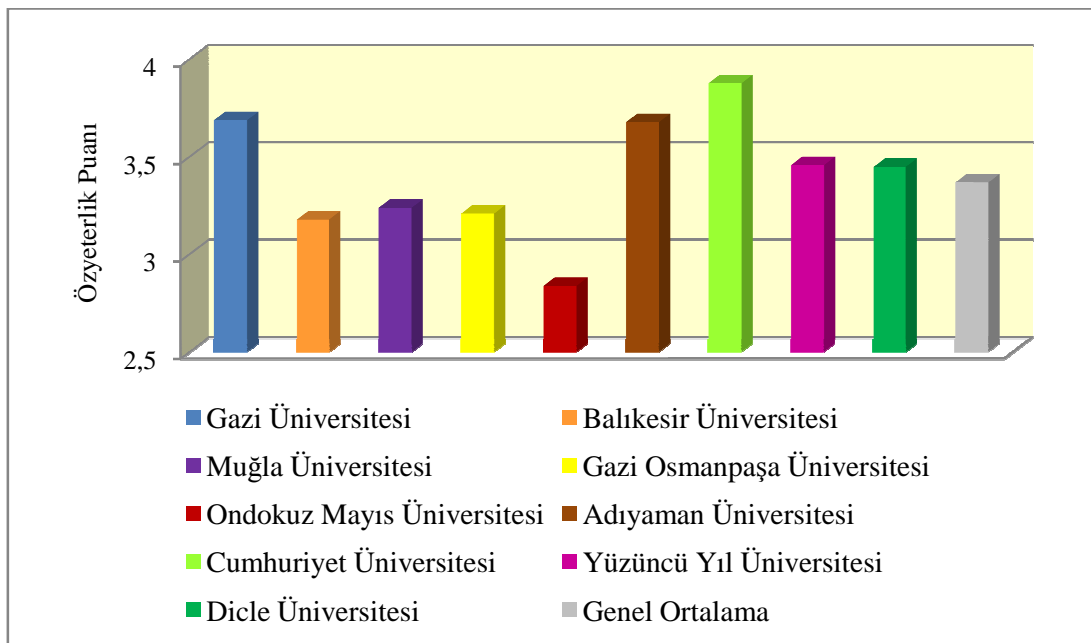
Üniversite	N	\bar{X}	Ss
A-Gazi Üniversitesi	82	3.69	0.67
B-Balıkesir Üniversitesi	88	3.18	0.35
C-Muğla Üniversitesi	66	3.24	0.25
D-Gazi Osmanpaşa Üniversitesi	34	3.21	0.27
E-Ondokuz Mayıs Üniversitesi	49	2.84	0.82
F-Adıyaman Üniversitesi	31	3.68	0.49
G-Cumhuriyet Üniversitesi	30	3.88	0.59
H-Yüzüncü Yıl Üniversitesi	33	3.46	0.53
I-Dicle Üniversitesi	36	3.45	0.54
Genel Ortalama	449	3.37	0.60

Tablo 44 incelendiğinde, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik puanlarının üniversitelere göre sıralamasının Cumhuriyet Üniversitesi ($\bar{X}=3.88$), Gazi Üniversitesi ($\bar{X}=3.69$), Adıyaman Üniversitesi ($\bar{X}=3.68$), Yüzüncü Yıl Üniversitesi ($\bar{X}=3.46$), Dicle Üniversitesi ($\bar{X}=3.45$), Muğla Üniversitesi ($\bar{X}=3.24$), Gaziosmanpaşa Üniversitesi ($\bar{X}=3.21$), Balıkesir Üniversitesi ($\bar{X}=3.18$) ve Ondokuz Mayıs Üniversitesi ($\bar{X}=2.84$) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre öğrenme alanları

özyeterlikleri açısından bütün öğrenme alanlarında yüksek düzeyde özyeterliğe sahip olmakla birlikte en yeterli gören öğretmen adaylarının Cumhuriyet Üniversitesi, en az yeterli gören öğretmen adaylarının ise Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde öğrenim gördükleri söylenebilir.

Elde edilen verilere göre, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının özyeterlik puanlarının üniversitelere göre dağılımı Grafik 7'de açık bir şekilde görülmektedir.

Grafik 7: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Özyeterlik Puanlarının Üniversitelere Göre Dağılımı

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının öğrenme alanlarına ilişkin özyeterliklerini belirleme ölçeğinden aldıkları özyeterlik puanlarının, üniversitelere göre farklılığını belirlemek için verilere tek yönlü varyans analizi uygulanmış, gruplar arasında farklılık olup olmadığına bakılmıştır.

Tablo 45: Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmen Adaylarının Özyeterlik Puanları İle Üniversite Arasındaki İlişkiye Yönelik Anova Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	38.515	8	4.814	17.084	0.00	
Gruplariçi	123.994	440	0.282			
Toplam	162.509	448				

* $p \leq .05$

Tablo 45 incelendiğinde, öğrenme alanları ölçeğinden elde edilen özyeterlik puanları ile üniversite arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu sonucu görülmektedir [$F(17.163)=0.00$, $p \leq .05$]. Bu sonuç, öğrenme alanları özyeterliklerinin üniversitelere göre farklılaştığı şeklinde de yorumlanabilir.

Üniversite değişkenine göre belirlenen bu farkın hangi gruplardan kaynaklandığını bulmak için post-hoc çoklu karşılaştırma analizlerine geçilmiştir. Hangi post-hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için yapılan Levene testi ile varyansların homojen olduğu görülmüştür ($p \geq .05$). Bu durumda gruplararası farkın kaynağını bulmak için Scheffe post-hoc çoklu karşılaştırma analizi yapılmıştır. Scheffe testi ile yapılan analiz sonuçlarına göre, Gazi Üniversitesi ile Balıkesir, Muğla, Gaziosmanpaşa ve Ondokuz Mayıs Üniversitesi öğrencileri arasında Gazi Üniversitesi lehinde; Adıyaman Üniversitesi ile Balıkesir ve Ondokuz Mayıs Üniversitesi öğrencileri arasında Adıyaman Üniversitesi öğrencileri lehinde; Cumhuriyet Üniversitesi ile Balıkesir, Muğla, Gaziosmanpaşa ve Ondokuz Mayıs Üniversiteleri arasında Cumhuriyet Üniversitesi öğrencileri lehinde; Yüzüncü Yıl Üniversitesi ile Ondokuz Mayıs Üniversitesi öğrencileri arasında, Yüzüncü Yıl Üniversitesi lehinde; Dicle Üniversitesi ile Ondokuz Mayıs Üniversitesi öğrencileri arasında, Dicle Üniversitesi lehinde anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Bir başka ifade ile üniversite değişkeni Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlikleri üzerinde etkili olmuştur.

Bu bulgulara göre üniversiteler arasında görülen bu farklılıkların nedenleri olarak farklı eğitimsel uygulamalar, sınıf mevcutları ve ölçme aracının uygulanması sırasında kontrol edilemeyen bazı değişkenlerin etkili olduğu düşünülmektedir.

4.4.4. Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmen Adaylarının Özyeterlikleri Katılımcıların Akademik Ortalamalarına Göre Anlamlı Bir Farklılık Göstermekte midir?

Araştırma alt amaçları doğrultusunda yanıt aranan sorulardan birisi de, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlikleri ölçeğinden alınan puanların öğretmen adaylarının akademik ortalamalarına göre farklılaşıp farklılaşmadığıdır.

Akademik ortalamalara göre farklılıklar için tek yönlü varyans analizi ile istatistiksel açıdan anlamlılık incelenmiştir. Bu amaçla ilk olarak akademik ortalamalara

göre öğrenme alanlarına yönelik özyeterlik puanlarının dağılımı incelenmiş ve sonuçlar Tablo 46’da verilmiştir.

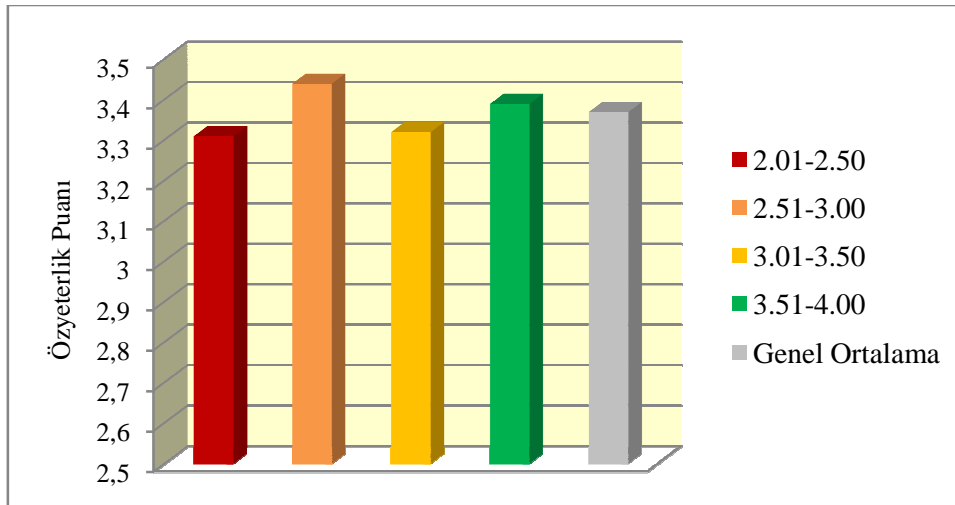
Tablo 46: *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Özyeterlik Ölçeğinden Aldıkları Puanların Akademik Ortalamalara Göre Betimsel İstatistikleri*

Akademik Ortalama	N	\bar{X}	Ss
A.2.01-2.50	65	3.31	0.51
B.2.51-3.00	151	3.44	0.68
C.3.01-3.50	158	3.32	0.56
D.3.51-4.00	75	3.39	0.56
Genel Ortalama	449	3.37	0.60

Tablo 46 incelendiğinde, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik puanlarının akademik ortalamalara göre sıralamasının 2.51-3.00 (\bar{X} =3.44), 3.51-4.00 (\bar{X} =3.39), 3.01-3.50 (\bar{X} =3.32) ve 2.01-2.50 (\bar{X} =3.31) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre öğrenme alanları özyeterlikleri açısından bütün öğrenme alanlarında yüksek düzeyde özyeterliğe sahip olmakla birlikte en yeterli gören öğretmen adaylarının 2.51-3.00 akademik ortalamaya, en az yeterli gören öğretmen adaylarının ise 2.01-2.50 arasında akademik ortalamaya sahip oldukları söylenebilir.

Elde edilen verilere göre, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının özyeterlik puanlarının akademik ortalamalara göre dağılımı Grafik 8’de açık bir şekilde görülmektedir.

Grafik 8: *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Özyeterlik Puanlarının Akademik Ortalamalara Göre Dağılımı*

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının öğrenme alanlarına ilişkin özyeterliklerini belirleme ölçeğinden aldıkları özyeterlik puanlarının, akademik ortalamalarına göre farklılığını belirlemek için verilere tek yönlü varyans analizi uygulanmış, gruplararası farklılık olup olmadığına bakılmıştır.

Tablo 47: *Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmen Adaylarının Özyeterlik Puanları İle Akademik Ortalamaları Arasındaki İlişkiye Yönelik Anova Sonuçları*

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	1.349	3	0.450	1.242	0.29	
Gruplarıçi	161.159	445	0.362			-
Toplam	162.509	448				

* $p \leq .05$

Tablo 47 incelendiğinde, öğrenme alanları ölçeğinden elde edilen özyeterlik puanları ile akademik ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı sonucu görülmektedir [$F(1.242)=0.29, p \leq .05$]. Bu sonuç, öğrenme alanları özyeterliklerinin akademik ortalamalara göre farklılaşmadığı şeklinde de yorumlanabilir.

4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın beşinci alt problemi kapsamında elde edilen veriler analiz edilerek aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

4.5.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenleri İle Öğretmen Adaylarının Öğrenme Alanlarına İlişkin Özyeterlikleri Arasında Anlamlı Bir Farklılık Var mıdır?

Araştırma alt amaçları doğrultusunda Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının öğrenme alanlarına göre özyeterliklerinin bu iki grup arasında farklılaşıp farklılaşmadığı sorularına yanıt aranmıştır. Bu amaçla bağımsız gruplar t testi ile farklılıkların istatistiksel açıdan anlamlılığı incelenmiştir.

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ve Sosyal Bilgiler Öğretmen adaylarının öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik puanlarının gruplararası farklılaşıp farklılaşmadığı kontrol edilmiş ve analiz sonuçları Tablo 48’de verilmiştir.

Tablo 48: Sosyal Bilgiler Öğretmen ve Öğretmen Adaylarının Öğrenme Alanları Özyeterliklerine İlişkin t Testi Sonuçları

Öğrenme Alanı	Grup	\bar{X}	Ss	Sd	t	p																																																																																						
Birey ve Toplum	Öğretmen	4.37	0.69	17.14	9.467	0.00																																																																																						
	Öğretmen A.	3.38	1.03				Kültür ve Miras	Öğretmen	4.38	0.69	17.29	11.000	0.00	Öğretmen A.	3.42	1.09	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Öğretmen	4.35	0.70	18.94	19.835	0.00	Öğretmen A.	3.44	1.11	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Öğretmen	4.28	0.72	14.82	23.951	0.00	Öğretmen A.	3.27	1.13	Zaman, Süreklilik ve Değişim	Öğretmen	4.40	0.66	11.20	20.124	0.00	Öğretmen A.	3.44	1.08	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Öğretmen	4.26	0.71	12.57	16.359	0.00	Öğretmen A.	3.13	1.13	Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Öğretmen	4.16	0.76	14.71	24.070	0.00	Öğretmen A.	3.23	1.09	Güç, Yönetim, Toplum	Öğretmen	4.39	0.69	16.12	23.143	0.00	Öğretmen A.	3.22	1.21	Küresel Bağlantılar	Öğretmen	4.30	0.70	10.90	24.872	0.00	Öğretmen A.	3.29	1.10	Öğrenme Alanlarıyla İlgili Beceri ve Değer Yeterlikleri	Öğretmen	4.50	0.64	40.24	19.555
Kültür ve Miras	Öğretmen	4.38	0.69	17.29	11.000	0.00																																																																																						
	Öğretmen A.	3.42	1.09				İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Öğretmen	4.35	0.70	18.94	19.835	0.00	Öğretmen A.	3.44	1.11	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Öğretmen	4.28	0.72	14.82	23.951	0.00	Öğretmen A.	3.27	1.13	Zaman, Süreklilik ve Değişim	Öğretmen	4.40	0.66	11.20	20.124	0.00	Öğretmen A.	3.44	1.08	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Öğretmen	4.26	0.71	12.57	16.359	0.00	Öğretmen A.	3.13	1.13	Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Öğretmen	4.16	0.76	14.71	24.070	0.00	Öğretmen A.	3.23	1.09	Güç, Yönetim, Toplum	Öğretmen	4.39	0.69	16.12	23.143	0.00	Öğretmen A.	3.22	1.21	Küresel Bağlantılar	Öğretmen	4.30	0.70	10.90	24.872	0.00	Öğretmen A.	3.29	1.10	Öğrenme Alanlarıyla İlgili Beceri ve Değer Yeterlikleri	Öğretmen	4.50	0.64	40.24	19.555	0.00	Öğretmen A.	3.60	1.18						
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Öğretmen	4.35	0.70	18.94	19.835	0.00																																																																																						
	Öğretmen A.	3.44	1.11				Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Öğretmen	4.28	0.72	14.82	23.951	0.00	Öğretmen A.	3.27	1.13	Zaman, Süreklilik ve Değişim	Öğretmen	4.40	0.66	11.20	20.124	0.00	Öğretmen A.	3.44	1.08	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Öğretmen	4.26	0.71	12.57	16.359	0.00	Öğretmen A.	3.13	1.13	Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Öğretmen	4.16	0.76	14.71	24.070	0.00	Öğretmen A.	3.23	1.09	Güç, Yönetim, Toplum	Öğretmen	4.39	0.69	16.12	23.143	0.00	Öğretmen A.	3.22	1.21	Küresel Bağlantılar	Öğretmen	4.30	0.70	10.90	24.872	0.00	Öğretmen A.	3.29	1.10	Öğrenme Alanlarıyla İlgili Beceri ve Değer Yeterlikleri	Öğretmen	4.50	0.64	40.24	19.555	0.00	Öğretmen A.	3.60	1.18																
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Öğretmen	4.28	0.72	14.82	23.951	0.00																																																																																						
	Öğretmen A.	3.27	1.13				Zaman, Süreklilik ve Değişim	Öğretmen	4.40	0.66	11.20	20.124	0.00	Öğretmen A.	3.44	1.08	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Öğretmen	4.26	0.71	12.57	16.359	0.00	Öğretmen A.	3.13	1.13	Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Öğretmen	4.16	0.76	14.71	24.070	0.00	Öğretmen A.	3.23	1.09	Güç, Yönetim, Toplum	Öğretmen	4.39	0.69	16.12	23.143	0.00	Öğretmen A.	3.22	1.21	Küresel Bağlantılar	Öğretmen	4.30	0.70	10.90	24.872	0.00	Öğretmen A.	3.29	1.10	Öğrenme Alanlarıyla İlgili Beceri ve Değer Yeterlikleri	Öğretmen	4.50	0.64	40.24	19.555	0.00	Öğretmen A.	3.60	1.18																										
Zaman, Süreklilik ve Değişim	Öğretmen	4.40	0.66	11.20	20.124	0.00																																																																																						
	Öğretmen A.	3.44	1.08				Bilim, Teknoloji ve Toplum	Öğretmen	4.26	0.71	12.57	16.359	0.00	Öğretmen A.	3.13	1.13	Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Öğretmen	4.16	0.76	14.71	24.070	0.00	Öğretmen A.	3.23	1.09	Güç, Yönetim, Toplum	Öğretmen	4.39	0.69	16.12	23.143	0.00	Öğretmen A.	3.22	1.21	Küresel Bağlantılar	Öğretmen	4.30	0.70	10.90	24.872	0.00	Öğretmen A.	3.29	1.10	Öğrenme Alanlarıyla İlgili Beceri ve Değer Yeterlikleri	Öğretmen	4.50	0.64	40.24	19.555	0.00	Öğretmen A.	3.60	1.18																																				
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Öğretmen	4.26	0.71	12.57	16.359	0.00																																																																																						
	Öğretmen A.	3.13	1.13				Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Öğretmen	4.16	0.76	14.71	24.070	0.00	Öğretmen A.	3.23	1.09	Güç, Yönetim, Toplum	Öğretmen	4.39	0.69	16.12	23.143	0.00	Öğretmen A.	3.22	1.21	Küresel Bağlantılar	Öğretmen	4.30	0.70	10.90	24.872	0.00	Öğretmen A.	3.29	1.10	Öğrenme Alanlarıyla İlgili Beceri ve Değer Yeterlikleri	Öğretmen	4.50	0.64	40.24	19.555	0.00	Öğretmen A.	3.60	1.18																																														
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Öğretmen	4.16	0.76	14.71	24.070	0.00																																																																																						
	Öğretmen A.	3.23	1.09				Güç, Yönetim, Toplum	Öğretmen	4.39	0.69	16.12	23.143	0.00	Öğretmen A.	3.22	1.21	Küresel Bağlantılar	Öğretmen	4.30	0.70	10.90	24.872	0.00	Öğretmen A.	3.29	1.10	Öğrenme Alanlarıyla İlgili Beceri ve Değer Yeterlikleri	Öğretmen	4.50	0.64	40.24	19.555	0.00	Öğretmen A.	3.60	1.18																																																								
Güç, Yönetim, Toplum	Öğretmen	4.39	0.69	16.12	23.143	0.00																																																																																						
	Öğretmen A.	3.22	1.21				Küresel Bağlantılar	Öğretmen	4.30	0.70	10.90	24.872	0.00	Öğretmen A.	3.29	1.10	Öğrenme Alanlarıyla İlgili Beceri ve Değer Yeterlikleri	Öğretmen	4.50	0.64	40.24	19.555	0.00	Öğretmen A.	3.60	1.18																																																																		
Küresel Bağlantılar	Öğretmen	4.30	0.70	10.90	24.872	0.00																																																																																						
	Öğretmen A.	3.29	1.10				Öğrenme Alanlarıyla İlgili Beceri ve Değer Yeterlikleri	Öğretmen	4.50	0.64	40.24	19.555	0.00	Öğretmen A.	3.60	1.18																																																																												
Öğrenme Alanlarıyla İlgili Beceri ve Değer Yeterlikleri	Öğretmen	4.50	0.64	40.24	19.555	0.00																																																																																						
	Öğretmen A.	3.60	1.18																																																																																									

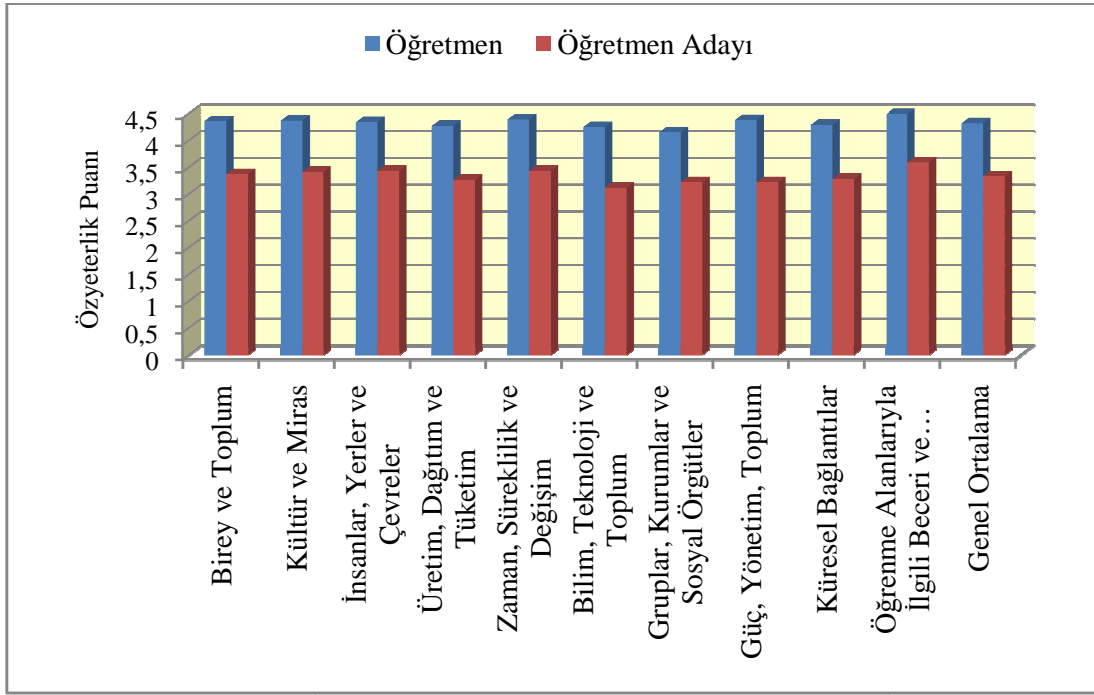
*p≤.05

Tablo 48’de görüldüğü gibi, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik düzeyleri birbirlerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerin öğrenme alanları ölçeği özyeterlik değerleri ile öğretmen adaylarının öğrenme alanları ölçeği özyeterlik değerleri istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Bu bulgu, öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik düzeylerinin her iki grup için de farklı olduğu şeklinde de yorumlanabilir. Her iki grup arasında aritmetik ortalama farkının en fazla olduğu öğrenme alanı “Güç, Yönetim ve Toplum” iken, bu farkın en az olduğu öğrenme alanı da “Öğrenme Alanlarıyla İlgili Beceri ve Değer Yeterlikleri” olmuştur.

Bu bulgulara göre öğretmen ve öğretmen adayları arasındaki anlamlı farklılığın nedenleri olarak mesleki deneyim ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerine ölçme araçlarının MEB İlköğretim Genel Müdürlüğü tarafından uygulanması gibi faktörlerin etkili olduğu düşünülmektedir.

Elde edilen verilere göre, Sosyal Bilgiler öğretmen ve öğretmen adaylarının aldıkları özyeterlik puanlarının öğrenme alanlarına göre dağılımı Grafik 9’da açık bir şekilde görülmektedir.

Grafik 9: Sosyal Bilgiler Öğretmen ve Öğretmen Adaylarının Öğrenme Alanlarına Göre Özyeterlik Puanlarının Dağılımı

4.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın altıncı alt problemi kapsamında elde edilen veriler analiz edilerek aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

4.6.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenleri İle Öğretmen Adaylarının Temel Disiplinlere İlişkin Özyeterlikleri Arasında Anlamlı Bir Farklılık Var mıdır?

Araştırma alt amaçları doğrultusunda Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile öğretmen adaylarının temel disiplinlere göre özyeterliklerinin bu iki grup arasında farklılaşıp farklılaşmadığı sorularına yanıt aranmıştır. Bu amaçla bağımsız gruplar t testi ile farklılıkların istatistiksel açıdan anlamlılığı incelenmiştir.

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının temel disiplinlere ilişkin özyeterlik puanlarının gruplararası farklılaşıp farklılaşmadığı kontrol edilmiş, analiz sonuçları Tablo 49’da verilmiştir.

Tablo 49: Sosyal Bilgiler Öğretmen ve Öğretmen Adaylarının Temel Disiplin Özyeterliklerine İlişkin t Testi Sonuçları

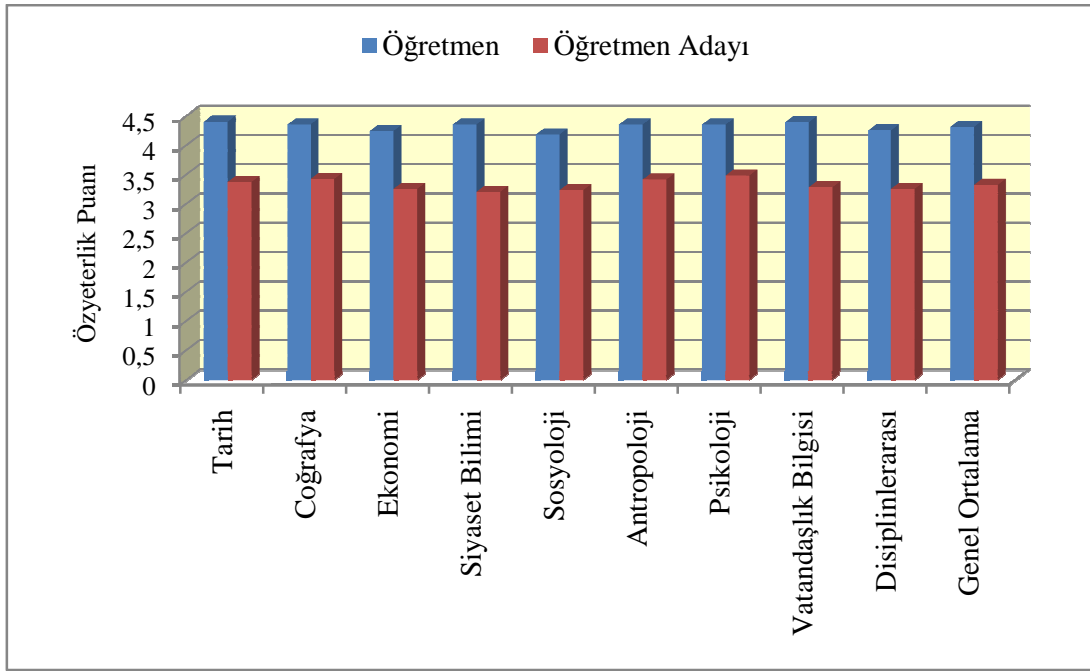
Temel Disiplinler	Grup	\bar{X}	Ss	Sd	t	p
Tarih	Öğretmen	4.41	0.67	23.76	15.210	0.00
	Öğretmen A.	3.38	1.12			
Coğrafya	Öğretmen	4.36	0.70	20.40	20.989	0.00
	Öğretmen A.	3.43	1.12			
Ekonomi	Öğretmen	4.25	0.73	12.17	23.196	0.00
	Öğretmen A.	3.26	1.12			
Siyaset Bilimi	Öğretmen	4.36	0.70	14.23	21.532	0.00
	Öğretmen A.	3.21	1.20			
Sosyoloji	Öğretmen	4.19	0.75	14.69	23.103	0.00
	Öğretmen A.	3.24	1.10			
Antropoloji	Öğretmen	4.36	0.66	3.22	8.238	0.00
	Öğretmen A.	3.42	1.01			
Psikoloji	Öğretmen	4.36	0.71	3.97	4.122	0.01
	Öğretmen A.	3.49	1.03			
Vatandaşlık Bilgisi	Öğretmen	4.40	0.69	13.62	9.899	0.00
	Öğretmen A.	3.29	1.13			
Disiplinlerarası	Öğretmen	4.26	0.71	33.93	23.015	0.00
	Öğretmen A.	3.26	1.08			

*p≤.05

Tablo 49’de de görüldüğü gibi, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının temel disiplinlere ilişkin özyeterlik düzeyleri birbirlerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin özyeterlik değerleri ile öğretmen adaylarının temel disiplinlere ilişkin özyeterlik değerleri istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Bu bulgu, temel disiplinlere ilişkin özyeterlik düzeylerinin her iki grup içinde birbirinden çok farklı olduğu şeklinde de yorumlanabilir. Tablo 49 incelendiğinde, her iki grup arasında aritmetik ortalama farkının en fazla olduğu disiplin “Siyaset Bilimi” iken, bu farkın en az olduğu disiplin ise “Psikoloji” olmuştur.

Elde edilen verilere göre, Sosyal Bilgiler öğretmen ve öğretmen adaylarının aldıkları özyeterlik puanlarının temel disiplinlere göre dağılımı Grafik 10’da açık bir şekilde görülmektedir.

Grafik 10: Sosyal Bilgiler Öğretmen ve Öğretmen Adaylarının Temel Disiplinlere Göre Özyeterlik Puanlarının Dağılımı

4.7. Tartışma

Bilimsel araştırmalarda tartışma bölümü bulguların savunulabilirliği açısından önemli görülmektedir. Bu bağlamda, araştırmanın bu kısmında, araştırmadan elde edilen bulguların birbiriyle ilişkisi, literatürdeki araştırmalarla benzerlik ve farklılıkları ortaya konulmuş, önemli ve dikkat çeken sonuçlar tartışılmıştır. Bu işlem; Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlikleri ile ilgili olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir.

Bu araştırmanın temel problemine yönelik elde edilen bulgular genel olarak Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrenme alanları özyeterliklerinin çok yeterli düzeyde ($\bar{X}=4.33$), Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının öğrenme alanları özyeterliklerinin de biraz yeterli düzeyde ($\bar{X}=3.34$) olduğunu ortaya koymuştur. Araştırmadan elde edilen bulgular, bu araştırma yöntemiyle yapılan diğer araştırma sonuçlarıyla da benzerlik göstermektedir. Aşağıda konuyla ilgili yapılan diğer araştırmaların kapsamı ve elde edilen sonuçlar özetlenerek maddeleştirilmiş, bu araştırmanın sonuçlarıyla olan benzerlik ve farklılıkları tartışılmıştır.

4.7.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Özyeterlikleri ile İlgili Tartışma

Araştırmada elde edilen bulgulara göre Sosyal Bilgiler öğretmenleri, kendilerini öğrenme alanlarına ilişkin maddeler konusunda yeterli görmektedirler. Araştırmada çıkan bu bulgu, çeşitli araştırmalardan elde edilen bulgularla paralellik taşımaktadır. Öğrenme alanlarına ilişkin yeterliklerin şimdiye kadar ölçülmemiş olması nedeniyle elde edilen bu bulgular Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin diğer alanlardaki yeterlikleriyle karşılaştırılmıştır. Öztürk, 2009 yılında “Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin okul, aile ve toplum ilişkileri yeterlik alanına ilişkin görüşleri ve özdeğerlendirmeleri” adlı bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonuçları, genel olarak Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin okul, aile ve toplum ilişkileri yeterlik alanına ilişkin yeterlikleriyle ilgili algılarının yüksek olduğunu göstermektedir. Araştırma bulgularına göre, Sosyal Bilgiler öğretmenleri mesleki genel yeterlik olarak en önemli yeterlik alanı, “öğrenme öğretme süreci” ve “okul, aile ve toplum ilişkileri” olarak görmektedirler. En az yeterli gördükleri alan ise “program ve içerik bilgisi”dir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin bu yeterlik alanında kendilerini en az yeterli görmelerinde program değişiklikleri yapılırken kendi görüşlerinin alınmamış olmasının değiştirilen programın içeriğinin ve programın temel felsefesinin yeterince bilinmediğinin etkisi büyüktür. Araştırmada yeni programın uygulanması sürecinde öğretmenlere yeterince destek verilmediğinin de altı çizilmektedir. Taşkaya (2004), yapmış olduğu araştırmasında ilköğretim sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimindeki yeterliklerini genel olarak tamamen yeterli düzeyde yeterli buldukları sonucuna ulaşmıştır. Özata (2004), “Karadeniz Ereğli ilköğretim okulları öğretmenlerinin sınıf yönetimindeki yeterlikleri” adlı çalışmasında öğretmenler, sınıf yönetiminin alt boyutları olan fiziki ortamın yönetimi, plan, program hazırlama ve uygulama, sınıfıçi ilişkileri düzenleme, öğrencide olumlu davranış geliştirme ve zaman yönetimi boyutlarının hepsinde kendilerini yeterli gördüklerini ifade etmişlerdir. Gençtürk (2008), ilköğretim okulu öğretmenlerinin özyeterlik algıları ve iş doyumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi ile ilgili olarak yapmış olduğu araştırmada öğretmenlerin genel özyeterlik ve alt boyutlarında kendilerini oldukça yeterli hissettiklerini tespit etmiştir. Özenç (2009), tarafından yapılan sınıf öğretmenlerinin yapılandırmacı yaklaşım ile ilgili yeterlik düzeylerinin incelenmesi konulu araştırma sonuçlarına göre, sınıf öğretmenleri kendilerini yapılandırmacı yaklaşım konusunda yeterli görmektedirler. Elde edilen bütün bu bulgular doğrultusunda araştırma bulguları diğer araştırmalarla büyük ölçüde benzerlik göstermektedir.

Araştırmada elde edilen bu bulgulara göre, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik düzeyleri cinsiyet değişkenine göre farklılaşmamaktadır. Araştırmanın bu bulgusuna destek olacak çeşitli araştırma sonuçları ilgili alanyazında yer almaktadır (Taşkaya, 2004; Özata, 2004; Gençtürk, 2008; Türk 2008; Özenç, 2009). Bunlardan bazılarının bilgilerinin bu araştırma ile karşılaştırılması faydalı görülmektedir. Taşkaya (2004), Kaloç (2006), Gençtürk (2008), Türk (2008) ve Özenç (2009) tarafından yapılan araştırmalarda katılımcı öğretmenlerin farklı değişkenlere ilişkin yeterlikleri cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Özata (2004) tarafından yapılan araştırmada ise öğretmenlerin cinsiyetlerine ilişkin yeterlikleri, kadın öğretmenlerin lehinde anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. Bu sonuçlara göre genel anlamda kadın ve erkek öğretmenlerin, öğrenme alanları konusunda benzer yeterliklere sahip oldukları söylenebilir. Ortaya çıkan bu sonucun eğitim sistemimiz açısından önemli ve dikkate değer olduğu düşünülmektedir.

Araştırmadan elde edilen bu bulgulara göre, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrenme alanları özyeterlik düzeyleri ile öğrenim durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma vardır. Taşkaya (2004), Gençtürk (2008) ve Türk (2008) tarafından yapılan çalışmalara göre öğretmenler ile özyeterlikleri arasında öğrenim durumu değişkeni açısından herhangi bir farklılaşma tespit edilmemiş iken, Özenç (2009) tarafından yapılan araştırmaya göre, lisansüstü eğitim yapan sınıf öğretmenlerinin diğer öğretmenlere göre kendilerini yapılandırmacı yaklaşımda daha yeterli gördükleri tespit edilmiştir. Buna göre bu araştırmada elde edilen bu sonuç Özenç (2009)'in yaptığı araştırmayla paralellik göstermektedir.

Araştırmadan elde edilen bu bulgulara göre, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrenme alanları yeterlik düzeyleri ile mesleki kıdem değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Gökçe (1999), Zengin (2003), Turan (2007), Gençtürk (2008) ve Özenç (2009) yaptıkları araştırmalarda kıdem yılı fazla olan öğretmenlerin yeterlik algı düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Taşkaya (2004) ve Türk (2008) tarafından yapılan araştırmalarda ise öğretmen yeterlikleri ile kıdem arasında istatistiksel olarak herhangi bir bağlantı olmadığı tespit edilmiştir. Ancak kendini yeterli gören öğretmenlerin bu yeterliklerini öğrenme ortamına aktarması eğitim açısından önemlidir. Buna göre bu araştırmada elde edilen sonuçlar Taşkaya (2004) ve Türk (2008)'ün yaptığı araştırmalar ile paralellik göstermektedir.

Araştırmadan elde edilen diğer bir bulguya göre, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrenme alanları yeterlik düzeyleri ile mezun olunan bölüm değişkeni arasında anlamlı bir fark vardır. Araştırma sonuçlarına göre Coğrafya bölümü mezunu olan Sosyal Bilgiler öğretmenleri, diğer bölümlerden mezun olan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine göre kendilerini öğrenme alanlarında daha yeterli olarak algılamaktadırlar. Aynı bağımsız değişkenin incelendiği diğer araştırmalar da benzer sonuçlara ulaşıldığı görülebilmektedir. Taşkaya (2004), Özata (2004), Gençtürk (2008) ve Türk (2008) tarafından yapılan araştırmalar, öğretmen yeterlikleri ile mezun olunan bölüm arasında istatistiksel olarak bir farklılaşma olmadığını göstermiştir. Özenç (2009), “Sınıf öğretmenlerinin yapılandırmacı yaklaşım ile ilgili yeterlik düzeylerinin incelenmesi” adlı araştırmasında öğretmenlerin, eğitim enstitüsü mezunu olan sınıf öğretmenlerinin diğer okullardan mezun olan öğretmenlere göre kendilerini daha yeterli gördüklerini tespit etmiştir. Kaloç (2006)’un araştırmasında da mezun olunan programla öğretmen yeterliklerinin ilişkisinin yüksek olduğu tespit edilmiştir.

4.7.2. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Özyeterlikleri ile İlgili Tartışma

Araştırmada elde edilen bulgulara göre Sosyal Bilgiler öğretmen adayları, kendilerini öğrenme alanlarına ilişkin maddeler konusunda biraz yeterli görmektedirler. Araştırmada çıkan bu bulgu, çeşitli araştırmalardan elde edilen bulgularla paralellik göstermektedir. Öğrenme alanlarına ilişkin yeterliklerin şimdiye kadar ölçülmemiş olması nedeniyle elde edilen bu bulgular Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının diğer alanlardaki yeterlikleriyle karşılaştırılmıştır. Kaya (2008), Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının düşünme becerilerinin öğretime yönelik özyeterliklerinin değerlendirilmesi konulu bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonuçları, öğretmen adaylarının düşünme becerilerinin öğretime yönelik olarak oldukça yeterli olduğunu göstermektedir. Yine aynı doğrultuda, Çoklar (2008) tarafından yapılan “Öğretmen adaylarının eğitim teknolojisi standartları ile ilgili özyeterliklerinin belirlenmesi” başlıklı araştırma, öğretmen adaylarının, eğitim teknolojisi standartları açısından yüksek düzeyde özyeterliğe sahip olduklarını göstermiştir. Gençtürk (2009)’ün yaptığı araştırmada ise öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlık düzeylerinin genel olarak yeterli olmadığı görülmüştür. Bu bulgu, Şeker, Deniz ve Görgeç (2005)’in araştırma bulgularıyla paralellik göstermektedir. Elde edilen bulgular, bu araştırmada elde edilen bulgularla paralellik göstermemiştir. Çapri ve Çelikkaleli (2008), yapmış olduğu araştırmasında öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin özyeterlik

inançlarının genel olarak yeterli düzeyde buldukları sonucuna ulaşmıştır. Elde edilen bütün bu bulgular doğrultusunda araştırma bulguları diğer araştırmalarla büyük ölçüde farklılık göstermektedir.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik düzeyleri cinsiyet değişkenine göre farklılaşmamaktadır. Araştırmanın bu bulgusuna destek olacak çeşitli araştırma sonuçları ilgili alanyazında yer almaktadır. Çapri ve Çelikkaleli (2008), yaptıkları araştırmada eğitim fakültesi ve teknik eğitim fakültesi öğretmen adaylarının mesleki yeterlik inançlarının kadın öğretmen adayları lehinde anlamlı şekilde farklılaştığını tespit etmişlerdir. Literatürdeki diğer araştırmacılar da cinsiyet değişkeni arasında farklılık olmadığını tespit etmişlerdir (Çoklar, 2008; Kaya, 2008; Zengin, 2003; Erişen ve Çeliköz, 2003; Çakır, Kan ve Sünbül, 2006; Akbaş ve Çelikkaleli, 2006). Bu sonuçlara göre genel anlamda kadın ve erkek öğretmen adaylarının, eğitim ile ilgili alanları konusunda benzer yeterliklere sahip oldukları söylenebilir.

Araştırmadan elde edilen bu bulgulara göre, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının öğrenme alanları yeterlik düzeyleri ile öğrenim türü değişkeni arasında anlamlı bir fark yoktur. Kaya (2008) tarafından yapılan çalışma bu bulguları desteklemektedir.

Araştırmadan elde edilen bu bulgulara göre, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının öğrenme alanları yeterlik düzeyleri ile üniversite değişkeni arasında anlamlı bir fark vardır. Bu sonuçlara dayanarak, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının öğrenme alanlarında üniversiteler bazında kendilerini farklı seviyede yeterli gördükleri söylenebilir. Erişen ve Çeliköz (2003), Kaya (2008) ve Çoklar (2008) tarafından yapılan çalışmalar, öğretmen adayı özyeterliklerinin üniversite değişkeni açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Araştırmadan elde edilen diğer bir bulguya göre, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının öğrenme alanları yeterlik düzeyleri ile akademik ortalama değişkeni arasında anlamlı bir fark yoktur. Aynı bağımsız değişkenin incelendiği diğer araştırmalarla farklı sonuçlara ulaşıldığı görülebilmektedir. Kaya (2008) tarafından yapılan araştırmada, öğretmen adaylarının, düşünme becerilerinin öğretime yönelik özyeterlik düzeylerinin akademik başarı ortalamalarına göre farklılaştığı görülmüştür. Bulunan bu farklılık, akademik başarı ortalaması 2.01-2.50 olan öğretmen adaylarının özyeterlik düzeylerinin, akademik başarı ortalaması 3.51-4.00 olan öğretmen adaylarının düşünme becerilerinin

öğretimine yönelik özyeterlik düzeyleri arasında olduğu tespit etmiştir. Gençtürk (2009)'ün araştırmasına göre öğretmen adaylarının genel akademik ortalamalarının düşük veya yüksek olması coğrafya okuyazarlık düzeyi üzerinde etkili olmamıştır. Literatürde yer alan bu çalışmalar da araştırma bulgularını destekler nitelik göstermektedir.

V. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümde, araştırmanın amacı ve yöntemi özetlenerek, problem cümlesi ve alt problemler çerçevesinde elde edilen bulgular ve sonuçlar genel olarak değerlendirilmiş, uygulayıcılar ve araştırmalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuçlar

Bu araştırma ile Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının ilköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik düzeylerinin karşılaştırılması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda ilgili literatür incelenmiş ve “Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmen ve Öğretmen Adayı Özyeterlik Ölçeği” geliştirilmiştir. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışması Ordu ve Giresun illeri ile Amasya Üniversitesi’nde yapılmıştır.

Araştırma evrenini 2009-2010 öğretim yılında Türkiye’de görev yapmakta olan Sosyal Bilgiler öğretmenleri ve Eğitim Fakültelerinin İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı son sınıflarında öğrenim gören öğretmen adayları oluşturmaktadır. Buna göre araştırma Türkiye’de NUTS I düzeyinde belirlenen İstanbul, Tekirdağ, Muğla, Bilecik, Ankara, Isparta, Niğde, Zonguldak, Artvin, Erzincan, Bingöl ve Şırnak illeri ile İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı son sınıf öğrencilerinin bulunduğu Gazi, 100.Yıl, Adıyaman, Dicle, Cumhuriyet, Gaziosmanpaşa, Ondokuz Mayıs, Muğla ve Balıkesir Üniversiteleri’nde gerçekleştirilmiştir. Ordu ve Giresun illeri ile Amasya Üniversitesi ölçek geliştirme sürecinde kullanıldığı için araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. Örneklem sayısının öğretmenler için 3806, öğretmen adayları için 549 olarak belirlenen bu araştırmada gönderilen anketlerden geri dönen anket sayısı öğretmenler için 3623 ve öğretmen adayları için 497 olurken, geçerli olan anket sayısı öğretmenler için 3106 ve öğretmen adayları için 449 olmuştur. Geri dönüş oranı öğretmenlerde % 81.6 iken, öğretmen adaylarında %90.5 olmuştur.

Verilerin çözümlenmesi sürecinde betimsel ve kestirimsel istatistik süreçleri kullanılmıştır. Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının öğrenme alanlarına ilişkin özyeterliklerinin her bir öğrenme alanı ve sosyal bilim disiplinleri bazında tespiti belirlenen yeterlik skalasına göre değerlendirilmiştir. Ayrıca özyeterliklerin Sosyal Bilgiler öğretmenleri açısından cinsiyet, mezun olunan bölüm, mesleki kıdem ve öğrenim durumu bağımsız değişkenleri açısından; öğretmen adayları için ise cinsiyet, öğretim türü, üniversite ve akademik ortalama değişkenleri açısından farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi ve bağımsız gruplar t testi kullanılmıştır. İki seçenekli olan değişkenler t testi ile analiz edilmiş, üç ve daha fazla seçenektan oluşan değişkenler için tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Yapılan bütün analiz işlemlerinde anlamlılık değeri .05 alınmıştır.

Araştırma sürecinde, araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmen ve öğretmen adaylarının kendi görüşleri doğrultusunda öğrenme alanlarına ilişkin özyeterliklerini belirleme ölçeği geneli bu ölçeğin alt boyutları olarak kabul edilebilecek olan öğrenme alanlarındaki genel durumları ile bu durumların çeşitli bağımsız değişkenlere göre dağılımları analiz edilerek yorumlanmıştır.

Araştırma alt amaçları doğrultusunda araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrenme alanı özyeterlikleri ölçeği geneli ve her bir öğrenme alanı açısından genel durumları incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

- Sosyal Bilgiler öğretmenleri gerek özyeterlik ölçeği genelinden gerekse ölçek alt boyutları olarak gösterilebilen öğrenme alanları açısından genel olarak yüksek özyeterliğe sahiptir. Ayrıca cinsiyet, mesleki kıdem, mezun olunan branş ve öğrenim durumu gibi bağımsız değişkenlere göre elde edilen sonuçlar hem ölçek geneli hem de alt boyutları açısından öğretmenlerin sahip oldukları özyeterlik ortalama puanlarının birbirine çok yakın olduğunu göstermektedir.
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerine yönelik öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik ölçeğinin geneli için araştırmaya katılan öğretmenlerden elde edilen cevapların %47.4'ünün "Çok yeterliyim" seçeneğinde yoğunlaşması sebebiyle, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrenme alanlarına yönelik özyeterlikleri büyük ölçüde karşıladıkları söylenebilir.
- Sosyal Bilgiler öğretmenleri kendilerini "Öğrenme Alanlarıyla İlgili Beceri ve

Değer Yeterlikleri”nde en yeterli görmüşlerdir. Öğrenme alanları anlamında en çok yeterliden en aza doğru bir sıralama yapıldığında, “Zaman, Süreklilik ve Değişim”, “Güç, Yönetim, Toplum”, “Kültür ve Miras”, “Birey ve Toplum”, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler”, “Küresel Bağlantılar”, “Üretim, Dağıtım ve Tüketim”, “Bilim, Teknoloji ve Toplum”, “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” şeklinde bir sonuç ortaya çıkmıştır.

- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kendilerini en yeterli gördükleri temel disiplinden en az yeterli gördükleri temel disipline doğru bir sıralama yapıldığında “Tarih”, “Vatandaşlık Bilgisi”, “Coğrafya”, “Siyaset Bilimi”, “Antropoloji”, “Psikoloji”, “Disiplinlerarası”, “Ekonomi”, “Sosyoloji” şeklinde bir sonuç ortaya çıkmıştır. Bu durumda öğretmenlerin kendilerini en yeterli buldukları alanların Tarih, Vatandaşlık Bilgisi ve Coğrafya olduğu ve diğerlerine göre daha az yeterli buldukları alanın Sosyoloji olduğu görülmüştür.
- Sosyal Bilgiler öğretmenleri, öğrenme alanlarına ilişkin beceri ve değerlerde kendilerini diğer öğrenme alanlarına göre yüksek düzeyde yeterli görürken, bu alanın yeterlik maddeleri içerisinde en çok yeterli olduklarını belirttikleri ifade “Bağımsızlık ve özgürlük değerlerine sahip olma”, iken, en yetersiz olduklarını belirttikleri ifade “Bilgi teknolojilerini kullanma becerilerine sahip olma” olarak bulunmuştur. Genel olarak incelendiğinde öğretmenler değer içeren maddelerde, beceri içeren maddelere göre kendilerini daha fazla yeterli bulmuşlardır.
- Sosyal Bilgiler öğretmenleri, “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” öğrenme alanında diğer öğrenme alanlarına göre kendilerini daha az yeterli görürken, bu alanın yeterlik maddeleri içerisinde en çok yeterli olduklarını belirttikleri ifade “Sivil toplum kuruluşlarının demokrasinin gelişimindeki önemini değerlendirme”, en yetersiz olduklarını belirttikleri ifade ise “Ülkesindeki sosyal grup, kurum ve örgütlerin durumunu diğer ülkelerle karşılaştırma” olarak bulunmuştur.

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına uygulanan öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik ölçeğinden elde edilen verilerle aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir;

- Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına yönelik öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik ölçeğinin geneli için araştırmaya katılan öğretmen adaylarının %33.4'ünün “Biraz yeterliyim” yönünde görüş bildirmesi sebebiyle, öğretmen adaylarının öğrenme alanlarına yönelik özyeterlikleri orta derecede karşıladıkları söylenebilir.
- Üniversitelere göre elde edilen sonuçlar hem ölçek geneli hem de alt boyutları açısından Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sahip oldukları özyeterlik ortalama puanlarının birbirine çok yakın olduğunu göstermektedir.
- Sosyal Bilgiler öğretmen adayları kendilerini “Öğrenme Alanlarıyla İlgili Beceri ve Değer Yeterlikleri”nde en yeterli görmüşlerdir. Öğrenme alanları anlamında en çok yeterliden en aza doğru bir sıralama yapıldığında “Zaman, Süreklilik ve Değişim” “İnsanlar, Yerler ve Çevreler”, “Kültür ve Miras”, “Birey ve Toplum”, “Küresel Bağlantılar”, “Üretim, Dağıtım ve Tüketim”, “Güç, Yönetim, Toplum”, “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” ve “Bilim, Teknoloji ve Toplum” şeklinde bir sonuç ortaya çıkmıştır.
- Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının kendilerini en yeterli gördükleri temel disiplinden en az yeterli gördükleri temel disipline doğru bir sıralama yapıldığında “Psikoloji”, “Coğrafya”, “Antropoloji”, “Tarih”, “Vatandaşlık Bilgisi”, “Ekonomi”, “Disiplinlerarası”, “Sosyoloji” ve “Siyaset Bilimi” şeklinde bir sonuç ortaya çıkmıştır. Bu durum, lisans programında yer alan dersler ile karşılaştırıldığında dengesiz bir dağılım gösterdiği sonucunu ortaya çıkarmaktadır.
- Sosyal Bilgiler öğretmen adayları, öğrenme alanlarıyla ilgili beceri ve değer yeterliklerinde diğer öğrenme alanlarına göre kendilerini yüksek düzeyde yeterli görürken, bu alanın yeterlik maddeleri içerisinde en çok yeterli olduklarını belirttikleri ifade “Bağımsızlık ve özgürlük değerlerine sahip olma”, en yetersiz olduklarını belirttikleri ifade “Bilgi teknolojilerini kullanma becerilerine sahip olma” olarak bulunmuştur. Genel olarak incelendiğinde öğretmen adayları değer içeren maddelerde, kendilerini beceri içeren maddelerden daha fazla yeterli bulmuşlardır. Bu durum Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden elde edilen verilerle öğretmen adaylarının benzer bir dağılım gösterdiğini ortaya koymaktadır.

- Sosyal Bilgiler öğretmen adayları, “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında diğer öğrenme alanlarına göre kendilerini daha az yeterli görürken, bu alanın yeterlik maddeleri içerisinde en çok yeterli olduklarını belirttikleri ifade “Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin toplumsal yaşam üzerindeki etkisini olumlu ve olumsuz yönleriyle analiz etme” iken, en az yeterli olduklarını belirttikleri ifade “Bilim kavramını ve geçmişten günümüze bilimsel gelişim süreçlerini değerlendirme” olarak bulunmuştur.

Araştırmanın diğer bir alt problemine yönelik olarak Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrenme alanlarına yönelik özyeterlik ölçeğinden elde edilen özyeterlik puanları ile cinsiyetleri arasında farklılaşma olup olmadığına yönelik yapılan analizler ile aşağıdaki sonuçlara varılmıştır;

- Genel açıdan bakıldığında, kadın ve erkek Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrenme alanlarına yönelik özyeterlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Dolayısıyla araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrenme alanları özyeterlikleri ölçeğinin genelinden elde ettikleri puanları cinsiyete göre farklılaşmamaktadır.

Araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin özyeterlik puanları öğrenim durumları açısından incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir;

- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrenme alanlarına yönelik özyeterlik düzeylerinin öğrenim durumlarına göre farklılaştığı görülmüştür. Bir başka deyişle, öğrenim durumu değişkeni ile öğretmenlerin öğrenme alanlarına yönelik özyeterlik düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır.
- Özyeterlikler aritmetik ortalamalar açısından incelendiğinde en düşük aritmetik ortalamanın önlisans mezunu olanlardan, en yüksek aritmetik ortalamanın ise lisansüstü mezunu olan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden geldiği dikkati çekmektedir. Bu durumda öğretmenlerinin öğrenim durumlarının özyeterliklerine olumlu yönde katkıda bulunduğu söylenebilir. Lisansüstü mezunu olan öğretmenler beklenildiği gibi yüksek özyeterlik ortalamalarına sahip olmalarıyla dikkat çekmektedir.

Araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin özyeterlik puanları mesleki kıdem açısından incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir;

- Yapılan varyans analizi testine göre, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrenme alanlarına yönelik özyeterlik düzeylerinin mesleki kıdemlerine göre farklılaşmadığı görülmüştür. Bir başka deyişle, mesleki kıdem değişkeni ile öğretmenlerin öğrenme alanlarına yönelik özyeterlik düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır.
- Özyeterlikler aritmetik ortalamalar açısından incelendiğinde en düşük aritmetik ortalama 1-5 yıllık mesleki deneyime sahip olanlardan, en yüksek aritmetik ortalama ise 6-10 yıllık deneyime sahip olan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden geldiği dikkati çekmektedir. Bu durumda öğretmenlerin meslek yaşamlarında elde ettikleri deneyimlerin, onların özyeterliklerini artırıcı etkide bulunduğu söylenebilir.

Araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin özyeterlik puanları mezun olunan bölüm açısından incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir;

- Varyans analizi testine göre Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrenme alanlarına yönelik özyeterlik düzeylerinin mezun oldukları bölümlere göre farklılaştığı görülmüştür. Bir başka deyişle, mezun olunan bölüm değişkeni ile öğretmenlerin öğrenme alanlarına yönelik özyeterlik düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır.
- Özyeterlikler aritmetik ortalamalar açısından incelendiğinde en yüksek aritmetik ortalama Coğrafya Bölümü mezunlarından, en düşük aritmetik ortalama ise diğer bölüm mezunu seçeneğini işaretleyen Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden geldiği dikkati çekmektedir. Yapılan post-hoc çoklu karşılaştırma testi sonucuna göre de, Coğrafya Bölümü mezunlarının özyeterlik puanları ile diğer bölüm mezunlarının özyeterlik puanları, Coğrafya Bölümü mezunları lehinde anlamlı bir şekilde farklılaşmıştır.
- Katılımcıların büyük bir çoğunluğunu oluşturan Sosyal Bilgiler öğretmenliği mezunu olan öğretmenler de yine yüksek özyeterlik ortalamalarına sahip olmalarıyla dikkat çekmektedir. Bu durumun gerekçesinin alanlarına ilişkin diğerlerine oranla daha fazla eğitim almalarıyla ilişkili olduğu söylenebilir.

Araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının öğrenme alanlarına yönelik özyeterlik ölçeğinden elde edilen özyeterlik puanları ile cinsiyetleri arasında farklılaşma olup olmadığına yönelik yapılan analizler ile aşağıdaki sonuçlara varılmıştır;

- Genel olarak Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının cinsiyetleri ile öğrenme alanlarına yönelik özyeterlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Dolayısıyla araştırmaya katılan öğretmen adaylarının öğrenme alanları özyeterlikleri ölçeğinin genelinden elde ettikleri puanları cinsiyete göre farklılaşmadığı ifade edilebilir.

Araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının özyeterlik puanları öğretim türü açısından incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir;

- Genel olarak 1. ve 2. öğretim türüne sahip Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının öğrenme alanlarına yönelik özyeterlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Dolayısıyla araştırmaya katılan öğretmen adaylarının öğrenme alanları özyeterlik ölçeğinin genelinden elde ettikleri puanlarının öğretim türüne göre farklılaştığı görülmüştür.
- 1. öğretimde okuyan Sosyal Bilgiler öğretmen adayları, 2. öğretimde okuyan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına göre kendilerini daha yeterli görmektedirler. Yapılan bağımsız gruplar t testi sonuçları da bu yöndedir.

Araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının özyeterlik puanları okudukları üniversite açısından incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir;

- Varyans analizi testine göre Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının öğrenme alanlarına yönelik özyeterlik düzeylerinin okudukları üniversitelere göre farklılaştığı görülmüştür. Bir başka deyişle, üniversite değişkeni ile Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının öğrenme alanlarına yönelik özyeterlik düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır.
- Özyeterlikler aritmetik ortalamalar açısından incelendiğinde en yüksek ortalama Cumhuriyet Üniversitesi'nde, en düşük ortalama ise Ondokuz Mayıs Üniversitesinde okumakta olan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından geldiği görülmüştür. Bir başka deyişle, üniversite değişkeni ile öğretmen adaylarının öğrenme alanlarına yönelik özyeterlik düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır.

Araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının özyeterlik puanları akademik ortalamaları açısından incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir;

- Varyans analizi testine göre Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının öğrenme alanlarına yönelik özyeterlik düzeylerinin akademik ortalamalarına göre farklılaşmadığı görülmüştür.
- Özyeterlikler aritmetik ortalamalar açısından incelendiğinde en yüksek ortalama 2.51-3.00 arası akademik ortalamaya, en düşük ortalama ise 2.01-2.50 arası akademik ortalamaya sahip olan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarından geldiği dikkati çekmektedir.

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenleri ve öğretmen adaylarının öğrenme alanlarına yönelik özyeterlik ölçeğinden elde edilen özyeterlik puanlarının bu iki grup arasında farklılaşma olup olmadığına yönelik yapılan analizler ile aşağıdaki sonuçlara varılmıştır;

- Genel olarak Sosyal Bilgiler öğretmenleri ve öğretmen adaylarının öğrenme alanlarına yönelik özyeterlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin özyeterlik puanlarının, öğretmen adaylarının özyeterlik puanlarından oldukça yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Dolayısıyla araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının öğrenme alanları özyeterlikleri ölçeğinin genelinden elde ettikleri puanların bu grupların birbirlerine göre farklılaştığı ifade edilebilir.
- Öğrenme alanları açısından bakıldığında Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının en yüksek aritmetik ortalamaya sahip oldukları alanın “Öğrenme Alanlarıyla İlgili Beceri ve Değerler” olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin en düşük aritmetik ortalamaya sahip oldukları öğrenme alanı “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” iken Sosyal Bilgiler öğretmen adayları için ise bu alanın “Bilim, Teknoloji ve Toplum” olduğu görülmüştür. Elde edilen verilere göre beceri ve değer yeterlikleri her iki grup içinde birbirinin benzeri bir durum göstermiştir.

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenleri ve öğretmen adaylarının temel disiplinlere yönelik özyeterlik ölçeğinden elde edilen özyeterlik puanlarının bu iki grup

arasında farklılaşma olup olmadığına yönelik yapılan analizler ile aşağıdaki sonuçlara varılmıştır;

- Genel olarak Sosyal Bilgiler öğretmenleri ve öğretmen adaylarının temel disiplinlere yönelik özyeterlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Dolayısıyla araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının temel disiplinlere ilişkin özyeterlikleri ölçeğinin genelinden elde ettikleri puanlara göre bu grupların birbirlerine göre farklılaştığını göstermektedir.
- Temel disiplinler açısından bakıldığında Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin en yüksek aritmetik ortalamaya sahip oldukları disiplin “Tarih”, en düşük ortalamaya sahip oldukları disiplin ise “Sosyoloji” olmuştur. Sosyal Bilgiler öğretmen adayları için ise en yüksek ortalamaya sahip oldukları disiplin “Psikoloji” iken en düşük ortalamaya sahip oldukları disiplinin ise “Siyaset Bilimi” olduğu görülmüştür.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre Sosyal Bilgiler öğretmenleri ve öğretmen adaylarının genel olarak öğrenme alanlarına ilişkin özyeterliklerinin birbirinden farklı düzeylerde olduğu ortaya çıkmıştır. Elde edilen bulgular Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler programına daha uygun bir şekilde yetiştirilmeleri gerektiğini göstermektedir.

Sosyal Bilgiler öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik geneli açısından cinsiyetin önemli olmadığı söylenebilir. Aynı zamanda ölçeğin alt boyutları olan öğrenme alanlarında da yine cinsiyet önemli bir etken değildir. Öğrenim durumuna göre incelendiğinde ise lisansüstü mezunu olan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin hem ölçek genelinde, hem de ölçeğin tüm alt boyutlarında farklılık ortaya koyduğu görülmektedir. Öğrenim görülen bölüme göre Sosyal Bilgiler öğrenme alanları özyeterlik ölçeği genelinden ve ölçek alt boyutlarından elde edilen özyeterlik puanları farklılaşmaktadır. Sosyal Bilgiler öğretmenliği mezunları hem ölçek genelinden, hem de çoğu öğrenme alanlarında aldığı yüksek özyeterlik puanı ile farklılığın oluşmasında önemli bir etken olmuştur.

5.2. Öneriler

Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlar dikkate alınarak uygulayıcılara ve ileride yapılacak araştırmalara yönelik öneriler şöyle özetlenmiştir:

5.2.1. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ile Sosyal Bilgiler öğretmenleri ve öğretmen adaylarının öğrenme alanlarına ilişkin özyeterliklerini artıracak uygulamalara yönelik olarak uygulayıcılara aşağıdaki önerilerde bulunmaktadır.

- Ülkemizde Sosyal Bilgiler öğretiminde hem hizmet öncesi eğitimde hem de hizmetiçi eğitimlerde öğrenme alanlarına ilişkin eksikliklerin giderilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır. MEB ÖYEGM tarafından yayınlanan Sosyal Bilgiler öğretmenliği özel alan yeterlikleri bu araştırma bulguları da dikkate alınarak tekrar gözden geçirilip geliştirilmeli ve bu yeterliklerin öğretmen yetiştirme sürecine yasal alt yapısı oluşturularak etkili bir şekilde entegrasyonu sağlanmalıdır. Ayrıca bu yeterliklerin karşılanmasıyla ilgili hem iller bünyesinde hem de fakültelerde komisyonlar kurularak izleme ve değerlendirme yapılmalıdır. Eğitim sisteminin bütüncül bir yapı oluşturabilmesi için MEB ve YÖK'ün daha fazla ortak çalışmalar yapması ve yeterliklerin etkili bir şekilde uygulanması için aktif rol almaları gereklidir. ABD başta olmak üzere çok sayıda gelişmiş ülke bu tür standartlaşmayı tamamlayarak, alt yapı yatırımlarını bu doğrultuda yapmaktadır. Bu konuda ülkemiz yöneticileri de gereken çalışmaları gerçekleştirmeli ve bu süreç sağlam bir yapıya kavuşturulmalıdır.
- Ülkemizde öğretmenler için dış değerlendirme unsurları (müfettiş, okul yöneticisi) yerine süreç ve öz değerlendirme çalışmaları hayata geçirilmeli, böylece öğretmenler alanlarıyla ilgili eksikliklerini kendileri tespit edebilmeli ve mesleki gelişim planlarına bunları yansıtabilmelidir.
- Sosyal Bilgiler öğretmenleri kendilerini “Öğrenme Alanlarıyla İlgili Beceri ve Değerler” ile ilgili olarak daha fazla yeterli görürken, “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” öğrenme alanında ise daha az yeterli görmektedirler. Bu nedenle özellikle bu öğrenme alanı ile ilgili olan bilgi, beceri ve değerlerin

derslere nasıl entegre edilip kazandırılabilceğine yönelik interaktif öğretim yöntemlerinin kullanıldığı uygulamalı hizmetiçi eğitim faaliyetlerinin planlanması gerekmektedir.

- Sosyal Bilgiler öğretmen adayları genel olarak “Öğrenme Alanlarıyla İlgili Beceri ve Değerler” boyutunda kendilerini daha fazla yeterli görmekte iken “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında özellikle daha az yeterli görmektedirler. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına bu eksikliklerini giderilebilecek eğitim olanakları verilmelidir. Eğitim fakültesi programlarına öğretmen eğitiminde bu alanları kapsayan yeni dersler eklenmeli veya ders içeriklerinde bu çalışmanın bulgularını dikkate alan değişikliklere gidilmelidir.
- Sosyal Bilgiler öğrenme alanlarındaki ve temel disiplinlerdeki özyeterlikler açısından öğrenim görülen bölüm etkili bir faktör olarak tespit edilmiş ve bu farklılıkta mezun olunan alan önemli bir faktör olarak ortaya çıkmıştır. Sosyal Bilgiler bölümünden mezun olup bu bölümde öğretmenliklerini yapmakta olan öğretmenlerin ölçek genelinden yüksek oranda özyeterliğe sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla MEB’in öğretmen atamalarında Sosyal Bilgiler kadrolarına diğer branşlardan atamaların yapılmaması uygulamasının devam edilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.
- Özyeterliklerin eksik olduğu Sosyal Bilgiler öğrenme alanlarına ilişkin olarak bu doğrultuda üniversitelere ekonomi, siyaset bilimi ve sosyoloji gibi disiplinleri de içeren seçmeli veya zorunlu dersler konularak Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının özyeterliklerinin artırılması sağlanmalıdır.
- Sosyal Bilgiler öğrenme alanlarının ve temel disiplinlerin Sosyal Bilgiler öğretim programındaki yüzdeleri oranında eğitim fakültesi alan dersleri yeniden yapılandırılmalıdır. Ayrıca bu araştırma bulgularına göre “Sosyoloji” ve “Siyaset Bilimi”ne programlarda daha fazla yer verilmelidir.
- İlköğretim Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrenme alanlarına ilişkin yeterliklerini artırıcı çalışmalara (sınavlar, yıllık projeler sunma ve bilimsel yayınlar yapma vb.) yer verilmelidir.
- İlköğretim Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kendilerini sürekli yenilemeleri sağlanmalıdır. Bu amaçla eğitim- öğretim yılı sonunda öğretmenlerden projeler

ve farklı çalışma alanlarında eserleri içeren yılsonu çalışma raporu istenmeli ve bu çalışmalar ödüllendirilmelidir.

- Lisansüstü eğitimin kolaylaştırılarak teşvik edilmesi sağlanmalıdır. Araştırma bulgularıyla da ortaya konulduğu gibi, lisansüstü eğitim yapan öğretmenler kendilerini alanlarında daha yeterli görmektedirler. Böylece Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin daha yeterli ve donanımlı olmaları sağlanabilir.
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin alanlarıyla ilgili eksikliklerinin en fazla hangi boyutlarda yoğunlaştığı konusunda daha fazla araştırma yapılarak bu sorunların hızlı bir şekilde çözülmesi sağlanmalıdır.
- Her eğitim öğretim yılı sonunda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin özyeterliklerini ölçmeye ve değerlendirmeye yönelik çalışmalar hayata geçirilmeli ve öğretmenlerin ihtiyaç duydukları tespit edilen alanlara yönelik eğitim almaları ve eksikliklerini tamamlamaları sağlanmalıdır.
- Bu araştırma sürecinde geliştirilen “Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmen Yeterlikleri”, Sosyal Bilgiler konu alanına hakim olma konusunda öğretmen özdeğerlendirme ve dış değerlendirme süreçlerinde MEB tarafından yasal altlığı oluşturularak kullanılabilir.

5.2.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Araştırma sürecinde ve sonrasında elde edilen deneyimler doğrultusunda benzer araştırmaların geliştirilerek uygulanmasına yönelik olarak, bu konuyu çalışacak araştırmacılara şunlar önerilebilir;

- Bu araştırma Sosyal Bilgiler öğretmen ve öğretmen adaylarının özyeterlik algılarını Sosyal Bilgiler öğrenme alanları, becerileri ve değerleri açısından kendi görüşleri doğrultusunda yeterlik ifadelerinin nicel yöntemle analizine dayanmaktadır. Bir başka araştırma ile Sosyal Bilgiler öğrenme alanlarına ilişkin öğretmen özyeterlikleri nitel yöntemler kullanarak ve derinlemesine veri toplanarak analiz edilebilir ve araştırma bulguları bu araştırmanın bulgularıyla karşılaştırılabilir.
- Bu araştırma, çalışma grubu açısından değiştirilebilir. Bu değişim sayıca olabileceği gibi, grupların çeşitliliği açısından da olabilir. Örneğin, Sosyal

Bilgiler öğretmen adaylarının öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik düzeylerinin ölçülmesi ya da araştırma sonuçlarına göre coğrafya bölümü mezunlarının özyeterlik durumları üzerine odak grup çalışması yapılabilir.

- Sosyal Bilgiler öğretmenleriyle yapılacak çalışmalarda farklı bağımsız değişkenlerin öğrenme alanları özyeterlikleri üzerine olan etkileri kontrol edilebilir. Örneğin, görev yapılan okul türü, görev yapılan bölge, hizmetiçi eğitimlere katılım sayısı vs. gibi bazı değişkenlerin özyeterlik üzerindeki etkisi değerlendirilebilir.
- Sosyal Bilgiler öğretmen özyeterliğinin bazı değişkenleri yordayıp yordamadığı araştırılabilir. Örneğin, özyeterliğin sınıf yönetimi, öğretim yöntem ve teknik kullanımı gibi değişkenlere etkisi yeni bir araştırma konusu ve bu araştırmayı tamamlayıcı bir araştırma olabilir.
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerin veya öğretmen adaylarının öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik düzeylerinin düşük olmasının altında yatan nedenler çok boyutlu biçimde hem nitel hem de nicel araştırma yöntemleri kullanılarak araştırılabilir.
- İlköğretim Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin özyeterliklerinin güçlenmesi için neler yapılması gerektiğine yönelik bir alan taraması yapılabilir.
- Eğitim fakülteleri bünyesinde yer alan başka Anabilim Dalları'nda özyeterlik çalışması yapmak isteyen araştırmacıların, bu araştırma için geliştirilen ölçek yapısını kullanarak ölçme yapmaları mümkündür.
- Bu araştırma kapsamında geliştirilen “Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmen Yeterlikleri”nin ölçülebilir hale getirilebilmesi için performans göstergelerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılabilir.
- Bu araştırma kapsamında geliştirilen “Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Disiplinel Yeterlikler” listesinde madde azlığı ile dikkat çeken psikoloji disiplini geliştirmeye ve listede vatandaşlık disipliniyle ifadelerinin çok yakın olması sebebiyle kesin çizgilerle birbirinden ayıramayan hukuk disiplini ise oluşturmaya yönelik araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, K. Ü. (1996). *Etkili Öğrenme ve Öğretme*. İzmir: Kanyılmaz Matbaası.
- Airasian, P. and Gullickson, A. R. (1997). *Teacher Self Evaluation Tool Kit*. California: Corwin Press.
- Akar, İ. (1991). Türkiye’de öğretmen istihdam politikası ve uygulaması. *1. Eğitim Kongresi Bildirileri (25-26-27 Kasım 1991)*, İzmir. Buca Eğitim Fakültesi Yayınları, ss. 1-7.
- Akbaş, A. ve Çelikleli, Ö. (2006). Sınıf öğretmeni adaylarının fen öğretimi özyeterlik inançlarının cinsiyet, öğrenim türü ve üniversitelerine göre incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (1), 98-110.
- Akdağ, H. (2008). *İlköğretim 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programının öğretmen ve öğrenci açısından uygulama dönütleri (Konya ili örneği)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akkoyunlu, B., Orhan, F. ve Umay, A. (2005). Bilgisayar öğretmenleri için bilgisayar öğretmenliği özyeterlik ölçeği geliştirme çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 29, 1-8.
- Alabay, E. (2006). İlköğretim okulöncesi öğretmen adaylarının fen ile ilgili özyeterlik inanç düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1).
- Alkan, C. (2000). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Altıntaş, E. (1999). Uludağ üniversitesi eğitim fakültesi sınıf öğretmenliği bölümü birinci-dördüncü sınıf öğrencileri ve ilköğretim öğretmenlerinin ilköğretim öğretmenliği mesleğinin statüsünü algılamaları arasındaki fark. *4.Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri*, Eskişehir. Anadolu Üniversitesi Yayınları. ss. 434-457.
- Altunya, N. (2006). *Gazi Eğitim Enstitüsü: Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü (1926-1980)*. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayını.
- Ashton, P. T. and Webb, R. B. (1986). *Making a Difference: Teachers’ Sense of Efficacy and Student Achievement*. New York: Longman.
- Ata, B. (2007). Yeni sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarının, ilköğretim 2005 sosyal bilgiler dersi (6. ve 7. sınıflar) açısından değerlendirilmesi. *1. Uluslararası Bilim Çalıştayı (Prof. Dr. Suzan Erbaş’ın Anısına)*, Çanakkale.
- Atwood, V. A. (1989). *Elementary School Social Studies: Research As a Guide to Practice*. Washington: NCSS Publications.

- Aydın, O. (1995). Sınıf öğretmeni adaylarının psikolojik ihtiyaçları ile öğretmenlik tutumları arasındaki ilişki. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7, 23-34.
- Bailey, G. D. (1981). *Teacher Self-Assesment: A Means For Improving Classroom Instruction*. National Education Association of the United States.
- Balay, R. (2003). *2000'li Yıllarda Sınıf Yönetimi*. İstanbul: Sandal Yayınları.
- Balcı, A. (2001). *Sosyal Bilimlerde Araştırma, Yöntem, Teknik ve İlkeler*. (3. baskı). Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Ball, D. L. and Cohen, D. K. (1999). Developing practice, developing practitioners., L. D. Hammond and G. Sykes (Eds). *Teaching as the Learning Profession: Handbook of Policy and Practice*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Baloğlu, B. (2002). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemi*. İstanbul: Der Yayınları.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: toward a unifying theory of behaviour change. *Psychological Review*, 84, 191-215.
- Bandura, A. (1986). *Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Bandura, A. (1989). Social cognitive theory. *Annals of Child Development*, 6, 1-60.
- Bandura, A. (1995). Exercise of personal and collective efficacy in changing societies. A. Bandura (Ed.). *Self-efficacy in Changing Societies*. (pp.145). New York: Cambridge University Press.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The Exercise of Control*. New York: W. H. Freeman and Company.
- Barth L. J. ve A. Demirtaş. (1996). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi (Kaynak Üniteler)*. Ankara: Dünya Bankası Millî Eğitimi Geliştirme Projesi Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi.
- Baskan, G. A. (2001). *Öğretmenlik Mesleği ve Öğretmen Yetiştirmede Yeniden Yapılanma*. Ankara: Denge Matbaası.
- Bayram, Ö. (2003). *Türkiye'de ilköğretime (6-7-8) branş öğretmeni yetiştirilmesi ve sosyal bilgiler öğretmenliği ile sosyal bilgiler dersi programlarının gelişimi (1946-1982)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

- Bıkmaz, F. (2004). Öz yeterlik inançları., Y. Kuzgun ve D. Deryakulu. (Editörler). *Eğitimde Bireysel Farklılıklar*. Ankara. Nobel Yayınları.
- Blackhurst, A. E., Conlon, S. and Fitch, S. (1978). Group summary competency based training. *Teacher Education and Special Education*, 2-26.
- Budak, Y. ve Demirel, Ö. (2003). Öğretmenlerin hizmetiçi eğitim ihtiyacı. *Kuramdan Uygulamaya Eğitim Yönetimi Dergisi*, 33, 62-81.
- Bursalıoğlu, Z. (1981). *Eğitim Yöneticisinin Yeterlilikleri*. (2. Baskı). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları. No: 9.
- Büyükkaragöz, S. ve Çivi, C. (1997). *Genel Öğretim Metotları*. İstanbul: Öz Eğitim Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş. (2004). *Veri Analizi El Kitabı*. (4. baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Czerniak, C. M. (1990). *A study of self-efficacy, anxiety and science knowledge in preservice elementary teachers*. Paper Presented at The National Association for Research in Science Teaching, Atlanta, GA.
- Çakan, M. (2004). Öğretmenlerin ölçme-değerlendirme uygulamaları ve yeterlik düzeyleri: ilk ve ortaöğretim. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(2), 94-114.
- Çakır, Ö., Kan, A. ve Sünbül, Ö. (2006). Öğretmenlik meslek bilgisi ve tezsiz yüksek lisans programlarının tutum ve özyeterlik açısından değerlendirilmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (1), 36-47.
- Çapri, B. ve Çelikkaleli, Ö. (2008). Öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutum ve mesleki yeterlik inançlarının cinsiyet, program ve fakültelerine göre incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9 (15), 33-53.
- Çoklar, A. N. (2008). *Öğretmen adaylarının eğitim teknolojisi standartları ile ilgili özyeterliklerinin belirlenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Demirbolat, A. (2001). Sınıf ortamı ve grup etkileşimi., L. Küçükahmet (Editör). *Sınıf Yönetimi*. 2. Baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, ss.27-47.
- Demirel, Ö. (1999). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Deniz, L. (1998). Çağdaş öğretmen, başarılı öğretmen, iyi öğretmen (öğretmen adaylarının görüşlerine dayanılarak yapılan bir ön değerlendirme), *Marmara Üniversitesi*

Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 10, 83-95.

- Devlet Planlama Teşkilâtı. (2000). Sekizinci beş yıllık kalkınma planı. *Yükseköğretim Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Ankara: Yayın No:2534.
- Doğanay, A. (2002). Sosyal Bilgiler öğretimi., C. Öztürk, D. Dilek (Editörler). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara. PegemA Yayıncılık. ss.15-46.
- Dündar, Y. (1996). *Sınıf öğretmenliğine atanan branş öğretmenlerinin mesleki yeterlilikleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Elam, S. (1971). *Performance-Based Teacher Education: What is the State of the Art?* Washington D.C.: American Association of Colleges for Teacher Education, Committee on Performance Based Teacher Education.
- Erbey, Y. (2005). *Sınıf öğretmenliği öğretim programının öğretmen yetiştirmedeki yeterliliği (Elazığ, Malatya, Diyarbakır örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Ercan, B. (2009). *Türkiye’de ilköğretim 2. kademeye sosyal bilgiler öğretmeni yetiştirme sistemleri (1923-2008)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Erdem, A. R. (2005). İlköğretimimizin gelişimi ve bugün gelinen nokta. *Üniversite ve Toplum*. 5(2). Web: <http://www.universite-toplum.org/pdf/240.pdf>. adresinden 03 Nisan 2010’da alınmıştır.
- Erden, M. (1996). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. (6. Baskı). Ankara: Alkım Yayınevi.
- Erişen, Y. ve Çeliköz, N. (2003). Öğretmen adaylarının genel öğretmenlik davranışları açısından kendilerine yönelik yeterlilik algıları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(4), 43-55. Web: http://www.tedb.gazi.edu.tr/arsiv/2003_cilt1_4/427-440.pdf adresinden 20 Ocak 2010’da alınmıştır.
- Eroğlu, G. (1999). *Gazi üniversitesine bağlı eğitim fakültelerinden mezun öğretmenlerin öğretmenlik davranışları ile ilgili yeterliklerine ilişkin görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Eroğul, G. (1999). *İlköğretim 1. kademesinde sınıf öğretmenliğinden mezun olma koşulunun aranmaması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Gençtürk, A. (2008). *İlköğretim okulu öğretmenlerinin öz-yeterlik algıları ve iş doyumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Gençtürk, E. (2009). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Geringer, J. (2003). Reflections on professional development: toward high-quality teaching and learning. *Phi Delta Kappan*, 84(5), 373-377.
- Gibson, S. and Dembo, M. (1984). Teacher efficacy: a construct validation. *Journal of Educational Psychology*, 76(4), 569-582.
- Gökçe, E. (1999). *İlköğretim öğretmenlerinin yeterlikleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gökmen, S. (2001). *İlköğretim okulları 1. kademe öğretmenlerinin eğitim ortamlarını düzenleme yeterlilikleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Gözütok, D. (2000). *Öğretmenliği Geliştiriyorum*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Gözütok, D., Karacaoğlu, C. ve Akgün, Ö. (2005). Öğretmenlerin mesleki yeterlikleri araştırması. *Öğretmen Yetiştirmede Kalite Sorunları Çalıştayı*. Ankara, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, ss.39-47.
- Gresham, D. E. (2001). *The relationships between teacher self efficacy beliefs, teacher job satisfaction, socioeconomic status and student academic success*. Unpublished Doctoral Thesis, The College of William and Mary in Virginia, USA.
- Güçlü, N. (2001). İletişim., L. Küçükahmet (Editör). *Sınıf Yönetimi*. 2. Baskı, Ankara. Nobel Yayın Dağıtım, ss.137-156.
- Günden, S. (1995). Sosyal öğretimine genel bir bakış. *İlköğretim Okullarında Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Sorunları*. Ankara, TED Yayınları, ss.19-33.
- Gürşimşek, U. (1998). Öğretmen eğitiminde yeni yaklaşımlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 25-28. Web: <http://www.efdergi.hacettepe.edu.tr/199814.pdf>. adresinden 13 Ocak 2010'da alınmıştır.
- Güven, İ. (2005). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki gelişim ve yeterlikleri. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 5(60). Web:

<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/sayi60/guven.htm> adresinden 30 Ekim 2009'da alınmıştır.

- Hickman, M. W. (1999). *The international social studies project: teachers' perceptions of the impact of materials and training on teacher self-efficacy, teaching behaviors, and student performance*. Unpublished Doctoral Thesis, University of North Carolina, USA.
- Jenkins, L. (1998). *Sınıflarda Öğrenmenin İyileştirilmesi*. (Çev. G. Yenersoy). İstanbul: Kalder Yayınları. No: 18. (Eserin Orjinali 1996'da yayımlandı).
- Kaloç, İ. (2006). *İlköğretim müfettişlerinin öğretmenlerin eğitsel yeterliklerine ilişkin görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karaağaç, M. (2002). *İlköğretim birinci kademe öğretmenlerinin çocuk gelişimi alanındaki yeterlilik düzeyleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Karacaoğlu, Ö. C. (2008). Öğretmenlerin yeterlilik algıları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 70-97.
- Karasar, Niyazi. (1999). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*. (8. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kass, R. A., and Tinsley, H. E. A. (1979). Factor analysis. *Journal of Leisure Research*, 11, pp.120-138.
- Kavak, Y. (1986). *Eğitim fakültelerinde öğretim elemanlarının yeterlikleri ve eğitim ihtiyaçları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kavak, Y., Aydın, A. ve Altun, S. A. (2007). *Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Fakülteleri (1982-2007)*. Ankara: Yükseköğretim Kurulu Yayınları.
- Kaya, B. (2008). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının düşünme becerilerinin öğretimine yönelik öz-yeterliklerinin değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kızıltepe, Z. (2002). İyi ve etkili öğretmen. *Eğitim ve Bilim*, 27(126), 10-14.
- Klein, J. and Pat El, L. (2003). Impairment of teacher efficiency during extended sessions of test correction. *European Journal of Teacher Education*, 26(3), pp.379-392.
- Köstüklü, N. (1999). *Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi*. Konya: Kuzucular Ofset.

- Kramer, S. N. (1998). *Tarih Sümer’de Başlar*. (Çev. K. İren). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları. (Eserin orijinali 1959’da yayımlandı).
- Kuran, K. (2003). Sınıf öğretmenlerinin sınıf içi öğretim süreçlerindeki yeterliliklerinin değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 28(130), 24-31.
- Küçükahmet, L. (1993). *Öğretmen Yetiştirme Programları ve Uygulamaları*. Ankara: Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Matbaası.
- Küçükoğlu, A. (2006). Türk öğretmen yetiştirme sisteminde eğitim enstitüleri (bir model olarak Kazım Karabekir Eğitim Enstitüsü). *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14 (2), 377-392.
- Lewandowski K. L. (2005). *A study of the relationship of teachers’ self-efficacy and the impact of leadership and professional development*. Unpublished Doctoral Thesis, Indiana University of Pennsylvania, USA.
- McArthur, J. (2004). Involving preservice teachers in social studies content standards: thought of a methods professor. *Social Studies*, 95 (2), 79-79.
- MEB (1974). *Tebliğler Dergisi* (4 Kasım 1974) c.37, s.1812. Web: <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/indeks-arsiv3.htm> adresinden 3 Mart 2010’da alınmıştır.
- MEB (1983). *Tebliğler Dergisi* (7 Kasım 1983). c. 46, s. 2151. Web: <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/indeks-arsiv3.htm> adresinden 3 Mart 2010’da alınmıştır.
- MEB (1985). *Tebliğler Dergisi* (30 Aralık 1985). c. 48, s. 2202. Web: <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/indeks-arsiv3.htm> adresinden 3 Mart 2010’da alınmıştır.
- MEB (1998). *Atatürkçülük: Atatürk’ün Görüş ve Direktifleri*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi.
- MEB (2001). *Çağdaş Öğretmen Profili*. M.E.B. E.A.R.G.E.D. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
- MEB (2002). *Öğretmen Yeterlilikleri*. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
- MEB (2004). *Öğretmen Mesleğinin Genel Yeterlilikleri ve Özel Alan Yeterlilikleri Taslakları*. Ankara: Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- MEB (2005a). *Öğretmenlik Mesleğinin Genel Yeterlilikleri*. Ankara: Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü.

- MEB (2005b). *Sosyal Bilgiler 4.-5. Sınıf Öğretim Programı*. Ankara: TTKB Yayınları.
- MEB (2006). *Sosyal Bilgiler 6.-7. Sınıf Öğretim Programı*. Ankara: TTKB Yayınları.
- MEB (2008). *Öğretmen Yeterlikleri: Öğretmenlik Mesleği Genel ve Özel Alan Yeterlikleri*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Minnesota Board of Teaching. (2007). *Social Studies Licensure Report*. Web: <http://www.education.state.mn.us/mdeprod/groups/BoardTeach/documents/Report/032486.pdf> adresinden 21 Nisan 2010'da alınmıştır.
- National Board for Professional Teaching Standards. (2001). *Middle Childhood Generalist Standards*. Web: <http://www.nbpts.org> adresinden 5 Ekim 2009'da alınmıştır.
- National Council for Social Studies. (1988). Standards for the preparation of social studies teachers, *Social Education*, 50, pp.10-12.
- National Council for Social Studies. (2004). *National Standards for Social Studies Teachers*. (6.printing), NCSS.
- New Zealand Ministry of Education. (1999). *Professional Standards: Criteria for Quality Teaching*. Area School Teachers and Unit Holders. Wellington. Web: <http://www.minedu.govt.nz/schools/performance/management> adresinden 2 Şubat 2010'da alınmıştır.
- Özata, O. (2004). *Karadeniz Ereğli ilköğretim okulları öğretmenlerinin sınıf yönetimindeki yeterlikleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Özçalı, S. (2007). *Öz-yeterlik inancı ve yansıtıcı düşünce yetkinliği açısından hizmet-içi eğitim programının öğretmenlerin mesleki gelişimi üzerindeki olası etkileri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özdemir, Ç. (1995). Sosyal bilgiler öğretiminde insan ilişkilerinin yeri ve önemi. *İlköğretim Okullarında Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Sorunları*. Ankara, TED Yayınları, ss.69-78.
- Özdemir, S. ve Yalın, H. İ. (1999). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. (2. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Özenç, M. (2009). *Sınıf öğretmenlerinin yapılandırmacı yaklaşım ile ilgili yeterlik düzeylerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özgüven, İ. E. (1999). *Psikolojik Testler*. Ankara: PDREM Yayınları.

- Özoğul, G., Olina, Z. and Sullivan, H. (2008). Teacher, self and peer evaluation of lesson plans written by preservice teachers. *Education Technology Research Development*, 56, pp.181-201.
- Öztürk, C. (2006). Sosyal Bilgiler: toplumsal yaşama disiplinler arası bir bakış., C. Öztürk. (Editör). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara. PegemA Yayıncılık. ss.21-48.
- Öztürk C. ve Dilek D. (2004). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2002). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebî Ürünler ve Yazılı Materyaller*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Öztürk, M. K. (2009). Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin okul, aile ve toplum ilişkileri yeterlik alanına ilişkin görüşleri ve öz değerlendirmeleri. *Bilig*, 49, ss.113-126. Web: <http://yayinlar.yesevi.edu.tr/files/article/232.pdf> adresinden 13 Mayıs 2010 tarihinde alınmıştır.
- Pajares, F. (2002). *Overview of social cognitive theory and of self-efficacy*. Web: <http://www.emory.edu/education/mfp/eff.html> adresinden 20 Ekim 2009'da alınmıştır.
- Paykoç, F. (1995). Sosyal bilgiler eğitiminde çağdaş yaklaşımlar. *İlköğretim Okullarında Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Sorunları*. Ankara, TED Yayınları. ss.11-18.
- Pektaş, S. (1989). Sözel olmayan öğretmen davranışlarının öğretime etkileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 22(1), 225-240.
- Preuss, J. C. (1980). *Resource teacher competency statements as viewed by nebraska secondary special education resource teachers and special education teachers educators*. Unpublished Doctoral Thesis. University of Nebraska. USA.
- Sabaz, S. (2004). Hizmetiçi eğitime bakış. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 307, 58-59.
- Safran, M. ve Ata, B. (2003). Öğrencilerin tarih metinlerinden anlam çıkarmalarına yönelik araştırmalara bir bakış., C. Şahin (Editör). *Sosyal Bilgiler Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Klavuzu*. Ankara. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, ss.339-355.
- Sağlam, F. (2007). *İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin derslerinde bilgi teknolojisi kaynaklarından yararlanma öz-yeterlikleri ve etki algularının değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Sağlam, H. İ. (2006). *Türkiye'deki davranışçı ve yapılandırmacı sosyal bilgiler öğretim uygulamalarının değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Sağlamer, E. (1980). *İlkokulda Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Tekışık Matbaası.
- Savaş, B. ve Ünüvar, P. (1999). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Burdur: Modül 8.
- Senemoğlu, N. (2004). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Smith, G. (2002). Thinking skills: the question of generality. *Journal of Curriculum Studies*, 34 (6) 659-678.
- Sönmez, V. (1999). *Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sönmez, V., Senemoğlu N., Tezcan, M., Alkan, C. ve Bircan, İ. (2000). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sözer, E. (1990). Öğretmen yetiştirmeye ilişkin genel kavram ve ölçütlerin üniversitemizdeki uygulamalara yansması. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 55-66.
- Sünbül, A. M. (2001). Bir meslek olarak öğretmenlik., Ö. Demirel ve Z. Kaya. (Editör). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Ankara. PegemA Yayıncılık, ss.223-254.
- Şahin, A. E. (2001). Eğitim araştırmalarında delphi tekniği ve kullanımı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 20: 215-220.
- Şahin, A. E. (2004). Öğretmen yeterliklerinin belirlenmesi. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 5(58). Web:<http://www.yayim.meb.gov.tr/dergiler/sayi58/sahin.htm> adresinden 21 Temmuz 2010'da alınmıştır.
- Şahin, O. (1995). *İlkokullarda sınıf okutan branş öğretmenlerinin, sınıf öğretmenliği alan ve meslek bilgilerinin yeterlik düzeyi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şeker, H., Deniz, S. ve Görgeç, İ. (2005). Tezsiz yüksek lisans öğretmen adaylarının öğretmenlik yeterlikleri üzerine değerlendirmeleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 42, 237-253.
- Şişman, M. (1999). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Ankara: PegemA Yayıncılık.

- Taşkaya, C. Ö. (2004). *Konya ili ilköğretim okulları 1. Kademe öğretmenlerinin sınıf yönetimindeki yeterlikleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Tavşançıl, E. (2002). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Teacher Development Agency. (2007). Professional standards for teachers in England from september 2007. Web: <http://www.tda.gov.uk/teachers/professionalstandards.aspx> adresinden 2 Şubat 2010'da alınmıştır.
- Tebbs, T. J. (2000). *Assesing teachers' self-efficacy towards teaching thinking skills*. Unpublished Doctoral Thesis, University of Connecticut, USA.
- Tezbaşaran, A. (1997). *Likert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Tschannen-Moran, M., Woolfolk, A. E. and Hoy, W. K. (2001). Teacher efficacy: its meaning and measure. *Review of Educational Research*, 68(2), 202-248.
- Turan, B. (2007). *Öğretmenlerin çalışma statülerine göre yeterliklerinin incelenip, öğretmenlik kariyer basamaklarında yükselmelerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Turgut, F. ve Y. Baykul. (1992). *Ölçekleme Teknikleri*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Türer, C. (1996). Sınıf öğretmeni yetiştirmede okullardaki uygulamaların yeri. *Modern Öğretmen Yetiştirmede Gelişme ve İlerlemeler Sempozyumu Ankara Programı (30 Eylül- 4 Ekim 1996)*, Ankara. MEB Yayınevi, ss.614-618.
- Türk Eğitim Derneği. (2009). *Öğretmen yeterlikleri*. Ankara: Adım Okan Matbaacılık. Web: http://www.portal.ted.org/Ogretmen_Yeterlik_Kitap.pdf adresinden 10 Şubat 2010'da alınmıştır.
- Türk, Ö. (2008). *İlköğretim sınıf öğretmenlerinin özyeterlikleri ve mesleki doyumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ülgen, G. (2001). *Kavram Geliştirme (3. Baskı)*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Woolfolk, A. E. and Hoy, W. K. (1990). Prospective teachers' sense of efficacy and beliefs about control. *Journal of Educational Psychology*, 82, 81-91.
- World Bank. (2005). *Learning to teach in the knowledge society*. Final Report by Juan Manuel. World Bank.

- Yaşar, Ş. (1998). Sosyal bilgilerde öğretim etkinliklerinin planlanması., G. Can (Editör). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Eskişehir. Anadolu Üniversitesi Yayınları, No:1064. ss.141-156.
- Yavuzer, Y. ve Koç, M. (2002). Eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmen yetkinlikleri üzerinde bir değerlendirme. *Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), ss.35-43.
- Yeşil, R. (2006). Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sınıf içi öğretim yeterlikleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 61-78. Web: http://kefad.ahievran.edu.tr/archieve/pdfler/Cilt7Sayi2/JKEF_7_2_2006_61_78.pdf adresinden 18 Şubat 2010'da alınmıştır.
- Yeşil, R. (2009). Sosyal Bilgiler aday öğretmenlerinin sınıf içi öğretim yeterlikleri (Kırşehir örneği). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7 (2), 327-352. Web: http://www.tebd.gazi.edu.tr/arsiv/2009_cilt7/sayi_2/327-352.pdf adresinden 4 Kasım 2009'da alınmıştır.
- Yıldırım, H. A. (2002). *Eğitimde Toplam Kalite Yönetimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yüksek Öğretim Kurulu. (1998). *Eğitim Fakülteleri Öğretmen Yetiştirme Programlarının Yeniden Düzenlenmesi*. Ankara: Yök Yayınları.
- Zengin, U. K. (2003). *İlköğretim öğretmenlerinin öz-yeterlik algıları ve sınıf içi iletişim örüntüleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Zumwalt, M. (1988). Teacher competency: when, what, where and why? *Contemporary Education*, 59(4), 204-207.

İnternet Kaynakları

URL: http://www.sgb.meb.gov.tr/istatistik/meb_istatistik_orgun_egitim_2009_2001.pdf

URL: <http://www.osym.gov.tr/Genel/BelgeGoster.asp>

URL: <http://www.ttkb.meb.gov.tr/surular>

URL: <http://www.ttkb.meb.gov.tr/ogretmen>

URL: <http://www.otmg.meb.gov.tr>

EKLER

EK-1: BİRİNCİ DELPHI FORMU

Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmen Yeterliklerini Belirlemeye Yönelik Öğretim Üyesi Görüş Formu - 1

Değerli Öğretim Üyesi,

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “*Sosyal Bilgiler Öğretim Programını Oluşturan Öğrenme Alanlarına İlişkin Yeterliklerini*” belirlemeye yönelik doktora tez çalışması hazırlamaktayım. Yeterlik kavramı, bir meslek alanına özgü görevlerin yapılabilmesi için gerekli olan mesleki bilgi, beceri ve tutumlara sahip olma durumu olarak tanımlanmaktadır. Yurtdışı literatürüne bakıldığında Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin yeterlikleriyle ilgili çok sayıda araştırma yapılmış olduğu ancak Türkiye’de bu tür araştırmaların oldukça sınırlı olduğu görülmüştür. Bu nedenle Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan öğrenme alanlarına ilişkin standartların belirlenmesi önemli bir husustur. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin istenilen nitelikte olabilmeleri bir takım standartların olmasına bağlıdır. Bu, Sosyal Bilgilere ait içerik ve öğretim yeterliklerinin belirlenmesi ile mümkün olacaktır. Bu çalışmayla öncelikle sizin görüşleriniz doğrultusunda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrenme alanlarına yönelik yeterliklerinin neler olması gerektiği belirlenecektir. Bu yeterlikler konu alanında Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ne tür bilgi ve beceriye sahip olmaları gerektiğini belirleyecek, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin özyeterliklerinin ölçülmesinde kullanılacaktır. Sizlerden gelecek görüşler içerik analizine tabi tutularak bir sınıflandırma yapılacaktır. Bu sınıflandırmaya dayanarak yapılandırılmış bir standart ölçek oluşturularak tekrar sizlerin görüşlerine sunulacaktır.

Görüşleriniz Sosyal Bilgiler öğretmen ve öğretmen adaylarına yönelik özyeterlik ölçeğinin geliştirilebilmesi açısından da son derece önemlidir. Konuyla ilgili olarak siz değerli akademisyenlerin görüşleri önemli ve belirleyici olacaktır. Şimdiden katkılarınız için teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Filiz Zayimoğlu Öztürk

Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı
E-posta: filizzayimogluozturk@gmail.com

1. Kısım: Kişisel Bilgiler

1. Cinsiyet: 1. Kadın () 2. Erkek ()
2. Görevli Olduğunuz Üniversite:
3. Görevli Olduğunuz Bölüm: 1. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği () 2. Coğrafya Öğretmenliği () 3. Tarih Öğretmenliği () 4. Eğitim Bilimleri () 5. Diğer.....
4. Uzmanlık Alanınız:
5. Akademik Ünvanınız: 1. Prof. Dr. () 2. Doç. Dr. () 3. Yrd. Doç. Dr. () 4. Öğr. Gör. Dr. () 5. Öğr. Gör. () 6. Arş. Gör. ()
6. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde ders veriyor musunuz? 1. Evet () 2. Hayır ()

2. Kısım: Görüşler

1. Sosyal Bilgiler öğretmenleri, Sosyal Bilgilerin asıl amacı olan bireyin kişisel gelişimini ve sosyal çevrenin bu gelişime etkisini ortaya koymak, etkili bir vatandaş olarak hak ve sorumluluk ilişkisini kurabilmek ve topluma katılımı sağlayabilmek için hangi yeterliklere sahip olmalıdır?

.....

.....

.....

.....

2. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, kültürün uzun bir geçmişin ürünü olduğunu, zamana, mekâna ve toplumlara göre değiştiğini, milli bilincin oluşmasındaki rolünün önemini ve kültürel mirasın korunmasının toplumun devamlılığı üzerindeki etkisini anlayabilmeleri için hangi yeterliklere sahip olmaları gerekir?

.....

.....

.....

.....

3. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, insanların yer ve çevre ile etkileşimini çeşitli boyutları ile fark edebilmesi, çeşitli beceri ve değerleri kullanarak bu etkileşimin neden ve sonuçlarını ortaya koyabilmeleri, geleceğe yönelik bireysel ve toplumsal bir bakış açısı oluşturabilmeleri için hangi yeterliklere sahip olmaları gerekmektedir?

.....

4. Sosyal Bilgiler öğretmenleri, insanların mal ve hizmetlerin üretim, dağıtım ve tüketimlerini nasıl organize ettiklerini, ekonominin yapısını, özelliklerini ve ekonomiyi etkileyen faktörleri bilmeleri için hangi yeterliklere sahip olmalıdır?

.....

5. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, geçmiş, bugün, gelecek bağlantısını kurabilmeleri, dünyanın değişimini ve gelecekteki durumunu, insanların tarih boyunca yaşadıkları yerleri, kronolojiyi ve tarihsel kökenleri anlayabilmeleri için hangi yeterliklere sahip olmaları gerekmektedir?

.....

6. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, yaratıcı, eleştirel ve bilimsel düşüncenin bilim ve teknolojiye gelişmelerin temeli olduğunu; bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini ve bilgiye ulaşmak için teknolojiyi kullanmanın önemini anlayabilmeleri için hangi yeterliklere sahip olmaları gerekmektedir?

.....

7. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, kişisel kimliğin şekillenmesinde kültürün, grupların ve kurumların etkilerini, grup, kurum ve sosyal örgütlerin nasıl oluştuğunu; onları etkileyen ve kontrol eden mekanizmaları; bunların bireyleri ve kültürü nasıl etkileyip kontrol ettiklerini ve varlıklarını nasıl sürdürüp değiştiklerini bilmeleri için hangi yeterliklere sahip olmaları gerekmektedir?

.....

.....
.....
8. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, güç, otorite ve yönetim yapılarının tarihsel gelişimini, bilinçli bir vatandaş olarak topluma tam katılma yollarını, örgütlü bir devlet gücünün varlığını ve yönetimi etkilemek için gerekli demokratik yolları bilmesi için hangi yeterliklere sahip olmaları gerekmektedir?

.....
.....
.....
.....

9. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, küresel bağlantılar çerçevesinde, farklı bölgelerdeki insanların siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkilerinin teknolojiye gelişmelerle birlikte nasıl arttığını izleyen, gelişen dünyanın gündemini takip eden, karşılaştığı sorunlar karşısında çözüm üretebilen bilinçli birer birey olabilmeleri için hangi yeterliklere sahip olmaları gerekmektedir?

.....
.....
.....
.....

10. Yukarıdaki maddelerin haricinde belirtmek istediğiniz farklı yeterlik alanı var ise lütfen belirtiniz.

.....
.....
.....
.....

EK-2: İKİNCİ DELPHI FORMU

Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Öğretmen Yeterliklerini Belirlemeye Yönelik Öğretim Üyesi Görüş Anketi

Saygı değer Öğretim Üyesi;

Hatırlayacağınız gibi sizlere Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin “*Sosyal Bilgiler Öğretim Programını Oluşturan Öğrenme Alanlarına İlişkin Yeterliklerini*” belirlemeye yönelik doktora tez çalışması ile ilgili bilgi formu gönderilmişti. Sizlerden gelen katkılar ve literatürdeki ilgili çalışmalar da dikkate alınarak Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrenme alanlarına ilişkin yeterliklerini tanımlayan bir ölçek hazırlanmıştır. Ölçeğe son şeklinin verilmesi için ölçekte yer alan her bir maddeyle ilgili görüşlerinize ihtiyaç duyulmaktadır.

Ölçek üzerindeki maddelere yönelik eleştirilerinizi, eklemek istediğiniz yeni maddeleri ve katılmamanız durumunda gerekçenizi lütfen her öğrenme alanının altında ayrılmış ilgili bölüme ilgili ifadenin madde numarasını yazarak kısaca açıklayınız. Ayrıca ölçekle ilgili belirtmek istediğiniz herhangi bir düşünceniz var ise ölçeğin en sonunda bulunan yorumlar bölümünde belirtiniz. Gösterdiğiniz ilgi ve desteğiniz için tekrar teşekkür eder saygılar sunarım.

Filiz Zayimoğlu Öztürk

Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı
E-posta: filizzayimogluozturk@gmail.com

1. Kısım: Kişisel Bilgiler

1. Cinsiyet: 1. Kadın () 2. Erkek ()
2. Görevli Olduğunuz Üniversite:
3. Görevli Olduğunuz Bölüm: 1. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği () 2. Coğrafya Öğretmenliği () 3. Tarih Öğretmenliği () 4. Eğitim Bilimleri () 5. Diğer.....
4. Uzmanlık Alanınız:
5. Akademik Ünvanınız: 1. Prof. Dr. () 2. Doç. Dr. () 3. Yrd. Doç. Dr. () 4. Öğr. Gör. Dr. () 5. Öğr. Gör. () 6. Arş. Gör. ()
6. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde ders veriyor musunuz? 1. Evet () 2. Hayır ()

2. Kısım: Görüşler

Birey ve Toplum					
<i>Bir Sosyal Bilgiler öğretmeni; bireyin kişisel gelişimini ve sosyal çevrenin bu gelişime etkisini ortaya koymak ve etkili bir vatandaş olarak topluma katılımı sağlayabilmek için;</i>					
	Oldukça uygun	Uygun	Orta Düzeyde Uygun	Uygun değil	Hiç uygun değil
1. Sosyal Bilgilerin felsefesini, genel ve özel amaçlarını bilir.	()	()	()	()	()
2. Sosyal Bilgilerin amaçlarının değişen şartlara göre değiştiğinin farkındadır.	()	()	()	()	()
3. Sosyal Bilgiler öğretiminde olgu, kavram ve genellemenin ayrımını yapar.	()	()	()	()	()
4. Sosyal Bilgilerin toplumsal diyalogu, insan ilişkilerini ve kişisel iletişimi geliştirdiğinin farkındadır.	()	()	()	()	()
5. Demokrasinin ve demokratik cumhuriyet yönetim şeklinin anlamını ve tarihsel gelişimini bilir.	()	()	()	()	()
6. Demokratik düşünmenin ve demokratik bakış açısının toplumsal gelişimin en önemli parçası olduğunun farkındadır.	()	()	()	()	()
7. Vatandaşlık hakları ve sorumlulukları ile hukuk, yasa ve özgürlük kavramlarını kaynaklarıyla bilir.	()	()	()	()	()
8. Birey ve toplum kavramlarından hareketle, bireylerin toplumsal rollerinin neler olduğunu bilir.	()	()	()	()	()
9. Kamu düzeni için sosyal haklarının, özel ve toplumsal sorumluluklarının bilincindedir.	()	()	()	()	()
10. İnsan ve çocuk haklarını, bunlara ait ulusal ve uluslar arası belgeleri tarihsel gelişim süreçleriyle bilir ve analiz eder.	()	()	()	()	()
11. Anayasanın genel yapısını, anayasal süreçleri ve anayasanın toplumsal düzen için önemini bilir.	()	()	()	()	()
12. Kamu meselelerini ilgilendiren ve çok boyutlu bakış açısı gerektiren bilgilere nasıl ulaşılacağını, bu bilgileri nasıl analiz edeceğini ve değerlendireceğini bilir.	()	()	()	()	()
13. Anayasal hak çerçevesinde özel hayatın gizliliği ve düşünce özgürlüğü kavramlarını bilir.	()	()	()	()	()
14. Çeşitli tarihsel ve çağdaş kültürlerin bireyin günlük hayatı üzerindeki etkilerini bilir.	()	()	()	()	()
15. Aile, din, cinsiyet, ırk, milliyet, sosyo-ekonomik durum ve diğer sosyal ve kültürel özelliklerin bireyin gelişimindeki rolünü bilir.	()	()	()	()	()
16. İnsanın büyümesi ve gelişmesiyle ilgili kavram, yöntem ve kuramları bilir.	()	()	()	()	()
17. Çağdaş toplumlardaki davranış bozuklukları ve akıl sağlığı ile ilgili olarak, bunlara katkıda bulunan ve zarar veren etmenleri bilir.	()	()	()	()	()
Yukarıda belirtilenler dışında eklemek istediğiniz madde/maddeler varsa lütfen belirtiniz.					
Katılmadığınız maddeye yönelik lütfen madde numarasını vererek açıklama yapınız.					

Kültür ve Miras					
<i>Bir Sosyal Bilgiler öğretmeni; insanların kültürü nasıl oluşturduğunu, öğrendiğini, ona nasıl uyum sağladığını ve kültürel mirasın toplum üzerindeki etkisini anlayabilmek için;</i>					
	Oldukça uygun	Uygun	Orta Düzeyde Uygun	Uygun değil	Hiç uygun değil
1. Kültürün uzun bir geçmişin ürünü olduğunu; zamana, mekâna ve toplumlara göre değiştiğini bilir.	()	()	()	()	()
2. Milli bilincin oluşmasında kültürün önemini bilir.	()	()	()	()	()
3. Farklı olaylar, mekânlar ve topluluklar arasındaki ilişkileri analiz eder.	()	()	()	()	()
4. Kültürün anlamını, öğelerini ve bu öğelerin tarihsel süreçleri ile toplumdan topluma farklılaştığını bilir.	()	()	()	()	()
5. Bir toplum için kültürün önemini ve değişim sürecini örneklerle açıklar.	()	()	()	()	()
6. Kültürler arası etkileşimin insanlığın gelişimindeki önemini bilir.	()	()	()	()	()
7. Kültür ve değişim arasındaki ilişkiyi analiz eder.	()	()	()	()	()
8. Değişim kavramını bir sosyal olgu olarak çözümler.	()	()	()	()	()
9. Değişim ve süreklilik kavramları arasındaki ilişkiyi çözümler.	()	()	()	()	()
10. Tarihsel olguları ve yorumları ayırt eder.	()	()	()	()	()
11. Sosyal olayların ve anlayışların toplumdan topluma değişiklik gösterdiğini bilir.	()	()	()	()	()
12. Kültür ve sosyal yaşam arasındaki ilişkileri analiz eder.	()	()	()	()	()
13. Maddi ve manevi kültür kavramları ile kültürel mirasın korunmasının toplumun devamlılığı üzerindeki etkisini bilir.	()	()	()	()	()
14. Kültürel mirasa duyarlı ve saygılıdır.	()	()	()	()	()
15. Kültürel mirasın korunmasında müzelerin önemini bilir.	()	()	()	()	()
16. Yaşadığı coğrafya üzerindeki farklı kültür öğeleri ve bunların etkileşimi üzerine fikir yürütüp tartışabilir.	()	()	()	()	()
17. Türk toplumunun tarihsel kökenini ve kronolojisini bilir.	()	()	()	()	()
18. Türk kültürünün etkileşime girdiği diğer kültürleri bilir.	()	()	()	()	()
19. Türk kültür tarihine, kültürel ve toplumsal birikimlerine, inançlarına ve değerlerine sahip çıkar.	()	()	()	()	()
20. Atatürk'ün Türk kültürü üzerindeki etkisini örneklerle açıklar.	()	()	()	()	()
21. Çevresindeki sosyal ve kültürel etkinliklere katılır.	()	()	()	()	()
22. Tarihi, kültürel ve sosyal meselelerin incelenmesinde kullanılan sosyoloji, antropoloji, arkeoloji, nümizmatik ve filoloji gibi bilimlerin fikir ve teorilerini kullanmayı bilir.	()	()	()	()	()
23. Farklı kültürel perspektifteki insanların verileri ve deneyimleri nasıl yorumladıklarını bilir.	()	()	()	()	()
24. Dil, edebiyat, sanat, gelenekler, inançlar, değerler ve davranış kalıpları arasındaki etkileşimleri kültürü oluşturan unsurlar olarak görür.	()	()	()	()	()
25. Dünya üzerindeki topluluklar arasındaki kültürel farklılık ve benzerliklerin faydalarını bilir.	()	()	()	()	()
26. Kültürler arası anlayışa katkıda bulunan ya da engel olan değer ve tutumların yansıtıldığı davranış kalıplarını bilir.	()	()	()	()	()
Yukarıda belirtilenler dışında eklemek istediğiniz madde/maddeler varsa lütfen belirtiniz.					
.....					
Katılmadığınız maddeye yönelik lütfen madde numarasını vererek açıklama yapınız.....					

İnsanlar, Yerler ve Çevreler					
<i>Bir Sosyal Bilgiler öğretmeni; insanların, yer ve çevre ile etkileşimini çeşitli boyutlarıyla fark edebilmek ve bu etkileşimin neden ve sonuçlarını ortaya koyabilmek için;</i>					
	Oldukça uygun	Uygun	Orta Düzeyde Uygun	Uygun değil	Hiç uygun değil
1. İnsanların yer ve çevre ile etkileşimini çeşitli boyutları ile bilir ve bu etkileşimin nedenleri ve sonuçlarını ortaya koyar.	()	()	()	()	()
2. İnsan ihtiyaçlarıyla, sınırlı doğal kaynakların çatışmasının sonuçlarını analiz eder.	()	()	()	()	()
3. Coğrafya, iklim, yeryüzü şekilleri ve doğal kaynaklar bilgisine sahiptir.	()	()	()	()	()
4. İnsanların yaşam tarzı, gelenekleri ve ekonomik faaliyetleri ile fiziki coğrafyayı ilişkilendirir.	()	()	()	()	()
5. Çevre kavramını, çevreyi oluşturan öğeleri ve çevresel döngünün nasıl gerçekleştiğini bilir.	()	()	()	()	()
6. İnsanların çevreye karşı sorumluluklarını ve çevre ile ilgili örgütlenmeleri bilir.	()	()	()	()	()
7. İl, bölge, ülke ve dünyanın fiziksel ve beşeri coğrafyasını bilir.	()	()	()	()	()
8. Türkiye’de ve dünyadaki çevresel sorunların nedenlerini ve sonuçlarını analiz eder.	()	()	()	()	()
9. Doğal afetlerin çevre sorunlarıyla ilişkisini kurar.	()	()	()	()	()
10. Matematik ve özel konum bilgisine sahiptir.	()	()	()	()	()
11. Yeryüzünün temel jeolojik yapısı, iklim özellikleri, bitki örtüsü ve hidrografik özelliklerini bilir.	()	()	()	()	()
12. Coğrafi faktörlerin insan yaşamını nasıl etkilediğini bilir.	()	()	()	()	()
13. Coğrafya biliminin gelişim sürecini bilir.	()	()	()	()	()
14. İnsan ve tabiat arasındaki ilişkiyi tarihsel bağlam içinde değerlendirir.	()	()	()	()	()
15. Botanik ve Zooloji gibi bilim dallarının verilerinden yararlanır.	()	()	()	()	()
16. Endüstriyel gelişim ve çevre arasındaki ilişkileri çözümler.	()	()	()	()	()
17. Tarih, Antropoloji ve Arkeoloji bilimlerinin temel kavramlarını kullanabilir.	()	()	()	()	()
18. Dünyanın farklı resimlerinden elde edilen verileri nasıl yorumlayacağını ve sentezleyeceğini bilir.	()	()	()	()	()
19. Grafik, tablo ve harita oluşturmakta kullanılacak coğrafi veri kaynaklarını kullanmayı ve atlas gibi veri tabanlarından elde edilen bilgileri yorumlamayı bilir.	()	()	()	()	()
20. Uzaklık, ölçek, alan, yoğunluk hesaplamalarını bilir.	()	()	()	()	()
21. Çeşitli bölgesel ve küresel boyuttaki olaylar arasındaki ilişkiyi bilir.	()	()	()	()	()
22. Tarihsel olayların fiziki ve beşeri coğrafya tarafından nasıl etkilendiğini ve bu etkilerin yerel, bölgesel, ulusal ve küresel boyutlarını bilir.	()	()	()	()	()
23. Çeşitli olgulardan kaynaklanan krizlerin, çevresel değişikliklerin ekonomik ve sosyal etkilerini bilir.	()	()	()	()	()
24. Doğal kaynakların kullanımıyla ilgili devlet düzenlemeleri bilir.	()	()	()	()	()
25. Çevreyi koruma ve sürdürülebilir kalkınma konularında aktif rol alır.	()	()	()	()	()
Yukarıda belirtilenler dışında eklemek istediğiniz madde/maddeler varsa lütfen belirtiniz.....					
Katılmadığınız maddeye yönelik lütfen madde numarasını vererek açıklama yapınız.....					

Üretim, Dağıtım ve Tüketim					
<i>Bir Sosyal Bilgiler öğretmeni; insanların, mal ve hizmetlerin üretim, dağıtım ve tüketimlerini nasıl organize ettiklerini anlayabilmek için;</i>					
	Oldukça uygun	Uygun	Orta Düzeyde Uygun	Uygun değil	Hiç uygun değil
1. Mal ve hizmetlerin üretimi ve dağıtımını için ekonomik sistemlerin geliştirilmesini sağlayan doğal kaynaklar, sermaye ve insan gücünün eksikliğinin nasıl etkide bulunduğunu bilir.	()	()	()	()	()
2. Rekabetçi bir pazar sistemi içerisinde üretilen ve dağıtılan malların, arz, talep, fiyatlar ve kârlar üzerinde oynadığı rolü bilir.	()	()	()	()	()
3. Mal ve hizmetlerin özel ve kamu sektörlerine dağıtılmasının maliyetini ve faydalarını bilir.	()	()	()	()	()
4. Ekonomik sistemleri oluşturan çeşitli ekonomik kurumlar arasındaki ilişkileri bilir.	()	()	()	()	()
5. Borsa ve özelleştirmenin ekonomik ilerlemedeki rolünü bilir.	()	()	()	()	()
6. Farklı toplumlardaki değerlerin ve inançların ekonomik kararları nasıl etkilediğini bilir.	()	()	()	()	()
7. Talep, kaynak, fiyatlar, hükümetin rolü, bankalar, iş ve işçi federasyonları, kazanç ve yatırımlar ile sermaye gibi kavramların temel ekonomik sistemlerdeki kuralları ve prosedürlerini bilir.	()	()	()	()	()
8. Ekonomik kavramları tarihsel ve sosyal gelişimin değerlendirilmesi için nasıl kullanacağını bilir.	()	()	()	()	()
9. Milli ve küresel ekosistemler arasındaki farklılıkları ve bunların birbirini nasıl etkileyebileceğini bilir.	()	()	()	()	()
10. Ekonominin yapısını, özelliklerini ve ekonomiyi etkileyen faktörleri bilir	()	()	()	()	()
11. Ekonominin sosyal bilimlere ilgilendiren boyutlarını bilir.	()	()	()	()	()
12. Sosyal Bilgiler ile ekonominin bağlantısını kurar.	()	()	()	()	()
13. Bulunduğu bölgedeki üretim, dağıtım ve tüketim etkinliklerini bilir.	()	()	()	()	()
14. Bölgesel, ulusal ve küresel düzeyde ekonomik etkinlikleri bilir.	()	()	()	()	()
15. Türkiye’de ve dünyada yaşanan temel ekonomik sorunları bilir.	()	()	()	()	()
16. Tüketim sürecinde yaşanabilecek sorunları ve tüketici haklarını bilir.	()	()	()	()	()
17. Toplumdaki iş kollarını ve özelliklerini bilir.	()	()	()	()	()
18. Doğal kaynakların önemini bilir ve onları koruma sorumluluğunu alır.	()	()	()	()	()
19. Ülke ekonomisi ile farklı ülkelerin ekonomilerini karşılaştırır.	()	()	()	()	()
20. Temel istatistik bilgisine sahiptir.	()	()	()	()	()
21. Ana ticaret yollarını, üretim ve tüketim merkezlerini bilir ve bunların dağılımlarını neden-sonuç ilişkileri açısından irdeler.	()	()	()	()	()
22. Ekonomik verimliliğin önemini bilir.	()	()	()	()	()
23. Dünyada ve ülkesindeki ekonomik ve politik gelişmelerden haberdardır.	()	()	()	()	()
24. Ülkesinin ve ulusunun politik ve ekonomik çıkarlarını gözetir.	()	()	()	()	()
25. İktisat tarihi ile ilgili temel olguları ve gelişim süreçlerini bilir.	()	()	()	()	()
26. Ekonomik doktrinlerin gelişim süreçlerini bilir.	()	()	()	()	()
27. Teknoloji ve ekonominin birbirlerine etkisini bilir.	()	()	()	()	()
Yukarıda belirtilenler dışında eklemek istediğiniz madde/maddeler varsa lütfen belirtiniz.....					
Katılmadığınız maddeye yönelik lütfen madde numarasını vererek açıklama yapınız.....					

Zaman, Süreklilik ve Değişim					
<i>Bir Sosyal Bilgiler öğretmeni; geçmiş, bugün, gelecek bağlantısını kurabilmek ve değişimin tarihsel gelişimini anlayabilmek için;</i>					
	Oldukça uygun	Uygun	Orta Düzeyde Uygun	Uygun değil	Hiç uygun değil
1. Geçmiş, bugün, gelecek bağlantısını kurar ve yorumlar.	()	()	()	()	()
2. Kültürler içi ve kültürler arasında gerçekleşen değişimleri ve farklı bakış açılarını karşılaştırmayı bilir.	()	()	()	()	()
3. Toplumların sözlü geleneklerinin, kültür ve tarihlerinin korunması açısından önemini bilir.	()	()	()	()	()
4. Tarihsel eleştiri, düşünme ve sorgulama süreçlerini, tarihi yeniden inşa etme ve yeniden yorumlama için kullanmayı bilir.	()	()	()	()	()
5. Tarihsel gelişimleri analiz etmek için tarihsel sorgulama biçimlerini, fikirleri ve teorileri bilir.	()	()	()	()	()
6. Tarihle toplumsal gelişim arasında ilişki kurar.	()	()	()	()	()
7. Toplumsal bir olayın tarihsel boyutlarını, günümüzdeki biçimini ve geleceğe etkilerini tahmin eder.	()	()	()	()	()
8. Toplumların geçmiş yaşamları ile günümüzdeki yaşamlarını karşılaştırır.	()	()	()	()	()
9. Yeryüzünün geçirdiği süreci jeolojik ve antropolojik olarak analiz eder.	()	()	()	()	()
10. Ülkelerin kuruluş, gelişme ve yıkılma süreçlerini neden ve sonuçlarıyla bilir.	()	()	()	()	()
11. Sosyal değişim ve süreklilik kavramlarını bilir ve bunlar arasında bağlantılar kurar.	()	()	()	()	()
12. Türk milletinin tarihini ve kültürel birikimini doğru kaynaklarıyla bilir.	()	()	()	()	()
Yukarıda belirtilenler dışında eklemek istediğiniz madde/maddeler varsa lütfen belirtiniz.					
Katılmadığınız maddeye yönelik lütfen madde numarasını vererek açıklama yapınız.					

Bilim, Teknoloji ve Toplum					
<i>Bir Sosyal Bilgiler öğretmeni; bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini anlayabilmek için;</i>					
	Oldukça uygun	Uygun	Orta Düzeyde Uygun	Uygun değil	Hiç uygun değil
1. Yaratıcı, eleştirel ve bilimsel düşüncenin, bilim ve teknolojiadaki gelişmelerin temeli olduğunu bilir.	()	()	()	()	()
2. Bilim ve teknolojiadaki gelişmelerin toplumsal yaşam üzerindeki etkisini bilir.	()	()	()	()	()
3. Teknoloji okuryazarlığı gelişmiştir.	()	()	()	()	()
4. Bilim kavramını ve geçmişten günümüze bilimsel gelişim süreçlerini bilir.	()	()	()	()	()
5. Güncel teknolojik ve bilimsel gelişmeleri bilimsel dergi, gazete, haber vb. yollarla takip eder.	()	()	()	()	()
6. Sosyal olaylar ve değişmelerle bilimsel gelişmeleri ilişkilendirir.	()	()	()	()	()
7. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin dünyanın hangi bölgelerinde yoğunlaştığını bilir.	()	()	()	()	()
8. Bilim ve teknolojinin toplumsal yaşama etkisi konusunda sosyoloji alan bilgisine sahiptir.	()	()	()	()	()
9. Felsefe ve bilimsel düşünce arasındaki ilişkileri bilir.	()	()	()	()	()
10. Bilim ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki toplumların hayatına etkisi hakkında fikir sahibidir.	()	()	()	()	()
11. Teknolojinin yararlı ve zararlı yönlerini karşılaştırır.	()	()	()	()	()
12. Atatürk'ün bilime verdiği önemi bilir.	()	()	()	()	()
13. Bilim, teknoloji ve toplumun birbirlerine bağlılığı ve etkileşimleri ile ilgili hem tarihten hem de günümüzden örnekleri bilir.	()	()	()	()	()
14. Bilim ve teknolojinin fiziksel dünyayı ve toplumu nasıl değiştirdiğini ve insan-çevre etkileşimini nasıl etkilediğini bilir.	()	()	()	()	()
15. Yeni teknolojilerden kaynaklanan sosyal değişimlerle birlikte önerilen çeşitli kuralları nasıl değerlendireceğini bilir.	()	()	()	()	()
Yukarıda belirtilenler dışında eklemek istediğiniz madde/maddeler varsa lütfen belirtiniz.					
Katılmadığınız maddeye yönelik lütfen madde numarasını vererek açıklama yapınız.					

Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler					
<i>Bir Sosyal Bilgiler öğretmeni; gruplar, kurumlar ve sosyal örgütlerin nasıl oluştuğunu, varlıklarını nasıl sürdürüp değiştiklerini, onları etkileyen ve kontrol eden mekanizmaları anlayabilmek için;</i>					
	Oldukça uygun	Uygun	Orta Düzeyde Uygun	Uygun değil	Hiç uygun değil
1. Grup, kurum ve sosyal örgütlerin nasıl oluştuğunu bilir.	()	()	()	()	()
2. Kişisel kimliğin şekillenmesinde grupların ve kurumların etkilerini bilir.	()	()	()	()	()
3. Grup, kurum ve sosyal örgütleri etkileyen ve kontrol eden mekanizmaları ve varlıklarını nasıl sürdürüp değiştiklerini bilir.	()	()	()	()	()
4. Sivil toplum örgütlerinden birine üyedir.	()	()	()	()	()
5. Sivil toplum örgütleriyle iş birliği yapar.	()	()	()	()	()
6. Toplumdaki sosyal grup, kurum ve örgütlerin önemini bilir.	()	()	()	()	()
7. Toplumdaki sosyal grup, kurum ve örgütlerin birbirleriyle olan ilişkisini bilir.	()	()	()	()	()
8. Bireylerin sosyal grup, kurum ve örgütlerle olan ilişkilerini bilir.	()	()	()	()	()
9. Sivil toplum kuruluşlarının demokrasinin gelişimindeki önemini bilir.	()	()	()	()	()
10. Ülkesindeki sosyal grup, kurum ve örgütlerin durumunu diğer ülkeler ile karşılaştırır.	()	()	()	()	()
11. Çeşitli kurum ve kuruluşların işlevleri ve görevleri hakkında temel bilgilere sahiptir.	()	()	()	()	()
12. Toplum, toplumsal yapıyı, toplumsal kurumları ve aralarındaki ilişkiyi bilir.	()	()	()	()	()
13. Dünyadaki ve ülkemizdeki anayasal hareketler konusunda bilgi sahibidir.	()	()	()	()	()
14. İyi bir vatandaşlık bilgisine sahip bir birey olarak, grup, kurum ve sosyal örgütlerden milli değerlerimizle çatışmayanları tercih eder.	()	()	()	()	()
15. Sosyoloji, Sosyal Psikoloji, Antropoloji, Siyaset Bilimi ve Tarih biliminin temel kavramlarını kullanır.	()	()	()	()	()
16. Sosyal rol, sosyal statü ve sosyal sınıf gibi kavramların bireyler, gruplar ve toplumlar arasındaki etkileşimleri ve bağlantıları nasıl etkilediklerini bilir.	()	()	()	()	()
17. Grup ve kurumsal etkilerin insanlar, olaylar ve kültür elementleri üzerinde hem tarihi hem de çağdaş düzenlemeler yaptığını bilir.	()	()	()	()	()
18. Çeşitli kurumların zaman içinde nasıl değiştiğini ve geliştiğini bilir.	()	()	()	()	()
19. Sosyal kurallara uyma çabalarının gruplar ve kurumlar arasında gerginliğe yol açabileceğini bilir.	()	()	()	()	()
20. İnanç sistemlerinin çeşitli tarihsel ve çağdaş hareketler içerisindeki yerini bilir.	()	()	()	()	()
21. Gruplar ve kurumların, bireysel ihtiyaçları nasıl karşıladıklarını ve kamu yararını nasıl oluşturduklarını bilir.	()	()	()	()	()
22. Sosyal problemlerin ve meselelerin incelenmesinde kullanılmak üzere, davranış bilimlerinden elde edilen bilgileri kullanmayı bilir.	()	()	()	()	()
Yukarıda belirtilenler dışında eklemek istediğiniz madde/maddeler varsa lütfen belirtiniz.					
Katılmadığınız maddeye yönelik lütfen madde numarasını vererek açıklama yapınız.....					

Güç, Yönetim, Toplum					
<i>Bir Sosyal Bilgiler öğretmeni; güç, otorite ve yönetim yapılarının gelişimini ve birbirleriyle olan ilişkilerini, bilinçli bir vatandaş olarak devlet yönetimine demokratik katılma yollarını anlayabilmek için;</i>					
	Oldukça uygun	Uygun	Orta Düzeyde Uygun	Uygun değil	Hiç uygun değil
1. Hükümetin amacını ve gücünü nasıl elde ettiğini, kullandığını ve yargılandığını bilir.	()	()	()	()	()
2. Vatandaşların istekleri ve ihtiyaçlarını karşılayan, ülkeyi yöneten, düzeni ve güvenliği sağlayan ve adil bir toplum için yapılması gerekenleri yapan mekanizmaları bilir.	()	()	()	()	()
3. Güçler ayrılığı ilkesinin cumhuriyet ve demokrasideki önemini bilir.	()	()	()	()	()
4. Yargının, yasama ve yürütme güçleri üzerindeki etkilerini bilir.	()	()	()	()	()
5. Çeşitli siyaset sistemleri ve bu sistemlerin şekillendirilmesinde siyasi liderlerin rolünü bilir.	()	()	()	()	()
6. Milletlerarasında ve millet içinde işbirliği sağlayan ve çatışmaya yol açan koşul, eylem ve çalışmaların neler olduğunu bilir.	()	()	()	()	()
7. Siyaset biliminden elde edilen düşünce, kuram ve sorgulama biçimlerini sosyal problemleri incelerken kullanmayı bilir.	()	()	()	()	()
8. Hükümetlerin kendi amaçlarını gerçekleştirebilmek için yurt içinde ve yurt dışında uyguladıkları politikaları bilir.	()	()	()	()	()
9. Kamu düzeninin nasıl şekillendirildiğini ve korunduğunu bilir.	()	()	()	()	()
10. Güç, hâkimiyet ve yönetim yapılarının tarihsel gelişimini bilir.	()	()	()	()	()
11. Siyasi partileri ve demokratik yapı içerisindeki rollerini bilir.	()	()	()	()	()
12. Birey ve yönetim arasındaki bağlantıyı bilir.	()	()	()	()	()
13. Dünyadaki devlet yapılarını, yönetim şekillerini ve tarihi süreçteki yerlerini bilir.	()	()	()	()	()
14. Demokrasi ve insan haklarının tarihsel gelişimini ve önemini bilir.	()	()	()	()	()
15. Demokrasinin bireysel, toplumsal ve ekonomik gelişim için anlamını bilir.	()	()	()	()	()
16. Devletin resmi kurum ve kuruluşları ile bunların bağlı olduğu merkezi yönetim birimlerini ve işleyişlerini bilir.	()	()	()	()	()
17. Devlet, yönetim, demokrasi, vatandaş, vatandaşlık, toplum, insan hakları, ülke, ulus gibi kavramları ve birbirleriyle ilişkisini bilir.	()	()	()	()	()
18. Anayasa ve temel haklar-özgürlükler konusunu bilir.	()	()	()	()	()
19. Aktif olarak vatandaşlık görev ve sorumluluklarını yerine getirir.	()	()	()	()	()
Yukarıda belirtilenler dışında eklemek istediğiniz madde/maddeler varsa lütfen belirtiniz.					
Katılmadığınızı maddeye yönelik lütfen madde numarasını vererek açıklama yapınız.					

Küresel Bağlantılar					
<i>Bir Sosyal Bilgiler öğretmeni; dünya üzerinde farklı bölgelerde yaşayan toplulukların siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkilerini küresel bağlantılar çerçevesinde anlayabilmek için;</i>					
	Oldukça uygun	Uygun	Orta Düzeyde Uygun	Uygun değil	Hiç uygun değil
1. Küresel düşünüp yerel davranmayı bilir.	()	()	()	()	()
2. Dünyadaki sorunların çözümüne katkı sağlamak için sorumluluk alır.	()	()	()	()	()
3. Farklı bölgelerdeki insanların siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkilerinin teknolojideki gelişmelerle arttığını bilir.	()	()	()	()	()
4. Ülkemizin diğer ülkelerle olan politik, ekonomik, siyasi ve sosyal ilişkilerinin önemini bilir.	()	()	()	()	()
5. Ülkeler arasındaki işbirliğinin önemini bilir.	()	()	()	()	()
6. Kültürel ve ekonomik ilişkilerin toplum üzerindeki etkilerini bilir.	()	()	()	()	()
7. Ülkelerin birbirleriyle ilişkilerinde uluslar arası şirketlerin rolünü bilir.	()	()	()	()	()
8. Mevcut ve ortaya çıkacak olan küresel sorunların sebeplerini, sonuçlarını ve olası çözüm yollarını bilir.	()	()	()	()	()
9. Milli hâkimiyet ve küresel bağlantılar arasındaki ilişkileri bilir.	()	()	()	()	()
10. Uluslar arası etkinliklerin toplumlararası etkileşimdeki önemini bilir.	()	()	()	()	()
11. Bireysel davranışların ve kararların küresel sistemlerle olan bağlantılarını bilir.	()	()	()	()	()
12. Evrensel insan haklarıyla ilgili çalışmaları, sorunları ve endişeleri bilir.	()	()	()	()	()
13. Ülkelerin birbirleriyle olan ilişkilerini coğrafyanın ilkeleri ile değerlendirir.	()	()	()	()	()
14. Enerji nakil hatları, sınır aşan sular, tükenebilir ve yenilenebilir enerji kaynaklarının ülkeler arası ilişkilerdeki rolünü bilir.	()	()	()	()	()
15. Dünyadaki gelişmeleri takip ederek, yaşantımıza etkilerini yorumlar.	()	()	()	()	()
16. Uluslararası kurumları/kuruluşları ve görevlerini bilir.	()	()	()	()	()
17. Ortak miras ve turizm konularında bilgi sahibidir.	()	()	()	()	()
18. Atatürk'ün milli dış politika anlayışını bilir.	()	()	()	()	()
19. Gelişmelerden haberdar olmak için en az iki gazete ve bir yerli bir yabancı olmak üzere iki dergiyi takip eder.	()	()	()	()	()
20. Yabancı kültürlerden insanlarla diyalog kurar.	()	()	()	()	()
Yukarıda belirtilenler dışında eklemek istediğiniz madde/maddeler varsa lütfen belirtiniz.					
Katılmadığınız maddeye yönelik lütfen madde numarasını vererek açıklama yapınız.					

Öğrenme Alanlarıyla ilgili Beceri ve Değer Yeterlikleri					
<i>Bir Sosyal Bilgiler öğretmeni; alanının gerektirdiği bilgi, beceri ve değerleri profesyonel bir şekilde sosyal bilimler disiplinleriyle birleştiren bir Sosyal Bilgiler öğretimi anlayışına sahip olabilmek için;</i>					
	Oldukça uygun	Uygun	Orta Düzeyde Uygun	Uygun değil	Hiç uygun değil
1. Eleştirel düşünme becerisine sahiptir.	()	()	()	()	()
2. Yaratıcı düşünme becerisine sahiptir.	()	()	()	()	()
3. Etkili iletişim becerilerine sahiptir.	()	()	()	()	()
4. Araştırma becerilerine sahiptir.	()	()	()	()	()
5. Problem çözme becerisine sahiptir.	()	()	()	()	()
6. Karar verme becerisine sahiptir.	()	()	()	()	()
7. Bilgi teknolojilerini kullanma becerilerine sahiptir.	()	()	()	()	()
8. Empati becerisine sahiptir.	()	()	()	()	()
9. Sosyal katılım becerisine sahiptir.	()	()	()	()	()
10.Zaman ve kronoloji algılama becerisine sahiptir.	()	()	()	()	()
11.Mekânı algılama becerisine sahiptir.	()	()	()	()	()
12.Gözlem becerisine sahiptir.	()	()	()	()	()
13.Değişim ve sürekliliği algılama becerisine sahiptir.	()	()	()	()	()
14.Bilimselliğe ve bilimsel araştırmaya değer verir.	()	()	()	()	()
15.Akademik dürüstlüğe değer verir.	()	()	()	()	()
16.Hoşgörü değerine sahiptir.	()	()	()	()	()
17.Bireysel farklılıklara saygılıdır.	()	()	()	()	()
18.İçinde yaşadığı toplumun değerlerine saygılıdır.	()	()	()	()	()
19.Yaşadığı toplumu, vatanını ve milletini sever.	()	()	()	()	()
20.Toplumsal değerlere saygılıdır.	()	()	()	()	()
21.Sorumluluk değerine sahiptir.	()	()	()	()	()
22.Bağımsızlık ve özgürlük değerlerine sahiptir.	()	()	()	()	()
Yukarıda belirtilenler dışında eklemek istediğiniz madde/maddeler varsa lütfen belirtiniz.					
Katılmadığınız maddeye yönelik lütfen madde numarasını vererek açıklama yapınız.					

EK-3: SOSYAL BİLGİLER ÖĞRENME ALANLARINA İLİŞKİN ÖĞRETMEN YETERLİKLERİ

Birey ve Toplum
<i>Bir Sosyal Bilgiler öğretmeni; bireyin kişisel gelişimini ve sosyal çevrenin bu gelişime etkisini ortaya koymak ve etkili bir vatandaş olarak topluma katılımı sağlayabilmek için;</i>
1. Sosyal Bilgilerin felsefesini, genel ve özel amaçlarını bilir.
2. Sosyal Bilgiler öğretiminde olgu, kavram ve genellemenin önemini değerlendirir.
3. Sosyal Bilgiler ile toplumsal diyalog, insan ilişkileri ve kişisel iletişim arasındaki ilişkiyi analiz eder.
4. Demokratik düşünmenin ve demokratik cumhuriyet yönetim şeklinin toplumsal gelişim üzerindeki etkisini değerlendirir.
5. Vatandaşlık hakları ve sorumluluklarını; hukuk, yasa ve özgürlük kavramları ile ilişkilendirir.
6. Kamu düzeni için sosyal haklar, bireysel ve toplumsal sorumluluklar ile ilgili çalışmalara katılır.
7. İnsan ve çocuk haklarını, bunlara ait ulusal ve uluslar arası belgeleri tarihsel gelişim süreçleriyle analiz eder.
8. Anayasanın genel yapısını, anayasal süreçleri ve anayasanın toplumsal düzen için önemini değerlendirir.
9. Aile, din, cinsiyet, ırk, milliyet, sosyo-ekonomik durum gibi sosyal ve kültürel özelliklerin bireyin gelişimindeki rolünü değerlendirir.
10. Sosyal Bilgiler öğretiminde psikoloji biliminin fikir ve teorilerini kullanır.
Kültür ve Miras
<i>Bir Sosyal Bilgiler öğretmeni; insanların kültürü nasıl oluşturduğunu, öğrendiğini, ona nasıl uyum sağladığını ve kültürel mirasın toplum üzerindeki etkisini anlayabilmek için;</i>
1. Kültürün uzun bir geçmişin ürünü olduğunu; zamana, mekâna ve toplumlara göre değiştiğini değerlendirir.
2. Milli bilincin oluşmasında kültürün önemini analiz eder.
3. Farklı kültürler, olaylar, mekânlar ve topluluklar arasındaki ilişkileri, değişimleri ve gelişimleri izler.
4. Kültürler arası etkileşimin ve değişimin, insanlığın gelişimindeki rolünü değerlendirir.
5. Tarihsel gelişim sürecinde kültürel mirasın yerini değerlendirir.
6. Yaşadığı coğrafya üzerindeki farklı kültür öğeleri ve bunların etkileşimi üzerine tartışır.
7. Türk tarihi ve kültürünün kökeni ve etkileşime girdiği diğer kültürlerle ilgili araştırmalar yapar.
8. Dil, edebiyat, sanat, gelenekler, inançlar, değerler ve davranış kalıpları arasındaki etkileşimleri kültürü oluşturan unsurlar olarak değerlendirir.
9. Atatürk'ün ve diğer Türk büyüklerinin, Türk tarihi ve kültürüne olan katkılarını değerlendirir.
10. Sosyal Bilgiler öğretiminde tarih, antropoloji ve arkeoloji bilimlerinin fikir ve teorilerini kullanır.
İnsanlar, Yerler ve Çevreler
<i>Bir Sosyal Bilgiler öğretmeni; insanların, yer ve çevre ile etkileşimini çeşitli boyutlarıyla fark edebilmek ve bu etkileşimin neden ve sonuçlarını ortaya koyabilmek için;</i>
1. İnsanların yer ve çevre ile etkileşiminin nedenlerini ve sonuçlarını değerlendirir.
2. İnsan ihtiyaçları ile sınırlı doğal kaynakların çatışmasının sonuçlarını analiz eder.
3. İnsanların yaşam tarzı, gelenekleri ve ekonomik faaliyetleri ile fiziki coğrafyayı ilişkilendirir.
4. İnsanların çevreye karşı sorumluluklarıyla çevresel örgütlenmeler arasındaki ilişkiyi değerlendirir.

5. Çevre sorunlarıyla beşeri faaliyetler ve doğal afetler arasında ilişki kurar.
6. İnsan ve tabiat arasındaki ilişkiyi tarihsel bağlam içinde değerlendirir.
7. Endüstriyel gelişim ve çevre arasındaki ilişkileri çözümler.
8. Tarihsel olayların fiziki ve beşeri coğrafya ile ilişkisini yerel, bölgesel, ulusal ve küresel yönleriyle analiz eder.
9. Bölgesel ve küresel boyuttaki olaylardan kaynaklanan çevresel değişikliklerin ekonomik ve sosyal etkilerini değerlendirir.
10. Çevre bilincinin geliştirilmesi ve sürdürülebilir kalkınmayla ilgili çalışmalar yapar.
11. Sosyal Bilgiler öğretiminde coğrafya biliminin fikir, teori ve verilerini kullanır.
Üretim, Dağıtım ve Tüketim
<i>Bir Sosyal Bilgiler öğretmeni; insanların, mal ve hizmetlerin üretim, dağıtım ve tüketimlerini nasıl organize ettiklerini anlayabilmek için;</i>
1. Üretim, dağıtım ve tüketim döngüsünde üretim faktörleri (emek, sermaye, doğal kaynaklar ve girişimcilik) arasındaki ilişkileri çözümler.
2. Ekonomik sistemlerin eğitim üzerindeki etkisini değerlendirir.
3. Özel sektör ve kamu sektörünün devletin ekonomik kalkınmasındaki yerini değerlendirir.
4. Ülkesinin ve dünyanın sahip olduğu doğal kaynakların korunmasının önemini tartışır.
5. Atatürk'ün ekonomi politikasıyla milli ekonomi arasında ilişki kurar.
6. Ekonominin temel kavramlarını, özelliklerini ve ekonomiyi etkileyen faktörleri bilir.
7. Türkiye'de ve dünyada yaşanan temel ekonomik sorunların nedenlerini ve sonuçlarını değerlendirir.
8. Tüketici hak ve sorumluluklarına yönelik çalışmaların önemini değerlendirir.
9. Mesleki ihtisaslaşmanın ülke ekonomisine ve topluma katkılarını değerlendirir.
10. Dünyada ve ülkesindeki ekonomik ve politik gelişmeleri izler.
11. Teknolojik gelişmişlik ile ekonomi arasındaki ilişkiyi analiz eder.
12. Sosyal Bilgiler öğretiminde ekonomi biliminin fikir, teori ve verilerini kullanır.
Zaman, Süreklilik ve Değişim
<i>Bir Sosyal Bilgiler öğretmeni; geçmiş, bugün, gelecek bağlantısını kurabilmek ve değişimin tarihsel gelişimini anlayabilmek için;</i>
1. Geçmiş, bugün ve gelecek bağlantısını kurar.
2. Kültür aktarımının devamlılığı için sözlü geleneklerin kullanılmasının önemini değerlendirir.
3. Sosyal değişim ve süreklilik kavramları arasındaki ilişkiyi analiz eder.
4. Toplumsal bir olayın tarihsel boyutlarını, günümüzdeki biçimini ve geleceğe etkilerini yorumlar.
5. Tarihsel olayları eş zamanlı olarak dünya tarihi içerisinde değerlendirir.
6. Toplumların geçmiş yaşamları ile günümüzdeki yaşamlarını karşılaştırır.
7. Ülkelerin kuruluş, gelişme ve yıkılma süreçlerini neden ve sonuçlarıyla değerlendirir.
Bilim, Teknoloji ve Toplum
<i>Bir Sosyal Bilgiler öğretmeni; bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini anlayabilmek için;</i>
1. Bilimsel ve teknolojik gelişme ile yaratıcı, eleştirel ve bilimsel düşünme arasında ilişki kurar.
2. Bilim kavramını ve geçmişten günümüze bilimsel gelişim süreçlerini değerlendirir.
3. Güncel teknolojik ve bilimsel gelişmeleri takip etmenin önemini çözümler.
4. Sosyal olaylar ve değişimlerle, bilimsel ve teknolojik gelişmeleri ilişkilendirir.
5. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin toplumsal yaşam üzerindeki etkisini olumlu ve olumsuz yönleriyle analiz eder.
6. Atatürk'ün bilime verdiği önemi değerlendirir.
7. Bilim, teknoloji ve toplumun birbirleriyle etkileşimlerini geçmişten ve günümüzden örneklerle açıklar.

8. Sosyal Bilgiler öğretiminde bilim ve teknolojinin toplumsal yaşama etkisi konusunda felsefe ve fen bilimlerinin fikir ve teorilerini kullanır.
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler
<i>Bir Sosyal Bilgiler öğretmeni; gruplar, kurumlar ve sosyal örgütlerin nasıl oluştuğunu, varlıklarını nasıl sürdürüp değiştiklerini, onları etkileyen ve kontrol eden mekanizmaları anlayabilmek için;</i>
1. Grupların, kurumların ve sosyal örgütlerin gelişim süreçlerini karşılaştırır.
2. Kişisel kimliğin şekillenmesinde grupların ve kurumların etkilerini değerlendirir.
3. Toplumdaki sosyal grup, kurum ve örgütlerin birbirleriyle olan ilişkisini analiz eder.
4. Sivil toplum kuruluşlarının demokrasinin gelişimindeki önemini değerlendirir.
5. Ülkesindeki sosyal grup, kurum ve örgütlerin durumunu diğer ülkelerle karşılaştırır.
6. Çeşitli sosyal kurum ve kuruluşların işlevlerini ve görevlerini karşılaştırır.
7. İçinde yaşadığı toplumun yapısını, toplumsal kurumları ve aralarındaki ilişkiyi analiz eder.
8. Dünyadaki ve ülkemizdeki anayasal hareketlerin toplum üzerindeki etkilerini yorumlar.
9. Sosyal rol, sosyal statü ve sosyal sınıf gibi kavramların bireyler, gruplar ve toplumlar arasındaki ilişkilere etkisini değerlendirir.
10. Grupların ve kurumların bireysel ve toplumsal ihtiyaçlara yönelik çalışmalarını analiz eder.
11. Sosyal Bilgiler öğretiminde sosyoloji ve sosyal psikoloji bilimlerinden elde edilen fikir ve teorileri kullanır.
Güç, Yönetim, Toplum
<i>Bir Sosyal Bilgiler öğretmeni; güç, otorite ve yönetim yapılarının gelişimini ve birbirleriyle olan ilişkilerini, bilinçli bir vatandaş olarak devlet yönetimine demokratik katılma yollarını anlayabilmek için;</i>
1. Güç, hâkimiyet ve yönetim yapılarının tarihsel gelişimini değerlendirir.
2. Devletin resmi kurum ve kuruluşları ile bunların bağlı olduğu merkezi yönetim birimlerini ve işleyişlerini bilir.
3. Güçler ayrılığı ilkesinin cumhuriyet ve demokrasi için önemini değerlendirir.
4. Siyasi sistemleri ve bu sistemlerin şekillendirilmesinde siyasi liderlerin etkisini yorumlar.
5. Ulusal ve uluslararası çatışmaya yol açan veya işbirliği sağlayan faaliyetleri analiz eder.
6. Devletlerin amaçlarını gerçekleştirebilmeleri için yurt içinde ve yurt dışında uyguladıkları politikaları değerlendirir.
7. Vatandaşlık görev ve sorumluluklarını yerine getirmenin önemini değerlendirir.
8. Siyasi partilerin demokratik yapı içerisindeki etkisini çözümler.
9. Demokrasi ve insan haklarının tarihsel gelişimini ve önemini değerlendirir.
10. Devlet, yönetim, demokrasi, vatandaş, toplum ve insan hakları gibi kavramlar arasındaki ilişkileri çözümler.
11. Sosyal Bilgiler öğretiminde, siyaset biliminden elde edilen fikir ve teorileri kullanır.
Küresel Bağlantılar
<i>Bir Sosyal Bilgiler öğretmeni; dünya üzerinde farklı bölgelerde yaşayan toplulukların siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkilerini küresel bağlantılar çerçevesinde anlayabilmek için;</i>
1. Farklı bölgelerdeki insanların siyasi, ekonomik ve kültürel etkileşimlerini teknolojiye gelişmelerle ilişkilendirir.
2. Ülkemizin diğer ülkelerle olan politik, ekonomik, siyasi ve sosyal ilişkilerini analiz eder.
3. Mevcut ve ortaya çıkabilecek olan küresel sorunların sebeplerini, sonuçlarını ve olası çözüm yollarını tartışır.
4. Atatürk'ün milli dış politika anlayışı çerçevesinde, milli hâkimiyet ve küresel bağlantılar arasında ilişki kurar.
5. Uluslararası etkinliklerin toplumlararası etkileşimdeki önemini değerlendirir.
6. Evrensel insan haklarıyla ilgili çalışmaları, sorunları ve endişeleri değerlendirir.

7. Enerji nakil hatları, sınır aşan sular, tükenebilir ve yenilenebilir enerji kaynaklarının ülkeler arası ilişkilere etkisi konusunda görüş bildirir.
8. Kültürlerarası anlayışa katkıda bulunan uluslararası kurum/kuruluşları ve görevlerini yorumlar.
9. Ortak miras ve turizm gibi konuların kültürler arası etkileşimdeki rolünü değerlendirir.
Öğrenme Alanlarıyla ilgili Beceri ve Değer Yeterlikleri
<i>Bir Sosyal Bilgiler öğretmeni; alanının gerektirdiği bilgi, beceri ve değerleri profesyonel bir şekilde sosyal bilimler disiplinleriyle birleştiren ya da ilişkilendirebilen bir Sosyal Bilgiler öğretimi anlayışına sahip olabilmek için;</i>
1. Eleştirel düşünme becerisine sahiptir.
2. Yaratıcı düşünme becerisine sahiptir.
3. Etkili iletişim becerilerine sahiptir.
4. Araştırma becerilerine sahiptir.
5. Problem çözme becerisine sahiptir.
6. Karar verme becerisine sahiptir.
7. Bilgi teknolojilerini kullanma becerilerine sahiptir.
8. Tarihsel düşünme becerisine sahiptir.
9. Empati becerisine sahiptir.
10. Sosyal katılım becerisine sahiptir.
11. Zaman ve kronoloji algılama becerisine sahiptir.
12. Mekânı algılama becerisine sahiptir.
13. Gözlem becerisine sahiptir.
14. Değişim ve sürekliliği algılama becerisine sahiptir.
15. Bilimselliğe ve bilimsel araştırmaya değer verir.
16. Akademik dürüstlüğe değer verir.
17. Evrensel değerlere saygılıdır.
18. Milli ve manevi değerlere saygılıdır
19. Yaşadığı toplumu, vatanını ve milletini sever.
20. Bireysel farklılıklara saygılıdır
21. Sorumluluk değerine sahiptir.
22. Bağımsızlık ve özgürlük değerlerine sahiptir.

**EK-4: SOSYAL BİLGİLER ÖĞRENME ALANLARINA İLİŞKİN DİSİPLİNEL
YETERLİKLER**

Yeterlik Maddeleri	Öğrenme Alanı
Tarih	
2.1.Kültürün uzun bir geçmişin ürünü olduğunu; zamana, mekâna ve toplumlara göre değiştiğini değerlendirir.	Kültür ve Miras
2.2.Milli bilincin oluşmasında kültürün önemini analiz eder.	Kültür ve Miras
2.5. Tarihsel gelişim sürecinde kültürel mirasın yerini değerlendirir.	Kültür ve Miras
2.7. Türk tarihi ve kültürünün kökeni ve etkileşime girdiği diğer kültürlerle ilgili araştırmalar yapar.	Kültür ve Miras
2.9. Atatürk'ün ve diğer Türk büyüklerinin, Türk tarihi ve kültürüne olan katkılarını değerlendirir.	Kültür ve Miras
5.1.Geçmiş, bugün ve gelecek bağlantısını kurar.	Zaman, Süreklilik ve Değişim
5.2.Kültür aktarımının devamlılığı için sözlü geleneklerin kullanılmasının önemini değerlendirir.	Zaman, Süreklilik ve Değişim
5.3.Sosyal değişim ve süreklilik kavramları arasındaki ilişkiyi analiz eder.	Zaman, Süreklilik ve Değişim
5.4.Toplumsal bir olayın tarihsel boyutlarını, günümüzdeki biçimini ve geleceğe etkilerini yorumlar.	Zaman, Süreklilik ve Değişim
5.5.Tarihsel olayları eş zamanlı olarak dünya tarihi içerisinde değerlendirir.	Zaman, Süreklilik ve Değişim
5.6.Toplumların geçmiş yaşamları ile günümüzdeki yaşamlarını karşılaştırır.	Zaman, Süreklilik ve Değişim
5.7.Ülkelerin kuruluş, gelişme ve yıkılma süreçlerini neden ve sonuçlarıyla değerlendirir.	Zaman, Süreklilik ve Değişim
6.2. Bilim kavramını ve geçmişten günümüze bilimsel gelişim süreçlerini değerlendirir.	Bilim, Teknoloji ve Toplum
6.6. Atatürk'ün bilime verdiği önemi değerlendirir.	Bilim, Teknoloji ve Toplum
Coğrafya	
3.1. İnsanların yer ve çevre ile etkileşiminin nedenlerini ve sonuçlarını değerlendirir.	İnsanlar, Yerler ve Çevreler
3.2.İnsan ihtiyaçları ile sınırlı doğal kaynakların çatışmasının sonuçlarını analiz eder.	İnsanlar, Yerler ve Çevreler
3.3.İnsanların yaşam tarzı, gelenekleri ve ekonomik faaliyetleri ile fiziki coğrafyayı ilişkilendirir.	İnsanlar, Yerler ve Çevreler
3.4.İnsanların çevreye karşı sorumluluklarıyla çevresel örgütlenmeler arasındaki ilişkiyi değerlendirir.	İnsanlar, Yerler ve Çevreler
3.5.Çevre sorunlarıyla beşeri faaliyetler ve doğal afetler arasında ilişki kurar.	İnsanlar, Yerler ve Çevreler
3.6.İnsan ve tabiat arasındaki ilişkiyi tarihsel bağlam içinde değerlendirir.	İnsanlar, Yerler ve Çevreler
3.7.Endüstriyel gelişim ve çevre arasındaki ilişkileri çözümler.	İnsanlar, Yerler ve Çevreler
3.8.Tarihsel olayların fiziki ve beşeri coğrafya ile ilişkisini yerel, bölgesel, ulusal ve küresel yönleriyle analiz eder.	İnsanlar, Yerler ve Çevreler
3.9.Bölgesel ve küresel boyuttaki olaylardan kaynaklanan çevresel değişikliklerin ekonomik ve sosyal etkilerini değerlendirir.	İnsanlar, Yerler ve Çevreler

3.10. Çevre bilincinin geliştirilmesi ve sürdürülebilir kalkınmayla ilgili çalışmalar yapar.	İnsanlar, Yerler ve Çevreler
3.11. Sosyal Bilgiler öğretiminde coğrafya biliminin fikir, teori ve verilerini kullanır.	İnsanlar, Yerler ve Çevreler
4.4. Ülkesinin ve dünyanın sahip olduğu doğal kaynakların korunmasının önemini tartışır.	Üretim, Dağıtım ve Tüketim
Ekonomi	
4.1. Üretim, dağıtım ve tüketim döngüsünde üretim faktörleri (emek, sermaye, doğal kaynaklar ve girişimcilik) arasındaki ilişkileri çözümler.	Üretim, Dağıtım ve Tüketim
4.2. Ekonomik sistemlerin eğitim üzerindeki etkisini değerlendirir.	Üretim, Dağıtım ve Tüketim
4.3. Özel sektör ve kamu sektörünün devletin ekonomik kalkınmasındaki yerini değerlendirir.	Üretim, Dağıtım ve Tüketim
4.5. Atatürk'ün ekonomi politikasıyla milli ekonomi arasında ilişki kurar.	Üretim, Dağıtım ve Tüketim
4.6. Ekonominin temel kavramlarını, özelliklerini ve ekonomiyi etkileyen faktörleri bilir.	Üretim, Dağıtım ve Tüketim
4.7. Türkiye'de ve dünyada yaşanan temel ekonomik sorunların nedenlerini ve sonuçlarını değerlendirir.	Üretim, Dağıtım ve Tüketim
4.9. Mesleki ihtisaslaşmanın ülke ekonomisine ve topluma katkılarını değerlendirir.	Üretim, Dağıtım ve Tüketim
4.10. Dünyada ve ülkesindeki ekonomik ve politik gelişmeleri izler.	Üretim, Dağıtım ve Tüketim
4.11. Teknolojik gelişmişlik ile ekonomi arasındaki ilişkiyi analiz eder.	Üretim, Dağıtım ve Tüketim
4.12. Sosyal Bilgiler öğretiminde ekonomi biliminin fikir, teori ve verilerini kullanır.	Üretim, Dağıtım ve Tüketim
Siyaset Bilimi	
8.1. Güç, hâkimiyet ve yönetim yapılarının tarihsel gelişimini değerlendirir.	Güç, Yönetim, Toplum
8.2. Devletin resmi kurum ve kuruluşları ile bunların bağlı olduğu merkezi yönetim birimlerini ve işleyişlerini bilir.	Güç, Yönetim, Toplum
8.3. Güçler ayrılığı ilkesinin cumhuriyet ve demokrasi için önemini değerlendirir.	Güç, Yönetim, Toplum
8.4. Siyasi sistemleri ve bu sistemlerin şekillendirilmesinde siyasi liderlerin etkisini yorumlar.	Güç, Yönetim, Toplum
8.5. Ulusal ve uluslararası çatışmaya yol açan veya işbirliği sağlayan faaliyetleri analiz eder.	Güç, Yönetim, Toplum
8.6. Devletlerin amaçlarını gerçekleştirebilmeleri için yurt içinde ve yurt dışında uyguladıkları politikaları değerlendirir.	Güç, Yönetim, Toplum
8.8. Siyasi partilerin demokratik yapı içerisindeki etkisini çözümler.	Güç, Yönetim, Toplum
8.10. Devlet, yönetim, demokrasi, vatandaş, toplum ve insan hakları gibi kavramlar arasındaki ilişkileri çözümler.	Güç, Yönetim, Toplum
8.11. Sosyal Bilgiler öğretiminde, siyaset biliminden elde edilen fikir ve teorileri kullanır.	Güç, Yönetim, Toplum
Sosyoloji	
6. 5. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin toplumsal yaşam üzerindeki etkisini olumlu ve olumsuz yönleriyle analiz eder.	Bilim, Teknoloji ve Toplum
7.1. Grupların, kurumların ve sosyal örgütlerin gelişim süreçlerini karşılaştırır.	Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler

7.2. Kişisel kimliğin şekillenmesinde grupların ve kurumların etkilerini değerlendirir.	Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler
7.3. Toplumdaki sosyal grup, kurum ve örgütlerin birbirleriyle olan ilişkisini analiz eder.	Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler
7.4. Sivil toplum kuruluşlarının demokrasinin gelişimindeki önemini değerlendirir.	Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler
7.5. Ülkesindeki sosyal grup, kurum ve örgütlerin durumunu diğer ülkelerle karşılaştırır.	Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler
7.6. Çeşitli sosyal kurum ve kuruluşların işlevlerini ve görevlerini karşılaştırır.	Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler
7.7. İçinde yaşadığı toplumun yapısını, toplumsal kurumları ve aralarındaki ilişkiyi analiz eder.	Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler
7.8. Dünyadaki ve ülkemizdeki anayasal hareketlerin toplum üzerindeki etkilerini yorumlar.	Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler
7.9. Sosyal rol, sosyal statü ve sosyal sınıf gibi kavramların bireyler, gruplar ve toplumlar arasındaki ilişkilere etkisini değerlendirir.	Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler
7.10. Grupların ve kurumların bireysel ve toplumsal ihtiyaçlara yönelik çalışmalarını analiz eder.	Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler
Antropoloji	
2.3. Farklı kültürler, olaylar, mekânlar ve topluluklar arasındaki ilişkileri, değişimleri ve gelişimleri izler.	Kültür ve Miras
2.4. Kültürler arası etkileşimin ve değişimin, insanlığın gelişimindeki rolünü değerlendirir.	Kültür ve Miras
2.6. Yaşadığı coğrafya üzerindeki farklı kültür öğeleri ve bunların etkileşimleri üzerine tartışır.	Kültür ve Miras
2.8. Dil, edebiyat, sanat, gelenekler, inançlar, değerler ve davranış kalıpları arasındaki etkileşimleri kültürü oluşturan unsurlar olarak değerlendirir.	Kültür ve Miras
Psikoloji	
1.3. Sosyal Bilgiler ile toplumsal diyalog, insan ilişkileri ve kişisel iletişim arasındaki ilişkiyi analiz eder.	Birey ve Toplum
1.9. Aile, din, cinsiyet, ırk, milliyet, sosyo-ekonomik durum gibi sosyal ve kültürel özelliklerin bireyin gelişimindeki rolünü değerlendirir.	Birey ve Toplum
1.10. Sosyal Bilgiler öğretiminde psikoloji biliminin fikir ve teorilerini kullanır.	Birey ve Toplum
Vatandaşlık	
1.4. Demokratik düşünmenin ve demokratik cumhuriyet yönetim şeklinin toplumsal gelişim üzerindeki etkisini değerlendirir.	Birey ve Toplum
1.5. Vatandaşlık hakları ve sorumluluklarını; hukuk, yasa ve özgürlük kavramları ile ilişkilendirir.	Birey ve Toplum
1.6. Kamu düzeni için sosyal haklar, bireysel ve toplumsal sorumluluklar ile ilgili çalışmalara katılır.	Birey ve Toplum
1.7. İnsan ve çocuk haklarını, bunlara ait ulusal ve uluslar arası belgeleri tarihsel gelişim süreçleriyle analiz eder.	Birey ve Toplum
1.8. Anayasanın genel yapısını, anayasal süreçleri ve anayasanın toplumsal düzen için önemini değerlendirir.	Birey ve Toplum
4.8. Tüketici hak ve sorumluluklarına yönelik çalışmaların önemini değerlendirir.	Üretim, Dağıtım ve Tüketim
8.7. Vatandaşlık görev ve sorumluluklarını yerine getirmenin önemini değerlendirir.	Güç, Yönetim, Toplum
8.9. Demokrasi ve insan haklarının tarihsel gelişimini ve önemini değerlendirir.	Güç, Yönetim, Toplum

Disiplinlerarası	
1.1.Sosyal Bilgilerin felsefesini, genel ve özel amaçlarını bilir.	Birey ve Toplum
1.2.Sosyal Bilgiler öğretiminde olgu, kavram ve genellemenin önemini değerlendirir.	Birey ve Toplum
2.10. Sosyal Bilgiler öğretiminde tarih, antropoloji ve arkeoloji bilimlerinin fikir ve teorilerini kullanır.	Kültür ve Miras
6.1. Bilimsel ve teknolojik gelişme ile yaratıcı, eleştirel ve bilimsel düşünme arasında ilişki kurar.	Bilim, Teknoloji ve Toplum
6.3.Güncel teknolojik ve bilimsel gelişmeleri takip etmenin önemini çözümler.	Bilim, Teknoloji ve Toplum
6.4.Sosyal olaylar ve değişmelerle, bilimsel ve teknolojik gelişmeleri ilişkilendirir.	Bilim, Teknoloji ve Toplum
6.7.Bilim, teknoloji ve toplumun birbirleriyle etkileşimlerini geçmişten ve günümüzden örneklerle açıklar.	Bilim, Teknoloji ve Toplum
6.8.Sosyal Bilgiler öğretiminde bilim ve teknolojinin toplumsal yaşama etkisi konusunda felsefe ve fen bilimlerinin fikir ve teorilerini kullanır.	Bilim, Teknoloji ve Toplum
7.11. Sosyal Bilgiler öğretiminde sosyoloji ve sosyal psikoloji bilimlerinden elde edilen fikir ve teorileri kullanır.	Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler
9.1.Farklı bölgelerdeki insanların siyasi, ekonomik ve kültürel etkileşimlerini teknolojiadaki gelişmelerle ilişkilendirir.	Küresel Bağlantılar
9.2.Ülkemizin diğer ülkelerle olan politik, ekonomik, siyasi ve sosyal ilişkilerini analiz eder.	Küresel Bağlantılar
9.3.Mevcut ve ortaya çıkabilecek olan küresel sorunların sebeplerini, sonuçlarını ve olası çözüm yollarını tartışır.	Küresel Bağlantılar
9.4.Atatürk'ün milli dış politika anlayışı çerçevesinde, milli hâkimiyet ve küresel bağlantılar arasında ilişki kurar.	Küresel Bağlantılar
9.5.Uluslararası etkinliklerin toplumlararası etkileşimdeki önemini değerlendirir.	Küresel Bağlantılar
9.6.Evrensel insan haklarıyla ilgili çalışmaları, sorunları ve endişeleri değerlendirir.	Küresel Bağlantılar
9.7.Enerji nakil hatları, sınır aşan sular, tükenebilir ve yenilenebilir enerji kaynaklarının ülkeler arası ilişkilere etkisi konusunda görüş bildirir.	Küresel Bağlantılar
9.8.Kültürlerarası anlayışa katkıda bulunan uluslararası kurum/kuruluşları ve görevlerini yorumlar.	Küresel Bağlantılar
9.9.Ortak miras ve turizm gibi konuların kültürler arası etkileşimdeki rolünü değerlendirir.	Küresel Bağlantılar

**EK-5: SOSYAL BİLGİLER ÖĞRENME ALANLARINA YÖNELİK ÖZYETERLİK
ÖLÇEĞİ FAKTÖR ANALİZİ TABLOSU**

	Madde Korelasyonu	Faktör Yük Değeri	Döndürülmüş Faktör Yüğü
Birey ve Toplum - $\alpha=,89$			
1. Sosyal Bilgilerin felsefesini, genel ve özel amaçlarını bilme.	,60	,52	,69
2. Sosyal Bilgiler öğretiminde olgu, kavram ve genellemenin önemini değerlendirme.	,66	,54	,69
3. Sosyal Bilgiler ile toplumsal diyalog, insan ilişkileri ve kişisel iletişim arasındaki ilişkiyi analiz etme.	,55	,53	,67
4. Demokratik düşünmenin ve demokratik cumhuriyet yönetim şeklinin toplumsal gelişim üzerindeki etkisini değerlendirme.	,63	,58	,58
5. Vatandaşlık hakları ve sorumluluklarını; hukuk, yasa ve özgürlük kavramları ile ilişkilendirme.	,54	,52	,54
6. Kamu düzeni için sosyal haklar, bireysel ve toplumsal sorumluluklar ile ilgili çalışmalara katılma.	,52	,64	,51
7. İnsan ve çocuk haklarını, bunlara ait ulusal ve uluslar arası belgeleri tarihsel gelişim süreçleriyle analiz etme.	,64	,53	,62
8. Anayasanın genel yapısını, anayasal süreçleri ve anayasanın toplumsal düzen için önemini değerlendirme.	,57	,65	,60
9. Aile, din, cinsiyet, ırk, milliyet, sosyo-ekonomik durum gibi sosyal ve kültürel özelliklerin bireyin gelişimindeki rolünü değerlendirme.	,63	,59	,67
10.Sosyal Bilgiler öğretiminde psikoloji biliminin fikir ve teorilerini kullanma.	,61	,57	,61
Kültür ve Miras - $\alpha=,90$			
1. Kültürün uzun bir geçmişin ürünü olduğunu; zamana, mekâna ve toplumlara göre değiştiğini değerlendirme.	,53	,54	,64
2. Milli bilincin oluşmasında kültürün önemini analiz etme.	,65	,41	,58
3. Farklı kültürler, olaylar, mekânlar ve topluluklar arasındaki ilişkileri, değişimleri ve gelişimleri izleme.	,67	,65	,65
4. Kültürler arası etkileşimin ve değişimin, insanlığın gelişimindeki rolünü değerlendirme.	,63	,52	,69
5. Tarihsel gelişim sürecinde kültürel mirasın yerini değerlendirme.	,64	,57	,71
6. Yaşadığı coğrafya üzerindeki farklı kültür öğeleri ve bunların etkileşimi üzerine tartışma.	,53	,63	,64
7. Türk tarihi ve kültürünün kökeni ve etkileşime girdiği diğer kültürlerle ilgili araştırmalar yapma.	,79	,67	,61
8. Dil, edebiyat, sanat, gelenekler, inançlar, değerler ve davranış kalıpları arasındaki etkileşimleri kültürü oluşturan unsurlar olarak değerlendirme.	,76	,65	,70
9. Atatürk'ün ve diğer Türk büyüklerinin, Türk tarihi ve kültürüne olan katkılarını değerlendirme.	,76	,53	,66
10.Sosyal Bilgiler öğretiminde tarih, antropoloji ve arkeoloji bilimlerinin fikir ve teorilerini kullanma.	,78	,54	,63
İnsanlar, Yerler ve Çevreler - $\alpha=,88$			
1. İnsanların yer ve çevre ile etkileşiminin nedenlerini ve sonuçlarını değerlendirme.	,68	,54	,71
2. İnsan ihtiyaçları ile sınırlı doğal kaynakların çatışmasının sonuçlarını analiz etme.	,77	,62	,66

3. İnsanların yaşam tarzı, gelenekleri ve ekonomik faaliyetleri ile fiziki coğrafyayı ilişkilendirme.	,69	,58	,66
4. İnsanların çevreye karşı sorumluluklarıyla çevresel örgütlenmeler arasındaki ilişkiyi değerlendirme.	,57	,79	,67
5. Çevre sorunlarıyla beşeri faaliyetler ve doğal afetler arasında ilişki kurma.	,67	,73	,68
6. İnsan ve tabiat arasındaki ilişkiyi tarihsel bağlam içinde değerlendirme.	,73	,79	,74
7. Endüstriyel gelişim ve çevre arasındaki ilişkileri çözümlenme.	,54	,68	,73
8. Tarihsel olayların fiziki ve beşeri coğrafya ile ilişkisini yerel, bölgesel, ulusal ve küresel yönleriyle analiz etme.	,65	,54	,76
9. Bölgesel ve küresel boyuttaki olaylardan kaynaklanan çevresel değişikliklerin ekonomik ve sosyal etkilerini değerlendirme.	,64	,62	,75
10.Çevre bilincinin geliştirilmesi ve sürdürülebilir kalkınmayla ilgili çalışmalar yapma.	,75	,64	,63
11.Sosyal Bilgiler öğretiminde coğrafya biliminin fikir, teori ve verilerini kullanma.	,56	,55	,62
Üretim, Dağıtım ve Tüketim - $\alpha=,91$			
1. Üretim, dağıtım ve tüketim döngüsünde üretim faktörleri (emek, sermaye, doğal kaynaklar ve girişimcilik) arasındaki ilişkileri çözümlenme.	,56	,67	,66
2. Ekonomik sistemlerin eğitim üzerindeki etkisini değerlendirme.	,67	,56	,63
3. Özel sektör ve kamu sektörünün devletin ekonomik kalkınmasındaki yerini değerlendirme.	,56	,64	,71
4. Ülkesinin ve dünyanın sahip olduğu doğal kaynakların korunmasının önemini tartışma.	,67	,62	,65
5. Atatürk'ün ekonomi politikasıyla milli ekonomi arasında ilişki kurma.	,68	,57	,72
6. Ekonominin temel kavramlarını, özelliklerini ve ekonomiyi etkileyen faktörleri bilme.	,79	,56	,65
7. Türkiye'de ve dünyada yaşanan temel ekonomik sorunların nedenlerini ve sonuçlarını değerlendirme.	,76	,65	,68
8. Tüketici hak ve sorumluluklarına yönelik çalışmaların önemini değerlendirme.	,76	,56	,72
9. Mesleki ihtisaslaşmanın ülke ekonomisine ve topluma katkılarını değerlendirme.	,78	,53	,70
10.Dünyada ve ülkesindeki ekonomik ve politik gelişmeleri izleme.	,78	,56	,67
11.Teknolojik gelişmişlik ile ekonomi arasındaki ilişkiyi analiz etme.	,68	,67	,70
12.Sosyal Bilgiler öğretiminde ekonomi biliminin fikir, teori ve verilerini kullanma.	,77	,69	,68
Zaman, Süreklilik ve Değişim - $\alpha=,92$			
1. Geçmiş, bugün ve gelecek bağlantısını kurma.	,69	,56	,72
2. Kültür aktarımının devamlılığı için sözlü geleneklerin kullanılmasının önemini değerlendirme.	,63	,65	,71
3. Sosyal değişim ve süreklilik kavramları arasındaki ilişkiyi analiz etme.	,67	,65	,76
4. Toplumsal bir olayın tarihsel boyutlarını, günümüzdeki biçimini ve geleceğe etkilerini yorumlama.	,67	,69	,77
5. Tarihsel olayları eş zamanlı olarak dünya tarihi içerisinde değerlendirme.	,79	,73	,76
6. Toplumların geçmiş yaşamları ile günümüzdeki yaşamlarını karşılaştırma.	,62	,65	,73
7. Ülkelerin kuruluş, gelişme ve yıkılma süreçlerini neden ve sonuçlarıyla değerlendirme.	,65	,73	,66
Bilim, Teknoloji ve Toplum - $\alpha=,87$			
1. Bilimsel ve teknolojik gelişme ile yaratıcı, eleştirel ve bilimsel düşünme arasında ilişki kurma.	,57	,62	,79

2. Bilim kavramını ve geçmişten günümüze bilimsel gelişim süreçlerini değerlendirme.	,56	,61	,76
3. Güncel teknolojik ve bilimsel gelişmeleri takip etmenin önemini çözümlenme.	,55	,54	,76
4. Sosyal olaylar ve değişmelerle, bilimsel ve teknolojik gelişmeleri ilişkilendirme.	,46	,41	,78
5. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin toplumsal yaşam üzerindeki etkisini olumlu ve olumsuz yönleriyle analiz etme.	,69	,68	,78
6. Atatürk'ün bilime verdiği önemi değerlendirme.	,73	,67	,68
7. Bilim, teknoloji ve toplumun birbirleriyle etkileşimlerini geçmişten ve günümüzden örneklerle açıklama.	,65	,58	,77
8. Sosyal Bilgiler öğretiminde bilim ve teknolojinin toplumsal yaşama etkisi konusunda felsefe ve fen bilimlerinin fikir ve teorilerini kullanma.	,73	,62	,69
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler - $\alpha=,88$			
1. Grupların, kurumların ve sosyal örgütlerin gelişim süreçlerini karşılaştırma.	,62	,51	,71
2. Kişisel kimliğin şekillenmesinde grupların ve kurumların etkilerini değerlendirme.	,53	,63	,73
3. Toplumdaki sosyal grup, kurum ve örgütlerin birbirleriyle olan ilişkisini analiz etme.	,79	,67	,74
4. Sivil toplum kuruluşlarının demokrasinin gelişimindeki önemini değerlendirme.	,76	,65	,67
5. Ülkesindeki sosyal grup, kurum ve örgütlerin durumunu diğer ülkelerle karşılaştırma.	,76	,53	,70
6. Çeşitli sosyal kurum ve kuruluşların işlevlerini ve görevlerini karşılaştırma.	,53	,63	,75
7. İçinde yaşadığı toplumun yapısını, toplumsal kurumları ve aralarındaki ilişkiyi analiz etme.	,68	,63	,76
8. Dünyadaki ve ülkemizdeki anayasal hareketlerin toplum üzerindeki etkilerini yorumlama.	,77	,56	,76
9. Sosyal rol, sosyal statü ve sosyal sınıf gibi kavramların bireyler, gruplar ve toplumlar arasındaki ilişkilere etkisini değerlendirme.	,69	,69	,75
10. Grupların ve kurumların bireysel ve toplumsal ihtiyaçlara yönelik çalışmalarını analiz etme.	,53	,73	,74
11. Sosyal Bilgiler öğretiminde sosyoloji ve sosyal psikoloji bilimlerinden elde edilen fikir ve teorileri kullanma.	,57	,65	,72
Güç, Yönetim, Toplum - $\alpha=,86$			
1. Güç, hâkimiyet ve yönetim yapılarının tarihsel gelişimini değerlendirme.	,73	,68	,76
2. Devletin resmi kurum ve kuruluşları ile bunların bağlı olduğu merkezi yönetim birimlerini ve işleyişlerini bilme.	,56	,62	,74
3. Güçler ayrılığı ilkesinin cumhuriyet ve demokrasi için önemini değerlendirme.	,53	,61	,68
4. Siyasi sistemleri ve bu sistemlerin şekillendirilmesinde siyasi liderlerin etkisini yorumlama.	,72	,54	,71
5. Ulusal ve uluslararası çatışmaya yol açan veya işbirliği sağlayan faaliyetleri analiz etme.	,56	,41	,77
6. Devletlerin amaçlarını gerçekleştirebilmeleri için yurt içinde ve yurt dışında uyguladıkları politikaları değerlendirme.	,53	,63	,74
7. Vatandaşlık görev ve sorumluluklarını yerine getirmenin önemini değerlendirme.	,79	,67	,65
8. Siyasi partilerin demokratik yapı içerisindeki etkisini çözümlenme.	,76	,65	,69

9. Demokrasi ve insan haklarının tarihsel gelişimini ve önemini değerlendirme.	,76	,53	,71
10.Devlet, yönetim, demokrasi, vatandaş, toplum ve insan hakları gibi kavramlar arasındaki ilişkileri çözümlenme.	,76	,53	,75
11.Sosyal Bilgiler öğretiminde, siyaset biliminden elde edilen fikir ve teorileri kullanma.	,53	,63	,74
Küresel Bağlantılar - $\alpha=,90$			
1. Farklı bölgelerdeki insanların siyasi, ekonomik ve kültürel etkileşimlerini teknolojideki gelişmelerle ilişkilendirme.	,77	,56	,74
2. Ülkemizin diğer ülkelerle olan politik, ekonomik, siyasi ve sosyal ilişkilerini analiz etme.	,69	,69	,70
3. Mevcut ve ortaya çıkabilecek olan küresel sorunların sebeplerini, sonuçlarını ve olası çözüm yollarını tartışma.	,56	,68	,69
4. Atatürk'ün milli dış politika anlayışı çerçevesinde, milli hâkimiyet ve küresel bağlantılar arasında ilişki kurma.	,69	,58	,73
5. Uluslararası etkinliklerin toplumlararası etkileşimdeki önemini değerlendirme.	,73	,53	,73
6. Evrensel insan haklarıyla ilgili çalışmaları, sorunları ve endişeleri değerlendirme.	,65	,67	,73
7. Enerji nakil hatları, sınır aşan sular, tükenbilir ve yenilenebilir enerji kaynaklarının ülkeler arası ilişkilere etkisi konusunda görüş bildirme.	,73	,68	,68
8. Kültürlerarası anlayışa katkıda bulunan uluslararası kurum/kuruluşları ve görevlerini yorumlama.	,68	,56	,70
9. Ortak miras ve turizm gibi konuların kültürler arası etkileşimdeki rolünü değerlendirme.	,62	,78	,72
Öğrenme Alanlarıyla İlgili Beceri ve Değer Yeterlikleri - $\alpha=,93$			
1. Eleştirel düşünme becerisine sahip olma.	,54	,67	,72
2. Yaratıcı düşünme becerisine sahip olma.	,41	,57	,71
3. Etkili iletişim becerilerine sahip olma.	,68	,63	,69
4. Araştırma becerilerine sahip olma.	,56	,41	,70
5. Problem çözme becerisine sahip olma.	,53	,63	,71
6. Karar verme becerisine sahip olma.	,53	,63	,69
7. Bilgi teknolojilerini kullanma becerilerine sahip olma.	,79	,67	,63
8. Tarihsel düşünme becerisine sahip olma.	,76	,65	,75
9. Empati becerisine sahip olma.	,76	,53	,62
10.Sosyal katılım becerisine sahip olma.	,56	,61	,68
11.Zaman ve kronoloji algılama becerisine sahip olma.	,55	,54	,69
12.Mekânı algılama becerisine sahip olma.	,46	,41	,73
13.Gözlem becerisine sahip olma.	,69	,68	,65
14.Değişim ve sürekliliği algılama becerisine sahip olma.	,73	,67	,73
15.Bilimselliğe ve bilimsel araştırmaya değer verme.	,65	,58	,68
16.Akademik dürüstlüğe değer verme.	,73	,62	,62
17.Evrensel değerlere saygılı olma.	,67	,76	,61
18.Milli ve manevi değerlere saygılı olma.	,67	,79	,54
19.Yaşadığı toplumu, vatanını ve milletini sevmeye.	,67	,67	,41
20.Bireysel farklılıklara saygılı olma.	,75	,64	,51
21.Sorumluluk değerine sahip olma.	,78	,73	,56
22.Bağımsızlık ve özgürlük değerlerine sahip olma.	,62	,67	,47

**EK-6: SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN VE ÖĞRETMEN
ADAYLARININ SOSYAL BİLGİLER PROGRAMINDA YER ALAN ÖĞRENME
ALANLARINA İLİŞKİN ÖZYETERLİK ÖLÇEĞİ**

Değerli Sosyal Bilgiler Öğretmeni,

Bu araştırmanın amacı; Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin İlköğretim Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik düzeylerinin belirlenmesidir. Bu ölçme aracı, iki bölümden oluşmaktadır. İki bölümün de eksiksiz bir şekilde tamamlanması önemlidir. Birinci bölümde kişisel bilgiler, ikinci bölümde Sosyal Bilgiler öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik maddeleri yer almaktadır. Ölçme aracındaki maddeleri lütfen dikkatlice okuyunuz. Size en uygun olan seçeneğin bulunduğu kutucuğun içerisine (X) işareti koyunuz. Ölçme aracının doldurulması ortalama 15-20 dakika sürmektedir. Bu ölçme aracı yer alacak tüm bilgiler gizli tutulacak ve sadece araştırma amaçlı kullanılacaktır. Katılımınız için şimdiden teşekkür ederim.

Filiz Zayımoğlu Öztürk
Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

Değerli Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayı,

Bu araştırmanın amacı; Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının İlköğretim Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik düzeylerinin belirlemektir. Bu ölçme aracı, iki bölümden oluşmaktadır. İki bölümün de eksiksiz bir şekilde tamamlanması önemlidir. Birinci bölümde kişisel bilgiler, ikinci bölümde Sosyal Bilgiler öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik maddeleri yer almaktadır. Ölçme aracındaki maddeleri lütfen dikkatlice okuyunuz. Size en uygun olan seçeneğin bulunduğu kutucuğun içerisine (X) işareti koyarak belirtiniz. Ölçme aracının doldurulması ortalama 15-20 dakika sürmektedir. Bu ölçme aracı yer alacak tüm bilgiler gizli tutulacak ve sadece araştırma amaçlı kullanılacaktır. Katılımınız için şimdiden teşekkür ederim.

Filiz Zayımoğlu Öztürk
Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

I. Bölüm: Kişisel Bilgiler

(Sosyal Bilgiler öğretmenleri için)

1. *Cinsiyetiniz?* Erkek () Kadın ()
2. *Öğrenim Durumunuz?* Önlisans () Lisans () Lisans Üstü ()
3. *Mesleki Kıdeminiz?* 1-5 yıl () 6-10 yıl () 11-15 yıl () 15 + yıl ()
4. *Mezun olduğunuz bölüm?* Sosyal Bilgiler Öğr. () Tarih Öğr. () Coğrafya Öğr. ()
Tarih Böl. () Coğrafya Böl. () Diğer ()

(Sosyal Bilgiler öğretmen adayları için)

1. *Cinsiyetiniz?* Erkek () Kadın ()
2. *Öğretim Türünüz?* I. Öğretim () II. Öğretim ()
3. *Üniversiteniz?*
4. *Akademik ortalamanız?* 0 - 2.00 () 2.01 - 2.50 () 2.51 - 3.00 ()
3.01 - 3.50 () 3.51 - 4.00 ()

II. Bölüm: Öğrenme Alanlarına Yönelik Özyeterlik Ölçeği

Özyeterlik Maddeleri	Yetersizim	Çok Az Yeterliyim	Biraz Yeterliyim	Oldukça Yeterliyim	Çok Yeterliyim
Birey ve Toplum					
1. Sosyal Bilgilerin felsefesini, genel ve özel amaçlarını bilme.	()	()	()	()	()
2. Sosyal Bilgiler öğretiminde olgu, kavram ve genellemenin önemini değerlendirme.	()	()	()	()	()
3. Sosyal Bilgiler ile toplumsal diyalog, insan ilişkileri ve kişisel iletişim arasındaki ilişkiyi analiz etme.	()	()	()	()	()
4. Demokratik düşünmenin ve demokratik cumhuriyet yönetim şeklinin toplumsal gelişim üzerindeki etkisini değerlendirme.	()	()	()	()	()
5. Vatandaşlık hakları ve sorumluluklarını; hukuk, yasa ve özgürlük kavramları ile ilişkilendirme.	()	()	()	()	()
6. Kamu düzeni için sosyal haklar, bireysel ve toplumsal sorumluluklar ile ilgili çalışmalara katılma.	()	()	()	()	()
7. İnsan ve çocuk haklarını, bunlara ait ulusal ve uluslar arası belgeleri tarihsel gelişim süreçleriyle analiz etme.	()	()	()	()	()
8. Anayasanın genel yapısını, anayasal süreçleri ve anayasanın toplumsal düzen için önemini değerlendirme.	()	()	()	()	()
9. Aile, din, cinsiyet, ırk, milliyet, sosyo-ekonomik durum gibi sosyal ve kültürel özelliklerin bireyin gelişimindeki rolünü değerlendirme.	()	()	()	()	()
10. Sosyal Bilgiler öğretiminde psikoloji biliminin fikir ve teorilerini kullanma.	()	()	()	()	()
Kültür ve Miras					
1. Kültürün uzun bir geçmişin ürünü olduğunu; zamana, mekâna ve toplumlara göre değiştiğini değerlendirme.	()	()	()	()	()
2. Milli bilincin oluşmasında kültürün önemini analiz etme.	()	()	()	()	()
3. Farklı kültürler, olaylar, mekânlar ve topluluklar arasındaki ilişkileri, değişimleri ve gelişimleri izleme.	()	()	()	()	()
4. Kültürler arası etkileşimin ve değişimin, insanlığın gelişimindeki rolünü değerlendirme.	()	()	()	()	()
5. Tarihsel gelişim sürecinde kültürel mirasın yerini değerlendirme.	()	()	()	()	()
6. Yaşadığı coğrafya üzerindeki farklı kültür öğeleri ve bunların etkileşimi üzerine tartışma.	()	()	()	()	()
7. Türk tarihi ve kültürünün kökeni ve etkileşime girdiği diğer kültürlerle ilgili araştırmalar yapma.	()	()	()	()	()
8. Dil, edebiyat, sanat, gelenekler, inançlar, değerler ve davranış kalıpları arasındaki etkileşimleri kültürü oluşturan unsurlar olarak değerlendirme.	()	()	()	()	()
9. Atatürk'ün ve diğer Türk büyüklerinin, Türk tarihi ve kültürüne olan katkılarını değerlendirme.	()	()	()	()	()
10. Sosyal Bilgiler öğretiminde Tarih, Antropoloji ve Arkeoloji bilimlerinin fikir ve teorilerini kullanma.	()	()	()	()	()

	Yetersizim	Çok Az Yeterliyim	Biraz Yeterliyim	Oldukça Yeterliyim	Çok Yeterliyim
İnsanlar, Yerler ve Çevreler					
1. İnsanların yer ve çevre ile etkileşiminin nedenlerini ve sonuçlarını değerlendirme.	()	()	()	()	()
2. İnsan ihtiyaçları ile sınırlı doğal kaynakların çatışmasının sonuçlarını analiz etme.	()	()	()	()	()
3. İnsanların yaşam tarzı, gelenekleri ve ekonomik faaliyetleri ile fiziki coğrafyayı ilişkilendirme.	()	()	()	()	()
4. İnsanların çevreye karşı sorumluluklarıyla çevresel örgütlenmeler arasındaki ilişkiyi değerlendirme.	()	()	()	()	()
5. Çevre sorunlarıyla beşeri faaliyetler ve doğal afetler arasında ilişki kurma	()	()	()	()	()
6. İnsan ve tabiat arasındaki ilişkiyi tarihsel bağlam içinde değerlendirme.	()	()	()	()	()
7. Endüstriyel gelişim ve çevre arasındaki ilişkileri çözümlenme.	()	()	()	()	()
8. Tarihsel olayların fiziki ve beşeri coğrafya ile ilişkisini yerel, bölgesel, ulusal ve küresel yönleriyle analiz etme.	()	()	()	()	()
9. Bölgesel ve küresel boyuttaki olaylardan kaynaklanan çevresel değişikliklerin ekonomik ve sosyal etkilerini değerlendirme.	()	()	()	()	()
10. Çevre bilincinin geliştirilmesi ve sürdürülebilir kalkınmayla ilgili çalışmalar yapma.	()	()	()	()	()
11. Sosyal Bilgiler öğretiminde coğrafya biliminin fikir, teori ve verilerini kullanma.	()	()	()	()	()
Üretim, Dağıtım ve Tüketim					
1. Üretim, dağıtım ve tüketim döngüsünde üretim faktörleri (emek, sermaye, doğal kaynaklar ve girişimcilik) arasındaki ilişkileri çözümlenme.	()	()	()	()	()
2. Ekonomik sistemlerin eğitim üzerindeki etkisini değerlendirme.	()	()	()	()	()
3. Özel sektör ve kamu sektörünün devletin ekonomik kalkınmasındaki yerini değerlendirme.	()	()	()	()	()
4. Ülkesinin ve dünyanın sahip olduğu doğal kaynakların korunmasının önemini tartışma.	()	()	()	()	()
5. Atatürk'ün ekonomi politikasıyla milli ekonomi arasında ilişki kurma.	()	()	()	()	()
6. Ekonominin temel kavramlarını, özelliklerini ve ekonomiyi etkileyen faktörleri bilme.	()	()	()	()	()
7. Türkiye'de ve dünyada yaşanan temel ekonomik sorunların nedenlerini ve sonuçlarını değerlendirme.	()	()	()	()	()
8. Tüketici hak ve sorumluluklarına yönelik çalışmaların önemini değerlendirme.	()	()	()	()	()
9. Mesleki ihtisaslaşmanın ülke ekonomisine ve topluma katkılarını değerlendirme.	()	()	()	()	()
10. Dünyada ve ülkesindeki ekonomik ve politik gelişmeleri izleme.	()	()	()	()	()
11. Teknolojik gelişmişlik ile ekonomi arasındaki ilişkiyi analiz etme.	()	()	()	()	()
12. Sosyal Bilgiler öğretiminde ekonomi biliminin fikir, teori ve verilerini kullanma.	()	()	()	()	()

	Yetersizim	Çok Az Yeterliyim	Biraz Yeterliyim	Oldukça Yeterliyim	Çok Yeterliyim
Zaman, Süreklilik ve Değişim					
1. Geçmiş, bugün ve gelecek bağlantısını kurma.	()	()	()	()	()
2. Kültür aktarımının devamlılığı için sözlü geleneklerin kullanılmasının önemini değerlendirme.	()	()	()	()	()
3. Sosyal değişim ve süreklilik kavramları arasındaki ilişkiyi analiz etme.	()	()	()	()	()
4. Toplumsal bir olayın tarihsel boyutlarını, günümüzdeki biçimini ve geleceğe etkilerini yorumlama.	()	()	()	()	()
5. Tarihsel olayları eş zamanlı olarak dünya tarihi içerisinde değerlendirme.	()	()	()	()	()
6. Toplumların geçmiş yaşamları ile günümüzdeki yaşamlarını karşılaştırma	()	()	()	()	()
7. Ülkelerin kuruluş, gelişme ve yıkılma süreçlerini neden ve sonuçlarıyla değerlendirme.	()	()	()	()	()
Bilim, Teknoloji ve Toplum					
1. Bilimsel ve teknolojik gelişme ile yaratıcı, eleştirel ve bilimsel düşünme arasında ilişki kurma.	()	()	()	()	()
2. Bilim kavramını ve geçmişten günümüze bilimsel gelişim süreçlerini değerlendirme.	()	()	()	()	()
3. Güncel teknolojik ve bilimsel gelişmeleri takip etmenin önemini çözümlenme.	()	()	()	()	()
4. Sosyal olaylar ve değişimlerle, bilimsel ve teknolojik gelişmeleri ilişkilendirme.	()	()	()	()	()
5. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin toplumsal yaşam üzerindeki etkisini olumlu ve olumsuz yönleriyle analiz etme.	()	()	()	()	()
6. Atatürk'ün bilime verdiği önemi değerlendirme.	()	()	()	()	()
7. Bilim, teknoloji ve toplumun birbirleriyle etkileşimlerini geçmişten ve günümüzden örneklerle açıklama.	()	()	()	()	()
8. Sosyal Bilgiler öğretiminde bilim ve teknolojinin toplumsal yaşama etkisi konusunda felsefe ve fen bilimlerinin fikir ve teorilerini kullanma.	()	()	()	()	()
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler					
1. Grupların, kurumların ve sosyal örgütlerin gelişim süreçlerini karşılaştırma.	()	()	()	()	()
2. Kişisel kimliğin şekillenmesinde grupların ve kurumların etkilerini değerlendirme.	()	()	()	()	()
3. Toplumdaki sosyal grup, kurum ve örgütlerin birbirleriyle olan ilişkisini analiz etme.	()	()	()	()	()
4. Sivil toplum kuruluşlarının demokrasinin gelişimindeki önemini değerlendirme.	()	()	()	()	()
5. Ülkesindeki sosyal grup, kurum ve örgütlerin durumunu diğer ülkelerle karşılaştırma.	()	()	()	()	()
6. Çeşitli sosyal kurum ve kuruluşların işlevlerini ve görevlerini karşılaştırma.	()	()	()	()	()
7. İçinde yaşadığı toplumun yapısını, toplumsal kurumları ve aralarındaki ilişkiyi analiz etme.	()	()	()	()	()
8. Dünyadaki ve ülkemizdeki anayasal hareketlerin toplum üzerindeki etkilerini yorumlama.	()	()	()	()	()
9. Sosyal rol, sosyal statü ve sosyal sınıf gibi kavramların bireyler, gruplar ve toplumlar arasındaki ilişkilere etkisini değerlendirme.	()	()	()	()	()

	Yetersizim	Çok Az Yeterliyim	Biraz Yeterliyim	Oldukça Yeterliyim	Çok Yeterliyim
10.Grupların ve kurumların bireysel ve toplumsal ihtiyaçlara yönelik çalışmalarını analiz etme.	()	()	()	()	()
11.Sosyal Bilgiler öğretiminde sosyoloji ve sosyal psikoloji bilimlerinden elde edilen fikir ve teorileri kullanma.	()	()	()	()	()
Güç, Yönetim, Toplum					
1. Güç, hâkimiyet ve yönetim yapılarının tarihsel gelişimini değerlendirme.	()	()	()	()	()
2. Devletin resmi kurum ve kuruluşları ile bunların bağlı olduğu merkezi yönetim birimlerini ve işleyişlerini bilme.	()	()	()	()	()
3. Güçler ayrılığı ilkesinin cumhuriyet ve demokrasi için önemini değerlendirme.	()	()	()	()	()
4. Siyasi sistemleri ve bu sistemlerin şekillendirilmesinde siyasi liderlerin etkisini yorumlama.	()	()	()	()	()
5. Ulusal ve uluslararası çatışmaya yol açan veya işbirliği sağlayan faaliyetleri analiz etme.	()	()	()	()	()
6. Devletlerin amaçlarını gerçekleştirebilmeleri için yurt içinde ve yurt dışında uyguladıkları politikaları değerlendirme.	()	()	()	()	()
7. Vatandaşlık görev ve sorumluluklarını yerine getirmenin önemini değerlendirme.	()	()	()	()	()
8. Siyasi partilerin demokratik yapı içerisindeki etkisini çözümlenme.	()	()	()	()	()
9. Demokrasi ve insan haklarının tarihsel gelişimini ve önemini değerlendirme.	()	()	()	()	()
10.Devlet, yönetim, demokrasi, vatandaş, toplum ve insan hakları gibi kavramlar arasındaki ilişkileri çözümlenme.	()	()	()	()	()
11.Sosyal Bilgiler öğretiminde, siyaset biliminden elde edilen fikir ve teorileri kullanma.	()	()	()	()	()
Küresel Bağlantılar					
1. Farklı bölgelerdeki insanların siyasi, ekonomik ve kültürel etkileşimlerini teknolojiadaki gelişmelerle ilişkilendirme.	()	()	()	()	()
2. Ülkemizin diğer ülkelerle olan politik, ekonomik, siyasi ve sosyal ilişkilerini analiz etme.	()	()	()	()	()
3. Mevcut ve ortaya çıkabilecek olan küresel sorunların sebeplerini, sonuçlarını ve olası çözüm yollarını tartışma.	()	()	()	()	()
4. Atatürk'ün milli dış politika anlayışı çerçevesinde, milli hâkimiyet ve küresel bağlantılar arasında ilişki kurma.	()	()	()	()	()
5. Uluslararası etkinliklerin toplumlararası etkileşimdeki önemini değerlendirme.	()	()	()	()	()
6. Evrensel insan haklarıyla ilgili çalışmaları, sorunları ve endişeleri değerlendirme.	()	()	()	()	()
7. Enerji nakil hatları, sınır aşan sular, tükenbilir ve yenilenebilir enerji kaynaklarının ülkeler arası ilişkilere etkisi konusunda görüş bildirme.	()	()	()	()	()
8. Kültürlerarası anlayışa katkıda bulunan uluslararası kurum/kuruluşları ve görevlerini yorumlama.	()	()	()	()	()
9. Ortak miras ve turizm gibi konuların kültürler arası etkileşimdeki rolünü değerlendirme.	()	()	()	()	()

Öğrenme Alanlarıyla İlgili Beceri ve Değer Yeterlikleri	Yetersizim	Çok Az Yeterliyim	Biraz Yeterliyim	Oldukça Yeterliyim	Çok Yeterliyim
1. Eleştirel düşünme becerisine sahip olma.	()	()	()	()	()
2. Yaratıcı düşünme becerisine sahip olma.	()	()	()	()	()
3. Etkili iletişim becerilerine sahip olma.	()	()	()	()	()
4. Araştırma becerilerine sahip olma.	()	()	()	()	()
5. Problem çözme becerisine sahip olma.	()	()	()	()	()
6. Karar verme becerisine sahip olma.	()	()	()	()	()
7. Bilgi teknolojilerini kullanma becerilerine sahip olma.	()	()	()	()	()
8. Tarihsel düşünme becerisine sahip olma.	()	()	()	()	()
9. Empati becerisine sahip olma.	()	()	()	()	()
10. Sosyal katılım becerisine sahip olma.	()	()	()	()	()
11. Zaman ve kronoloji algılama becerisine sahip olma.	()	()	()	()	()
12. Mekânı algılama becerisine sahip olma.	()	()	()	()	()
13. Gözlem becerisine sahip olma.	()	()	()	()	()
14. Değişim ve sürekliliği algılama becerisine sahip olma.	()	()	()	()	()
15. Bilimselliğe ve bilimsel araştırmaya değer verme.	()	()	()	()	()
16. Akademik dürüstlüğe değer verme.	()	()	()	()	()
17. Evrensel değerlere saygılı olma.	()	()	()	()	()
18. Milli ve manevi değerlere saygılı olma.	()	()	()	()	()
19. Yaşadığı toplumu, vatanını ve milletini sevmek.	()	()	()	()	()
20. Bireysel farklılıklara saygılı olma.	()	()	()	()	()
21. Sorumluluk değerine sahip olma.	()	()	()	()	()
22. Bağımsızlık ve özgürlük değerlerine sahip olma.	()	()	()	()	()

Ölçek tamamlanmıştır. Teşekkürler...

EK-7: ARAŞTIRMA İZİNLERİ (MEB VE ÜNİVERSİTELER)

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
İlköğretim Genel Müdürlüğü

07/05/2010

Sayı : B.08.0.İGM.0.07.05.020/ 8392
Konu : Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin
Alan Yeterlikleri

.....VALİLİĞİNE
(İl Millî Eğitim Müdürlüğü)

Bakanlığımız İlköğretim Okullarımızda görev yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Alanlarına İlişkin Özyeterliklerini belirlemeye yönelik bir çalışma yürütmektedir.

Bu kapsamda söz konusu yeterliklerin belirlenmesinde NUTS I düzeyinde belirlenen İstanbul, Tekirdağ, Muğla, Bilecik, Ankara, Isparta, Niğde, Zonguldak, Bingöl, Artvin, Erzincan, Şırnak illerimizdeki ilköğretim okullarında görevli Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine ekte yer alan ölçme aracının uygulanması planlanmıştır.

Bu nedenle ilinizdeki ilköğretim okullarında görevli Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Ek-1'deki ölçme aracını kullanarak değerlendirmeye katılmalarını ve değerlendirme ile ilgili anket sonuçlarının Ek-2'de yer alan veri giriş paneline kaydederek 14.05.2010 tarihine kadar iogmrehberlik@meb.gov.tr adresine elektronik ortamda gönderilmesini rica ederim.

Ramazan BASTUG
Bakan a.
Daire Başkanı

EK: 1-Ölçme aracı (4 sayfa)
2- Veri giriş paneli

DAĞITIM:
Gereği : 12 İl Valiliğine

Atatürk Bulvarı 06648 Bakanlıklar/ ANKARA
Bilgi için : Kamil TOPÇU Şube Müdürü
Telefon: (0 312) 413 15 85
Faks: (0 312) 417 71 05
iogmrehberlik@meb.gov.tr | iogm@meb.gov.tr

EGİTİME
%100
DESTEK

İLKÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
SABİT ÖNEMİNİN
GELİŞTİRİLMESİ PROGRAMI

EGİTİMDE REFORM
Daha aydınlık
gelecek!

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

11/06/2010

BÖLÜM: Program Geliştirme
SAYI : B.08.4.MEM.4.06.00.41.310/50533
KONU : Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin
Alan Yeterlikleri ile ilgili Anket
Formları

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINA
(İlköğretim Genel Müdürlüğü)

İLGİ: İlköğretim Gnl.Md.nün 31/05/2010 Tarih ve B.08.0.İGM.0.07.05.020/9729 sayılı Yazıları

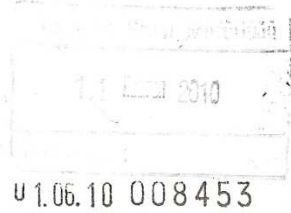
Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Alan Yeterlikleri ile ilgili ilgi yazı ekindeki anket formları İlimize bağlı İlköğretim Okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenleri tarafından uygulanarak,ilişikte gönderilmektedir.

Gereğini arz ederim.

Kâmil AYDOĞAN
Vali a.
Millî Eğitim Müdürü

EKLER:

- 1 Liste
- 2 adet Adet Anket Formu

Adres : İl MEM Ek Binası Atatürk Anadolu Lisesi Konya Yolu Beştepe /
ANKARA
E-Posta : programlistirme06@meb.gov.tr

Tel : (312) 2210217
Faks : (312) 2123617

T.C.
ISPARTA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.4.32.00.05-300/
Konu : Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin
Alan Yeterlikleri.

03.06.2010-010667

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINA
(İlköğretim Genel Müdürlüğü)

İlgi:31.05.2010 tarih ve 9729 sayılı emirleriniz.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Alan Yeterlikleri ile ilgili ilgi emirleriniz ekinde alınan anketler İlimiz İlköğretim Okullarında görevli Sosyal Bilgiler Öğretmenleri tarafından doldurularak ilişikte sunulmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

B.Sıtkı KANLIOĞLU
Vali a.
Vali Yardımcısı

EKİ: Anket (51 Adet-24 sayfa)

6 Mart Atatürk Cad.32300/ISPARTA
Tlf: 0 (246) 223 10 20 (5 Hat) Faks : 0 (246) 223 22 42
e-posta : ispartamem@meb.gov.tr internet adresi :
<http://isparta.meb.gov.tr>

T.C.
NİĞDE VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.4.51.00.(SGŞ) /619-7467
Konu : Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin
Alan Yeterlekleri

07/06/2010

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINA
(İlköğretim Genel Müdürlüğü)

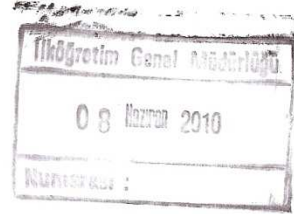
İlgi : 31/05/2010 tarihli ve B.08.0.İGM.0.07.05.020/9729 sayılı yazınız.

İlköğretim Okullarımızda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin "Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Alanlarına İlişkin Özyeterliklerini Belirleme"ye yönelik çalışmada gerekli olan bilgilere ulaşılması amacı ile İlgi yazınız ekinde gönderilen anket ilimiz İlköğretim okullarında görev yapan Sosyal bilgiler öğretmenlerince yeniden doldurularak ilişikte sunulmuştur.

Bilgilerinize arz ederim.

Polat KARA
Vali a.
Vali Yardımcısı

EKLER
Ek-1 Ölçme aracı (104 Sayfa)

8.06.10 008298

Aşağı Kayabaşı Mah.Yeni Müze Cad. TEL : 0388 232 32 72-79 E-Posta : nigdemem@meb.gov.tr
Müze Yanı 51200 NİĞDE FAKS : 0388 232 32 74 İnt.Adresi: <http://nigde.meb.gov>

EĞİTİMDE REFORM
Daha aydınlık
gelecek!
.tr

T.C.
MUĞLA VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.4.48.00.05.510/ 13773
Konu : Sosyal Bilgiler Anket Uygulaması.

07 Haziran 2010

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞINA
(İlköğretim Genel Müdürlüğü)

İlgi : M.E.B. İlköğretim Genel Müdürlüğünün 31/05/2010 tarih ve 9229 sayılı yazısı.

İlgi emir gereğince; "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Alan Yeterlilikleri" konulu araştırma kapsamında İlimizde İlköğretim Okullarında görevli Sosyal Bilgiler Öğretmenleri tarafından doldurulan Ek-1 Anket Formları ilişikte sunulmuştur.

Bilgilerinize arz ederim.

Mustafa AKSAN
Vali a.
Milli Eğitim Müdürü

Ekler :
Ek-1 Anket Formları (181 adet)

Emirbeyazıt Mah. Baki Ünlü Cad. Çamlık Sokak
48000 MUĞLA Tel: 0 252 2144391- 2147385
Fax : 0 252 214 17 54
Elektronik ağ: <http://muqla.meb.gov.tr/>
E-Posta : muqlamem@mcb.gov.tr
kultur48@mcb.gov.tr

T.C.
BİLECİK VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.4.11.00.02.500/000005329

07 HAZİRAN 2010

Konu : Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin
Alan Yeterlilikleri

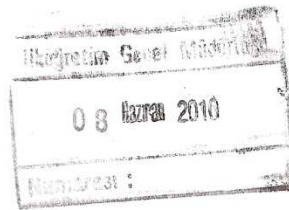
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINA
(İlköğretim Genel Müdürlüğü)

İlgi : 31/05/2010 tarihli ve B.08.0.İGM.0.07.05.020/9729 sayılı yazı.

İlgi yazı ile, İlimiz İlköğretim Okullarımızda görev yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Alanlarına İlişkin Özyeterliliklerini belirlemeye yönelik olarak doldurulan anket formları ilişikte sunulmuştur.
Bilgilerinizi rica ederim.

Süleyman DENİZ
Vali a.
Vali Yardımcısı

EK-1-Anket Formu (.53... adet)

8.06.10 008309

Bilecik İl Millî Eğitim Müdürlüğü
Hükümet Konağı - BİLECİK
Ayrıntılı bilgi için : Eğitim Öğretim-İ.ŞAVK
Tel: (0 228) 212 14 86-Dahili-122 Faks:(0 228) 212 39 50
program11@mcb.gov.tr | http://bilecik.meb.gov.tr

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.4.34.00.18.580/ *66432*
Konu : **Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin
Alan Yeterlilikleri.**

21 Haziran 10

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINA
(İlköğretim Genel Müdürlüğü)
ANKARA

İlgi : Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü'nün 31/05/2010 tarih ve 020/9729 sayılı emri.

İlköğretim Okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme alanlarına İlişkin Özyeterliliklerini belirlemeye yönelik anketler ilimiz Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine uygulanmış olup uygulanan anketler ekte gönderilmiştir.

Arz ederim.

[Signature]
Dr. Muhammed YILMAZ
Vali a.
Millî Eğitim Müdürü.

EK-1(Anket formları)

NOT : Verilecek cevapta tarih, kayıt numarası, dosya numarası yazılması rica olunur.
Adres : İstanbul Millî Eğitim Müdürlüğü A.Blok Ankara cad. No:2 Cağaloğlu
Tel. ve Fax : 212 526 13 82- 0 212 455 04 35

T.C.
ERZİNCAN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

SAYI : B.08.4.MEM.4.24.00.06-002/
KONU : Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin
Alan Yeterlikleri

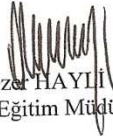
10.06.2010*007091

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINA
(İlköğretim Genel Müdürlüğü)
ANKARA

İlgi : 31.05.2010 tarihli ve B.08.0.İGM.0.07.05.020/9729 sayılı yazılarımız.

İlgi yazılı emirleriniz gereği; ilimiz ilköğretim okullarındaki Sosyal Bilgiler öğretmenlerine "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Alan Yeterlikleri" anketi uygulanarak, anket formları ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Özer HAYLI
Millî Eğitim Müdür V.

EKLER:
1-64 Adet Anket

4.06.10 008622

T.C.
BİNGÖL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı :B.08.4.MEM.4.12.00.03.01-020/
Konu :Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin
Alan Yeterlikleri

008045 *10.06.2010

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINA
(İlköğretim Genel Müdürlüğü)

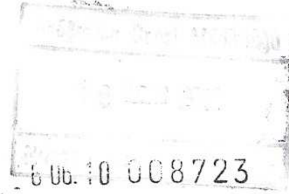
İlgi :31/05/2010 tarihli ve B.08.0.İGM.0.07.05.020/9729 sayılı yazı.

İlgi yazı ile istenen “Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Alanlarına İlişkin Özyeterliklerini Belirleme”ye yönelik Ek-1 anket formları, ilimiz genelindeki ilköğretim okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından doldurulmuş olup, yazımız ekinde gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Ahmet ODABAS
Ahmet ODABAS
Vali a.
Vali Yardımcısı

EKLER :
1 Adet Kapalı Zarf İçerisinde
Anket Formları (Tomar)

BİNGÖL İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
Adres: Hükümet Konağı Kat:3 12090 BİNGÖL
Tel: (426) 213 25 85 – 214 31 09
Fax: (426) 213 48 47
e-posta: bingolmem@mcb.gov.tr
Web adr: <http://bingol.meb.gov.tr>

EGITIME
%100
DESTEK
www.egitimdestek.meb.gov.tr

DANISMA
444 0 632
H A T T I

www.haydikizlar.org

EĞİTİMDE REFORM
Daha aydınlık
gelecek!

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
GAZİ EĞİTİM FAKÜLTESİ DEKANLIĞI

SAYI : B.30.2.GÜN.0.12.72.01/3316
KONU : İzin

20 Tem. 2010

GAZİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Dairesi Başkanlığına

İLGİ : 29.06.2010 tarih ve B.30.2.GÜN.0.72.01.38/2856-10831 sayılı yazımız.

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı doktora öğrencisi Filiz ZAYIMOĞLU ÖZTÜRK'ün, Prof.Dr.Şefika KURNAZ'ın danışmanlığında yürüttüğü "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Alanlarına İlişkin Özyeterlilikleri" konulu tezi ile ilgili olarak Fakültemiz İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı öğrencilerine anket uygulama isteği Dekanlığımızca uygun görülmektedir.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim.

M. Safran

Prof. Dr. Mustafa SAFRAN
DEKAN

T.C.
ADİYAMAN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : B.30.2.ADY.0.72.00.00/ 987
Konu : İzin

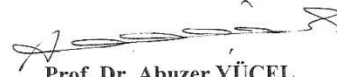
ADİYAMAN
07/09/2010

GAZİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İLGİ: 29.06.2010 tarih ve B.30.2.GÜN.0.72.01.38/2856-10831 sayılı yazınız.

İlgi yazınız ile istemiş olduğunuz Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı Doktora öğrencisi Filiz ZAYIMOĞLU ÖZTÜRK, Prof. Dr. Şefika KURNAZ'ın danışmanlığında yürüttüğü tezi ile ilgili olarak uygulama yapma isteği Üniversitemizce uygun bulunmuştur.

Bilgilerinize arz/rica ederim.

Prof. Dr. Abuzer YÜCEL
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

T.C.
Cumhuriyet Üniversitesi
REKTÖRLÜK

SAYI : B.30.2.CUM.0.70.00.00/ 1121 / 3479
KONU:

15/07/2010

GAZİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
ANKARA

İLGİ:29.06.2010 tarih ve B.30.2.GÜN.0.72.01.38/2856/10831 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim dalı Doktora öğrencisi Filiz Zayımoğlu Öztürk'ün Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Alanlarına İlişkin Özyeterliliklerini Belirlemeye yönelik doktora tez çalışması kapsamında Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği lisans programı 4. sınıf öğrencilerine uygulama isteği Rektörlüğümüzce uygun görülmüştür.

Bilgilerinize arz ederim.

Prof. Dr. Meftuni YEKELER
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

15.07.2010 10:12:21

T.C

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)**Sayı : B.30.2.ATA.0.70.72.00/00-1967**
Konu : Filiz ZAIMOĞLU ÖZTÜRK

13/07/2010

GAZİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığına)**İlgi:**29/06/2010 tarih ve 2856-10831 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı Doktora öğrencisi Filiz ZAIMOĞLU ÖZTÜRK'ün tez çalışması ile ilgili olarak Üniversitemizde uygulama yapma isteği Rektörlüğümüzce uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi arz ederim.

Prof.Dr. Fahrettin KORKMAZ
Rektör Yardımcısı

2

T.C.
MUĞLA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Dairesi Başkanlığı

Sayı :B.30.2.MĞÜ.72.02/500- 4815
Konu : Anket Uygulaması

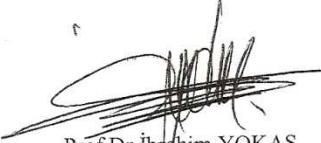
10.08.10 06474

GAZİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İLGİ: 29/06/2010 tarih ve B.30.2.GÜN.0.72.01.38/2856-10831 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı Doktora öğrencilerinden Filiz ZAYİMOĞLU ÖZTÜRK'ün "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarına İlişkin Özyeterlikleri" konulu tez çalışmasına ilişkin anket çalışmasını Üniversitemizde uygulayabilmesi Rektörlüğümüzce uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

 Prof.Dr.İbrahim YOKAŞ
 Rektör a.
 Rektör Yardımcısı

T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : B.30.2.ASY.0.72.00.00/380- 247
Konu : Filiz ZAYIMOĞLU ÖZTÜRK.

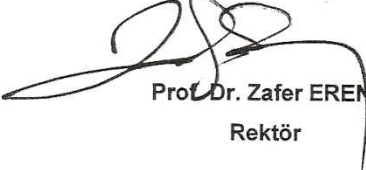
13.07.2010

GAZİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi: 26.09.2010 tarih ve B.30.2.GÜN.0.72.01.38/2856-10831 sayılı yazınız.

Üniversiteniz, Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı Doktora öğrencisi Filiz ZAYIMOĞLU ÖZTÜRK'ün, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği dördüncü sınıf öğrencilerine, Üniversitemizde 2010-2011 Eğitim-Öğretim Yılında tez çalışması ile ilgili uygulama yapması uygun görülmüştür.

Bilgilerinize arz ederim.

Prof. Dr. Zafer EREN
Rektör